

กระบวนการบังคับคดีหุ่นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี

โชติ จ้ายหนองบัว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2559

Execution of Stocks seized by Executing Officer

Chot Jayhnongbuw

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2016

หัวข้อวิทยานิพนธ์	กระบวนการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี
ชื่อผู้เขียน	โชติ จ้ายหนองบัว
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2558

บทคัดย่อ

การบังคับคดีเป็นการดำเนินการภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาให้ฝ่ายที่แพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) ต้องชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่ฝ่ายที่ชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาดำเนินการต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อทำการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาชำระหนี้ตามคำพิพากษาแก่ตน โดยหุ้นถือเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยึดซึ่งมีทั้งหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและหุ้นที่มิได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะถือว่าหุ้นเป็นทรัพย์สินประเภทสังหาริมทรัพย์ ทั้งที่หุ้นมีลักษณะพิเศษแตกต่างสังหาริมทรัพย์และจะทำการบังคับคดีหุ้นเหมือนอย่างทรัพย์สินประเภทสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ จึงทำให้การบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีล่าช้า ไม่สะดวกและความไม่เป็นธรรมกับผู้มีส่วนได้เสียในคดีวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงนำเสนอกระบวนการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี สถานะของหุ้นในการบังคับคดี ตลอดจนปัจจัยสำคัญที่ทำให้ไม่มีผู้สนใจเข้าซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาด และแนวทางการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการบังคับคดีต่อไป

จากการศึกษาพบว่ากระบวนการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งต่างๆ ของกรมบังคับคดีไม่ได้กำหนดถึงสถานะของหุ้นและหลักการ วิธีการ ขั้นตอนการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้เหมือนเช่นการบังคับคดีสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการบังคับคดีหุ้นโดยถือว่าเป็นทรัพย์สินประเภทสังหาริมทรัพย์และนำวิธีการและขั้นตอนการบังคับคดีสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์มาใช้ในการบังคับคดีหุ้น โดยอนุโลม ซึ่งการบังคับคดีหุ้นดังกล่าว ไม่เหมาะสมกับสภาพของทรัพย์สินทำให้ไม่มีผู้สนใจเข้าซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี

ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะโดยเห็นควรให้มีการตรากฎหมายกำหนดสถานะของหุ้นไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไว้อย่างชัดเจน รวมถึงการกำหนดหลักการ วิธีการ ขั้นตอนการบังคับคดีหุ้นที่จดทะเบียนตามกฎหมายที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี และควรให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการขายทอดตลาดหุ้นแทนรัฐเพื่อให้เหมาะสมกับประเภทของทรัพย์สิน โดยร่วมกับกรมการพัฒนารัฐวิสาหกิจการค้าและคณะกรรมการหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อออกระเบียบ คำสั่งต่างๆ เพื่อให้การบังคับคดีหุ้นโดยเอกชนเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และให้การบังคับคดีหุ้นตามคำพิพากษาของศาลเกิดความรวดเร็ว สะดวก เป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้

Thesis Title	Execution of Stocks seized by Executing Officer
Author	Chot Jayhnongbuw
Thesis Advisor	Associate Professor Phinit Tipmanee
Department	Law
Academic Year	2015

ABSTRACT

The execution proceeds after the law court has a final judgment to defendants (judgment debtor) and requires to pay debt to plaintiff (judgment creditor); similarly, the plaintiff must give an argument to the executing officer to sequester the defendant's assets as follows the court's statement. The stocks are the asset which have been legally seized by the plaintiff including registered stocks and unregistered stocks in the Stock Exchange of Thailand.

However, the executing officers consider all the stocks as a personal estate and will be proceeded by personal estate law and real estate law although it is completely different from personal estate. Seeing that, these laws affect to executing officers work, inconvenience and injustice for the stakeholders.

The principal objective of this thesis is to demonstrate the execution of stocks seized by the executing officers and stocks' status in execution processes; an addition, studies on why nobody wants to purchase stocks on the public auction and guideline on the stocks execution by executing officer to achieve its goals.

According to this thesis, it has found that seized stocks by the executing officer as follows the Civil Law, Ministerial Regulations, Regulations and other regulations from the Department of Legal Execution have not specified about stocks' status, principles, procedures on seized stocks by the executing officer as the execution of personal estate law and real estate law. For this reason, the stocks will be proceeded and considered as an assets of the personal estate and will be enforced and complied by the principles and procedures of personal estate law and real estate law. Because of the stocks execution is inapplicable with the assets which nobody wants to purchase stocks on the public auction.

Finally, as a writer, I suggest to have an enactment to be definitely given stocks status and include principles, procedures and registered stocks seized by executing officer into the Civil Law. Secondly, I suggest to allow the private organization to be responsible for selling the stocks on the public auction instead of the government by collaborating with the Department of Business Development, the SET's Board of Governors and the Stock Exchange of Thailand to legislate regulations and rules legally for the private organization. These suggestions will reduce law courts and legal procedures and will be more convenience, accountability and justice.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้เนื่องจากความกรุณาของท่านอาจารย์ที่ปรึกษาผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อรองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตลอดจนได้ให้คำปรึกษาชี้แนะการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. ชีระ ศรีธรรมรักษ์ ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ ดร. ภูมิ โชคเหมาะ และรองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

และประการสำคัญผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อวีระ จ้ายหนองบัว คุณแม่ลำไยรัตน์ จ้ายหนองบัว คุณตาขุน รัตนแสง และคุณยายมี รัตนแสง ที่เป็นกำลังใจอันสำคัญยิ่งให้การสนับสนุนผู้เขียนในทุกๆ ด้านจนสามารถประสบความสำเร็จการศึกษาถึงระดับมหาบัณฑิต และขอบคุณมิตรสหายทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำและให้กำลังใจ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นผลสำเร็จ

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีคุณและประโยชน์ต่อการศึกษา ผู้เขียนขออ้อมขออุทิศแด่ บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้แต่งตำรา และบทความต่างๆ ที่ผู้เขียนใช้ในการศึกษาค้นคว้า หากมีความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขออ้อมรับไว้เพียงลำพังผู้เดียว

โชติ จ้ายหนองบัว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2. แนวคิด ทฤษฎี ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดย เจ้าพนักงานบังคับคดีและหลักกฎหมายพื้นฐานเกี่ยวกับหุ้น.....	5
2.1 แนวคิดพื้นฐานของการดำเนินกระบวนการบังคับคดีแพ่ง.....	5
2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการขายทอดตลาด.....	17
2.3 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการบังคับคดีในประเทศไทย.....	32
2.4 กฎหมายเกี่ยวกับหุ้นและผู้ถือหุ้น.....	38
2.5 หลักการทั่วไปเกี่ยวกับการประเมินราคาทรัพย์สิน.....	53
3. กระบวนการเกี่ยวกับการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ.....	56
3.1 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีและการขายทอดตลาดทรัพย์สิน ในประเทศไทย.....	56
3.2 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีและการขายทอดตลาดทรัพย์สิน ของต่างประเทศ.....	99

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. วิเคราะห์กระบวนการและปัญหาการบังคับคดีหุ้นที่ยึด โดยเจ้าพนักงานบังคับคดี.....	115
4.1 การยึดหุ้นโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี.....	116
4.2 การกำหนดราคาประเมินหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี.....	121
4.3 การขายทอดตลาดหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี.....	126
4.4 ปัญหาที่เกิดขึ้นภายหลังการขายทอดตลาดหุ้น.....	146
4.5 ปัญหาเกี่ยวกับสถานะของหุ้นที่กำหนดในการบังคับคดี.....	152
5. บทสรุปและเสนอแนะ.....	161
5.1 บทสรุป.....	161
5.2 เสนอแนะ.....	164
บรรณานุกรม.....	168
ประวัติผู้เขียน.....	173

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและสภาพปัญหา

การบังคับคดีเป็นกระบวนการภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา (ฝ่ายที่แพ้คดี) ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา (ฝ่ายที่ชนะคดี) ตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา โดยหากเป็นคำพิพากษาที่ต้องมีการชำระหนี้ศาลต้องออกคำสั่งบังคับแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ต้องชำระหนี้ตามคำพิพากษายกในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำพิพากษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 273 เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามที่กำหนดแล้วลูกหนี้ตามคำพิพากษา ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งบังคับก็ชอบที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดีเพื่อดึงเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา มาชำระหนี้แก่ตน โดยสิ้นเชิง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 275

เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยสิ้นเชิง ซึ่งรวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่นๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 ดังนี้ ทรัพย์สินทุกชนิดที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา จะนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้แก่ตนได้ แต่ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 กำหนดไว้ว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าหนี้ที่พอจะชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในคดีและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี ซึ่งถ้าเงินมาพอชำระหนี้แล้ว ห้ามมิให้เอาทรัพย์สินที่ยึดที่ยึดหรืออายัดนั้นออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายด้วยวิธีอื่นใด กล่าวคือในชั้นยึดทรัพย์สินเจ้าพนักงานบังคับคดีจะตรวจหมายบังคับคดีและคำขอยึดทรัพย์ว่าศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจำนวนเท่าไร และทรัพย์ที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอให้ยึดนั้นเกินกว่าหนี้ที่ศาลพิพากษาให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหรือไม่ และทรัพย์สินดังกล่าวต้องห้ามมิให้บังคับคดีตามมาตรา 285 หรือไม่ หากทรัพย์สินดังกล่าวมีราคาเกินกว่าหนี้ตามคำพิพากษามากและลูกหนี้มีทรัพย์สินอื่นที่สามารถยึดได้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะปฏิเสธไม่ยึดทรัพย์สินดังกล่าว

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้ โดยสิ้นเชิง ซึ่งรวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่นๆ ซึ่ง

บุคคลภายนอกข้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย ทรัพย์สินทุกชนิดที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่
 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินดังกล่าวออกขายทอดตลาด โดย
 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินได้ทุกประเภท หากเป็น
 ทรัพย์สินที่ไม่ตกอยู่ภายใต้กฎหมายต้องห้ามไม่ให้บังคับคดี ชอบที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดได้
 ทั้งสิ้น เช่น

อสังหาริมทรัพย์ กล่าวคือ ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง ห้องชุด เป็นต้น

สังหาริมทรัพย์ กล่าวคือ ทรัพย์สินที่มีใช้สังหาริมทรัพย์ เช่น เครื่องจักร ตู้เย็น โต๊ะ
 เก้าอี้ ทองคำ เพชร พลอย เป็นต้น

หุ้นถือทรัพย์สินประเภทหนึ่งที่กฎหมายรับรองที่สามารถถือครอง มีกรรมสิทธิ์
 จำหน่าย โอน ได้รับความคุ้มครอง รวมถึงการนำไปใช้เป็นหลักประกันได้เช่นเดียวกับทรัพย์สินอื่น โดย
 หุ้นถือเป็นหน่วยลงทุน ซึ่งองค์กรทางธุรกิจ กล่าวคือ บริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชนจำกัด ได้แบ่ง
 หุ้นออกเป็นหน่วยการลงทุน ให้บุคคล หรือ ประชาชนทั่วไปร่วมลงทุน โดยการลงทุนเพื่อหวัง
 ผลตอบแทนจากกำไรประกอบการธุรกิจ หรือการขายหุ้นนั้นเพื่อหวังกำไรส่วนต่างจากการขาย
 ต่อบุคคลอื่น ซึ่งหุ้นแบ่งออกเป็น หุ้นบริษัทจำกัด แบ่งออกเป็น หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิและหุ้น
 บริษัทมหาชนจำกัด แบ่งเป็น หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ หุ้นกู้

ทั้งนี้หุ้นแต่ละประเภทมีลักษณะที่แตกต่างกัน และการขายหุ้นแต่ละชนิดก็แตกต่างกัน
 กล่าวคือหุ้นบริษัทมหาชนจำกัดที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (The Stock
 Exchange of Thailand) โดยทำการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทั้งนี้ตลาด
 หลักทรัพย์แห่งประเทศไทยไม่ได้ทำหน้าที่ซื้อขายทรัพย์สินโดยตรง แต่จะควบคุมดูแลให้การซื้อขาย
 หลักทรัพย์ดำเนินไปอย่างมีระเบียบ คล่องตัว โปร่งใส และยุติธรรม แต่หากเป็นหุ้นมิได้จดทะเบียน
 ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย การขายหุ้นก็เป็นไปตามหลักอิสระทางแพ่ง (Private
 Autonomy) ซึ่งการซื้อขายเป็นไปตามความพึงพอใจและตามข้อตกลงของคู่สัญญา

เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงชอบที่จะการยึดหุ้นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นผู้ถือหุ้น
 ในบริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด เพื่อบังคับขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตาม
 คำพิพากษาได้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี เนื่องจาก
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ไม่ได้กำหนดว่าหุ้นนั้นเป็นทรัพย์สินประเภทใด และการ
 ขายก็มิได้กำหนดวิธีการขายไว้เป็นพิเศษ ทั้งนี้กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข
 ในการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 3) ก็ได้กำหนดวิธีการขายเอาไว้ ซึ่งทางปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดี

ได้ขายทอดตลาดหุ้นอย่างการขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ โดยการขายทอดตลาดตามสภาพ ซึ่งการขายทอดตลาดอาจมิได้ขายตามมูลค่าของหุ้นที่แท้จริง ประกอบกับการที่การซื้อขายหุ้นจากการขายทอดตลาดมีความเสี่ยงต่อผู้ที่สนใจเข้าซื้อหุ้น เป็นเหตุให้มีการขายทอดตลาดหุ้นล่าช้า อันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่ความในคดี ประกอบกับการบังคับคดีหุ้นในทางปฏิบัติมีขั้นตอนของแนวปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ไม่ชัดเจนอาจให้เกิดความเสียหายในการบังคับคดีจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับคดีหุ้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด ประกอบกับระเบียบและคำสั่งกรมบังคับคดีเพื่อให้เกิดความรวดเร็ว และธรรมแก่ทุกฝ่าย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี
2. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการและการบังคับคดีในประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการและปัญหาการบังคับคดีหุ้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด ประกอบกับระเบียบและคำสั่งของกรมบังคับคดี
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงกฎหมาย เพื่อวางหลักเกณฑ์ให้มีการบังคับคดีมีประสิทธิภาพ

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

การบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี เป็นส่วนหนึ่งของการบังคับคดีที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาชอบที่จะยึดหุ้นออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ แต่ลักษณะของหุ้นแตกต่างจากทรัพย์สินประเภทอื่น การบังคับคดีและการขายทอดตลาดต้องปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้มีส่วนได้เสียในคดีทุกฝ่าย จึงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด ประกอบกับระเบียบและคำสั่งของกรมบังคับคดี เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความ ความสะดวก รวดเร็ว โปร่งใสและตรวจสอบได้

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาจะมุ่งศึกษาจากกรณีการยึดหุ้นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎกระทรวง คำสั่ง ระเบียบของกรมบังคับคดี อำนาจหน้าที่และการใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ดำเนินการถูกต้องตามกฎหมาย และเป็นธรรมแก่คู่ความหรือไม่ รวมทั้งการศึกษาดฐานะของหุ้นที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด เปรียบเทียบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เกี่ยวกับการกำหนดสถานะของหุ้นไว้อย่างไร โดยเปรียบเทียบการใช้กฎหมายของศาลและกฎหมายต่างประเทศ เพื่อนำเสนอแนวทางในการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อไป

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาถึงปัญหาการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีในทางปฏิบัติ วิธีการศึกษาจะวิเคราะห์จากข้อมูลจากตำรากฎหมายต่างๆ บทความทางกฎหมายทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง งานวิจัย วิทยานิพนธ์ กฎกระทรวง คำสั่ง ระเบียบและแนวทางการปฏิบัติของกรมบังคับคดี แนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษากาบังคับคดีของกฎหมายต่างประเทศ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี
2. ทำให้ทราบถึงกระบวนการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีในประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด ประกอบกับระเบียบและคำสั่งของกรมบังคับคดี
4. ทำให้ทราบแนวทางปรับปรุงกฎหมายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด ประกอบกับระเบียบและคำสั่งของกรมบังคับคดี เพื่อวางหลักเกณฑ์ให้มีการบังคับคดีมีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี ความเป็นมาเกี่ยวกับการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงาน บังคับคดีและหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นไม่จำเป็นต้องมีการบังคับคดีทุกกรณี กรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ชำระหนี้ตามคำพิพากษารบถ้วนก็ไม่มีเหตุที่ต้องบังคับคดี แต่หากฝ่ายที่แพ้คดีไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษาเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่ร้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อบังคับชำระหนี้ได้

2.1 แนวคิดพื้นฐานของการดำเนินการกระบวนการบังคับคดีแพ่ง

การบังคับคดีเป็นการที่เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องดำเนินการตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลโดยการบังคับคดีย่อมมีผลกระทบต่อบุคคลหลายฝ่าย การบังคับคดีนอกจากจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและคำสั่งของศาลแล้ว บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องต้องใช้สิทธิโดยสุจริตเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ในบทนี้จะกล่าวถึง

2.1.1 หลักทั่วไปของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่เกี่ยวกับการบังคับคดีแพ่งอันจะทำให้การบังคับคดีเป็นไปโดยเป็นธรรม

2.1.2 หลักการใช้สิทธิ ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายให้สิทธิกระทำการต่างๆ ได้แต่การใช้สิทธินั้นจะต้องมีความสุจริตและไม่เกินสิทธิที่ตนมีอยู่โดยเพื่อเพียงแต่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ดังนี้

2.1.1 หลักทั่วไปของการบังคับคดีในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม
หลักทั่วไปของการบังคับคดีที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีลักษณะดังนี้

2.1.1.1 หลักความยุติธรรม

ยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม ความเท่าเทียมกันและไม่เอาเปรียบกัน ความยุติธรรมเป็นปัจจัยหลักข้อหนึ่งที่สำคัญมาก ทุกประเทศจะต้องบัญญัติกฎหมายของตนให้เกิดความยุติธรรม ความยุติธรรมในหลักทั่วไปของการบังคับคดีนี้ก่อให้เกิดหน้าที่แบ่งได้ 2 ประการคือ

ก. หน้าที่ของศาลและเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม

การดำเนินการของศาลซึ่งรวมทั้งเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เช่น เจ้าพนักงานบังคับคดี ที่จะต้องดำเนินการบังคับคดีตามคำสั่งศาลนั้นจะต้องให้สิทธิคู่ความแต่ละฝ่ายอย่าง

เท่าเทียมกันและจะต้องมีความเป็นอิสระและมีความเป็นกลางและจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเอาใจใส่โดยใช้ดุลยพินิจเพื่อให้ข้อพิพาทยุติลงได้อย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้จะต้องให้หลักประกันในการที่คู่ความจะได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันและให้โอกาสที่เท่าเทียมกันในการยกข้อกล่าวหาและข้อต่อสู้โดยคู่ความจะต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ

ข. หน้าที่ของคู่ความ

คู่ความควรดำเนินคดีด้วยความซื่อสัตย์ต่อศาลหรือเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม และคู่ความฝ่ายอื่น โดยคู่ความมีความรับผิดชอบร่วมกับศาลหรือเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ในการสนับสนุนให้คดีเกิดความเป็นธรรม คู่ความต้องละเว้นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เป็น การเอาเปรียบคู่ความอีกฝ่าย และคู่ความในที่นั่งร่วมถึงทนายความของคู่ความด้วย ทนายความมี หน้าที่ทางวิชาชีพที่จะต้องให้ความช่วยเหลือคู่ความในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ในกรณีที่ ทนายความได้กระทำการให้คู่ความฝ่ายของตนได้เปรียบโดยไม่สมควรจะต้องให้สมาคม ทนายความดำเนินการสั่งการลงโทษทางวินัย

2.1.1.2 หลักความรวดเร็ว

ความรวดเร็วเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ จนมีสุภาษิตกฎหมายว่า ความล่าช้าคือการ ปฏิเสธความยุติธรรม (Justice delayed is justice denied) ความล่าช้าในคดีแพ่งทำให้ผู้ชนะได้รับ ชำระหนี้ช้าลงและทำให้ผู้แพ้เสียดอกเบี้ยและค่าใช้จ่ายสูงขึ้น ดังนั้นการบังคับคดีต้องกำหนด ระยะเวลาที่เหมาะสมและกำหนดระยะเวลาสิ้นสุด รวมทั้งกำหนดสภาพบังคับแก่คู่ความหรือ ทนายความในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามโดยไม่มีเหตุผลสมควร โดยสภาพบังคับควรมีเหตุผลสมควรและ ได้สัดส่วนกับความหนักเบาของการกระทำ ผลร้ายที่เกิดขึ้น และสอดคล้องกับระดับการเขามีส่วน ร่วมในการกระทำและเจตนาของผู้กระทำ

ระยะเวลาต่างๆ ในการดำเนินคดีมีจุดประสงค์เพื่อให้คู่ความมีโอกาสที่จะดำเนิน กระบวนการพิจารณาของตนภายในระยะเวลาที่จำเป็น การฝ่าฝืนก่อให้เกิดความล่าช้าในการ ดำเนินคดีและทำให้เกิดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมากขึ้นตามข้อเสนอแนะของสหภาพยุโรปได้ กำหนดหลักการที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า ควรมีมาตรการลงโทษคู่ความที่ไม่ดำเนินกระบวนการ พิจารณาภายในระยะเวลาที่กฎหมายหรือศาลกำหนด โดยอาจจะประกอบด้วยการกำหนดให้หมด สิทธิที่จะดำเนินการในเรื่องดังกล่าวอีกต่อไป การชดเชยค่าเสียหาย การชำระค่าธรรมเนียมหรือ ค่าปรับ หรือแม้กระทั่งการจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และในทุกขั้นตอนการดำเนิน กระบวนการพิจารณา ศาลควรมีบทบาทเชิงรุกในการทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาดำเนินไป ด้วยความรวดเร็ว ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงเรื่องสิทธิของคู่ความและหลักความเท่าเทียมกันของคู่ความใน

กระบวนการพิจารณาด้วย นอกจากนี้คู่ความจะต้องเสนอข้อกล่าวหาและข้อต่อสู้รวมทั้งพยานหลักฐานที่ใช้ในการสนับสนุนให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ตั้งแต่ชั้นเริ่มต้นการดำเนินกระบวนการพิจารณาหรืออย่างช้าก่อนที่สิ้นสุดกระบวนการก่อนการพิจารณาคดี แต่หลักการนี้ไม่ควรบังคับโดยเคร่งครัดเด็ดขาด โดยกฎหมายอาจกำหนดข้อยกเว้นในบางกรณี เช่นคดีที่คู่ความได้ดำเนินคดีโดยไม่มีทนายความคอยช่วยเหลือ¹

2.1.1.3 หลักความสะดวก

การบังคับคดีแพ่งแม้จะเป็นเรื่องของเอกชน แต่รัฐก็มีหน้าที่ทำให้คู่ความสามารถเข้าใช้บริการการดำเนินกระบวนการทางศาลและการบังคับคดีได้โดยสะดวกเพื่อป้องกันมิให้มีการบังคับคดีกันเอง ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง ดังนั้นรัฐจึงต้องยื่นมือเข้าไปช่วยเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยนั้น โดยรัฐไม่ควรจะกำหนดขั้นตอนการบังคับคดีที่ยุ้งยากหรือสลับซับซ้อนมากเกินไป มิฉะนั้นจะทำให้คู่ความไม่อยากจะให้บริการทางศาลหรือเจ้าหน้าที่ได้ การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่จะทำให้คดีล่าช้าลงจะต้องทำเมื่อมีความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควรเท่านั้น นอกจากนี้การที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมากก็จะทำให้คู่ความรู้สึกว่าคุณไม่สะดวกที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายขนาดนั้นหรือบางครั้งไม่คุ้มกับจำนวนเงินที่คนจะได้รับก็จะไม่ดำเนินการบังคับคดีทางศาลได้ การเสียค่าใช้จ่ายมากมีความสัมพันธ์กับความเร็ว ยิ่งคดีซักซาก็ยิ่งเสียค่าใช้จ่ายมาก และหากต้องสิ้นเปลืองมากก็คือไม่ยุติธรรมนั่นเอง²

ในต่างประเทศได้มีการตระหนักถึงเรื่องความจำเป็นในการที่จะต้องมีการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่ดีที่สุดคือ เป็นกระบวนการยุติธรรมที่ดี ที่รวดเร็ว และที่เสียค่าใช้จ่ายน้อย อันเปรียบเสมือนเสาหลักของกระบวนการยุติธรรม กฎหมายระหว่างประเทศต่างๆ เช่น อนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ลงวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1950 มาตรา 6-1 กำหนดว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิในการที่คดีของตนจะได้รับการพิจารณาอย่างอิสระและเป็นกลางอย่างเท่าเทียมกันอย่างเปิดเผย และภายในระยะเวลาอันสมควร” ต่อมาหลักการดังกล่าวได้รับการปฏิบัติตามอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมตั้งแต่ทศวรรษที่ 70 โดยศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้มีคำพิพากษาตัดสินปัญหาในกรณีที่มีการฝ่าฝืนหลักการในอนุสัญญาดังกล่าว³ ซึ่งทำให้มีอิทธิพลต่อ

¹ จาก “หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากล: ความพยายามในการที่จะทำให้มีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่เป็นกฎหมายแม่แบบ.” โดย วรณชัย บุญบำรุง, และสิริพันธ์ พลรบ, 2548, *ศุลพาหะ*, น. 201-214.

² จาก *การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งโดยไม่สุจริต* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต) (น. 11), โดย มาลัย ธรรมโชติง, 2545, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

³ จาก *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1* (102-103), โดย วรณชัย บุญบำรุง, ธนกร วรปรัชญากุล, และสิริพันธ์ พลรบ, 2549, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ประเทศต่างๆ ที่จำเป็นต้องปรับปรุงกฎหมายภายในของตนให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าวอีกด้วย เช่น ประเทศฝรั่งเศสก็ได้ให้ความเห็นชอบกับอนุสัญญานี้⁴ ดังนั้นหลักทั่วไปของกระบวนการยุติธรรมฝรั่งเศสจะต้องเป็นกระบวนการยุติธรรมที่ดี รวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อยด้วย นอกจากนี้ อนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานแล้ว สถาบันระหว่างประเทศเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกฎหมายเอกชน (International Institute for the Unification of Private Law หรือ Unidroit) ซึ่งศึกษาวิเคราะห์และพัฒนาโครงการจัดทำกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากลขึ้นก็ได้เสนอหลักการพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งเป็นเครื่องช่วยสนับสนุนในการสร้างหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากล โดยวางหลักการต่างๆ ซึ่งรวมถึงหลักการเรื่องความเป็นอิสระและความเป็นกลางของศาล กระบวนการพิจารณาที่เท่าเทียมกันของกลุ่มความ ความรวดเร็วของกระบวนการยุติธรรม และกำหนดหลักการดำเนินกระบวนการพิจารณาในลักษณะเชิงรุกของศาล หลักเรื่องวาจาและลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นหลักเพื่อให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้สะดวกขึ้น⁵

สำหรับประเทศไทย หลักในการดำเนินคดีในศาล นักกฎหมายท่านหนึ่ง ได้กล่าวไว้ว่าการดำเนินคดีในศาลมีหลักสำคัญ 6 ประการเป็นพื้นฐานอยู่ คือจะต้อง

1. มีความสะดวก (Convenient)
2. รวดเร็ว (Speedy)
3. ยุติธรรม (Fair)
4. ไม่ลำเอียง (Non-prejudicial)
5. สิ้นเปลืองน้อย (Inexpensive)
6. ไม่ค้อยโอกาส (Sufficient opportunity)

โดยบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งย่อมมีหลักดังกล่าวข้อใดข้อหนึ่งอยู่เบื้องหลังตามลักษณะของแต่ละเรื่องอยู่ด้วยเสมอ⁶ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วก็คือหลักใหญ่สามประการ คือ ยุติธรรม รวดเร็วและสะดวกนั่นเอง ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หลักทั่วไปของการบังคับคดีซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมขององค์กรระหว่างประเทศต่างๆ และของฝรั่งเศสคล้ายคลึงกับหลักทั่วไปของการบังคับคดีของไทย

⁴ จาก *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2* (น. 35), โดย วรณชัย บุญบำรุง, ชนกร วรปรัชญากุล, และสิริพันธ์ พลรบ, 2548, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

⁵ แหล่งเดิม. (น. 184 -185).

⁶ จาก *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป* (น. 9-10), โดย ไพโรจน์ วายุภาพ, 2551, กรุงเทพฯ: พลสยามพรีนติ้ง.

ส่วนเจ้าพนักงานบังคับคดี ถือว่ามี 2 สถานะคือสถานะเป็นเจ้าพนักงานศาลและมีสถานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

บทบาทการเป็นตัวแทนของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าพนักงานบังคับคดีปรากฏใน มาตรา 278 วรรคหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งบัญญัติว่า “...ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะรับชำระหนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวางและออกไปรับให้ กับมีอำนาจที่จะยึดหรืออายัดและยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้...” แม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติอย่างชัดเจนว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในการบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และหน้าที่อีกส่วนหนึ่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีก็คือการปฏิบัติงานตามกรอบของกฎหมายซึ่งมุ่งที่จะคุ้มครองลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ให้ถูกกระทบสิทธิจนเกินสมควร เช่น การห้ามเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินเกินกว่าหนี้ตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 หรือ การห้ามยึดหรืออายัดทรัพย์สินบางประเภทซึ่งมีความจำเป็นต่อการดำรงชีพของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 285 และ 286 เป็นต้น แต่เจ้าพนักงานบังคับคดีก็มีหน้าที่คุ้มครองลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ให้ถูกกระทบสิทธิจนเกินสมควรด้วย

ส่วนบทบาทการเป็นเจ้าพนักงานศาลของเจ้าพนักงานบังคับคดีเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล กระบวนการดำเนินงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับศาลอยู่ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเริ่มต้นออกหมายบังคับคดีในชั้นตอนแรก ไปจนถึงการรายงานบัญชีรับ-จ่ายเงินในคดีซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายให้ศาลทราบสถานะความเป็นเจ้าพนักงานศาลปรากฏชัดในมาตรา 278 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งบัญญัติว่า “...ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจดำเนินการใดๆที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีได้โดยให้ถือเสมือนเป็นเจ้าพนักงานศาล” บทบาทการเป็นเจ้าพนักงานศาลของเจ้าพนักงานบังคับคดี เริ่มต้นตั้งแต่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับหมายบังคับคดีจากศาล เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องดำเนินการบังคับคดีตามเนื้อหาที่ระบุไว้ในหมายบังคับคดีอย่างเคร่งครัด ศาลมีอำนาจในการควบคุมตรวจสอบหรือสอดส่องให้การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นไปโดยถูกต้องและชอบด้วยกฎหมายโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่รายงานกระบวนการบังคับคดีให้ศาลที่มีเขตอำนาจทราบอยู่เป็นระยะ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278 วรรคสาม ซึ่งบัญญัติว่า “ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำบันทึกแล้วรักษาไว้ในที่ปลอดภัยซึ่งวิธีการบังคับทั้งหลายที่ได้จัดทำไปและรายงานต่อศาลเป็นระยะๆ ไป”

การมีคำสั่งหรือการดำเนินการใดๆของเจ้าพนักงานบังคับคดี หากผู้มีส่วนได้เสียในคดีต้องการโต้แย้งหรือคัดค้านคำสั่งนั้น ในชั้นต้นอาจยื่นคำร้องต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีพิจารณามีคำสั่งแล้ว หากผู้มีส่วนได้เสียยังไม่พอใจในคำสั่งนั้น ผู้มีส่วนได้เสียอาจยื่นคำร้องต่อศาลตามเงื่อนไขที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติไว้ในแต่ละเรื่อง

การพิจารณาเพื่อมีคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี รวมไปถึงขั้นตอนในการโต้แย้งคัดค้านคำสั่งย่อมต้องเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติขั้นตอนไว้เป็นกรณีเฉพาะ ดังนั้นตลอดกระบวนการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีจึงไม่ตกอยู่ภายในบังคับแห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 โดยมาตรา 4(4) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวบัญญัติไม่ให้นำวิธีการทางปกครองมาบังคับใช้กับการบังคับคดีและวางทรัพย์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักนิติวิธีว่ากฎหมายเฉพาะย่อมยกเว้นกฎหมายทั่วไป และยังสอดคล้องกับหลักของฝรั่งเศสและเยอรมันที่ให้การพิจารณาเกี่ยวกับการกระทำการบังคับคดีโดยไม่ชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ศาลเป็นผู้ตรวจสอบแก้ไข⁷ ดังนั้น หากความปรากฏว่า การขายทอดตลาดมีการสมยอมราคาหรือคบคิดกันฉ้อฉลในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในการสุ้ราคาหรือมีการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายผู้ที่ต้องเสียหายจะต้องยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้อง

2.1.2 หลักการใช้สิทธิ

การใช้สิทธิของบุคคลแม้จะเป็นสิทธิที่กฎหมายรับรองก็ตามจะต้องคำนึงถึงเรื่อง 2.2.1 หลักสุจริต และ 2.2.2 การใช้สิทธิเกินส่วนด้วย

2.1.2.1 หลักสุจริต

คำว่า “สุจริต” ในบทบัญญัติต่างๆ ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ถูกใช้ในความหมายที่แตกต่างกันเป็นสองประการ คือ หลักสุจริตทั่วไปและหลักสุจริตเฉพาะเรื่อง⁸ หลักสุจริตเฉพาะเรื่องในกฎหมายไทย จะปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 412,

⁷ รายงานการศึกษา “การบังคับคดีโดยภาคเอกชน: กรณีศึกษาการนำแนวทางการบังคับคดีของประเทศฝรั่งเศสมาใช้ในประเทศไทย” จัดทำโดยคณะทำงานศึกษาแนวทางการบังคับคดีโดยภาคเอกชน กรมบังคับคดี และ ปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลในคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น.57-89), โดย พัฒนพงศ์ คงศักดิ์, 2553, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁸ ปรีดี เกษมทรัพย์. หลักสุจริตคือหลักความซื่อสัตย์และความไว้วางใจ. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพรองศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ สิงห์พันธุ์ วันอังคารที่ 21 มิถุนายน 2526 ณ วัดโสมนัสวิหาร.

413, 1299, 1300, 1303, 1310, 1311, 1312, 1329, 1330, 1331, 1332 เป็นต้น ในมาตราเหล่านี้คำว่า “สุจริต” หรือ “ไม่สุจริต” นั้นขึ้นอยู่กับความรู้หรือไม่รู้ข้อเท็จจริงของคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง

ส่วนหลักสุจริตทั่วไปประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 บัญญัติว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต” หลักการทั่วไปทำนองเดียวกันนี้ยังปรากฏในระบบกฎหมายที่สำคัญๆ ของโลกโดยมาก อาทิเช่น ในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมาตรา 1134 วรรคสาม ซึ่งกำหนดให้การปฏิบัติตามสัญญาต้องกระทำโดยสุจริต ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันมาตรา 242 ซึ่งกำหนดว่า ลูกหนี้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามชำระหนี้โดยสุจริต ทั้งนี้โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย และในประมวลกฎหมายแพ่งสวิสมาตรา 2 วรรคแรก ซึ่งวางหลักว่า บุคคลทุกคนต้องใช้สิทธิ และปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต

หลักสุจริตเป็นหลักที่กำหนดหน้าที่แก่บุคคลทุกคนที่จะใช้สิทธิหรือปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ต้องกระทำไปภายใต้มาตรฐานทางคุณค่าเดียวกัน คือด้วยความสุจริต อันเป็นมาตรฐานทางคุณค่าทางสังคมตามเกณฑ์ที่ยอมรับกันว่าสอดคล้องกับความคาดหมายโดยชอบของบุคคลที่รู้ผิดชอบชั่วดี และรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือตามมาตรฐานของวิญญูชนที่เกี่ยวข้องนั่นเอง หน้าที่ใช้สิทธิหรือปฏิบัติต่อกันด้วยความสุจริตนี้ด้านหนึ่งเป็นหลักที่กำหนดกรอบพฤติกรรมของบุคคลให้เข้าไปในทางที่ชอบ ในขณะที่เดียวกันก็เสริมให้ต้องมีหน้าที่ช่วยผดุงความยุติธรรมและความเอื้อเฟื้อในการที่คู่กรณีจะปฏิบัติต่อกันและกันไปในทางที่ควร ทั้งในการที่บุคคลจะใช้สิทธิของตนและในการชำระหนี้หรือปฏิบัติหน้าที่แห่งตน มาตรา 5 นี้จึงนับเป็นบทกฎหมายที่ถือได้ว่าเป็นบทผดุงความยุติธรรม (Jus Aequum) หลักสุจริตยังมีฐานะเป็นหลักสำคัญของบทกฎหมายยุติธรรม (Iusaequum) ซึ่งแทรกซึมอยู่ในบทกฎหมายและนิติสัมพันธ์ทั้งปวง ทั้งนี้เนื่องจากถ้อยคำที่ใช้ในมาตรา 5 ว่าโดยสุจริตนั้นเป็นถ้อยคำที่มีความหมายกว้าง ยืดหยุ่น และเป็นนามธรรม มีความหมายเชิงคุณค่าที่ตั้งอยู่บนความคาดหมายทางสังคมที่อาจมีเกณฑ์แตกต่างกันได้ตามกาลเทศะ และบุคคลที่เกี่ยวข้องเปิดช่องให้มีการใช้เหตุผล ชั่งน้ำหนักประโยชน์ได้เสียประกอบการพิจารณาได้เสมอ จึงเป็นบทกฎหมายที่เปิดช่องให้ผู้พิพากษาสามารถนำมาปรับใช้แก่กรณีทั้งหลายโดยวางหลักเกณฑ์เสริมให้ต้องด้วยกรณีได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในแง่ที่เป็นการกำหนดภาระ หรือให้คุณค่าหรือความคุ้มครองแก่คู่กรณีตามเหตุผลของเรื่องแต่ละเรื่อง และในขณะเดียวกันก็เป็นบทบังคับ (Jus Cogens) ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญ หรือเป็นแกนของระบบกฎหมายซึ่งคู่กรณีไม่อาจตกลงยกเว้นได้ในฐานะที่เป็นบทกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หลักสุจริตนี้ย่อมใช้บังคับได้ทั้งในเมื่อมีข้อตกลงระหว่างกันเอาไว้หรือมีกฎหมายวางเกณฑ์ไว้ และในเมื่อกฎหมายหรือข้อตกลงระหว่างคู่กรณีมิได้แสดงไว้โดยละเอียดลอบถึงวิธีปฏิบัติหรือกระทำกิจการใดๆ

“หลักสุจริต” ในฐานะที่เป็นหลักทั่วไปแห่งกฎหมายย่อมมีผลบังคับครอบคลุมหลักเกณฑ์ทั้งปวงในระบบกฎหมาย และมีฐานะเป็นข้อความคิดพื้นฐานของบทกฎหมายทั้งหลาย เป็นต้นตอหรือบ่อเกิดของหลักเกณฑ์รูปธรรมต่างๆ และขณะเดียวกันก็เป็นหลักที่แทรกซึมอยู่ในบทกฎหมายและหลักเกณฑ์ความประพฤติทั้งปวงในระบบกฎหมาย เมื่อใดก็ตามที่ไม่มีบทกฎหมายจะปรับให้ต้องด้วยกรณี และไม่อาจหาหลักเกณฑ์โดยเทียบเคียงจากบทกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่งมาปรับใช้ได้ ทั้งไม่สามารถหาหลักกฎหมายทั่วไปในเรื่องนั้นๆ มาปรับใช้ได้ ดังนี้หลักสุจริตย่อมเป็นที่พึงสุทธ้ายในการปรับใช้กฎหมาย และเราย่อมจะอ้างหลักสุจริตมาปรับใช้แก่กรณีในฐานะเป็นหลักอันเป็นที่พึงสุทธ้ายได้เสมอ

นอกจากนี้หลักสุจริตยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมบทกฎหมายหรือนิติสัมพันธ์ที่ไม่บริบูรณ์หรือขาดตกบกพร่องหรือไม่เหมาะสมแก่กรณีเฉพาะบางกรณีให้มีเนื้อหาสมบูรณ์ หรือเหมาะสมแก่กรณียิ่งขึ้น หรือช่วยในการจัดลำดับความสำคัญ หรือแบ่งภาระความเสี่ยงให้สอดคล้องกับความคาดหมายตามเหตุผลของเรื่อง

เมื่อหลักสุจริตเป็นหลักกฎหมายทั่วไป ดังนั้นในกรณีที่มิมีบทกฎหมายพิเศษที่ต้องด้วยกรณีนั้นๆ ก็ต้องปรับใช้บทพิเศษแก่กรณีก่อนตามหลักที่ว่ากฎหมายพิเศษย่อมมาก่อนกฎหมายทั่วไป ต่อเมื่อไม่มีบทพิเศษจะปรับใช้ให้ต้องด้วยกรณีแล้วจึงจะหันมาปรับใช้หลักสุจริต แต่ทั้งนี้การใช้สิทธิที่ดี การชำระหนี้หรือการปฏิบัติหน้าที่ตามบทกฎหมายหรือนิติสัมพันธ์อันเกิดจากสัญญาที่ก่อตั้งขึ้นตามกฎหมายพิเศษนั้นๆ จะต้องชอบด้วยหลักสุจริตด้วยจึงจะถือได้ว่าเป็นกรณีที่ ต้องด้วยบทกฎหมายอันเป็นบทพิเศษนั้นๆ หากการใช้สิทธิหรือการชำระหนี้ไม่ชอบด้วยหลักสุจริต กรณีนี้ย่อมไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นกรณีที่ ต้องด้วยกฎหมายนั้น และต้องหันมาพิจารณาตามจารีตประเพณี หรือ โดยเทียบเคียงบทกฎหมายใกล้เคียง หากไม่มีกฎหมายจะปรับใช้ให้ต้องด้วยกรณี ก็ต้องปรับใช้หลักสุจริตในฐานะที่เป็นหลักกฎหมายทั่วไป ดังนั้นการใช้สิทธิ การชำระหนี้ และการปฏิบัติหน้าที่ทั้งปวงก็ยังคงต้องตกอยู่ใต้กรอบแห่งหลักสุจริตอยู่ดี จึงเห็นได้ว่าการอ้างสิทธิตามบทกฎหมายหรือตามสัญญา หากเป็นอันฝ่าฝืนต่อหลักสุจริตก็เป็นการอันฝ่าฝืนหรือต้องห้ามตามกฎหมายด้วย⁹

ดังนั้น ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง คู่ความมีหน้าที่ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยสุจริตหากมีการฝ่าฝืนหน้าที่ดังกล่าวควรมีการลงโทษ

⁹ กิตติศักดิ์ ปรกติ . เอกสารประกอบการศึกษาชั้นบัณฑิตศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภาค1/2552. น. 1-32.

2.1.2.2 หลักการใช้สิทธิเกินส่วน

เรื่องการใช้สิทธิเกินส่วนนั้น คำว่า “สิทธิ” นี้ จะต้องเป็นสิทธิที่กฎหมายได้กล่าวรับรอง ผู้ทรงสิทธิโดยเฉพาะเจาะจง อนุญาตให้กระทำให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ สิทธิดังกล่าวนี้ก็ได้แก่กรรมสิทธิ์ สิทธิฟ้องร้องและต่อสู้อุคติ และสิทธิต่างๆ ที่ได้มาจากสัญญา ฯลฯ มิได้หมายความถึงสิทธิที่เรียกว่า เสรีภาพซึ่งเป็นสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้ภายในขอบเขตของกฎหมาย เช่น การเดิน ยืน นั่ง นอน หรือ การพูด ถ้าเดินโดยประมาทเดินเลื้อไปชนทรัพย์สินของบุคคลอื่นเสียหาย เป็นละเมิดตามมาตรา 420 มิใช่มาตรา 421¹⁰

เรื่องนี้ Josseland ได้กล่าวว่า การกระทำอันเดียวกันนั้นจะถูกต้องตามกฎหมายและต้องห้ามตามกฎหมายพร้อมกันไม่ได้ แต่การกระทำนี้ถูกต้องตามสิทธิฯ หนึ่ง แต่ต้องห้ามตามหลักกฎหมายทั่วไปนั้น เป็นของที่เป็นไปได้ เมื่อพูดถึงการใช้สิทธิเกินส่วนนั้น เขาหมายถึงการกระทำที่ถูกต้องตามกรอบแห่งสิทธินั้นๆ แต่การกระทำนี้อาจจะขัดกับหลักกฎหมายทั่วไปก็ได้ และได้ขัดกับหลักกฎหมายทั่วไปแล้ว จะเรียกว่าการกระทำนั้นๆ ผู้ทรงสิทธิได้กระทำโดยใช้สิทธิเกินส่วนเช่นนี้ก็ไม่ได้เห็นจะขัดกันอยู่ในตัวที่ตรงไหน

หลักเกณฑ์แห่งการใช้สิทธิเกินส่วน เพื่อชี้ว่าอะไรเป็นการใช้สิทธิเกินส่วนเป็นเรื่องยาก ตามความเห็นของนักนิติศาสตร์ใหม่ๆ เห็นว่า เป็นเรื่องการใช้สิทธิโดยเจตนาแกล้งคือ เจตนาให้เขาเสียหาย ไม่ควรได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย แม้การกระทำนั้นๆ จะเป็นการใช้สิทธิอันเข้า กฎเกณฑ์ถูกต้องตามสิทธินั้นๆ ฉะนั้นการกระทำใดๆ ที่มีเจตนาแกล้งแล้ว จึงควรถือได้ว่าเป็นความผิด แม้มนุษย์เรามีกฎธรรมชาติว่า มนุษย์เรานี้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการทำลายซึ่งกันและกัน ชีวิตของชุมชนก็คือการแก่งแย่งต่อสู้ระหว่างกันเอง การที่มนุษย์ผู้ใดมีฐานะสูงกว่าผู้อื่น ได้ก็โดยทำความเสียหายให้แก่คู่แข่งกันทั้งนั้น จะกลับบังคับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย ชัดขวางกฎธรรมชาติได้อย่างไร ดังนั้นการที่ถือไปด้วยว่า เราทุกๆ คนมีความจงใจทำความเสียหายให้แก่ผู้อื่น ซึ่งเป็นการประณาม มนุษย์ทั่วไปว่าเป็นคนชั่วร้ายนั้น ดูเป็นของที่น่าสงสัยอยู่มาก การที่มนุษย์กระทำการใดๆ เพื่อแสวงหาความสุขใส่ตัวของเขาเองนั้น จะว่าเขาทำโดยเจตนาแกล้งหรือโดยจงใจให้ผู้อื่นเสียหายอย่างไรได้ แต่ก็จำต้องรับว่าการกระทำของมนุษย์บางอย่างนั้นเหลือขอ ควรจะต้องถือว่าเป็นการมิชอบ ทั้งนี้หากถือเป็นอย่างอื่น ก็จะก่อให้เกิดกฎหมายกับศีลธรรมขัดกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงพอถือได้ อย่างหนึ่งว่าการใช้สิทธิใดๆ ย่อมถือเป็นของต้องห้ามได้ ในเมื่อผู้ทรงสิทธิใช้

¹⁰ จาก คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดชอบทางละเมิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 (น. 42), โดย ศักดิ์ สนองชาติ, 2551, กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.

โดยเจตนาแก่ลั้งให้เขาเสียหาย หากยังขึ้นใช้โดยเจตนาเช่นนั้น ย่อมจะถือเป็นละเมิดต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากการนั้น

เรื่องการใช้สิทธิโดยเจตนาแก่ลั้งนี้ กรณีอย่างไรจึงเรียกว่าการใช้สิทธิโดยจงใจให้เขาเสียหาย ในเรื่องนี้เราจะต้องค้นหาความรู้สึกในใจของผู้ใช้สิทธิ แต่ไม่ใช่ของง่าย เพราะเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนจับต้องมองเห็นไม่ได้ จะรู้ได้ก็ต้องอาศัยพฤติการณ์ภายนอกซึ่งผู้ใช้สิทธิแสดงออกมาว่าเป็นการใช้สิทธิที่ไม่ให้ประโยชน์แก่ตนเลย แต่จะถือเป็นหลักตายตัวเสียทีเดียวว่า การใช้สิทธิโดยจงใจให้เขาเสียหายคือการใช้สิทธิที่ไม่ให้ประโยชน์แก่ตนเลยดังนี้ยังไม่ได้ ผู้ใช้สิทธิจะกระทำโดยจงใจให้เขาเสียหายหรือไม่นั้นมันอยู่ที่ใจของเขา พฤติการณ์ภายนอกที่แสดงออกมามีเป็นแต่เหตุการณ์ประกอบเพื่อวินิจฉัยว่าใจของผู้ใช้สิทธิเป็นอย่างไรเท่านั้น หากถือเป็นบรรทัดฐานลงไปเสียทีเดียวว่าผู้ใช้สิทธิที่เป็นประโยชน์แก่ผู้รับบ้าง แม้จะก่อความเสียหายอย่างใหญ่หลวงแก่ผู้อื่น ก็ยังไม่เป็นการใช้สิทธิโดยจงใจให้เขาเสียหาย ไม่ผิดทางละเมิดดังนี้ก็จะเป็นของง่ายแก่นุญชั้ที่จะแกลั้งกันเล่นเท่านั้น¹¹

อย่างไรก็ดี กรณีอย่างไรจึงเรียกว่าการใช้สิทธิโดยจงใจให้เขาเสียหาย ต้องค้นหาความรู้สึกในใจของผู้ใช้สิทธิโดยอาศัยพฤติการณ์ภายนอกของแต่ละเหตุการณ์ประกอบเพื่อวินิจฉัยว่าใจของผู้ใช้สิทธิเป็นอย่างไร ส่วนการใช้สิทธิโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นถือว่าเป็นการใช้สิทธิเกินส่วนได้แล้ว เพราะมีภายิตลาดินที่กล่าวว่ ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเทียบได้เท่ากับแก่ลั้ง¹² มิฉะนั้นแล้วในเชิงการต่อสู้คดี ผู้ต้องหาว่ากระทำผิดโดยเจตนาแก่ลั้งจะเถียงได้ง่ายว่ว่า ตนเป็นคนโง่มีโชคชั่วร้าย ดังนั้น ถ้าใช้สิทธิโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือโดยความผิดอย่างหนัก (Culpa Lata) นั้นถือได้ว่าเป็นการในสิทธิเกินส่วน แต่ในเรื่องนี้นักกฎหมายบางท่านเห็นว่า กรณีของมาตรา 421 ไม่อาจปรับใช้กับกรณี “ประมาทเลินเล่อ” ได้ เพราะการกระทำโดยประมาทเลินเล่อย่อมเรียกไม่ได้ว่เป็นการกระทำที่มีแต่จะให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น¹³

ปัญหาต่อไปมีว่ หากการใช้สิทธิมิได้มีเจตนาแก่ลั้งทั้งมิได้มีความประมาทอย่างร้ายแรงแล้ว อาจยังจะถือเป็นผิดทางละเมิดได้หรือไม่นั้น Jossrand ได้กล่าวว่ อาจเป็นผิดได้อีกในเมื่อใช้ผิดไปจากมูลเหตุสุดท้ายแห่งสิทธินั้นๆ แต่ก็เป็นการหมิ่นเหม่อย่างที่สุด เพราะความยากลำบากแห่งการเข้าใจมูลเหตุสุดท้ายแห่งสิทธินั้นๆ อย่งไรก็ตามสำหรับนักนิติศาสตร์รุ่นใหม่ๆ

¹¹ จาก *หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะละเมิด* (น.165) (พิมพ์ครั้งที่ 7) โดย จี๊ด เศรษฐบุตร, 2553, กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.

¹² “Culpa Latadolusest”

¹³ จาก *คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิดจัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวรได้* (น. 70), โดย ศนันท์กรณั์ โสคติพันธุ์, 2550, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

เขาถือว่า น่าจะใช้หลักการวินิจฉัยความผิดโดยการสมมติบุคคลที่ใช้ความระมัดระวังมาเทียบว่า จะใช้สิทธิเช่นผู้ทรงสิทธินั้นหรือไม่¹⁴

ประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศต่างๆ โดยมากจะพบหลักการใช้สิทธิเกินส่วน บัญญัติไว้ด้วย หากแต่ว่าตัวบทที่บัญญัติไว้นั้นต่างกันอยู่บ้าง บางประเทศก็บัญญัติไว้โดยให้กรณี การใช้สิทธิส่วนเกินมีวงเขตกว้าง เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งรัสเซียได้กล่าวไว้ในมาตรา 1 ว่า “สิทธิทางแพ่งจะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย นอกจากมีการใช้สิทธินี้ในทางตรงกันข้ามกับ แนวทฤษฎีเศรษฐกิจและสังคมของสิทธินั้น” หรือประมวลกฎหมายว่าด้วยหนี้ของประเทศ โปแลนด์ มาตรา 135 บัญญัติว่า “ผู้ใดใช้สิทธิของตนโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เป็นเหตุ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ผู้นั้นจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย ในเมื่อการใช้สิทธิ ของเขานั้นใช้เกินขอบเขตที่กำหนดได้จากความสุจริต หรือวัตถุประสงค์ของกฎหมายที่มอบสิทธิ ให้เขา” สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (มาตรา 226) และประมวลกฎหมายแพ่งออสเตรีย (มาตรา 1299(2)) นั้นตรงกันข้าม การใช้สิทธิเกินส่วนจะมีขึ้นได้เฉพาะในวงเขตที่แคบกว่ามาก กล่าวคือในเมื่อเขาใช้สิทธิโดยมีเจตนาแกล้งเท่านั้นจึงจะมีความรับผิดชอบละเมิดได้ ส่วนประมวล กฎหมายบางประเทศกลับบัญญัติไว้คลุมๆ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งสวิส มาตรา 2(2) บัญญัติว่า “การใช้สิทธิที่เกินส่วนอย่างประจักษ์แจ้งย่อมจะไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือจากกฎหมาย” อย่างไรก็ตาม เรียกว่าใช้สิทธิเกินส่วนไม่ได้บัญญัติไว้ ปล่อยให้ศาลตีความเอาเอง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยก็ได้วางหลักใหญ่เกี่ยวกับการใช้สิทธิเกิน ส่วนอยู่ในมาตรา 421 ซึ่งบัญญัติว่า “การใช้สิทธิซึ่งมีแต่จะให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นนั้น ท่านว่าเป็นการอันมิชอบด้วยกฎหมาย” ซึ่งการใช้สิทธิที่มีแต่จะทำให้อันอื่นเสียหายตามมาตรา 421 จะต้องเข้าหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ผู้กระทำโดยรู้สำนึกนั้นมีสิทธิซึ่งสิทธิหมายถึงประโยชน์ที่กฎหมายยอมรับและยอม คุ้มครองให้
2. ผู้กระทำที่มีสิทธินั้นใช้สิทธิของตน
3. ผู้ที่ใช้สิทธินั้นมีความมุ่งหมายให้ความเสียหายเกิดแก่บุคคลอื่นด้วยการใช้สิทธิของ ตนคือ ต้องเป็นการแกล้งโดยผู้กระทำมุ่งต่อผลคือความเสียหายแก่ผู้อื่นถ้าเพียงแต่ถ้าเป็นการ กระทำโดยประสงค์ต่อผลอันเป็นธรรมดาแห่งสิทธินั้น แม้ผู้กระทำจะเห็นว่าผู้อื่นจะได้รับความ เสียหายบ้าง ก็ไม่เป็นละเมิด ซึ่งอาจแยกได้เป็น

¹⁴ หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะละเมิด (น. 166-167). เล่มเดิม

ก. ผู้ที่ใช้สิทธิไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากการใช้สิทธิของตน

ข. ผู้ใช้สิทธิได้รับประโยชน์อยู่บ้าง แต่การที่ได้รับประโยชน์นั้นทำให้บุคคลอื่นเขาเสียหายเกินควร

เมื่อเข้าหลักเกณฑ์ทั้งสามประการแล้ว การใช้สิทธิดังกล่าวจึงเรียกว่าเป็นการกระทำที่ “มิชอบด้วยกฎหมาย” ตามมาตรา 421 อันถือเป็นการอันมิชอบด้วยกฎหมายประการหนึ่งตามมาตรา 420 และเมื่อประกอบกับองค์ประกอบประการอื่นๆ ของมาตรา 420 แล้ว บุคคลที่ใช้สิทธิแล้วมุ่งจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นแล้วความเสียหายก็เกิดขึ้นนั่นถือว่าเป็นผู้ทำละเมิดตามมาตรา 420 บุคคลดังกล่าวแม้จะใช้สิทธิจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายตามความหมายของมาตรา 420 ด้วยเหตุที่มาตรา 421 มีอาจปรับใช้โดยลำพังได้ ต้องใช้ประกอบกับมาตรา 420 นั่นเอง กรณีนี้ควรเข้าใจด้วยว่า แตกต่างจากกรณีตอนแรกเริ่มจะมีสิทธิ แต่ถ้าใช้สิทธิเกินออกมาส่วนแห่งสิทธิที่ตนมีทำให้คนอื่นเสียหาย ย่อมถือเป็นการใช้สิทธิอีกไม่ได้เพราะกฎหมายไม่อาจรับรองและคุ้มครองให้อีก กรณีนี้จึงกลายเป็นความไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 420 ไป มิใช่การใช้สิทธิที่ไม่ชอบหรือที่มุ่งหมายให้ผู้อื่นเสียหายตามมาตรา 421¹⁵ ดังนั้น สรุปได้ว่า หากกระทำโดยไม่มีสิทธิเลยก็เข้ามาตรา 420 แต่หากกระทำโดยมีสิทธิ แต่เวลาใช้สิทธิได้ใช้โดยมุ่งหมายจะให้ผู้อื่นเสียหายก็จะมาเข้ามาตรา 421

การบังคับคดีโดยไม่สุจริตนี้เป็นกรณีหนึ่งของการใช้สิทธิเกินส่วนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 421 ดังนั้นการพิจารณาลักษณะของการดำเนินกระบวนการบังคับคดีโดยไม่สุจริตจึงอาจพิจารณาได้จากลักษณะของการใช้สิทธิเกินส่วนตามมาตราดังกล่าว การใช้สิทธิทางศาลและการบังคับคดี หากกระทำโดยไม่สุจริต จงใจแต่จะให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายโดยใช้ศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเครื่องกำบัง ก็เป็นการกระทำละเมิดได้ การบังคับคดีตามปกติเป็นการใช้สิทธิโดยชอบ เพราะเป็นการใช้สิทธิอันเป็นสิ่งที่กฎหมายอนุญาต เว้นแต่กระทำโดยไม่สุจริตมิได้หวังผลธรรมดาของการใช้สิทธิบังคับคดีหากแต่จงใจให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย

เรื่องการใช้สิทธิในการดำเนินคดีในศาลเกินส่วนนี้ ศาลฝรั่งเศสได้ตัดสินคดีมาหลายต่อหลายเรื่องแล้ว การใช้สิทธิฟ้องร้องก็ดี การใช้สิทธิต่อสู้คดีก็ดี การใช้สิทธิอุทธรณ์ก็ดี หรือการที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาใช้สิทธิยึดทรัพย์ก็ดี อาจเป็นความผิดทางละเมิดต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายได้ ในเมื่อได้ใช้สิทธินั้นๆ โดยไม่สุจริตหรือประมาทเลินเล่อร้ายแรง ศาลไทยเองก็ได้ยอมรับเรื่องการใช้สิทธิในการดำเนินคดีในศาลเกินส่วน เช่น การฟ้องคดีโดยไม่สุจริต¹⁶ การ

¹⁵ จาก คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด (พิมพ์ครั้งที่ 12) (น. 17-18), โดย ไพจิตร บุญญพันธุ์, 2551, กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.

¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1695/2540, 1082/2533

ถอนฟ้องโดยไม่สุจริต¹⁷ การนำยึดทรัพย์โดยไม่สุจริต¹⁸ การร้องขอทรัพย์โดยไม่สุจริต¹⁹ การร้องกันส่วนโดยไม่สุจริต²⁰ เป็นต้น เช่นเดียวกัน

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการขายทอดตลาด

ประเพณีการขายทอดตลาดได้มีการคิดค้นและได้ถูกนำมาใช้เป็นระยะเวลาหลายพันปี ตั้งแต่ในสมัยจักรพรรดิโรมันระหว่างศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ชาวบาบิโลเนียนได้ขายหญิงสาวเป็นภรรยาของชายที่สามารถจ่ายเงินซื้อไปได้ ปัจจุบันการขายทอดตลาดได้ถูกนำมาใช้หลากหลายวัตถุประสงค์ไม่ว่าจะเป็นการประมูลสัญญาก่อสร้างทางด่วน การประมูลคลื่นความถี่ หรือใช้เป็นเครื่องมือในการประมูลงานศิลปะหายาก รวมทั้งการบังคับคดีขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกค้านี้ตามคำพิพากษาเพื่อนำมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา การขายทอดตลาดมีลักษณะที่ไม่เหมือนกับการซื้อขายทรัพย์สินในตลาดทั่วไป กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมการประมูลหลายคนต่างเสนอราคาเพื่อจะได้สิทธิในการซื้อทรัพย์สินจากผู้ขายเสมือนกับผู้เข้าสู่ราคากำลังแข่งขันกันอยู่

ในทางเศรษฐศาสตร์ได้มีการจำแนกทฤษฎีการขายทอดตลาด ซึ่งสามารถนำมาใช้กับการขายทรัพย์สินสิ่งเดียวหรือหลายสิ่งร่วมกัน โดยแบ่งเบื้องต้นเป็น 3 ประเภท คือ

(1) การขายทอดตลาดแบบยื่นซองเสนอราคา (Sealed bid Auction) แยกเป็นการชำระราคาลำดับแรก (First Price Auction) และการชำระราคาลำดับสอง (Second Price Auction)

(2) การขายทอดตลาดแบบฮอลันดา (Dutch Auction)

(3) การขายทอดตลาดแบบอังกฤษ (English Auction)

2.2.1 การขายทอดตลาดแบบยื่นซองเสนอราคา (Sealed bid Auction)

การขายทอดตลาดแบบยื่นซองเสนอราคา มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ คือ ผู้เข้าสู่ราคามีสิทธิเสนอราคาได้เพียงครั้งเดียว โดยวิธีการยื่นซองปิดผนึกต่อผู้ทอดตลาด (Sealed bid or Written Bid) ราคาที่เสนอในการประมูลจะไม่มีผู้ใดล่วงรู้แม้แต่ผู้ทอดตลาด การขายทอดตลาดแบบยื่นซองเสนอราคา โดยชำระราคาลำดับแรก (First price Auction) โดยผู้ทอดตลาดตกลงขายทรัพย์สินให้แก่ผู้เสนอราคาไว้และการขายทอดตลาดแบบชำระราคาลำดับสอง (Second Price Auction) ถ้าผู้เข้าสู่ราคาคนใดเป็นผู้ชนะการประมูล จะชำระราคาซื้อทรัพย์สินในจำนวนที่เท่ากับราคาของผู้ที่เสนอราคาสูงสุดเป็นลำดับที่สอง

¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3398/2532, 4554/2536, 6403/2539

¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2874/2523

¹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 376/2481, 2115 - 2116/2530

²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2630/2532

กระบวนการในการขายทอดตลาดแบบยื่นซองเสนอราคา ในขั้นตอนแรกผู้ขายจะตัดสินใจว่าจะดำเนินการขายทรัพย์สินเอง หรือจ้างตัวแทน (ผู้ทอดตลาด) ถ้าผู้ขายเลือกที่จะจ้างผู้ทอดตลาดจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างความชำนาญในดำเนินการขายและค่าธรรมเนียมการจ้างที่สมเหตุผล ในกรณีที่เลือกวิธีประมูลแบบยื่นซองเสนอราคา ผู้ขายหรือผู้ทอดตลาดต้องแสวงหาผู้ซื้อราคาที่มิมีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยการโฆษณาประกาศหนังสือพิมพ์ โดยระบุเฉพาะเจาะจงคนที่มีความสนใจในทรัพย์สินก่อนหน้านั้น โดยระบุประเภทของทรัพย์สินลงไป หรืออาจจะระบุลำดับของทรัพย์สินที่อยู่ในความครอบครองของตนนอกจากนั้นผู้ขายหรือตัวแทนจำต้องติดต่อกับนักลงทุน พ่อค้าปลีก รวมทั้งบุคคลอื่นๆ โดยตรง

วิธีการประมูลทรัพย์สินแบบยื่นซองเสนอราคาได้กำหนดให้ผู้เสนอราคาได้เพียงครั้งเดียวโดยการยื่นซองปิดผนึก ราคาที่เสนอในการประมูลจะเป็นความลับจากผู้เสนอราคาและผู้ทอดตลาดจนกระทั่งถึงเวลาเปิดซอง ในทางเศรษฐศาสตร์จะสันนิษฐานว่า ผู้เสนอราคาสูงสุดเป็นผู้ที่ต้องการทรัพย์สินนั้นอย่างมาก เนื่องจากผู้ซื้อราคาสามารถยื่นซองเสนอราคาได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้นการประเมินมูลค่าทรัพย์สินของผู้ซื้อราคาแต่ละคนจึงมีความสำคัญอย่างมากหากผู้ซื้อราคาประเมิน ค่าผิดพลาดส่งผลให้ซื้อทรัพย์สินไม่ได้แม้ว่าจะเสนอราคาสูงมากก็ตาม

ดังนั้น การประเมินราคาทรัพย์สินที่นำมาขายทอดตลาดเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ผู้ซื้อราคาในการประมูลแบบยื่นซองเสนอราคาจึงต้องตรวจสอบหรือสำรวจทรัพย์สินและทำการประเมินมูลค่าหรือราคาตลาดของทรัพย์สินนั้นก่อนยื่นซองเสนอราคา โดยพิจารณาว่าต้องการซื้อทรัพย์สินไปเพื่อวัตถุประสงค์ใด กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้ซื้อราคาต้องการซื้อเพื่อนำไปขายต่อทำกำไรผู้ซื้อราคาจะต้องคาดคะเนถึงมูลค่าตลาด และมูลค่าของกำไรที่จะได้หลังจากนำไปขายแต่ในกรณีที่ผู้ซื้อราคาต้องการซื้อไปใช้ประโยชน์เองจะต้องตั้งคำถามกับตัวเองก่อนว่าในการซื้อทรัพย์สินอย่างเดียวกันประเภทเดียวกัน ผู้ซื้อราคาจะต้องจ่ายเงินเท่าใดเพื่อซื้อทรัพย์สินนั้นๆ ในตลาดอื่น

อาจกล่าวได้ว่าการขายทอดตลาดแบบยื่นซองเสนอราคามีรูปแบบที่ถูกสร้างมาเพื่อกระตุ้นให้ผู้ซื้อราคาทำการเสนอราคาประมูลอย่างเป็นความจริง โดยผู้ซื้อราคาแต่ละคนจะมีเวลาในการประเมินมูลค่าหรือคุณค่าของทรัพย์สิน เพื่อเสนอราคาให้ใกล้เคียงกับมูลค่าตลาดมากที่สุด เนื่องจากผู้ซื้อราคามีโอกาสเสนอราคาเพียงครั้งเดียวในการที่ผู้ซื้อราคาไม่แน่ใจในมูลค่าของทรัพย์สิน หรือทำการประเมินราคาทรัพย์สินโดยเสนอราคาสูงเกินไปโดยสำคัญผู้ซื้อราคาที่ได้อื่นซองเสนอราคาไว้แล้วสามารถถอนคำเสนอได้ตลอดเวลา ก่อนวันที่มีการประมูลขายทอดตลาดทรัพย์สิน

ในการขายทอดตลาดแบบยื่นซองเสนอราคาส่วนมากจะมีการกำหนดราคาขั้นต่ำในการประมูลทรัพย์สินไว้ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้ซื้อราคาเสนอราคาต่ำกว่าที่ผู้ขายหรือผู้ทอดตลาด

จะรับได้ ดังนั้น ถ้าผู้ซื้อราคาเสนอราคาต่ำกว่าราคาขั้นต่ำ ผู้ขายสามารถไม่ขายได้ ซึ่งข้อตกลงดังกล่าวจะถูกกำหนดไว้ใน Subject of Confirmation มีความหมายว่าผู้ขายสามารถปฏิเสธที่จะยอมรับราคาประมูลที่เห็นว่าต่ำเกินไป ดังนั้น ผู้ขายหรือผู้ทอดตลาดจำต้องชั่งน้ำหนักระหว่างราคาประมูลที่มีผู้เสนอกับความต้องการทรัพย์สินของผู้ซื้อ รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่อาจจะเกิดขึ้นหากผู้ขายหรือผู้ทอดตลาดปฏิเสธที่จะขายทรัพย์สิน ในทางกลับกันผู้ซื้อราคาต้องสามารถชั่งน้ำหนักโดยอาศัยปัจจัยเดียวกัน และไม่ทำการประมูลตามราคาที่แท้จริงของทรัพย์สินแต่ให้เสนอราคาที่คาดคิดว่าเป็นราคาที่ผู้ขาย จะยอมรับได้ มีข้อที่น่าสังเกตว่า ในภาวะที่อุปสงค์ต่ำจะส่งผลให้ผู้ซื้อราคาประสบความสำเร็จในการประมูลมากกว่าในช่วงที่อุปสงค์สูง เนื่องจากจะมีผู้ซื้อราคาที่เสนอราคาเป็นจำนวนมากทำให้การแข่งขันกันเสนอราคามากกว่า

ปัญหาที่มักพบเสมอในการขายทอดตลาดที่แบบยื่นซองเสนอราคาคือ การรวมกลุ่มกันกดราคาผู้ซื้อบางคนจะเข้าร่วมกลุ่มกันเพื่อที่จะตกลงถึงจำนวนราคาประมูลที่จะเสนอก่อนล่วงหน้า ทำให้ผู้ซื้อสามารถซื้อทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูงได้ในราคาต่ำมาก หลังจากนั้นจะนำไปขายตามราคาที่เป็นความจริงตามท้องตลาด และนำผลกำไรมาแบ่งกันภายหลัง หรือการรวมกลุ่มกันเพื่อคุกคาม ชู่เชี่ย ผู้เข้าร่วมประมูลรายอื่นไม่ให้เสนอราคา หรืออาจจะมีการสมรู้ร่วมคิดกันระหว่างผู้ทอดตลาดกับผู้ซื้อราคาเนื่องจากการประมูลแบบยื่นซองเสนอราคาจะประกาศเฉพาะราคาประมูลที่สูงสุดต่อสาธารณะเท่านั้น ถ้าผู้ทอดตลาดสามารถประกาศชื่อผู้ที่ประมูลราคาต่ำกว่าเป็นผู้ชนะการประมูลก็ได้

การขายทอดตลาดแบบยื่นซองเสนอราคาจะมีความเหมาะสมสำหรับการประมูลขายทรัพย์สินประเภทเครื่องอุปโภค บริโภค เครื่องใช้สำนักงาน และเครื่องจักร ตลอดจนกรณีอสังหาริมทรัพย์ในภาวะที่มีผู้ต้องการประมูลซื้อทรัพย์สินไม่มากนัก²¹

2.2.2 การขายทอดตลาดแบบฮอลันดา (Dutch auction)

วิธีการในการดำเนินการขายทอดตลาดแบบฮอลันดา คือ ผู้ทอดตลาดจะขานราคาสูงสุดของทรัพย์สินที่จะขายเมื่อไม่มีผู้ใดบอกรับ ผู้ทอดตลาดก็จะลดราคาให้ต่ำลงเรื่อยๆ จนกระทั่งมีผู้ประมูลสนองรับรองราคา และทำการขายทรัพย์สิน ณ ราคาดังกล่าว การทอดตลาดแบบฮอลันดาเป็นวิธีการที่ไม่ซับซ้อน เพื่อที่จะได้รับผลกำไรหรือผลตอบแทนให้มากที่สุด ผู้ซื้อราคาทำการประเมินมูลค่าทรัพย์สินทั้งในส่วนของผู้ประมูลและผู้เข้าร่วมประมูลคนอื่น ผู้ซื้อราคาแต่ละคนพยายามที่จะบอกรับหรือหยุดราคาไว้ที่ราคาที่ผู้ทอดตลาดเสนอซึ่งต่ำกว่ามูลค่าทรัพย์สินที่ผู้ซื้อ

²¹ จาก การขายทอดตลาด (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) (น. 17), โดย วันดี เอื้อสกุลพิพัฒน์, 2550, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ราคาประมาณไว้ ในขณะที่เดียวกันราคาดังกล่าวต้องสูงกว่าราคาประมาณของผู้เข้าร่วมการประมูลอื่น²²

2.2.3 การขายทอดตลาดของประเทศอังกฤษ (English auction)

ระบบศาลอังกฤษสมัยใหม่ แบ่งออกเป็นสามลำดับ คือ

1. ศาลสูง ได้แก่ ศาลสภาขุนนาง (The House of Lords)
2. ศาลสูงชั้นกลาง ได้แก่ ศาลซุ่มพริ่มคอร์ทออฟจูดิเคเจอร์ (The Supreme Court of Jaudicature) ซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ

2.1 ศาลไฮคอร์ทออฟจัสติส มีเขตอำนาจเหมือนศาลชั้นต้นโดยไม่มีข้อจำกัด ประกอบด้วยแผนกต่างๆ ดังนี้

- (1) แผนกควีนส์เบนช์ (Queen's Bench Division)
- (2) แผนกชานเซอร์รี่ (Chancery Division)
- (3) แผนกครอบครัว (Family Division)

2.2 ศาลอุทธรณ์ (The Court of Appeal)

3. ศาลชั้นล่าง ได้แก่ ศาลเคาน์ตี คอร์ท (County Courts) และศาลมาจิสเตรท คอร์ท (Magistrate Court)

ข้อสังเกต ศาลไฮคอร์ทออฟจัสติส และศาลเคาน์ตี คอร์ทต่างมีอำนาจบังคับตามคำพิพากษาของตนกระบวนการบังคับคดีทั้งสองศาลโดยภาพรวมก็คล้ายคลึงกัน เว้นแต่ในบางเรื่อง เช่น การบังคับคดีอายัดรายได้ (Attachment of eaming orders) ซึ่งศาลเคาน์ตี คอร์ทเท่านั้นที่มีอำนาจทำได้

การบังคับคดีแบ่งตามกฎหมายอังกฤษเป็นกระบวนการที่แยกต่างหากจากกระบวนการพิจารณาคดีในศาล หากศาลมีคำพิพากษาแล้วลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ต้องขอให้ศาลบังคับตามคำพิพากษาซึ่งทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับลักษณะและประเภทของคำพิพากษาที่ต้องบังคับตามกฎหมายจารีตประเพณี (Common law) หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ยอมปฏิบัติตามคำพิพากษาให้ส่งมอบทรัพย์สินหรือชำระค่าเสียหาย เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่อาจขอให้บังคับคดีโดยยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานำมาชำระหนี้เท่านั้น โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่สามารถขอให้ศาลบังคับลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติใดๆ ได้ เว้นแต่เป็นคำพิพากษาของศาลชานเซอร์รี่ (The Court of Chancery) ซึ่งพิจารณาโดยใช้กฎหมายความเสมอภาค (Equity) จึงจะบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง โดยศาลจะออกหมายบังคับคดีให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามสัญญาที่เรียกว่า Specific

²² การขายทอดตลาด (น. 18). เล่มเดิม

Performance หากบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษางดเว้นการปฏิบัติการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็จะออกหมายที่เรียกว่า Injunction²³

วิธีการบังคับเอาแก่ทรัพย์สิน (Execution against goods)

หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติศาลประจำมณฑล 1984 (The County Courts Act 1984) ส่วนที่ 40 คำพิพากษา คำสั่ง การขายที่ดิน ฯลฯ

ข้อ 40.15 (1) ได้กำหนดขอบเขตของมาตรานี้ว่า

(ก) เกี่ยวกับอำนาจของศาลในการออกคำสั่งเพื่อขาย, จำนอง, แบ่งแยก หรือแลกเปลี่ยนที่ดิน และ (ข) มีข้อกำหนดเกี่ยวกับเจ้าพนักงานโอนกรรมสิทธิ์ (Conveyancing Counsel)

(มาตรา 131 แห่งพระราชบัญญัติศาลสูง ค.ศ. 1981 [The Supreme Court Act 1981] มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการแต่งตั้งที่ปรึกษาสูงด้านการโอนสิทธิในที่ดิน ในมาตรานี้ ที่ดิน ให้หมายความรวมถึงผลประโยชน์หรือสิทธิอื่นใดเหนือที่ดิน)

ข้อ 40.16 ในการดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ศาลอาจมีคำสั่งให้ที่ดินหรือบางส่วนของที่ดินถูก

(ก) ขาย

(ข) จำนอง

(ค) แลกเปลี่ยน หรือ

(ง) แบ่งแยก²⁴

การบังคับเอาแก่ทรัพย์สินจะกระทำเมื่อหนี้ตามคำพิพากษาเป็นหนี้เงินหรือเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจ่ายเงินแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่กรณีดังกล่าวเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจขอให้บังคับด้วยวิธีอื่น เช่น การอายัดสิทธิเรียกร้อง (Garnishee Proceedings) การออกคำสั่ง (Charging Order) เป็นต้น

การแต่งตั้งผู้เก็บรวบรวมเงินที่ถูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิได้รับในอนาคต (Appointment of Receiver) หรือการอายัดทรัพย์สิน (Sequestration of Property) สุดแต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะเลือกกว่าวิธีการใดน่าจะมีประสิทธิผลมากที่สุด²⁵

²³ จาก สิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาด: ศึกษากรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1330 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์) (น. 27), โดย เผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล, 2543, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

²⁴ คำแปลกฎหมายประเทศอังกฤษ (น. 13-14). กองวิชาการกรมบังคับคดี, 2547.

²⁵ สิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาด: ศึกษากรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1330 (น. 28). เล่มเดิม

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือบุคคลผู้มีอำนาจตามหมายบังคับคดีเป็นผู้ดำเนินการยึดทรัพย์โดยอาศัยอำนาจตามหมายบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจยึดทรัพย์ดังกล่าวคือ

(ก) ทรัพย์สินใดๆ ของลูกหนี้ตามหมายบังคับคดี ซึ่งมีทรัพย์ที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี (Exempt Goods)

(ข) เงิน ธนบัตร ตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน พันธบัตร หรือหลักประกันอื่นใดซึ่งเป็นของลูกหนี้ตามหมายบังคับคดี

ส่วนทรัพย์ดังกล่าวต่อไปนี้เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่อาจยึดได้เพราะเป็นทรัพย์ที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ได้แก่

(ก) เครื่องมือ หนังสือ ยานพาหนะ และอุปกรณ์อื่นใด ซึ่งจำเป็นต่อการทำงาน ธุรกิจ หรือการเลี้ยงชีพของลูกหนี้ตามหมายบังคับคดี

(ข) เครื่องนุ่งห่ม หลับนอน เครื่องเรือน เครื่องใช้ในครัวเรือน และเครื่องใช้อันจำเป็นต่อการดำรงชีพขั้นพื้นฐานของลูกหนี้ตามหมายบังคับคดีและครอบครัวตาม (Schedule 7 ข้อ 9) ซึ่งทรัพย์ที่ไม่อยู่ในข่ายความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีของประเทศอังกฤษมีลักษณะคล้ายคลึงกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 285 ของประเทศไทย²⁶

ตัวอย่างคำสั่งต่างๆ ของการบังคับคดีตามกฎหมายอังกฤษ

(1) คำสั่งให้ชำระเงิน (Charging Order)

คำสั่งให้ชำระเงิน (Charging Order) มีความหมายตาม Charging Orders Act 1979 มาตรา 1 (1) คือ คำสั่งที่ออกกับทรัพย์สินที่อาจจะระบุในคำสั่งให้เป็นหลักประกันการชำระเงินใดๆ ที่ถึงกำหนดหรือจะถึงกำหนดภายใต้ คำพิพากษาหรือคำสั่ง ดังนั้นคำสั่งให้ชำระเงิน (Charging Order) เป็นหลักประกันให้กับหนี้ตามคำพิพากษานั้นเอง แต่โดยตัวของคำสั่งเองไม่ได้เป็นตัวก่อเงินขึ้นมา แต่คำสั่งทำให้เกิดสภาพบังคับให้ชำระหนี้ เมื่อมีคำสั่งให้ชำระเงิน (Charging Order) และจดทะเบียนที่สำนักทะเบียนที่ดิน (Land Registry) คำสั่งให้ชำระเงิน (Charging Order) ก็จะเสมือนเป็นหลักประกันที่มีระยะเวลาอนัน ในคดี *Ezekeil v Orakpo* (1994) ได้ตัดสินว่า คำสั่งให้ชำระเงิน (Charging Order) ขยายไปครอบคลุมถึงหนี้ตามคำพิพากษา ดอกเบี้ย และค่าใช้จ่ายแม้ว่าไม่ได้กล่าวไว้โดยชัดแจ้งก็ตาม นอกจากนี้ยังสามารถบังคับคำสั่งนั้นได้โดยการเข้าสู่กระบวนการขาย หรืออาจขายโดยลูกหนี้ตามคำพิพากษาและผู้ซื้อที่ซื้อชำระภาระที่มีทั้งหมด

²⁶ From *The Directory of High Court Enforcement Officers for England and Wales* (pp. 158), by HM Courts and Tribunals Service, 2011, Section 99 and Schedule 7 Courts Act 2003.

ในกฎหมายอังกฤษคำสั่งให้ชำระเงิน (Charging order) เป็นคำสั่งของศาลให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาบังคับเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่น หุ่น กองทุน หรือที่ดิน เพื่อชำระหนี้ที่ค้างตามคำพิพากษา รวมถึงดอกเบี้ย และค่าใช้จ่ายต่างๆ

คำสั่งให้ชำระเงิน (Charging order) ถือเป็นคำสั่งที่มีประสิทธิภาพในการบังคับคดี แต่อาจกินเวลานานและมีค่าใช้จ่าย CPR ส่วนที่ 73 เป็นส่วนที่กล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินการตามคำสั่งให้ชำระเงิน (charging order) เกี่ยวกับที่ดิน หุ่น หลักทรัพย์ หรือกองทุน

ศาล High Court มีเขตอำนาจในการออกคำสั่งให้ชำระเงิน (Charging Order) ที่มีมูลหนี้ตามคำพิพากษาเกิน 5,000 ปอนด์ หากน้อยกว่านั้นจะออกที่ศาล County court

คำสั่งจะมีสองช่วง คือ การพิจารณาในขั้นแรกจะออกเป็นคำสั่งระหว่างกาล (interim order) และท้ายสุดจะออกคำสั่งขั้นสุดท้าย (Final Order)

บุคคลสามารถร้องต่อศาลเพื่อคัดค้านคำสั่งขั้นสุดท้ายได้ โดยยื่นแสดงหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรแสดงถึงเหตุแห่งการคัดค้านก่อนวันพิจารณา 7 วันตาม CPR 73.8 (1) และในวันพิจารณาศาลมีสิทธิสั่งคำสั่งให้ชำระเงิน (Charging Order) ขั้นสุดท้าย หรือยกคำสั่ง หรือตัดสินประเด็นข้อพิพาทระหว่างคู่ความ หรือระหว่างคู่ความกับบุคคลอื่นที่คัดค้านศาลในการสั่งคำสั่งให้ชำระเงิน (Charging Order) ขั้นสุดท้าย หรือ ทำการพิจารณาคดีประเด็นต่างๆ หากจำเป็นตาม CPR 73.8 (2)

ในการสั่ง คำสั่งให้ชำระเงิน (Charging order) ศาลจะต้องพิจารณาสถานการณ์แห่งคดี โดยเฉพาะพิจารณาหลักฐานโดยดูจาก สถานะส่วนตัวของลูกหนี้ และดูว่ามีเจ้าหนี้อื่นจะเสียประโยชน์จากคำสั่งศาลนี้หรือไม่ นอกจากนี้ศาลจะไม่สั่งคำสั่งขั้นสุดท้าย หากลูกหนี้ตามคำพิพากษากลายเป็นบุคคลล้มละลายหลังจากออกคำสั่งระหว่างกาล²⁷

ตัวอย่างเช่น กระบวนการขายทรัพย์สินตามคำสั่งให้ชำระเงิน (Charging Order) ทำโดยออกหลักฐานตาม CPR 73.10 เป็นลายลักษณ์อักษร ให้รายละเอียดของคำสั่งให้ชำระเงิน (Charging Order) และทำการยืนยันตัวลูกหนี้และทรัพย์สิน ระบุภาระติดพันตามลำดับ และจำนวนหนี้ที่ค้างตามคำพิพากษา รวมถึงประเมินราคาที่จะได้รับจากการขายด้วย

หากทรัพย์สินตามคำสั่งให้ชำระเงิน (Charging Order) นั้นมีเจ้าของมากกว่าหนึ่งราย จะไม่ใช่ข้อ 73.10 แต่จะใช้คำสั่งขายตาม Trusts of Land and Appointment of Trustees Act 1996 มาตรา 14 แทน²⁸

²⁷ คำแปลกฎหมายประเทศอังกฤษ (น. 25), กองวิชาการกรมบังคับคดี, 2547.

²⁸ แหล่งเดิม. (น. 26).

ตัวอย่างหลักกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคำสั่งให้ชำระเงิน

(1) ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายอื่นใด ศาลอาจคำสั่งให้ขายทรัพย์สินเพื่อให้คำสั่งให้ชำระเงินมีผลใช้บังคับ หากมีการร้องขอโดยบุคคลซึ่งศาลมีคำสั่งให้ได้รับผลประโยชน์ในทรัพย์สิน โดยออกเป็นคำสั่งให้ชำระเงิน

(2) การใช้สิทธิเรียกร้องเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งขายทรัพย์สินภายใต้กฎนี้ ต้องยื่นต่อศาลซึ่งออกคำสั่งให้ชำระเงิน เว้นแต่ศาลนั้นไม่มีอำนาจในการออกคำสั่งขายทรัพย์สิน(การใช้สิทธิเรียกร้องภายใต้กฎนี้เป็นกระบวนการพิจารณาในการบังคับคำสั่งและมาตรา 23 (c) แห่งพระราชบัญญัติศาลประจำมณฑล 1984 (The County Courts 1984) ระบุอำนาจของศาลประจำมณฑลในการนั่งพิจารณาและตัดสิน)

(3) ผู้ใช้สิทธิเรียกร้องต้องปฏิบัติตาม Part 8

(4) จะต้องยื่นสำเนาของคำสั่งให้ชำระเงิน ไปพร้อมกับแบบฟอร์มการใช้สิทธิเรียกร้องด้วย

(5) พยานหลักฐานอันเป็นลายลักษณ์อักษรของผู้ใช้สิทธิเรียกร้องต้องระบุข้อมูลซึ่งกำหนดใน Practice Direction 73 ด้วย²⁹

(2) คำสั่งขาย

ศาลสามารถออกคำสั่งขายอสังหาริมทรัพย์ตามคำร้องของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่มีคำสั่งให้ชำระเงิน (Charging Order) ต่อทรัพย์สินนั้นได้ อย่างไรก็ตามหากทรัพย์สินที่จะขายนั้นมีเจ้าของมากกว่าหนึ่งคนและคำสั่งเกี่ยวข้องกับเจ้าของร่วมเพียงคนเดียว จะไม่ใช่วิธีการปกติ โดยจะต้องขอคำสั่งขายภายใต้กฎหมาย Trusts of Land and Appointment of Trustees Act 1996 มาตรา 14 แทน

หากทรัพย์สินตามคำสั่งให้ชำระเงิน (Charging Order) คือ ที่ดิน คำสั่งนั้นจะต้องนำไปจดทะเบียนที่สำนักทะเบียนที่ดิน (Land Registry) หากที่ดินนั้นมีเจ้าของร่วม คำสั่งจะมีผลเฉพาะส่วนที่เป็นกรรมสิทธิ์ของลูกหนี้³⁰

ตัวอย่างหลักกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคำสั่งให้ชำระเงินโดยการขายกฎ 73.10

ศาลประจำมณฑลที่เขตอำนาจในการตัดสินการเรียกร้องภายใต้กฎ 73.10 เพื่อบังคับคำสั่งให้ชำระเงิน หากจำนวนเงินซึ่งเป็นหนี้ภายใต้คำสั่งไม่เกินกว่าขอบอำนาจของศาลประจำมณฑล

²⁹ แหล่งเดิม. (น. 66).

³⁰ แหล่งเดิม. (น. 81).

การเรียกร้องในศาลสูง (High Court) เพื่อให้มีคำสั่งขายที่ดินเพื่อบังคับคำสั่งให้ชำระเงินจะต้องเริ่มกระบวนการพิจารณาที่ Chancery Chamber แห่ง Royal Court of Justice หรือที่ Chancery district registry (มี Chancery district registry อยู่ที่เมืองเบอร์มิงแฮม บริสตอล เคียร์นาฟอน คาร์ดิฟฟ์ ลีดส์ ลิเวอร์พูล แมนเชสเตอร์ มอลด์ นิวคาสเซิลอะพอน ไทน์ และเพรสตัน)

พยานหลักฐานอันเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งสนับสนุนการเรียกร้องภายใต้กฎ 73.10 ต้อง

- (1) ระบุคำสั่งให้ชำระเงินและทรัพย์สินซึ่งประสงค์ให้ขาย
- (2) ระบุจำนวนเงินตามคำสั่งและจำนวนเงินที่ถึงกำหนดชำระในวันที่ยื่นข้อเรียกร้อง
- (3) รับรองสถานะของลูกหนี้ที่มีเหนือทรัพย์สินตามที่ทราบ
- (4) ระบุรายละเอียดต่อไปนี้ เท่าที่ผู้เรียกร้องจะสามารถทำได้
 - (ก) ชื่อและที่อยู่ของเจ้าหนี้อื่นซึ่งมีบุริมสิทธิหรือหลักประกันใดเหนือทรัพย์สิน

และ

- (ข) จำนวนหนี้ของเจ้าหนี้แต่ละราย และ
- (5) ระบุราคาในการขายทรัพย์สินโดยประมาณ
- (6) หากข้อเรียกร้องนั้นเกี่ยวกับที่ดิน ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับผู้มีสิทธิครอบครองเท่าที่ผู้เรียกร้องทราบ และ
- (7) หากข้อเรียกร้องนั้นเกี่ยวกับทรัพย์สินที่อยู่อาศัย

(ก) ระบุว่า

- (i) ที่ดินนั้นอยู่ใน Class F หรือ
- (ii) หมายถึงออกภายใต้มาตรา 31 (10) แห่งพระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว

1996 (The Family Law Act 1996) หรือภายใต้ข้อกำหนดแห่งพระราชบัญญัติอื่นใดซึ่งมีมืออยู่ก่อนมาตรานั้น ได้รับการจดทะเบียน และ

(ข) หากเป็นเช่นนั้น ให้ระบุ

- (i) ที่ดินหรือหมายนั้นถูกจดทะเบียนในนามผู้ใด และ
- (ii) ผู้เรียกร้องจะส่งหมายไปยังบุคคลนั้น

ผู้เรียกร้องต้องกระทำทุกขั้นตอนตามสมควรเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่กำหนดไว้ในวรรค

4.3 ก่อนการยื่นข้อเรียกร้อง

ตัวอย่างแบบฟอร์มเพื่อขอคำสั่งให้ขายทรัพย์สินระบุอยู่ในภาคผนวกเอ (Appendix A) ของ Practice Direction นี้เพื่อเป็นแนวทาง แบบฟอร์มดังกล่าวมิได้เป็นแบบฟอร์มของคำสั่งและอาจมีการเปลี่ยนแปลงหรือทำให้แตกต่างกันโดยศาลเพื่อให้เหมาะสมกับแต่ละกรณี

ภายในเขตอำนาจศาล การยื่นขอให้ศาลมีคำสั่งให้ชำระเงินหรือคำสั่งให้ชำระเงินระหว่างการพิจารณาอาจยื่นเพื่อให้บังคับเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นหุ้นส่วน

เพื่อวัตถุประสงค์ของกฎ 73.5 (1) (a) (การส่งคำสั่งระหว่างการพิจารณา) จะต้องนำส่งเอกสารไปยังบุคคลต่อไปนี้

- (1) สมาชิกของหุ้นส่วนที่อยู่ภายในเขตอำนาจศาล
- (2) ผู้รับมอบอำนาจจากหุ้นส่วน หรือ
- (3) บุคคลอื่นใดซึ่งมีอำนาจในการควบคุมหรือจัดการกิจการของหุ้นส่วน

หากมีคำสั่งให้หุ้นส่วนมาyingศาล เพียงแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนมาyingศาลก็เป็นการเพียงพอ³¹ กระบวนการขายทรัพย์สินที่ถูกยึดของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ศาลสูง (High Court) เป็นผู้ออกหมายบังคับคดีที่เรียกว่า “Fieri facias” หรือที่เรียกโดยย่อว่า “fi. fa” ส่วนศาลเคาน์ตี คอร์ท จะออก Warrants of Execution ให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีเข้าไปยึดสิ่งของ ซึ่งรวมถึงรถยนต์ เงินสด ตัวสัญญาใช้เงินและหลักทรัพย์ซึ่งอยู่ในเคหสถานของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพียงเท่าที่พอจะชำระหนี้ตามคำพิพากษาและค่าธรรมเนียมหากเป็นการยึดเงินสดเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถจ่ายชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไปได้ แต่ถ้าเป็นทรัพย์สินส่วนอื่นต้องนำออกขายทอดตลาดจะส่งมอบตีใช้หนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้

ในการขายทอดตลาดนั้นทรัพย์สินจะถูกขายในราคาที่สูงกว่า 20 ปอนด์ โดยเป็นราคาที่รวมค่าใช้จ่ายตามกฎหมายแล้ว การขายนั้นจะต้องเป็นการขายทอดตลาด และต้องมีใช้สัญญาซื้อขาย (Of Sale) หรือสัญญาเอกชน (Private Contract) เว้นแต่เป็นไปตามคำสั่งศาลและจะต้องโฆษณาต่อสาธารณชนเป็นการทั่วไปในวันขายทอดตลาดและสามวันก่อนวันขายทอดตลาด

หากในกรณีบุคคลซึ่งยึดทรัพย์สินได้รับหมายการบังคับคดีอื่น ศาลจะต้องไม่พิจารณาคำร้อง ให้ขายทรัพย์สินนั้น จนกว่าจะมีการออกหมายซึ่งออกตาม Civil Procedure Rules นั้นแก่เจ้าหนี้ตามหมายบังคับคดีอื่น เจ้าหนี้ตามหมายบังคับคดีซึ่งได้รับหมายตามสิทธิที่จะไปแสดงตนต่อศาลและได้รับการพิจารณาคำร้องโดยศาล³²

วิธีการขายทอดตลาดทรัพย์สินของประเทศอังกฤษ (English Auction)

ปกติแล้วการขู่ว่าจะขายก็เป็นการเพียงพอที่จะทำให้ลูกหนี้ชำระหนี้ เมื่อมีการชำระหนี้ก็จะมีการปล่อยทรัพย์สินที่ทำการยึดไว้ มิฉะนั้นทรัพย์สินก็จะนำไปขายโดยการขายทอดตลาดต่อสาธารณะในการยึดทรัพย์สิน ลูกหนี้จะได้รับรายการที่ยึด และจะต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้าถึงการขาย

³¹ คำแปลกฎหมายประเทศอังกฤษ (น. 63), กองวิชาการกรมบังคับคดี, 2547.

³² From *The Directory of High Court Enforcement Officers for England and Wales* (pp. 158), by HM Courts and Tribunals Service, 2011, Section 99 and Schedule 7 Courts Act 2003.

ทอดตลาด การขายทอดตลาดต้องมีการโฆษณาต่อสาธารณะ และต้องทำโดยนายหน้า (Broker) หรือ ผู้ประเมิน (Appraiser) ที่ได้รับการแต่งตั้ง หลังจากการขาย ลูกหนี้จะได้รับรายละเอียดเป็นหนังสือเกี่ยวกับการขายและกระบวนการต่างๆ ผู้ซื้อสินค้าที่ขายจะได้รับกรรมสิทธิ์ (CCA 1984 มาตรา 98 (1)) ซึ่งระเบียบปฏิบัติ แนวทาง รวมถึงวิธีการในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของประเทศ อังกฤษส่วนใหญ่มาจากพระราชบัญญัติศาลประจำมณฑล 1984 (The County Courts Act 1984) ซึ่งพอสรุปหลักสำคัญจากข้อบัญญัติที่เกี่ยวกับการขายทอดตลาด ได้ดังนี้

ตามพระราชบัญญัติศาลประจำมณฑล 1984 (The County Courts Act 1984)

ข้อ 97 การขายภายใต้การบังคับคดี ให้ขายเป็นการทั่วไป เว้นแต่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

(1) หากทรัพย์สินที่ขายภายใต้การบังคับคดีมีมูลค่าสูงกว่า 20 ปอนด์ (คำนวณรวมค่าใช้จ่ายตามกฎหมายแล้ว) จะต้องขายทรัพย์สินนั้น โดยการขายทอดตลาด มิใช่โดยทำเป็นสัญญาซื้อขาย (Bill of Sale) หรือสัญญาเอกชน (Private Contract) เว้นแต่ศาลที่ออกหมายบังคับคดีมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น โดยให้เจ้าพนักงานประกาศโฆษณาเป็นการทั่วไปในวันขายและสามวันก่อนขาย

(2) หากทรัพย์สินนั้นถูกยึดในการบังคับคดีในคดีอื่น และเจ้าพนักงานได้รับแจ้งถึงการบังคับคดีอื่นนั้น ห้ามศาลพิจารณาคำร้องขอขายทรัพย์สินโดยวิธีอื่น ที่มีใช้การขายทอดตลาดจนกว่าจะได้มีการแจ้งไปยังเจ้าหนี้ตามหมายบังคับคดีอื่นนั้นแล้ว เพื่อให้มายังศาลและต่อสู้ในการพิจารณาคำร้องดังกล่าวด้วย³³

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น การขายทอดตลาดโดยวิธีการนี้ได้ถูกนำมาใช้โดยทั่วไป ในการประมูลขายทรัพย์สินเป็นการขายทอดตลาดที่เปิดเผยต่อสาธารณชนจึงถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “Open Auction” มีผู้ทอดตลาด (Auctioneer) ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการขาย โดยจะมีการกำหนดราคาขั้นต่ำ ซึ่งจะเริ่มจากผู้เข้าสู่วราคาดเสนอราคาเพื่อซื้อทรัพย์สินเริ่มต้นจากราคาขั้นต่ำและเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ โดยจะทำการตกลงขายให้แก่ผู้ที่เสนอราคาสูงสุด และผู้ซื้อทรัพย์สินได้จะต้องชำระเงินตามราคาที่ประมูลนั้น ลักษณะเฉพาะของการขายทอดตลาดแบบอังกฤษ คือ ผู้เข้าสู่วราคาดแต่ละคนจะสามารถคาดคะเนมูลค่าปัจจุบันของทรัพย์สินโดยพิจารณาจากราคาที่มีผู้ร่วมการประมูลคนอื่นเสนอทำให้ผู้เข้าสู่วราคาดตัดสินใจว่าจะทำการเสนอราคาเพิ่มขึ้นหรือไม่

รูปแบบโดยทั่วไปของการขายทอดตลาดแบบอังกฤษ มีลักษณะเหมือนการประมูลแบบยื่นซองเสนอราคา กล่าวคือ ผู้ขายหรือผู้ทอดตลาดจะทำการเชิญผู้สู่วราคาดเข้ามาประมูลโดยการเสนอราคา การขายทอดตลาดแบบอังกฤษจะเปิดโอกาสให้ผู้สู่วราคาดสามารถเปลี่ยนแปลงการเสนอราคาได้ตลอดเพื่อผลักดันให้ราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ ในการประมูลแบบการยื่นซองเสนอราคาจะสำเร็จ

³³ คำแปลกฎหมายประเทศอังกฤษ (น. 54), กองวิชาการกรมบังคับคดี, 2547.

สมบูรณ์เมื่อผู้ซื้อราคาเชื่อว่าทรัพย์สินมีมูลค่ามาก ผู้ซื้อราคาในการขายทอดตลาดแบบอังกฤษ ประสบความสำเร็จในการประมูลเมื่อเสนอราคามากขึ้น ถ้าผู้ซื้อราคาแต่ละคนต้องการทรัพย์สินมาก ในขั้นสุดท้ายผู้ชนะการประมูลที่ได้เสนอราคาสูงที่สุดจะเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินได้ จะเห็นได้ว่าการประมูลขายทอดตลาดทรัพย์สินการแข่งขันของผู้ซื้อราคาขึ้นอยู่กับจำนวน ผู้ซื้อราคาผู้ซื้อราคาจำนวนมากสามารถผลักดันให้ราคาดีสูงกว่าการที่ได้ประเมินมูลค่าทรัพย์สินไว้ล่วงหน้า นอกจากนี้อุปสงค์หรือความต้องการในตัวทรัพย์สินมาก ยังมีส่วนที่ทำให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินได้ราคาสูงขึ้น

ในกรณีที่ผู้ซื้อราคาต้องการจะซื้อทรัพย์สินเพื่อนำไปขายทำกำไร ทำให้เสนอราคาต่ำกว่า ที่ควรจะเป็น ดังนั้นเพื่อให้ราคาที่ได้จากการประมูลต่ำมากจนเป็นเหตุให้ผู้ขายขาดทุนผู้ขายทรัพย์สินจะกำหนดล่วงหน้าไว้ในการขายทอดตลาดทุกครั้งใน Subject of Confirmationว่าผู้ขายขอสงวนสิทธิ์ในการปฏิเสธไม่ยอมรับคำเสนอราคาสุดท้ายที่ผู้ขายมีความเห็นว่าราคาต่ำเกินไป ทำให้มีการกำหนดราคาขั้นต่ำซึ่งเป็นราคาเริ่มต้นในการขายหากไม่มีใครเสนอราคาสูงกว่าราคาขั้นต่ำ จะไม่มีใครซื้อทรัพย์สินได้ การประมูลขายทอดตลาดที่ไม่ได้ระบุราคาขั้นต่ำไว้จะส่งผลให้ผู้ซื้อราคาเสนอราคาประมูลเริ่มต้นเป็นจำนวนเท่าใดก็ได้ และทุกคนสามารถชนะการประมูลได้ แต่ในการประมูลที่มีการกำหนดราคาขั้นต่ำไว้ทำให้ทรัพย์สินที่นำมาขายมีโอกาสได้ราคาสูงกว่า หรือใกล้เคียงกับราคาขั้นต่ำ

การประมูลขายแบบอังกฤษจะเป็นที่นิยม เนื่องจากการประมูลจะใช้ระยะเวลาที่สั้นในภาวะตลาดทรัพย์สินหรือเศรษฐกิจตกต่ำ จะได้รับผลประโยชน์ค่าตอบแทนจากราคาด้วยความรวดเร็ว นอกจากนี้การประมูลแบบอังกฤษจะดำเนินการด้วยวาจาโดยใช้ปากเปล่าไม่ต้องอาศัยแบบฟอร์ม ในการเข้าซื้อเสนอราคาเหมือนกับการประมูลแบบยื่นซองเสนอราคา

หลักเกณฑ์สำคัญของผู้ซื้อราคาในการประมูลทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดต้องดูว่าทรัพย์สินมีมูลค่าเท่าใด โดยการตรวจสอบจากในทุกแหล่งที่มีทรัพย์สินชนิด ประเภทเดียวกันไม่ว่าจะเป็นในตลาดของมือสอง ตลาดซื้อขายทรัพย์สินทั่วไปและพิจารณาว่าราคาที่ต้องจ่ายเงินสำหรับทรัพย์สินที่นำมาประมูลขายกับทรัพย์สินที่มีสภาพเหมือนกันคล้ายกันในแหล่งอื่นๆจะเท่ากันหรือมากกว่าเท่าใด ผู้ซื้อราคาที่มีประสบการณ์จะทำการตรวจสอบสำรวจทรัพย์สินล่วงหน้าก่อนที่ขายทอดตลาดโดยเฉพาะอย่างยิ่งอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินอื่นที่มีราคาสูงการตรวจสอบดังกล่าวจะมีผลอย่างมากต่อมูลค่าของทรัพย์สินในการขายทอดตลาด หลักการนี้ได้นำมาใช้กับการขายทอดตลาดทรัพย์สินแบบยื่นซองเสนอราคาเช่นเดียวกัน

ในกรณีที่เป็นสังหาริมทรัพย์ที่มีราคาไม่สูงมากนัก เช่น เฟอร์นิเจอร์ อุปกรณ์สำนักงาน เครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ เครื่องจักรขนาดเล็ก ผู้ซื้อราคาอาจจะทำการสำรวจทรัพย์สิน

ดังกล่าวในเวลาไม่นานก่อนการขายทอดตลาดเริ่มต้น ถ้าผู้ซื้อทราบว่าอะไรคือราคาที่สมเหตุสมผลสำหรับทรัพย์สิน เขาตัดสินใจเลือกที่จะจ่ายตามราคาที่พอใจ ในบางครั้งผู้ซื้อจะจ่ายในราคาขายปลีก (Retail Price) หากทรัพย์สินนั้นมีสภาพเก่า ผุพัง ถ้าสมัย ทรัพย์สินเหล่านี้ไม่สามารถจะขายได้ราคาสูง ดังนั้น ผู้ซื้อจะเสนอราคาค่อนข้างต่ำหากประมูลซื้อทรัพย์สินได้นำทรัพย์สินไปซ่อมแซมเพื่อขายทำกำไร

จากการศึกษามาแล้วจะพบว่าการประมูลแบบยื่นซองเสนอราคา จะพิจารณาถึงอุปสงค์หรือความต้องการซื้อของผู้ซื้อ และความต้องการในการเปลี่ยนทรัพย์สินเป็นเงินของผู้ขายที่จะเป็นตัวกำหนดราคาประมูล การซื้อในการขายทอดตลาด พิจารณาแต่เพียงมูลค่าของทรัพย์สิน ซึ่งจะจำกัดราคาประมูลให้เหมาะสมกับสภาพภาวะตลาด หรือความต้องการของผู้ขายอุปสงค์ในตัวทรัพย์สินจะแสดงให้เห็นการแข่งขันในระหว่างผู้ซื้ออย่างชัดเจน ส่วนความต้องการในรายได้จากการประมูลของผู้ขายนั้นจะแสดงเมื่อราคาประมูลสูงมาก ผู้ซื้อที่ไม่มีประสบการณ์มักจะล้มเหลวในการบังคับตนเองและไม่สามารถทนต่อแรงกระตุ้น หรือแรงผลักดันทำให้เสนอราคาสูงกว่ามูลค่าทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ผู้ซื้อที่มีประสบการณ์จะหลีกเลี่ยงแรงกระตุ้นที่ทำให้เกิดการเสนอซื้อ ในการประมูลจะทำการเสนอราคาเฉพาะตามจำนวนที่ตนเองต้องการและไม่ยอมเสี่ยงต่อการขาดทุนโดยเสนอราคาประมูลที่สูงกว่าที่ตนได้คำนวณหรือประเมินราคาจากทรัพย์สินไว้ล่วงหน้าแล้ว

ตัวอย่างเช่น ในการประมูลขายทรัพย์สินที่มีอยู่จำนวนมากหลายชนิด เช่น โตะคอมพิวเตอร์ ผู้ขายอาจเชิญ ให้ทำการประมูลซื้อของในปริมาณทั้งหมด อาจเรียกราคาสำหรับทรัพย์สินขายรวมกันไปใน 1 ชุด ประกอบด้วย โตะ 10 ตัว ในราคา 5,000 บาท หรือสำหรับโตะ 1 ตัวราคา 500 บาท มีโตะอยู่ 10 ตัวความสับสนที่เกิดขึ้นจากข้อเสนอสองอย่างที่เป็นไปได้ ทำให้ผู้ซื้อเสี่ยงต่อการจ่ายเงินที่มากขึ้นเมื่อผู้ซื้อที่ได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วน จะทำการเสนอราคาและค่อยๆ เพิ่มราคาตามไป ในขณะที่ผู้ซื้อเป็นครั้งแรกอาจซื้อราคาสำหรับโตะ 1 ตัว และเพิ่มราคาอย่างรวดเร็ว ในความเป็นจริงแล้วผู้ซื้อจะไม่จ่ายเงิน 10 ครั้ง ในการซื้อทรัพย์สิน จำนวน 1 ตัว แต่จะเลือกประมูลทรัพย์สินที่ขายรวมเป็น 1 ชุดมากกว่า ดังนั้น ผู้ซื้ออาจจะหยุดทันทีที่ราคาประมูลสูงเกินไปกว่าความเหมาะสมในขณะที่ผู้ซื้อบางคนจะประมูลสูงขึ้นไปกว่ามูลค่าของทรัพย์สินในจำนวนรวมกันของโตะ 10 ตัว ที่ประมูลขายรวมก็ได้³⁴

³⁴ จาก ปัญหาการประมูลในการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึด โดยเจ้าพนักงานบังคับคดี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหบัณฑิต) (น. 44-47), โดย บุญศิริ คำแก้ว, 2548, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ความคุ้มครองภายหลังการขายทอดตลาด

หลักกฎหมายเรื่องความคุ้มครองของเจ้าพนักงานบังคับคดีและผู้ซื้อทรัพย์สินได้บัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติศาลประจําณฑล 1984 (The County Courts Act 1984)

ข้อ 98 ความคุ้มครองของเจ้าพนักงานซึ่งขายทรัพย์สินภายใต้การบังคับคดีไปโดยมิทราบถึงการใช้สิทธิเรียกร้องของบุคคลภายนอก

(1) หากทรัพย์สินอยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ตามหมายบังคับคดีในเวลาที่มีการยึดโดยเจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามหมายหรือเอกสารการบังคับคดีอื่นใดซึ่งออกโดยศาลประจําณฑล ได้ถูกขายไปโดยเจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่อื่นใด โดยไม่มีผู้ใดใช้สิทธิเรียกร้องเหนือทรัพย์สินนั้น

(ก) ผู้ซึ่งซื้อทรัพย์สินในการขายนั้น ไปเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินนั้น และ

(ข) บุคคลอื่นไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องใดเอากับเจ้าพนักงานหรือบุคคลซึ่งปฏิบัติตามหน้าที่ในการ

(i) ขายทรัพย์สิน หรือ

(ii) จ่ายเงิน ไปก่อนที่จะได้รับแจ้งถึงการ ใช้สิทธิเรียกร้องเหนือทรัพย์สินนั้นเว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า เจ้าพนักงานหรือเจ้าหน้าที่อื่นนั้น ทราบหรืออาจทราบได้ว่าทรัพย์สินนั้นมิได้เป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามหมายบังคับคดีหากได้ดำเนินการสืบสวนตามสมควร

(2) ความข้อนี้ไม่กระทบต่อสิทธิของผู้เรียกร้องอื่นใดซึ่งพิสูจน์ได้ว่า ในเวลาที่มีการขายนั้น ตนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ถูกยึดและขาย ในการเรียกร้องค่าเสียหายจากบุคคลอื่นซึ่งมิใช่เจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเจ้าพนักงานอื่นใดซึ่งใช้อำนาจตามหมายบังคับคดี

(3) ความข้อนี้อยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 183, 184 และ 346 ของพระราชบัญญัติล้มละลาย ค.ศ. 1986 (Insolvency Act 1986)³⁵

ภายหลังจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินเจ้าพนักงานบังคับคดีและผู้ซื้อทรัพย์สินจะได้รับ ความคุ้มครองหากกระทำการโดย

(ก) ศาลสูงเป็นผู้ออกหมายบังคับคดี

(ข) ทรัพย์สินซึ่งอยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ตามหมายบังคับคดีถูกยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือบุคคลอื่นซึ่งมีอำนาจตามหมายบังคับคดี และ

(ค) ทรัพย์สินถูกขายไปโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยไม่มีผู้ใดใช้สิทธิเรียกร้องเหนือทรัพย์สินนั้นเมื่อผู้ซื้อทรัพย์สินไปเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินนั้น และบุคคลอื่นไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้อง

³⁵ คำแปลกฎหมายประเทศอังกฤษ (น. 70), กองวิชาการกรมบังคับคดี, 2547.

ใดเอากับเจ้าพนักงานหรือบุคคลซึ่งปฏิบัติตามหน้าที่ ในการขายทรัพย์สิน หรือจ่ายเงินไปก่อนที่จะมีการใช้สิทธิเรียกร้องเหนือทรัพย์สินนั้น

เว้นแต่จะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองหากพิสูจน์ได้ว่า เจ้าพนักงานบังคับคดีหรือบุคคลนั้นได้ทราบ หรืออาจทราบได้ว่าทรัพย์สินนั้นมีใช่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามหมายบังคับคดี หากได้สืบสวนตามสมควร

ความข้อนี้นี้ไม่กระทบต่อสิทธิของผู้เรียกร้องโดยชอบ (Lawful Claimant) ในการเรียกร้องค่าเสียหายจากบุคคลอื่นซึ่งมิใช่เจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเจ้าพนักงานอื่นใดซึ่งใช้อำนาจตามหมายบังคับคดี ผู้เรียกร้องโดยชอบ (Lawful Claimant) หมายถึง บุคคลซึ่งพิสูจน์ในเวลาขายทรัพย์สินได้ว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ถูกยึดและขาย ความข้อนี้อยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 183, มาตรา 184 และ มาตรา 346 ของพระราชบัญญัติล้มละลาย ค.ศ. 1986 (Insolvency Act 1986³⁶)

คำธรรมเนียมในการขายทอดตลาดทรัพย์สิน

หลักกฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องการคิดค่าธรรมเนียมในการขายทอดตลาดทรัพย์สิน

ข้อ (1) เว้นแต่ศาลมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ขายที่ดิน ตามข้อบังคับ 40.16 ค่าตอบแทนของผู้ดำเนินการขายทอดตลาดและนายหน้าที่ดินให้รวมถึง

(ก) ค่านายหน้า

(ข) ค่าธรรมเนียมการประเมินราคาที่ดิน

(ค) ค่าใช้จ่ายในการโฆษณาที่ดิน

(ง) ค่าใช้จ่ายและค่าชดเชยอื่นแต่ไม่รวมถึงค่าสำรวจ

(2) การคิดค่าใช้จ่ายในการสำรวจต้องได้รับอนุญาตจากศาล

ข้อ (2) หากจำนวนค่าธรรมเนียมของผู้ดำเนินการขายทอดตลาดหรือตัวแทนขายทรัพย์สินได้รับอนุญาตภายใต้วรรค ข้อ (1)

(1) ไม่เกินร้อยละ 2.5 ของราคาขาย และ

(2) ไม่เกินอัตราค่านายหน้าซึ่งโดยทั่วไปนายหน้าซึ่งกระทำการเพียงคนเดียวจะเรียก

เก็บ

เว้นแต่ศาลมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นและภายใต้วรรค ข้อ (3) และ ข้อ (4) ค่าธรรมเนียมจะถือว่าจ่ายครบโดยอาจหักค่าธรรมเนียมออกจากเงินที่ได้จากการขายโดยไม่ต้องขออนุญาตจากศาลอีก

ข้อ (3) หาก

(1) ค่าธรรมเนียมซึ่งเรียกเก็บโดยผู้ดำเนินการขายทอดตลาดและนายหน้าที่ดิน (ไม่ว่าจะเป็นค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายหรือทั้งสองอย่าง) ไม่ได้รับอนุญาตภายใต้วรรค ข้อ (1)

³⁶ HM Courts and Tribunals Service. Ibid (p. 159)

- (2) จำนวนค่าธรรมเนียมทั้งหมดสูงกว่าข้อจำกัดที่ระบุในวรรค ข้อ (2)
- (3) ที่ดินถูกขายเป็นจำนวนมากหรือโดยการประเมินราคา หรือ
- (4) การขายนั้นเป็นการขายทรัพย์สินในการลงทุน ทรัพย์สินในการประกอบธุรกิจหรือทรัพย์สินของฟาร์มต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่ออนุญาตค่าธรรมเนียมแบบค่าใช้จ่ายดังกล่าว
- ข้อ (4) คู่ความหรือบุคคลผู้ดำเนินการขายอาจยื่นคำร้องภายใต้วรรค ข้อ (3) ก่อนหรือหลังการขาย³⁷

วิธีการคิดค่าธรรมเนียมในการขายทอดตลาดทรัพย์สิน

(1) ในกรณีที่ทรัพย์สินขายโดยการขายทอดตลาดหรือมีการเตรียมการเพื่อการขายทอดตลาด ให้หักเงินเพื่อจ่ายเป็นค่านายหน้าและค่าใช้จ่ายของผู้ขายดังนี้

(ก) หากทรัพย์สินถูกขายทอดตลาด ณ สถานที่ของผู้ขาย ให้หักเงินจากเงินที่ขายทรัพย์สินได้ในอัตราดังนี้

100 ปอนด์แรก หักร้อยละ 15

900 ปอนด์ถัดไป หักร้อยละ 12.5

1,000 ปอนด์ขึ้นไป หักร้อยละ 10

(ข) หากทรัพย์สินถูกขายทอดตลาด ณ สถานที่ของลูกหนี้ ให้หักเงินในอัตราร้อยละ 7.5 ของเงินที่ได้จากการขายทรัพย์สิน และหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงตามสมควร

(2) หากไม่มีการขายทรัพย์สิน ไม่ว่าจะโดยการขายทอดตลาดหรือสัญญาเอกชน แต่มีการเตรียมการขายทอดตลาด รวมถึงการเตรียมบัญชีทรัพย์สินที่ถูกยึด โดยผู้ขายหรือเจ้าพนักงานบังคับคดี

(ก) หากมีการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินไปยังสถานที่ของผู้ขาย ให้หักเงินในอัตรา 10% ของมูลค่าทรัพย์สิน

(ข) หากไม่มีการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินออกจากสถานที่ของลูกหนี้ ให้หักเงินในอัตรา 5% ของมูลค่าทรัพย์สินและหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงตามสมควรตาม (Schedule 7 ข้อ 6)³⁸

2.3 ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับการบังคับคดีในประเทศไทย

ประเทศไทยมีการบังคับคดีมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยมีประวัติและความเป็นมาของกฎหมายเรื่องการบังคับคดีแบ่งตามยุคสมัยต่างๆ เป็นลำดับ ดังต่อไปนี้

³⁷ คำแปลกฎหมายประเทศอังกฤษ (น. 31), กองวิชาการกรมบังคับคดี, 2547.

³⁸ HM Courts and Tribunals Service. Ibid (p. 157)

2.3.1 สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี (พ.ศ. 1893-2310)

เป็นสังคมที่อยู่ในระบบศักดินา (Feudal System) เต็มรูป มีการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) คือ มีพระมหากษัตริย์เป็นผู้กุมอำนาจปกครองเด็ดขาดอยู่ในฐานะสมมุติเทพ ซึ่งมีอำนาจสูงกว่าพระมหากษัตริย์ในสมัยสุโขทัย ในสมัยนี้ก็ได้มีตรากฎหมายขึ้นโดยพระมหากษัตริย์มากมายหลายลักษณะ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วก็จะเห็นได้ว่าเป็นกฎหมายที่สร้างขึ้นเพื่อความมั่นคงแห่งสถาบันพระมหากษัตริย์โดยแท้

กฎหมายต่างๆ นั้น มีทั้งที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดสิทธิหน้าที่ของปวงชนกฎหมาย วิธีสบัญญัติเกี่ยวกับการพัฒนาตัดสินอรรถคดี และกฎหมายปกครองเป็นทำนองรัฐธรรมนูญปกครองแห่งแผ่นดิน รวมบทมาตราทั้งสิ้นทุกลักษณะแล้วมีถึง 1603 บทด้วยกัน สำหรับกฎหมายส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องการบังคับคดีนั้นก็ให้มีกฎหมายตราไว้ในกฎหมายลักษณะกระลาการ ซึ่งกล่าวไว้ว่า

“ผู้ใดแพคดีและตัดสินใหม่พิ้นและเสียมิได้ไซ้ร ท่านให้จำประจานไว้หน้าศาลกลางแดดอย่าให้มีอันบังงได้ 3 วัน แล้วเอาจำไว้ในน้ำจ้งได้ 3 วัน แล้วจึงเอาตีลวดหนักก็ตีไม้หวายก็ตีโดยโทษานุโทษนั้นแสนละ 3 ที 5 ที จ้งสิ้นเบียดสินใหม่พิ้นนั้น แล้วให้เอาคนร้ายเวนให้แก่ข้าเจ้าไพร่คิน”³⁹

ซึ่งจะเห็นได้ว่า เป็นการเริ่มมีบทบัญญัติเรื่องการบังคับคดีนี้ขึ้นเป็นครั้งแรก สังเกตได้ว่าลักษณะของการบังคับคดีดังกล่าวเป็นวิธีกระทำการบังคับต่อเนื้อตัวร่างกายและผู้แพคดีทั้งสิ้นหาได้มีการกำหนดไว้บังคับคดีด้วยวิธีกระทำการบังคับต่อทรัพย์สินของผู้แพคดีก่อนอย่างในปัจจุบันไม่ กรณีนี้อาจเนื่องมาจากเหตุที่สังคมไทยสมัยนั้นเป็นระบบศักดินา ซึ่งพระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของที่ดินในราชอาณาจักรทั้งหมด และจะทรงพระกรุณาประทานให้ราษฎรทำมาหากินหรือจะยกให้แก่ใครก็ได้ โดยที่ใครจะมาโต้เถียงไม่ได้ ถ้าคัดค้านโต้เถียงก็ถือว่าเป็นการขัดขืนพระราชโองการทั้งสิ้น

2.3.2 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ถึงปัจจุบัน

กฎหมายสมัยอยุธยาได้ใช้เรื่อยมาจนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยในแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) ได้มีการชำระสะสางและรวบรวมกฎหมายเก่าสมัยกรุงศรีอยุธยาขึ้นใหม่ และรัชกาลที่ 1 ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้ประทับตราราชการไว้เป็นสำคัญ 3 ดวง คือ ดวงราชสีห์ คชสีห์ และตราบัวแก้ว เรียกกันว่า “กฎหมายตราสามดวง” รวบรวมเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2347 หรือที่เรียกกันว่า “กฎหมายรัชกาลที่ 1” ในกฎหมายตราสามดวงดังกล่าว ได้มี

³⁹ จาก กฎหมายสมัยอยุธยา (น. 83), โดย เสนีย์ ปราโมช. ม.ร.ว., 2511, พระนคร: ท่าพระจันทร์.

บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการบังคับคดีอยู่ในกฎหมายพระไอยการลักษณะกระลาการ ซึ่งได้กำหนดเกี่ยวกับผู้มีอำนาจบังคับคดีและความรับผิดชอบของผู้บังคับคดี⁴⁰ กล่าวคือ

ผู้ทำการบังคับคดีก็คือศาล หรือกระลาการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งในกรณีที่เป็นกระลาการที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งขึ้น และบังคับคดีผิด ก็จะต้องรับผิดชอบใช้ด้วยทรัพย์เท่ากับที่ตนบังคับคดีผิดนั้น ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่แตกต่างไปจากในปัจจุบันที่ศาลไม่ต้องดำเนินการรับผิดชอบในการบังคับคดีผิดด้วยตนเอง

ในส่วนของวิธีการบังคับคดี ก็ยังคงต้องใช้วิธีการบังคับเอากับเนื้อตัวร่างกายของผู้แพ้อคดีแทนการชำระสินไหมเช่นเดิม โดยมีการประกันตัวได้ และหากผู้แพ้อคดีหนีไป ผู้ค้ำประกันเป็นผู้ต้องผิดชดใช้เงินแทน และหากผู้ค้ำประกันได้ตัวผู้แพ้อคดีแก่กระลาการแล้ว หากผู้แพ้อคดีหนีไปกระลาการก็ต้องรับผิดชอบใช้สินไหมแทนด้วยตนเอง ซึ่งไม่มีบทบัญญัติเช่นนี้แล้วในปัจจุบัน

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การติดต่อกับประเทศตะวันตกและสถานการณ์ของโลกมีความเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดปัญหาเรื่องคนในบังคับ (Subject) และเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต (Extraterritoriality) ขึ้น ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ผลให้ประเทศไทยต้องเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายและการศาลไทยให้เป็นแบบตะวันตก

ฉะนั้นใน ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาความแพ่ง รัตนโกสินทรศก 115 ขึ้นใช้บังคับในประเทศไทย โดยยกเลิกกฎหมายเดิมทั้งหมดจากพระราชบัญญัติฉบับนี้ ปรากฏว่าบทบัญญัติเรื่องการบังคับคดีได้ถูกบัญญัติไว้ในหมวดที่ 14-17 ตั้งแต่มาตรา 87 ถึงมาตรา 110 ซึ่งได้กำหนดให้มีวิธีการบังคับคดีหลายวิธี โดยมีวิธีที่จะบังคับเอาทรัพย์สินและบังคับเอากับเนื้อตัวร่างกายของจำเลยด้วย กล่าวคือเมื่อศาลได้ตัดสินคดีแล้ว ก็จะออกหมายบังคับหรือหมายคำสั่งโดยออกตามแบบและประทับตรา เมื่อคู่ความร้องขอ (ตรงกับการออกคำบังคับในปัจจุบัน) และหมายนั้นก็ต้องกำหนดให้ใช้เงินหรือทำกิจการใดภายในกี่วันนับแต่วันที่ศาลจะเห็นสมควร ซึ่งหมายนั้นต้องแจ้งแก่ผู้ต้องใช้เงินหรือ ผู้ต้องกระทำการด้วยว่า “ถ้าไม่กระทำตามศาลจะเก็บยึดทรัพย์สิ่งของ หรือจะออกหมายจับตัวมาขังไว้ แล้วจากนั้นทั้งผู้ที่มีใช้ตัวความในคดีแต่ได้ขอให้ศาลออกหมายคำสั่ง หรือผู้ที่ศาลออกหมายคำสั่งให้นั้นก็มีความร้องขอให้ศาลเร่งรัดผู้ต้องรับหมายนั้นให้กระทำตามหมายนั้นได้เสมือนดังผู้นั้นเป็นตัวความในคดีเรื่องนั้น และเมื่อผู้หนึ่งผู้ใดมิใช่ตัวความในคดีเรื่องนั้นเป็นผู้ต้องรับหมายคำสั่งนั้นแล้ว ถ้ามิได้กระทำตามหมายนั้น ก็ให้ศาลเร่งรัดให้เหมือนดังผู้นั้นเป็นตัวความในคดีเรื่องนั้น” ตามความในหมวดที่ 14 ว่าด้วย

⁴⁰ จาก *ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166* (พิมพ์ตามฉบับหลวง). ตรา 3 ดวง เล่ม 1 (น. 379-380), โดย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บังคับกฎหมายคำสั่งมาตรา 87 ถึงมาตรา 92 (ซึ่งน่าสังเกตว่า กฎหมายนี้เรียกการบังคับว่า “การเร่งรัด”)

อย่างไรก็ดี เมื่อศาลมีคำตัดสินและออกหมายบังคับดังกล่าวแล้ว แต่ยังไม่มีการใช้เงิน หรือ ยังใช้ไม่ครบจำนวนและไม่ว่าศาลจะได้ออกหมายเร่ง (ซึ่งตรงกับคำว่า “หมายบังคับคดี” ในปัจจุบัน) แล้วหรือยังก็ตาม ผู้จะได้รับเงินตามคำตัดสินก็มีสิทธิที่จะขอศาลออกหมายเรียกผู้แพคดี มาไต่สวนว่า มีความสามารถที่จะหาเงินมาใช้ได้หรือไม่ มีทรัพย์สินของที่จะเอามาจำหน่ายแบ่งปัน แลกเปลี่ยน หรือขายได้ ซึ่งถ้าศาลเห็นว่าไม่มีเหตุขัดข้องก็จะออกหมายเรียก และไต่สวนให้โดยที่ ผู้ชนะคดีหรือผู้แทนก็มีสิทธิที่จะซักถามได้ แต่ถ้าผู้แพคดีไม่มาตามหมายเรียก ศาลก็มีสิทธิจะไต่สวนผู้ชนะคดีหรือพยานอื่นๆ ที่ศาลเห็นสมควรเรียกมาด้วยก็ได้ โดยศาลจะบังคับให้สาบาน ก่อนแล้วจึงจะเบิกความหรือศาลจะเลื่อนวันไต่สวน หรือเรียกประกันผู้แพคดีไว้เพื่อให้มาวันอื่น ก็ได้เป็นดุลพินิจของศาล (เป็นความในหมวดที่ 15 ว่าด้วยหมายเรียกผู้แพคดีมาไต่สวนมาตรา 93 ถึง มาตรา 95)

สำหรับวิธีการบังคับคดีโดยตรงนั้น มีบัญญัติไว้ในหมวดที่ 16 ว่าด้วยการบังคับเร่งให้สำเร็จตามคำพิพากษา มาตรา 96 ถึงมาตรา 107 ซึ่งกล่าวโดยสังเขปได้ว่ามีอยู่ 2 วิธีใหญ่ กล่าวคือ

1. การตีใช้หนี้ เมื่อผู้จะต้องใช้เงินไม่ยอมกระทำตาม หรือเพิกเฉย ผู้ที่จะได้เงินก็มีสิทธิ ร้องขอให้ศาลบังคับเอาทรัพย์สินสมบัติของผู้จะต้องเสียเงินมาตีใช้ได้ โดยผู้ร้องต้องเสียค่าธรรมเนียม (ในปัจจุบันไม่มีวิธีตีใช้หนี้ภายหลังจากศาลมีคำพิพากษา)

2. การยึดทรัพย์ สิทธิเรียกร้อง และขายทรัพย์สินเอาเงินใช้หนี้วิธีการยึดทรัพย์เป็นกรณีที่ ศาลออกหมายเร่ง (ปัจจุบัน คือ หมายบังคับคดี) แล้วซึ่งศาลต้องออกตามแบบที่ 10 และประทับตรา (เช่นเดียวกันกับการออกหมายบังคับคดีในปัจจุบัน) ศาลจะมอบอำนาจให้เจ้าพนักงานศาล (ซึ่งคือ เจ้าพนักงานบังคับคดีในปัจจุบัน) ถู้อหมายไปทำการตามบังคับ โดยมีอำนาจยึดทรัพย์ผู้แพ้ความ และขายทอดตลาด โดยมีข้อห้ามมิให้ยึดเครื่องที่ใช้นุ่งห่มหลับนอนซึ่งใช้สอยอยู่โดยปกติตาม สมควร และเครื่องมือสำหรับการเลี้ยงชีพโดยประมาณรวมกันราคาไม่เกินยี่สิบบาท ทั้งนี้ โดยการ ยึดให้ทำได้แต่เพียงเท่าราคาที่จะขายทอดตลาดได้ค้ำจำนวนเงินที่ศาลตัดสินและค่าธรรมเนียม และ ค่าใช้สอยที่เสียไปเท่านั้นนอกจากนี้สำหรับตัวและหนังสือกรมธรรม์สัญญาใดที่เป็นหลักทรัพย์ของ ผู้ถูกร่ง ซึ่งเป็นเจ้าหนี้นุคคลอื่นอยู่นั้น ศาลก็ยึดเอาเป็นประกันได้ทั้งหมดหรือบางส่วนเพียงเท่าที่ พอกับเงินที่เร่งรัดและผู้ขอให้เร่งจะฟ้องเรียกเอาเงินแทนผู้ต้องถูกร่งก็ได้ (กรณีผู้ขอให้เร่งเป็นผู้จะ ได้เงินเป็นคู่ความในคดีเอง) หรือจะฟ้องแทนผู้ซึ่งจะได้ทรัพย์ที่ร้องขอให้ออกหมายเร่งนั้นต่อไป ก็ได้ (กรณีผู้ขอให้เร่งไม่ใช่ผู้ซึ่งจะได้ทรัพย์ตามคำสั่ง)

เมื่อยึดทรัพย์สินไว้แล้วก็ต้องให้เจ้าพนักงานศาลส่งไปเก็บรักษาไว้ที่ใด หรือกับผู้ใดตามที่ศาลเห็นสมควรไว้ไม่ต่ำกว่า 5 วันก่อนแล้ว จึงให้ขายทอดตลาดได้ เว้นแต่เป็นของที่เก็บรักษาไม่ได้ นาน จึงให้ขายได้โดยในระหว่างที่รักษาทรัพย์สินอยู่นี้ หากผู้จะต้องเสียเงินนำเงินตามคำตัดสินและค่าใช้สอยการยึดทรัพย์สินมาเสียดต่อศาลจนครบก็ให้ทรัพย์สินนั้นให้ไป (น่าสังเกตว่าไม่มีการเสียค่าธรรมเนียมถอน การยึดทรัพย์สินโดยเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเช่นในปัจจุบัน)

สำหรับการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดนั้น ผู้ขอให้ออกหมายเร่งจะต้องมาร้องขอเป็นผู้ขาย ต่อศาล ศาลจึงจะสั่งให้ขายได้ โดยผู้นั้นจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบเองแทนศาลในการที่จะเกิดฟ้องร้องกันขึ้นในภายหลังว่าเก็บเอาทรัพย์สินมาขายผิดกฎหมายหรือผิดแบบที่เคยกระทำกันมา และศาลจะสั่งให้ขายได้ ต่อเมื่อมีหลักฐานเชื่อได้ว่า ทรัพย์สินนั้นเป็นของผู้ถูกรังแกจริงและอยู่ในเขตอำนาจศาลเท่านั้น โดยหากมีผู้อื่นมาร้องว่าทรัพย์สินนั้นเป็นของตน (คือ การร้องขัดทรัพย์สินในปัจจุบัน) ก็ให้ศาลออกหมายนัดมาไต่สวนระหว่าง ผู้ร้องกับผู้ขอให้ออกหมายบังคับนั้น และให้ตัดสินโดยพิจารณาवरัดให้สั้นเข้า ส่วนเงินที่ได้จากการขายทอดตลาด ถ้าเกินกว่าเงินที่ตัดสินไว้และค่าใช้จ่ายต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ก็ต้องคืนให้แก่เจ้าของทรัพย์สินไป

สำหรับเรื่องความรับผิดชอบเจ้าพนักงานศาลในเรื่องเกี่ยวกับการเก็บยึดทรัพย์สินนี้ได้มีบัญญัติไว้ในมาตรา 106 ใจความว่า ถ้าไม่ยึดภายในเวลาอันควร โดยเพิกเฉยหรือรู้เห็นเป็นใจกับผู้ต้องถูกรังแก หรือ ละเว้นไม่กระทำโดยรวดเร็วแล้ว ผู้ต้องเสียประโยชน์อาจร้องขอต่อศาลให้ไต่สวนได้ และหากศาลไต่สวนเกินกว่าเงินในหมายเร่ง ถ้าไม่ยอมศาลก็ออกหมายเร่งรัดเจ้าพนักงานศาลผู้นั้นได้เช่นกัน (น่าสังเกตว่า ไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่)

สำหรับกรณีที่ทรัพย์สินอยู่นอกเขตศาล มาตรา 107 ซึ่งได้กำหนดให้ศาลส่งหมายไปยังที่มีเขตอำนาจให้ช่วยเร่งหรือช่วยจับได้ และเมื่อศาลนั้นเร่งได้ทรัพย์สินคืนมายึดหรือจับตัวคนมาได้แล้วก็ต้องส่งมายังศาลที่ออกหมายเดิมเพื่อให้ศาลเดิมดำเนินการต่อไป

นอกจากวิธีดังกล่าวแล้ว ยังมีวิธีการบังคับคดีอีกวิธีหนึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นวิธีบังคับเสริมซึ่งกฎหมายได้ระบุไว้ว่าเป็นบทลงโทษดังได้บัญญัติไว้ในหมวดที่ 17 ว่าด้วยการลงโทษผู้ที่ไม่ทำตามบังคับ มาตรา 108 ถึงมาตรา 110 คือ การที่ผู้ใดไม่ยอมทำตามหมายบังคับหรือคำสั่งด้วยจงใจแล้วผู้ขอให้ออกหมายนั้น จะร้องขอให้ศาลสั่งให้ผู้ไม่ทำตามนั้นมาชี้แจงว่าเหตุใดตนถึงไม่ควรต้องรับโทษในข้อที่ไม่ทำตามหมายนั้น ซึ่งถ้าศาลไม่เห็นว่ามีเหตุขัดข้องแล้วก็จะออกหมายคำสั่งตามขอให้ แต่ทั้งนี้ศาลก็ไม่จำเป็นต้องออกคำสั่งนั้น เว้นแต่ศาลได้ฟังพยานที่ควรเชื่อได้แล้วว่า ถ้าผู้ไม่ทำตามหมายนี้ไม่ชี้แจงเหตุแก้ตัวได้แล้วก็มีมูลที่จะบังคับได้ทันที ศาลจึงจะทำคำสั่ง ซึ่งศาลต้องส่งสำเนา คำพยานนั้นไปพร้อมกับหมายคำสั่งให้แก่ผู้ไม่ทำตาม เพื่อเขาจะได้หักล้างคำพยานนั้นได้จากนั้นถ้าผู้ไม่ทำตามไม่มาในวันนัด โดยมีหลักฐานว่าได้รับหมายไว้แล้ว หรือมาแต่

ไม่ได้ชี้แจงเหตุแก้ตัวแก่ศาล ก็ให้ศาลออกหมายจับผู้นั้นมาลงโทษขังได้ ทั้งนี้ โดยศาลจะเลื่อนวันกำหนดใหม่หรือจะออกหมายจับตัวผู้นั้นขังไว้ในวันอื่นก็ได้ ซึ่งเมื่อศาลกักขังแล้ว ผู้นั้นก็จะต้องรับโทษไปจนกว่าจะยอมทำตามหมายบังคับ และต้องหาประกันตัวไปตามที่ศาลเห็นสมควรเพื่อออกไปกระทำการนั้นๆ หรือถ้ายังไม่ทำตามจะขังไว้จนกว่าศาลจะเห็นว่าเป็นผู้ไม่สามารถจะกระทำตามนั้นได้ หรือจนกว่าจะเสียดำปรับที่ศาลจะกำหนดตามกฎหมาย

พระราชบัญญัติกระบวนการพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 นี้มีผลใช้บังคับอยู่เพียง 12 ปี ก็ได้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) ขึ้นใช้บังคับ ทั้งนี้โดยที่พระราชบัญญัตินี้ได้ถูกตราขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมกฎหมายในเรื่องอำนาจศาลและวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งกระจัดกระจายเข้าเป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกแก่การพิจารณาคดีและยกเลิกกฎหมายเก่า ซึ่งเป็นอุปสรรคขัดขวางเสียทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการประสานชุดนี้ก็ยังสามารถถือโอกาสนี้แก้ไขบทกฎหมายเก่าที่เห็นว่าจำเป็นให้ดีขึ้นด้วย โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการบังคับคดีก็ได้กำหนดให้อำนาจศาลที่จะยึดทรัพย์ หรือจับตัวลูกหนี้ที่หลบหนีได้รวดเร็วยิ่งขึ้นกว่าเดิม⁴¹

สำหรับเรื่องการบังคับคดีก็ได้มีบัญญัติไว้ในหมวดที่ 11 ว่าด้วยคำสั่งหรือคำบังคับ มาตรา 71 ถึงมาตรา 75 หมวดที่ 12 ว่าด้วยยึดทรัพย์มาตรา 76 ถึงมาตรา 92 หมวดที่ 13 ว่าด้วยลงโทษผู้ที่ไม่ทำตามบังคับมาตรา 93 ถึงมาตรา 93 ซึ่งพอสรุปความแตกต่างจากเดิมได้ดังนี้

การออกคำบังคับกฎหมายมาตรา 71 ได้กำหนดให้ศาลออกคำบังคับและหมายทันทีที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ทั้งนี้ โดยไม่ต้องร้องขอเช่นเดิม และได้เพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการประกันในมาตรา 75 ความว่า

“เมื่อผู้ใดได้ทำหนังสือรับประกัน หรือรับประกันโดยวิธีอื่น ต่อหน้าศาลเพื่อทำตามคำพิพากษาหรือคำสั่งใดๆ ทั้งหมดหรือแต่ส่วนใดส่วนหนึ่งก็ดี จะใช้คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นบังคับ ผู้นั้นตามหนังสือประกัน เหมือนดังเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งก็ได้โดยไม่ฟ้องนายประกันนั้นเป็นคดี ขึ้นใหม่”

สำหรับวิธีการบังคับคดีได้มีบทบัญญัติเพิ่มเกี่ยวกับกำหนดเวลาบังคับคดี ว่านับแต่วันฟังคำพิพากษาและมีหมายบังคับ (คำบังคับ) ให้ใช้เงินแล้ว ให้ขอยึดทรัพย์ได้ภายในกำหนด 10 ปี (มาตรา 76) และในการที่โจทก์ผู้ยึดทรัพย์ของผู้แพคดี ถ้าศาลสงสัยว่าเป็นทรัพย์ที่ไม่ควรยึด ศาลก็มีอำนาจเรียกประกันจากผู้ขอหมายยึดทรัพย์ได้ เพื่อคุ้มครองความเสียหาย (มาตรา 77) และสำหรับเรื่องความรับผิดชอบ ก็ได้บัญญัติเพิ่มว่าให้ผู้ชนะคดีที่ใช้ยึดทรัพย์สิ่งใดนั้นเป็นผู้รับผิดชอบในการที่

⁴¹ เอกสาร โครงการพัฒนาการบังคับคดีแพ่ง. อบรมหลักสูตรการพัฒนากฎหมายภาครัฐระดับกลาง (น. 13), กรมบังคับคดี, 2550.

เจ้าพนักงานศาลยึดและขายทรัพย์สินนั้น (มาตรา 87) และในกรณีที่เจ้าพนักงานยึดทรัพย์สงสัยว่าทรัพย์สินนั้นไม่ใช่เป็นของผู้แพ้คดี เจ้าพนักงานศาลก็มีอำนาจที่จะงดการยึดทรัพย์เฉพาะทรัพย์ที่สงสัยนั้น และจะทำการไต่สวนเองก็ได้ สำหรับวิธีการบังคับคดีนั้น ไม่ได้มีการบัญญัติถึงการบังคับเอาทรัพย์มาใช้หนี้เงินตามคำพิพากษา จึงเท่ากับเป็นการยกเลิกวิธีนี้ไปโดยปริยาย และในการบังคับเอาทรัพย์เรียกฟ้องที่ ผู้แพ้คดีมีอยู่เหนือบุคคลอื่นนั้น ก็ได้มีข้อกำหนดเพิ่มรายละเอียดวิธีการบังคับคดีไว้ใจความหนึ่งว่า “เมื่อผู้ชนะคดีได้สาบานเป็นหลักฐานว่าบุคคลนี้เป็นผู้แพ้คดี แล้วเรียกผู้นั้นมาไต่สวน ถ้าเป็นจริงก็ให้นำเงินนั้นมาส่งต่อศาล ถ้าไม่ทำตามศาลก็มีอำนาจเรียกตัวมาไต่สวน และมีคำสั่งตามที่สมควร โดยจะยึดทรัพย์ขายทอดตลาดก็ได้” (ตามมาตรา 84)

สำหรับเรื่องการร้องขอทรัพย์ก็ได้เปลี่ยนแปลงบทบาทพฤติการณ์การไต่สวน และการจัดการกับทรัพย์ให้ละเอียดขึ้นกว่าเดิม โดยถ้าเป็นทรัพย์เคลื่อนที่ได้ (สังหาริมทรัพย์) เมื่อศาลชั้นต้นตั้งยกคำร้องขอทรัพย์แล้วก็ส่งขายได้ทันที ทรัพย์จะคงไว้ในระหว่างอุทธรณ์ก็ได้ และถ้าผู้ร้องขอทรัพย์แพ้คดีในที่สุด ศาลก็มีอำนาจบังคับให้เสียค่าป่วงการแก่ผู้ชนะคดีตามที่เห็นสมควร และห้ามมิให้อุทธรณ์ในการที่ศาลกำหนดค่าเสียหายนี้ เว้นแต่จะกำหนดให้เกินกว่าอัตราซึ่งละ 1 บาทต่อเดือนหรือร้อยละ 15 ต่อปี ซึ่งผู้ร้องมีสิทธิขอให้ถอนการยึดอย่างเดียว จะเรียกค่าเสียหายไม่ได้ ต้องฟ้องเป็นอีกคดีหนึ่งต่างหาก (มาตรา 89)

นอกจากนี้ ในเรื่องการลงโทษผู้แพ้คดีที่ไม่ทำตามคำสั่งศาล ก็ได้บัญญัติไว้เพิ่มขึ้นอีกมาตราหนึ่งว่า “ถ้าผู้แพ้คดีไม่ทำตามคำบังคับของศาลกรณีหนึ่ง หลบหนีกรณีหนึ่ง หรือคิดอ่านขักขอกทรัพย์อีกกรณีหนึ่ง ก็ให้ศาลมีอำนาจจับตัวผู้นั้นมาขังได้” (ตามมาตรา 79)⁴²

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 นี้ ได้ใช้บังคับเรื่อยมาจนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2477 ขึ้นใช้บังคับ ซึ่งมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน ซึ่งต่อมาภายหลังมีการแก้ไขเพิ่มเติมเรื่อยมาอีกหลายฉบับ

2.4 กฎหมายเกี่ยวกับหุ้นและผู้ถือหุ้น

ในบริษัทจำกัดจะต้องมีการแบ่งทุน (Capital) ออกเป็นหน่วยๆ เรียกว่า “หุ้น (Share)” ในแต่ละหุ้นมีราคาของหุ้น เรียกว่า ราคาที่ตราไว้ (Par Value) โดยผู้ถือหุ้นจะใช้ใบหุ้น (Certificate

⁴² เอกสารโครงการพัฒนาการบังคับคดีแพ่ง. อบรมหลักสูตรการพัฒนากฎหมายภาครัฐระดับกลาง (น. 13). กรมบังคับคดี, 2550.

of share) เป็นตราสารแสดงถึงสิทธิความเป็นเจ้าของในกิจการของบริษัทนั้น ในส่วนของทุนจดทะเบียนของบริษัทกฎหมายไม่ได้กำหนดว่ามีทุนมากน้อยเท่าใด⁴³

หุ้น (Share) คือเงินทุนที่ผู้ถือหุ้นเอามาลงให้บริษัทใช้ในการดำเนินกิจการของบริษัท หากมองจากด้านบุคคลภายนอกหรือเจ้าหน้าที่ของบริษัทหุ้นถือเป็นหลักประกันในการชำระหนี้ของบริษัท แต่หากมองในด้านของผู้ถือหุ้น หุ้นแสดงถึงความมีส่วนได้ส่วนเสียที่มีในบริษัท กล่าวคือ

ประการแรก แสดงถึงสิทธิต่างๆ ของผู้ถือหุ้นในบริษัท เช่น สิทธิการได้รับเงินปันผล การลงคะแนนเสียงในที่ประชุมใหญ่ ตลอดจนการเข้าควบคุมการดำเนินงานของบริษัทให้เป็นไปตามกฎหมายหนังสือบริคณห์สนธิและข้อบังคับ เป็นต้น

ประการที่สอง หุ้นแสดงถึงหน้าที่และความรับผิดชอบที่ผู้ถือหุ้นจะต้องชำระค่าหุ้นแก่บริษัท

ประการที่สาม หุ้นถือเป็นทรัพย์สินซึ่งผู้ถือหุ้นอาจจำหน่าย ได้รับดอกเบี้ย หรืออาจนำไปใช้เป็นหลักประกันได้เช่นทรัพย์สินประเภทอื่น และยังรวมถึงการการแสดงถึงสัญญาซึ่งกันและกันหลายประการระหว่างบริษัทและผู้ถือหุ้น⁴⁴

2.4.1 ลักษณะของหุ้น

2.4.1.1 หุ้นต้องมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 5 บาท (มาตรา 1117) ทั้งนี้ กฎหมายห้ามราคาที่ตราไว้ต่ำกว่า 5 บาทเท่านั้นแต่ไม่ได้กำหนดราคาขั้นต่ำสูงเอาไว้ดังนั้นนั้นอาจกำหนดราคาของหุ้นเท่าไรก็ได้ เช่น หุ้นละ 100 หรือ 1,000 บาทก็ได้ แต่ทั้งนี้หุ้นต้องมีมูลค่าเท่ากัน

หุ้นของบริษัทมหาชนจำกัด ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544 มาตรา 50 ได้ตัดข้อความที่กำหนดมูลค่าของหุ้นไม่ต่ำกว่า 5 บาทออกไป โดยไม่มีการกำหนดราคาของหุ้นเอาไว้ หุ้นของบริษัทมหาชนจำกัดจึงกำหนดราคาเท่าไรก็ได้ แต่ทั้งนี้หุ้นต้องมีมูลค่าเท่ากัน⁴⁵

2.4.1.2 หุ้นแบ่งแยกไม่ได้ (มาตรา 1118 วรรคหนึ่ง) แต่บุคคลหลายคนอาจถือหุ้นๆ เดียวร่วมกันได้ ซึ่งในกรณีนี้ต้องตั้งให้ใดคนหนึ่งเป็นผู้ใช้สิทธิในฐานะเป็นผู้ถือหุ้น แต่เวลาชำระค่าหุ้น ทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบใช้มูลค่าของหุ้น (มาตรา 1118 วรรคสองและวรรคสาม)

⁴³ จาก *หลักกฎหมาย ห้างหุ้นส่วนและบริษัท*. (พิมพ์ครั้งที่ 7) (น. 189), โดย พินิจ ทิพย์มณี, 2555, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

⁴⁴ จาก *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ห้างหุ้นส่วนและบริษัท* (พิมพ์ครั้งที่ 13) (น. 281), โดย โสภณ รัตนากร, 2556, กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.

⁴⁵ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544, มาตรา 50.

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 776/2533 โจทก์ที่ 1 เป็นภริยา โจทก์ที่ 2 เป็นบุตรผู้เยาว์ของผู้ตาย โจทก์ทั้งสองต่างเป็นทายาทโดยธรรม ซึ่งมีสิทธิได้รับมรดกเป็นส่วนแบ่งหุ้นของผู้ตายในบริษัทจำเลย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1599 มาตรา 1600 มาตรา 1629(1), มาตรา 1629 วรรคท้าย และ 1635(1) การที่โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยลงทะเบียนให้โจทก์ที่ 1 เป็นผู้ถือหุ้นทั้งหมดแต่ผู้เดียวไม่แบ่งหุ้นมรดกให้แก่โจทก์ที่ 2 ถือได้ว่าโจทก์ที่ 1 มารดาผู้ใช้อำนาจปกครองเอาประโยชน์จากกิจการและประโยชน์นั้นขัดกับประโยชน์ของโจทก์ที่ 2 ผู้เยาว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1574 มาตรา 1575 ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1118 หมายถึงหุ้นจำนวนหุ้นเดียวจะแบ่งแยกไม่ได้ ถ้ามีหลายคนเป็นเจ้าของหุ้นหุ้นเดียว ต้องให้คนใดคนหนึ่งใช้สิทธิแต่คนเดียวในฐานะผู้ถือหุ้น แต่กรณีหุ้นมรดกมีจำนวน 500 หุ้น จึงอาจแบ่งระหว่างโจทก์ที่ 1 กับโจทก์ที่ 2 แยกกันถือหุ้นได้ โจทก์ที่ 1 จึงจะอ้างสิทธิตามมาตรา 1118 โดยขอใช้สิทธิในฐานะผู้ถือหุ้นเพียงผู้เดียวในหุ้นทั้งหมดไม่ได้

ในสหรัฐอเมริกายอมให้มีการออกส่วนของหุ้นได้ ซึ่งแม้จะทำให้เกิดปัญหาการบริหารงานของบริษัท การลงบัญชี และการออกไปหุ้น แต่ก็ยังเป็นสิ่งจำเป็น เมื่อมีการจ่ายเงินปันผลเป็นหุ้น หรือมีการเปลี่ยนแปลงหุ้นเมื่อมีการควบรวมบริษัท มีผู้เห็นกันว่าส่วนของหุ้น (Fraction of share) ตรงกับความเป็นจริงยิ่งกว่าการออกหุ้นซึ่งชระราคาเพียงบางส่วนเสียอีก⁴⁶

2.4.1.3 หุ้นที่ต้องชำระด้วยเงิน ต้องชำระจนเต็มค่าจะหักหนี้บริษัทไม่ได้

มาตรา 1119 บัญญัติว่า “หุ้นทุกๆ หุ้นจำเป็นต้องให้ใช้เป็นเงินจนเต็มค่า เว้นแต่หุ้นซึ่งออกตามบทบัญญัติมาตรา 1108 อนุมาตรา (5) หรือมาตรา 1221 ในการใช้เงินเป็นค่าหุ้นนั้น ผู้ถือหุ้นจะหักหนี้กับบริษัทหาได้ไม่”

หุ้นที่ออกตามมาตรา 1108(5) และมาตรา 1221 เป็นหุ้นที่ออกเป็นการตอบแทนแรงงานหรือทรัพย์สิน ไม่ใช่หุ้นที่ต้องชำระด้วยเงิน ถ้าเป็นหุ้นที่ออกแต่แรกก็ต้องให้ที่ประชุมตั้งบริษัทเห็นชอบในการตีราคาแรงงานหรือทรัพย์สินดังกล่าว กรณีนี้เป็นเรื่องของมาตรา 1108(5) แต่ถ้าเป็นการออกหุ้นใหม่ ก็ต้องได้รับมติพิเศษของที่ประชุมผู้ถือหุ้น (มาตรา 1221)

สำหรับแรงงานที่จะนำมาตีราคาเป็นค่าหุ้นของบริษัทนั้น จะต้องเป็นแรงงานที่ได้กระทำไปแล้ว จะนำแรงงานในอนาคตมาตีราคาเป็นค่าหุ้นไม่ได้⁴⁷ จึงต่างกับกรณีการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนซึ่งสามารถนำแรงงานที่ทำได้หรือที่จะทำภายหลังการจดทะเบียนมาตีราคาเป็นทุนจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนก็ได้ (แต่หุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบจะลงหุ้นด้วยแรงงานไม่ได้)

⁴⁶ Harry G. Henn and John R. Alexander. Laws of Corporations. (pp.408-409).

⁴⁷ ระเบียบสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกลาง ว่าด้วยการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนบริษัท พ.ศ. 2544

หุ้นของบริษัทมหาชนจำกัด ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535

มาตรา 54 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 35 (5) และมาตรา 52 หุ้นทุกหุ้นต้องใช้เป็นเงินครั้งเดียวจนเต็มมูลค่าในการชำระค่าหุ้น ผู้จองหุ้นหรือผู้ซื้อหุ้นจะขอหักกลบหนี้กับบริษัทไม่ได้”

แต่ทั้งนี้ มาตรา 54/1⁴⁸ บัญญัติว่า “บทบัญญัติมาตรา 54 วรรคสอง มิให้นำมาใช้บังคับกับกรณีที่บริษัทปรับโครงสร้างหนี้โดยการออกหุ้นใหม่เพื่อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามโครงการแปลงหนี้เป็นทุนซึ่งได้รับอนุมัติจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนเสียงทั้งหมดของผู้ถือหุ้นซึ่งมาประชุมและมีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

การออกหุ้นเพื่อชำระหนี้และโครงการแปลงหนี้เป็นทุนตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายใหม่ มาตรา 54/1 มีผลเป็นการยกเว้นมิให้นำเอามาตรา 54 มาใช้บังคับในกรณีที่บริษัทปรับโครงสร้างหนี้โดยการออกหุ้นใหม่เพื่อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ ตามโครงการแปลงหนี้เป็นทุน ในกรณีเช่นนี้ผู้จองหุ้นหรือผู้ซื้อหุ้นที่ออกใหม่ดังกล่าวย่อมมีสิทธิขอหักกลบหนี้กับบริษัทได้หากบริษัทเป็นลูกหนี้ของผู้จองหุ้นหรือผู้ซื้อหุ้น การปรับโครงสร้างหนี้โดยการออกหุ้นใหม่เพื่อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดในกฎกระทรวง⁴⁹

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 777/2519 การชำระค่าหุ้นบริษัทจำกัดที่ต้องชำระเป็นเงิน จะหักหนี้กับบริษัทไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2131/2518 บริษัทเอาเงินที่ผู้ถือหุ้นให้ยืมมาหักกับราคาหุ้นที่ผู้ถือหุ้นค้างชำระเป็นการขัดต่อมาตรา 1119 ถือว่ายังไม่ได้ชำระค่าหุ้นในส่วนนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2496/2523 แม้จะได้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความโดยให้เจ้าหนี้ มีสิทธิเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทน้ำตาล ข. จำกัด จำนวน 3,000 หุ้น มูลค่า เป็นเงิน 3,000,000 บาท เพื่อแลกเปลี่ยนกับการโอนสิทธิเรียกร้องและ ระบุหนี้ซึ่งลูกหนี้ซึ่งจ่ายเช็คได้ตามสัญญาคู่ก็ตาม แต่ปรากฏว่าไม่ชอบด้วยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1119 นายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกลางไม่จดทะเบียนให้จึงไม่มีผลบังคับหนี้เดิมของเจ้าหนี้จึงยังไม่ระงับสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ตามเช็คของลูกหนี้อยู่ไม่โอนไปยังบริษัทน้ำตาล ข. จำกัด เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้รายนี้ได้

⁴⁸ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544, มาตรา 54/1.

⁴⁹ กฎกระทรวงว่าด้วย การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการว่าด้วยการออกหุ้นเพื่อชำระหนี้และ โครงการแปลงหนี้เป็นทุนในการปรับโครงสร้างหนี้ของบริษัท พ.ศ. 2544.

2.4.2 ชนิดของหุ้น

บริษัทอาจออกหุ้นประเภทเดียวมีสิทธิเหมือนกันหมด หรืออาจออกหุ้นหลายประเภทมีสิทธิที่แตกต่างกันได้ หุ้นบางประเภทอาจมีสิทธิดีกว่าหรือน้อยกว่าหุ้นธรรมดาก็ได้ หุ้นธรรมดาที่ถือเป็นหุ้นส่วนใหญ่ เรียกว่า “หุ้นสามัญ (Common Stocks หรือ Ordinary Shares)” หุ้นที่มีสิทธิดีกว่าเรียกว่า “หุ้นบุริมสิทธิ (Preferred Stock)”

2.4.2.1 หุ้นสามัญ (Common Stocks หรือ Ordinary Shares) คือ ตราสารสิทธิที่แสดงความเป็นเจ้าของกิจการ และเมื่อกิจการมีกำไรจากการดำเนินงาน ผู้ถือหุ้นสามัญจะได้รับเงินปันผลในอัตราที่จัดสรร โดยที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น โดยคำนวณตามสัดส่วนของจำนวนหุ้นที่ถือครอง ทั้งนี้เงินปันผลอาจมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับผลกำไรจากการดำเนินงานประจำปีของกิจการ

หุ้นสามัญ (Common Stock) เป็นตราสารประเภทหุ้นทุน ซึ่งออกโดยบริษัทมหาชน จำกัดที่ต้องการระดมเงินทุนจากประชาชน โดยผู้ถือหุ้นสามัญจะมีสิทธิร่วมเป็นเจ้าของบริษัท มีสิทธิในการออกเสียงลงมติในที่ประชุมผู้ถือหุ้นตามสัดส่วนของหุ้นที่ถือครองอยู่ กล่าวคือ ร่วมเป็นผู้ตัดสินใจในปัญหาสำคัญในที่ประชุมผู้ถือหุ้น อาทิ การเพิ่มทุน การจ่ายเงินปันผล การควบรวมกิจการ นอกจากนี้ ผู้ถือหุ้นสามัญยังมีสิทธิได้รับเงินปันผลเมื่อบริษัทมีผลกำไร และมีโอกาสได้รับกำไรจากส่วนต่างของราคาเมื่อราคาหลักทรัพย์ปรับตัวสูงขึ้นตามศักยภาพของบริษัท รวมถึงมีโอกาสได้รับสิทธิในการจองซื้อหุ้นออกใหม่เมื่อบริษัทเพิ่มทุนหรือจัดสรรใบสำคัญแสดงสิทธิต่างๆ ให้แก่ผู้ถือหุ้น

2.4.2.2 หุ้นบุริมสิทธิ (Preferred Stock) เป็นตราสารประเภทหุ้นทุน มีข้อแตกต่างจากหุ้นสามัญ คือ ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิจะได้รับชำระคืนเงินทุนก่อนผู้ถือหุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิไม่จำเป็นต้องมีสิทธิดีกว่าหุ้นสามัญทุกเรื่อง อาจมีสิทธิดีกว่าหุ้นสามัญก็ได้ เช่น สิทธิในการออกเสียง หรือ สิทธิที่จะซื้อหุ้นออกใหม่ เป็นต้น

2.4.2.3 หุ้นกู้ (Debenture) เป็นตราสารที่บริษัทเอกชนออกเพื่อกู้เงินระยะยาวจากผู้ลงทุน โดยผู้ลงทุนจะมีฐานะเป็นเจ้าหนี้ของกิจการบริษัท และบริษัทจะต้องจ่ายผลตอบแทนเป็นอัตราดอกเบี้ยให้แก่ผู้ถือตามระยะเวลา และอัตราที่กำหนด โดยผู้ถือจะได้รับเงินคืนคืนครบถ้วนเมื่อสิ้นอายุตามระบุในเอกสาร ตลาดหุ้นกู้มักมีสภาพคล่องในการซื้อขายไม่มากนัก ส่วนใหญ่ซื้อขายโดย ผู้ลงทุนประเภทสถาบัน หรือผู้ลงทุนระยะยาว ทั้งนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1129 กำหนดว่าบริษัทจำกัดจะออกหุ้นกู้ไม่ได้ หุ้นกู้จึงมีได้แต่เฉพาะบริษัทมหาชนจำกัดเท่านั้น

2.4.3 การออกหุ้น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1105 บัญญัติว่า “อันหุ้นนั้น ท่านห้ามมิให้ออกโดยราคาต่ำไปกว่ามูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้

การออกหุ้นโดยราคาสูงกว่ามูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้ นั้น หากว่าหนังสือบริคณห์สนธิให้อำนาจไว้ ก็ให้ออกได้ และในกรณีเช่นนั้น ต้องส่งใช้จำนวนที่ล้ำมูลค่าพร้อมกันไปกับการส่งใช้เงินคราวแรก

อนึ่ง เงินส่งใช้ค่าหุ้นคราวแรกนั้น ต้องมิให้น้อยกว่าร้อยละสิบห้าแห่งมูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้”

2.4.3.1 ห้ามออกหุ้นโดยราคาต่ำกว่ามูลค่าที่ตั้งไว้ (มาตรา 1105 วรรคแรก)

การขายหุ้นตามมาตรานี้ หมายถึงการการออกหุ้นมาขาย หรือเสนอขายหุ้นนั่นเอง เมื่อบริษัทจดทะเบียนหุ้นเอาไว้แน่นอนตายตัวแล้ว บริษัทจะออกหุ้นขายต่ำกว่าราคานี้มิได้ เพราะจะทำให้ราคาของหุ้นที่จดทะเบียนไว้ไม่ตรงต่อความเป็นจริง ซึ่งเป็นการลดทุนโดยทางอ้อม

2.4.3.2 การออกหุ้นมูลค่าที่สูงกว่าที่จดทะเบียน

มาตรา 1105 วรรคสอง “การออกหุ้น โดยราคาสูงกว่ามูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้ นั้น หากว่าหนังสือบริคณห์สนธิให้อำนาจไว้ก็ให้ออกได้ และในกรณีเช่นนั้นต้องส่งใช้จำนวนที่ล้ำมูลค่าพร้อมกันไปกับการใช้เงินคราวแรก”

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 607/2491 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1105 นั้นใช้บังคับตลอดถึงการออกหุ้นโดยเพิ่มทุนของบริษัทด้วย ไม่ใช่ใช้สำหรับในการตั้งบริษัทใหม่เท่านั้น ฉะนั้นการที่บริษัทจะออกหุ้นในการเพิ่มทุนให้มีราคาสูง กว่ามูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้ จะต้องอาศัยหนังสือบริคณห์สนธิของบริษัทไว้ให้อำนาจไว้ จึงจะเป็นการถูกต้องตามข้อบัญญัติของมาตรา 1105 วรรคสอง

ที่ประชุมใหญ่ของบริษัทลงมติพิเศษให้ออกหุ้นที่เพิ่มขึ้น โดยเรียกเงินให้เปล่าหรือพรีเมียมอีกส่วนหนึ่งหุ้นละ 50 บาทรวมกับมูลค่าของหุ้น 100 บาท เป็น 150 บาทนั้นเรียกว่าเป็นการออกหุ้นราคาสูงกว่ามูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้ เป็นการฝ่าฝืนต่อมาตรา 1105 วรรคสอง และเป็นมติอันผิดระเบียบซึ่งจะถูกศาลเพิกถอนได้ตามมาตรา 1195

มติของที่ประชุมใหญ่ของบริษัทอันจะถือได้ว่าเป็นการแก้ไขหนังสือบริคณห์สนธิของบริษัทได้นั้น จะต้องปฏิบัติตามวิธีที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1194 ให้ครบถ้วน

ที่ประชุมใหญ่ของบริษัทลงมติให้เพิ่มทุนและอนุญาตให้ออกหุ้นราคาสูงกว่ามูลค่าได้ อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 1105 วรรค 2 ผู้ถือหุ้นได้คัดค้านว่าไม่ควรขายหุ้นราคาสูงกว่ามูลค่าในใบหุ้น แต่ต่อมาผู้ถือหุ้นคนนั้น ได้ตอบรับซื้อหุ้นที่ออกใหม่ตามมติของที่ประชุมในคราวนั้น ไม่เป็น

เหตุตัดสิทธิผู้ถือหุ้นในการที่จะนำคดีมาฟ้องศาลขอให้เพิกถอนมติอันผิดระเบียบนั้นตามมาตรา 1195

หุ้นของบริษัทมหาชนจำกัด ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 52 บัญญัติว่า “บริษัทซึ่งดำเนินการมาแล้วไม่น้อยว่าหนึ่งปี ถ้าปรากฏว่ามีการขาดทุนจะเสนอขายหุ้นต่ำกว่ามูลค่าหุ้นที่จดทะเบียนไว้ก็ได้ แต่ต้อง

- (1) ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมผู้ถือหุ้น
- (2) กำหนดอัตราส่วนลดไว้แน่นอน และระบุไว้ในหนังสือชี้ชวนด้วย และ
- (3) ปฏิบัติตามมาตรา 137 โดยอนุโลม”

เมื่อจะทำการเสนอขายหุ้นที่ต่ำกว่ามูลค่าของหุ้นต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นก่อนหากที่ประชุมผู้ถือหุ้นไม่อนุมัติก็ไม่ต้องพิจารณา (2) และ (3) แต่หากที่ประชุมผู้ถือหุ้นอนุมัติแล้วก็ต้องกำหนดอัตราที่แน่นอนไว้ในหนังสือชี้ชวนที่เสนอขายต่อประชาชน

2.4.4 การริบหุ้น

ผู้ซื้อหุ้นมีความผูกพันที่จะต้องชำระเงินค่าหุ้นให้แก่บริษัท สำหรับผู้ซื้อหุ้นบริษัทออกในครั้งแรกในระหว่างก่อตั้งนั้น มาตรา 1106 บัญญัติว่า “การที่เข้าซื้อหุ้นนั้นย่อมผูกพันผู้ซื้อโดยเงื่อนไขว่า ถ้าบริษัทตั้งขึ้นแล้วจะใช้จำนวนเงินค่าหุ้นนั้นๆ ให้แก่บริษัทตามหนังสือชี้ชวนและข้อบังคับของบริษัท”

ก่อนจดทะเบียนบริษัทกรรมการจะต้องเรียกเงินค่าหุ้นคราวแรกอย่างน้อยร้อยละ 25⁵⁰ หรือจำนวนที่มากกว่านั้นก็ได้⁵¹ ถ้าหุ้นนั้นออกขายในราคาสูงกว่ามูลค่าของหุ้น จำนวนเงินที่ต่ำกว่าก็ต้องส่งพร้อมกับการใช้เงินคราวแรกด้วย⁵²

เงินค่าหุ้นส่วนที่เหลือนั้นกรรมการจะเรียกเมื่อใดก็ได้ เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่จะวินิจฉัยอย่างอื่น⁵³ โดยถือว่ากรรมการยอมทราบดีถึงการชำระเงินจำนวนดังกล่าวเมื่อใด จึงมีอำนาจเรียกเพิ่มเมื่อใดก็ได้หากจำต้องเรียกเพิ่มภายใน 10 ปีไม่มีแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2450/2538 การเรียกเงินค่าหุ้นซึ่งยังจะต้องส่งอีกในแต่ละคราวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1120 มาตรา 1121 เป็นดุลพินิจของกรรมการที่จะเรียกจากผู้ถือหุ้นเมื่อใดเป็นจำนวนเท่าใดก็ได้ทราบเท่าที่บริษัทยังคงดำรงอยู่ไม่ต้องเรียกภายใน 10 ปี นับแต่วันจดทะเบียนบริษัท

⁵⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1105 วรรคสาม.

⁵¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1110 วรรคสอง, มาตรา 1111.

⁵² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1105 วรรคสอง.

⁵³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1120.

หุ้นของบริษัทมหาชนจำกัด ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 54 กำหนดให้หุ้นทุกหุ้นจะต้องชำระค่าหุ้นครั้งเดียวจนเต็มมูลค่า

โดยกรรมการเรียกให้ชำระเงินค่าหุ้นเพิ่ม การเรียกเงินค่าหุ้นแต่ละคราวนั้น ให้ส่งคำบอกกล่าวล่วงหน้าไม่ต่ำกว่า 21 วันด้วยจดหมายส่งลงทะเบียน ไปรษณีย์ และผู้ถือหุ้นทุกคนจะต้องใช้เงินตามจำนวนที่เรียกนั้น สุดแต่กรรมการจะได้กำหนดไปว่าให้ส่งไปยังผู้ใด ณ ที่ใดและเวลาใด⁵⁴ โดยหนังสือบอกกล่าวซึ่งบริษัทจะพึงส่งถึงผู้ถือหุ้นนั้น ถ้าว่าได้ส่งมอบให้แล้วถึงตัวก็ดี หรือส่งไปโดยทางไปรษณีย์สลักหลังถึงสำนักอาศัยของผู้ถือหุ้นดังที่ปรากฏในทะเบียนของบริษัทแล้วก็ดี ท่านให้ถือว่าเป็นอันได้ส่งชอบแล้ว⁵⁵

หากเมื่อมีการผิคนัดไม่ชำระหนี้เงินค่าหุ้นที่กรรมการบอกกล่าวทวงถามมีผลดังนี้

1. ต้องเสียดอกเบี้ย ตามมาตรา 1122 โดยถ้าและเงินอันจะพึงส่งใช้เป็นค่าหุ้นตามเรียกนั้นผู้ถือหุ้นคนใดมิได้ส่งใช้ตามวันกำหนดไซ้ ผู้นั้นจะต้องเสียดอกเบี้ยนับแต่วันที่กำหนดให้ส่งใช้จนถึงวันที่ได้ส่งเสร็จ หากมิได้กำหนดดอกเบี้ยเอาไว้ก็ต้องเสียดอกเบี้ยตาม มาตรา 7 มาตรา 224
2. อาจถูกริบหุ้นได้ ตามมาตรา 1123 และมาตรา 1124
3. บริษัทอาจไม่ยอมรับจดทะเบียนการโอนให้ได้ ตามมาตรา 1130

เมื่อมีการผิคนัดไม่ชำระหนี้เงินค่าหุ้นและกรรมการบริษัทได้กล่าวตักเตือนมีข้อความถึงความถึงการริบหุ้นด้วยแล้ว ให้ชำระค่าหุ้นพร้อมดอกเบี้ยด้วยแล้วกรรมการจะบอกริบหุ้นนั้นๆ เมื่อใดก็ได้ ตามมาตรา 1124 ซึ่งถ้ากรรมการยังไม่เห็นสมควรจะริบหุ้นหรือเห็นว่ายังไม่ควรจะริบหุ้นดังกล่าว กรรมการจะยังไม่ริบก็ได้⁵⁶

เมื่อทำการริบหุ้นแล้ว หุ้นที่ริบต้องนำออกขายทอดตลาด ตามมาตรา 1125 บัญญัติว่า “หุ้นซึ่งริบแล้วนั้นให้เอาออกขายทอดตลาดโดยไม่ชักช้า ได้จำนวนเงินเท่าใดให้เอาหักใช้ค่าหุ้นที่เรียกกับดอกเบี้ยค้างชำระ ถ้ายังมีเงินเหลือเท่าใดต้องส่งคืนให้แก่ผู้ถือหุ้นนั้น” โดยการขายทอดตลาดนั้นให้มีการขายโดยการประมูลราคาขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 509 ถึง มาตรา 517 ต้องทำการโดยไม่ชักช้า การริบหุ้นโดยไม่มีการขายนั้นเท่ากับเป็นการลดทุนของบริษัทโดยมิชอบ เนื่องจากการริบหุ้นนั้นเป็นการริบมาเพื่อขายเอาเงินมาชำระแก่บริษัทพร้อมดอกเบี้ยที่ค้างชำระ มิใช่เป็นการริบหุ้นมาเป็นของบริษัทเจ้าของหุ้นยังคงมีสิทธิในราคาหุ้นส่วนที่เหลือหากภายหลังชำระหนี้ดังกล่าวแก่บริษัทแล้ว หากมีเงินเหลือจึงต้องชำระให้แก่ผู้ถือหุ้นเดิม แต่ทั้งนี้หากเมื่อขายหุ้นดังกล่าวแล้วได้เงินไม่พอชำระค่าหุ้น ศาลฎีกาได้วางหลักไว้ว่า ผู้ที่เข้าซื้อซื้อ

⁵⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1121.

⁵⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1244.

⁵⁶ คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ห้างหุ้นส่วนและบริษัท (น. 303). เล่มเดิม.

หุ้นยังคงต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาดตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2837/2537 วินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1125 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการขายทอดตลาดหุ้นที่รับแล้วได้เงินมากกว่ามูลค่าหุ้นที่ผู้ถือหุ้นต้องรับผิดชอบ ก็ให้เอาหักใช้ค่าหุ้นที่เรียกกับดอกเบี้ยที่ค้างชำระ ถ้ายังมีเงินเหลือเท่าใดต้องส่งคืนให้แก่ผู้ถือหุ้น ส่วนกรณีที่ขายได้เงินน้อยกว่ามูลค่าหุ้นที่ผู้จองซื้อเป็นหนี้ค่าหุ้นบริษัทเป็นกรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การขายทอดตลาดหุ้นที่ทำการรับต่อมามีผู้ซื้อหุ้นได้จากการขายทอดตลาด แม้ต่อมาได้ความว่าการรับหุ้นที่ทำการขายทอดตลาดดังกล่าวนั้นจะเป็นการผิดระเบียบ สิทธิของผู้ถือหุ้นได้ก็ไม่เสื่อมเสียไป ทั้งนี้ผู้ที่ซื้อได้ต้องใช้สิทธิโดยสุจริตด้วย

2.4.5 การโอนหุ้น

การโอนหุ้นหมายถึง การที่หุ้นเปลี่ยนมือโดยเจตนาของผู้ถือหุ้นและผู้รับโอนหุ้น ไม่ใช่กรณีหุ้นตกไปยังบุคคลอื่น โดยบทบัญญัติของกฎหมาย หุ้นมีลักษณะเป็นทั้งทรัพย์สินและเป็นทั้งสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายลักษณะหนี้ แล้วแต่จะมองว่าเป็นประเภทใดในแง่ของกฎหมาย แต่ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินและเป็นทั้งสิทธิเรียกร้องก็ต้องตกอยู่ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยบริษัทซึ่งมีหลักทั่วไปว่าหุ้นสามารถโอนแก่กันได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายห้าม โอนหรือมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการโอนในข้อบังคับหรือสัญญา การที่หุ้นโอนกันได้โดยง่ายนั่นเองที่ทำให้หุ้นมีราคาขึ้นและช่วยให้บริษัทระดมทุนได้ง่ายขึ้น หุ้นที่ซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์ย่อมโอนแก่กันได้โดยง่ายไม่ค่อยมีข้อจำกัดการโอน แต่บริษัทเอกชนอาจมีข้อบังคับจำกัดสิทธิในการโอนหุ้นไว้ โดยหุ้นในบริษัทเอกชนไม่ค่อยมีโอกาสที่จะทำการโอนกันบ่อยนักเพราะไม่มีผู้ชนวนให้ประชาชนเข้าซื้อไม่อาจขายในตลาดหลักทรัพย์และราคาหุ้นก็ยากต่อการประเมิน การขายหุ้นมักจะขายให้กับผู้ถือหุ้นเดิม หรือแก่ผู้ที่เข้ามาซื้อกิจการของบริษัท⁵⁷

กฎหมายกำหนดการโอนหุ้นออกเป็นการโอนหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือและการโอนหุ้นชนิดระบุชื่อ ดังนี้

2.4.5.1 การโอนหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ

หุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือไม่ได้ระบุว่าใครเป็นเจ้าของหุ้น หุ้นชนิดนี้ย่อมมีข้อกำหนดห้ามโอนไม่ได้ มาตรา 1135 บัญญัติว่า “หุ้นชนิดที่มีใบหุ้นออกให้แก่ผู้ถือนั้น ย่อมโอนกันได้เพียงด้วยส่งมอบใบหุ้นแก่กัน”

มาตรา 1134 ใบหุ้นออกให้แก่ผู้ถืออื่น จะออกได้ก็ต่อเมื่อมีข้อบังคับของบริษัทอนุญาตไว้ และจะออกให้ได้แต่เฉพาะเพื่อหุ้นซึ่งได้ใช้เต็มค่าแล้ว ในกรณีเช่นว่านี้ ผู้ทรงใบหุ้นชนิดระบุชื่อ ย่อมมีสิทธิจะได้รับใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ เมื่อเวนคืนใบหุ้นชนิดระบุชื่อนั้นให้ขีดฆ่าเสีย

⁵⁷ คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ห้างหุ้นส่วนและบริษัท (น. 308). เล่มเดิม.

2.4.5.2 การโอนหุ้นชนิดระบุชื่อ

มาตรา 1129 บัญญัติว่า “อันว่าหุ้นนั้นย่อมโอนกันได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมของบริษัท เว้นแต่เมื่อเป็นหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้น ซึ่งมีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น หุ้นโอนโดยผลของกฎหมาย” ซึ่งบริษัทอาจมีการกำหนดข้อบังคับห้าม โอนหุ้นไว้ในข้อบังคับ เช่น กรณีผู้ถือหุ้นตายต้องขายหุ้นให้แก่ผู้ถือหุ้นรายอื่นก่อน ในราคาจดทะเบียนหรือการ โอนขายหุ้นต้องเสนอขายหุ้นให้แก่ผู้ถือหุ้นรายอื่นก่อน เป็นต้น

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8106/2543 หุ้นที่ ม. โอนให้โจทก์เป็นหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้น โดยมีข้อบังคับของบริษัทจำเลยที่ 1 กำหนดไว้ว่าการโอนหุ้นให้บุคคลภายนอกต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการของบริษัทจำเลยที่ 1 ก่อน และคณะกรรมการมีสิทธิบอกปิดการโอนโดยไม่ต้องแถลงเหตุผล ดังนี้ การโอนหุ้นระหว่าง ม. กับโจทก์จึงต้องเป็นไปตามข้อบังคับดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1129 วรรคหนึ่ง ขณะที่ ม. ทำสัญญาโอนหุ้นให้โจทก์นั้น ได้ความว่า ม. เป็นกรรมการเพียงคนเดียวที่ทราบและอนุมัติการโอนหุ้นรายนี้ ส่วนกรรมการคนอื่นๆ ไม่ปรากฏว่าได้ทราบและอนุมัติด้วย แม้ ม. จะแจ้งบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นของบริษัทจำเลยที่ 1 ไปยังนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทว่าโจทก์เป็นผู้ถือหุ้นที่รับโอนจาก ม. ก็ดี หรือ ม. จะแจ้งให้เจ้าพนักงานตำรวจลงบันทึกประจำวันว่าได้แจ้งการโอนหุ้นแก่โจทก์ให้คณะกรรมการของบริษัทจำเลยที่ 1 ทราบและได้รับความยินยอมแล้วก็ดี ยังฟังไม่ได้ว่าคณะกรรมการของบริษัทจำเลยที่ 1 ยินยอมหรืออนุมัติการโอนหุ้นรายนี้ การโอนหุ้นระหว่าง ม. กับโจทก์จึงเป็นการฝ่าฝืนต่อข้อบังคับของบริษัทจำเลยที่ 1 และไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1129 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2930/2519 โจทก์ ที่ 3 ลงชื่อมอบใบหุ้นในบริษัทจำกัดที่โจทก์ถือไว้แก่ธนาคาร โดยให้โอนหุ้นที่มอบไว้แก่ธนาคารเป็นประกันหนี้ได้ เมื่อโจทก์ไม่ชำระหนี้แก่ธนาคารตามกำหนด ธนาคารโอนหุ้นเป็นของธนาคารและโอนต่อไปยังผู้อื่นได้ตามข้อสัญญานั้น ข้อบังคับของบริษัทที่ว่ากรรมการอาจปฏิเสธการโอนหุ้นได้นั้น ไม่ได้บังคับว่ากรรมการต้องอนุมัติก่อนจึงจะโอนหุ้นได้ เมื่อกรรมการลงชื่อในใบโอนหุ้นแล้ว จะปฏิเสธการโอนภายหลังย่อมเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต

หุ้นของบริษัทมหาชนจำกัด ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 มาตรา 57 จะมีข้อกำหนดห้ามโอนมิได้ เว้นแต่ข้อจำกัดนั้นจะเป็นไปเพื่อรักษาสิทธิและผลประโยชน์ที่บริษัทพึงได้รับตามกฎหมาย หรือเพื่อเป็นการรักษาอัตราส่วนการถือหุ้นของคนไทยและของคนต่างด้าว

การจำกัดโอนหุ้น

การที่กฎหมายยอมให้มีการ โอนหุ้นกันได้แต่ก็มีการจำกัด โอนหุ้นไว้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ หากเป็นกรณีที่เข้าองค์ประกอบตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วก็ไม่อาจโอนหุ้นแก่ได้ โดยกฎหมายจำกัดการ โอนหุ้นไว้ ดังนี้

1. มาตรา 1130 บัญญัติว่า “หุ้นใดเงินที่เรียกค่าหุ้นยังค้างชำระอยู่ หุ้นนั้นบริษัทจะไม่ยอมรับจดทะเบียนให้โอนก็ได้” ทั้งนี้มาตรานี้มิใช่บทบังคับบริษัทอาจไม่ใช้อำนาจตามมาตรานี้ก็ได้

2. มาตรา 1131 บัญญัติว่า “ในระหว่างสิบสี่วันก่อนการประชุมใหญ่สามัญ บริษัทจะปิดสมุดทะเบียนพักการ โอนหุ้นเสียก็ได้” เนื่องจากบริษัทต้องตรวจสอบผู้มีสิทธิเข้าประชุมเพื่อเป็นหลักฐานการประชุม ทั้งนี้ศาลฎีกาได้วางหลักให้รวมถึงการประชุมวิสามัญด้วยตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1253/2537 ในวันประชุมวิสามัญครั้งที่ 2/2529 จำเลยยังไม่ได้จดทะเบียนรับโอนหุ้นของโจทก์ทั้งสองลงในทะเบียนผู้ถือหุ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1129 วรรคสาม โดยจำเลยปิดสมุดทะเบียนพักการ โอนหุ้นตามมติที่ประชุมคณะกรรมการเพื่อจะเรียกประชุมวิสามัญ โจทก์ทั้งสองจึงไม่มีสิทธิที่จะเข้าประชุมในฐานะผู้ถือหุ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1176 และไม่มีอำนาจฟ้องขอให้เพิกถอนมติของที่ประชุมครั้งนี้ การประชุมวิสามัญครั้งที่ 3/2529 เป็นเพียงการลงมติรับรองมติของที่ประชุมวิสามัญครั้งที่ 2/2529 เป็นมติพิเศษ ซึ่งโจทก์ทั้งสองมิได้กล่าวอ้างว่ามีการนัดเรียกหรือประชุมหรือลงมติฝ่าฝืนกฎหมายหรือข้อบังคับของบริษัทอย่างไร โจทก์ทั้งสองจะอ้างว่าจำเลยทำงานบุคคลและงบกำไรขาดทุนไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงอันเป็นเรื่องที่ได้พิจารณาถ้อยคำในการประชุมครั้งก่อนมาขอให้เพิกถอนมติของที่ประชุมครั้งนี้ไม่ได้ การประชุมวิสามัญเป็นการประชุมใหญ่ครั้งอื่นนอกจากการประชุมสามัญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1171 ซึ่งการประชุมวิสามัญโดยปกติจะเป็นเรื่องรีบด่วนสำคัญที่ต้องให้ที่ประชุมใหญ่วินิจฉัย ไม่อาจรองจนกว่าจะมีการประชุมสามัญได้ และผู้ถือหุ้นอาจต้องออกเสียงลงมติ หากไม่มีการพักการ โอนหุ้นก็อาจมีปัญหาในการตรวจสอบรายชื่อผู้มีสิทธิเข้าประชุมและผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน ที่ประชุมกรรมการจำเลยมีมติให้ปิดสมุดทะเบียนพักการ โอนหุ้นชอบแล้ว การที่ศาลอุทธรณ์กำหนดค่าทนายความชั้นอุทธรณ์ให้โจทก์ทั้งสองร่วมกันใช้แทนจำเลยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด แม้โจทก์ทั้งสองมิได้ฎีกาในปัญหาข้อนี้ ศาลฎีกาย่อมกำหนดใหม่ให้ถูกต้องได้

3. มาตรา 1143 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้บริษัทจำกัดเป็นเจ้าของถือหุ้นของตนเองหรือรับจําหน่ายหุ้นของตนเอง”

4. กรณีกฎหมายบางประเภทที่กำหนดให้คนไทยเป็นผู้ถือหุ้นบางส่วนตามอัตราที่กฎหมายกำหนด เช่น พระราชบัญญัติเรือสยาม พ.ศ. 2481 มาตรา 7(4)(ค) บัญญัติว่า “บริษัทจำกัดที่กรรมการไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งมีสัญชาติไทย หุ้นอันเป็นทุนจดทะเบียนไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบเป็นของบุคคลซึ่งมิใช่คนต่างด้าวและไม่มีข้อบังคับอนุญาตให้ออกใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ” เป็นต้น

แบบการโอนหุ้น

แบบของการโอนหุ้นตามมาตรา 1129 วรรคสอง บัญญัติว่า “การโอนหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้นนั้น ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอน มีพยานคนหนึ่งเป็นอย่างน้อยลงชื่อรับรองลายมือชื่อด้วยแล้ว ท่านว่าเป็นโมฆะ อนึ่งตราสารอันนั้นต้องแสดงเลขหมายของหุ้นซึ่งโอนกันนั้นด้วย” ใช้บังคับแม้ยังไม่ได้ออกใบหุ้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 523/2545 หุ้นของบริษัททั้งหมดเป็นหุ้นสามัญชนิดระบุชื่อ แม้คู่ความจะรับกันว่าทางบริษัทยังไม่ออกใบหุ้น แต่การโอนหุ้นก็ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1129 วรรคสอง เพราะเป็นกรณีโอนหุ้นชนิดระบุชื่อ ซึ่งกำหนดแบบไว้ว่า ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของผู้โอนและผู้รับโอน มีพยานคนหนึ่งเป็นอย่างน้อยลงชื่อรับรองลายมือชื่อด้วยแล้ว ท่านว่าเป็นโมฆะ เมื่อหนังสือสัญญาโอนหุ้นไม่มีผู้ลงชื่อเป็นพยานรับรองลายมือดังกล่าว การโอนหุ้นระหว่างจำเลยกับโจทก์จึงเป็นโมฆะตามบทบัญญัติดังกล่าว

การโอนหุ้นต้องทำให้ครบถ้วนทั้ง 3 ประการ กล่าวคือ 1. ทำเป็นหนังสือ 2. ลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอน 3. มีพยานคนหนึ่งเป็นอย่างน้อยลงชื่อรับรองลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอน หากมิเช่นนั้นแล้วการโอนหุ้นดังกล่าวไม่ชอบ ตกเป็นโมฆะตามมาตรา 1129

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2016/2492 การใช้เงินค่านี้นั้นผู้ถือหุ้นจะหักหนี้กับบริษัทหาได้ไม่ต้องชำระจนครบการโอนหุ้นนั้นหากเพียงแต่โอนหนี้ในทะเบียนของบริษัทลงชื่อแต่ผู้รับโอนฝ่ายเดียว ย่อมเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1129

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2970/2522 การโอนหุ้นบริษัทจำกัดชนิดระบุชื่อต้องมีพยานลงลายมือชื่อในหนังสือโอนหุ้น มิฉะนั้นเป็นโมฆะ แม้จะทำต่อหน้าพยานรู้เห็นหลายคนก็ตามการจดลงในสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นและโจทก์มาฟ้องให้โอนหุ้นคืน ไม่เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตผู้ที่รับโอนหุ้นต่อไปโดยสุจริตเสียค่าตอบแทนก็ไม่ใช่เจ้าของหุ้น การประชุมใหญ่ก็นับเป็นจำนวนผู้ถือหุ้นไม่ได้ไม่ครบองค์ประชุมหนึ่งในสี่ของจำนวนผู้ถือหุ้นมติของที่ประชุมไม่มีผลกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งก็ไม่ใช่กรรมการของบริษัทโดยชอบ

แบบการโอนหุ้นเป็นแต่เพียงการที่โอนหุ้นชนิดระบุชื่อแล้วหากไปปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 1129 วรรคสอง มีผลให้การโอนเป็นโมฆะเท่านั้นแต่ไม่ทำให้การทำ

สัญญาซื้อขายหุ้นตกเป็นโมฆะไปด้วยเพราะแบบการโอนหุ้นตามมาตรา 1129 วรรคสอง มิใช่แบบ การซื้อขายหุ้น โดยมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ดังนี้ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1802/2529 ความมุ่งหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1129 วรรคสอง ที่บัญญัติว่าการ โอน หุ้นชนิดระบุชื่อถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอนมีพยานคนหนึ่งอย่าง น้อยลงชื่อรับรองลายมือชื่อเป็นโมฆะนั้นเป็นการกำหนดแบบของการโอนหุ้นว่าจะต้องทำอะไร จึงจะได้มีหลักฐานการโอนที่แน่นอนเท่านั้นหาใช่เป็นแบบของการซื้อขายหุ้น ไม่ผู้ซื้อหุ้นที่มีได้ ทำการโอนให้ถูกต้องตามบทบัญญัติดังกล่าวยังไม่อาจอ้างว่าเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทยังไม่อาจใช้สิทธิ ในฐานะผู้ถือหุ้นในบริษัทตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้เท่านั้นแต่หาถึงกับ ทำให้การซื้อขายหุ้นเป็นโมฆะไปด้วยไม่

การโอนหุ้นแม้จะเป็นการไม่ชอบตามมาตรา 1129 วรรคสอง แต่หากผู้รับโอน ครอบครองโดยสงบ เปิดเผย เจตนาเป็นเจ้าของ กว่า 5 ปี ย่อมได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครอง ปรปักษ์ ตามมาตรา 1382 ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ดังต่อไปนี้ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3395/2529 การ โอนหุ้นชนิดระบุชื่อของบริษัทจำกัด แม้จะกระทำโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ เมื่อผู้ร้องรู้เห็นมิได้โต้แย้งปฏิเสธการ โอนหุ้นนั้นจึงถือได้ว่าผู้ร้องรับหุ้นนั้นไว้โดยเจตนายึดถือเพื่อ ตนย่อมได้สิทธิครอบครองเมื่อครอบครองเป็นเวลาเกินกว่า 5 ปี หากการโอนหุ้นเป็นโมฆะผู้ร้อง ก็ได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองแล้ว จึงต้องรับผิดชอบในมูลค่าหุ้นส่วนที่ยังชำระไม่ครบตามที่ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทวงถาม

การโอนหุ้นที่ทำการซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และ ตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มาตรา 51 บัญญัติว่า “การ โอนหุ้นกู้ใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้น หรือ ใบสำคัญแสดงสิทธิที่จะซื้อหุ้นกู้ชนิดระบุชื่อผู้ถือที่ออกตามมาตรา 33 หรือ มาตรา 34 จะสมบูรณ์ต่อเมื่อผู้มีชื่อแสดงว่าเป็นเจ้าของ หรือผู้รับโอนคนสุดท้ายได้ส่งมอบใบหลักทรัพย์ ดังกล่าวแก่ผู้รับโอน โดยลงลายมือชื่อสลักหลัง แสดงการ โอน” ซึ่งแตกต่างจากการโอนหุ้นตาม มาตรา 1129 วรรคสอง และศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4432/2540 ว่าการซื้อขาย หลักทรัพย์ประเภทหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ มิใช่เป็นเรื่องการซื้อขายหุ้นตามปกติ แต่เป็นการซื้อขาย หุ้นในกรณีพิเศษ และผู้ดำเนินการซื้อขายหุ้นแทนลูกค้ากับลูกค้ามีเจตนาผูกพันขอให้เป็นหุ้น ประเภทจำนวนและราคาตามที่ตกลงสั่งซื้อหรือตกลงขายไว้ต่อกันเป็นปัจจัยสำคัญจึงเป็นนิติกรรม อย่างหนึ่งซึ่งสามารถแยกจากการจดทะเบียนโอนหุ้นได้โดยเด็ดขาด กรรมสิทธิ์ในหุ้นตกแก่ผู้ซื้อ ทันทีที่มีการซื้อขายกันโดยไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอนทั้ง ไม่ต้องจดทะเบียนการ โอนลงทะเบียนผู้ถือหุ้น ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 1129 แต่อย่างไร การจดทะเบียนโอนหุ้นเป็นเพียงเพื่อให้เจ้าของกรรมสิทธิ์ในหุ้นใช้ยื่นต่อบริษัทที่ออกหุ้นหรือต่อบุคคลภายนอกหาได้เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของการซื้อขายหุ้นไม่

การจดทะเบียนการ โอนหุ้น

มาตรา 1129 วรรคสาม บัญญัติว่า “การ โอนเช่นนี้จะนำมาใช้แก่บริษัท หรือบุคคลภายนอกไม่ได้ จนกว่าจะได้จดทะเบียนการโอนทั้งชื่อและสำนักของผู้รับโอนนั้นลงในทะเบียนผู้ถือหุ้น”

การ โอนหุ้นแม้จะทำการถูกต้องตามที่มาตรา 1129 วรรคสอง กำหนดไว้แล้ว ทุกประการแต่หากยังมีได้ทำการแจ้งให้บริษัทแก้ไขทางทะเบียนบริษัทแล้ว บริษัทก็ยังคงถือว่าผู้มีชื่อในทะเบียนเป็นเจ้าของหุ้นอยู่ แต่ทั้งนี้ หากเป็นกรณีที่กรรมการบริษัทรู้เห็นเป็นพยานด้วยหรือกรรมการผู้มีอำนาจทำการแทนบริษัทเป็นผู้รับโอน แม้จะทำการในฐานะส่วนตัวก็ถือว่าบริษัทได้รู้เห็นยินยอมให้มีการ โอนแล้ว โดยมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3913/2531 การ โอนหุ้นทำที่บริษัทจำเลยต่อหน้ากรรมการผู้จัดการของบริษัทจำเลย บริษัทจำเลยจึงมีหน้าที่จดทะเบียนการ โอนลงในทะเบียนผู้ถือหุ้นโดยไม่จำเป็นต้องให้ผู้โอนหรือผู้รับโอนแจ้งอีก การที่บริษัทจำเลยไม่จดทะเบียนการ โอนลงในทะเบียนจึงเป็นความผิดของบริษัทจำเลยเองแม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1129 วรรคสามจะบัญญัติถึงการ โอนหุ้นที่ไม่ได้จดทะเบียนการ โอนลงในทะเบียนว่าจะนำมาใช้ยื่นแก่บริษัทไม่ได้ แต่ก็หมายถึงว่าเป็นเรื่องของผู้โอนและผู้รับโอน โอนหุ้นกันเองโดยบริษัทมิได้รู้เห็นด้วย กฎหมายจึงให้ถือตามที่ปรากฏอยู่ในทะเบียน เมื่อการ โอนหุ้นได้โอนกันที่บริษัทจำเลยกรรมการผู้จัดการบริษัทจำเลยรู้เห็นเป็นพยาน จึงมิใช่กรณีที่จะอ้างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1129 วรรคสามมาใช้ได้ ในขณะที่ผู้ร้องโอนหุ้นให้แก่ผู้รับโอน หุ้นของผู้ร้องยังมีได้ส่งใช้เงินเต็มจำนวนค่าหุ้น ผู้ร้องในฐานะผู้โอนจึงยังคงต้องรับผิดชอบในจำนวนเงินที่ยังไม่ได้ส่งใช้ให้ครบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2531/2538 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1129 วรรคสาม ที่บัญญัติถึงการ โอนหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้นที่ยังไม่ได้จดทะเบียนการ โอนลงในทะเบียนผู้ถือหุ้นว่าจะนำมาใช้ยื่นแก่บริษัทไม่ได้นั้นหมายถึงกรณีที่ผู้โอนและผู้รับโอน โอนหุ้นกันเองโดยบริษัทมิได้ร่วมรู้เห็นอยู่ด้วย ขณะที่มีการ โอนขายหุ้นกัน ส. ผู้รับโอนเป็นกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัทจำเลยแม้ ส. จะรับโอนหุ้นไว้ในฐานะส่วนตัวแต่ในฐานะที่ ส. เป็นกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัทจำเลยอยู่ด้วยจึงต้องถือว่าบริษัทจำเลยร่วมรู้เห็นและยินยอมให้มีการ โอนหุ้นแล้วบริษัทจำเลยมีหน้าที่ต้องดำเนินการจดทะเบียนการ โอนลงในทะเบียนผู้ถือหุ้นโดยไม่จำเป็นต้องให้ผู้โอนหรือผู้รับโอนคนหนึ่งคนใดแจ้งให้ดำเนินการอีกการที่บริษัทจำเลยไม่ดำเนินการจดทะเบียนการ โอนลงในทะเบียนผู้ถือหุ้นจึงเป็นความผิดของบริษัทจำเลยเองและการที่บริษัทจำเลยยกเหตุที่

ไม่มีการจดทะเบียนการโอนหุ้นเป็นข้ออ้างเพื่อให้ผู้โอนต้องรับผิดชอบเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 15 บริษัทจำเลยหรือผู้คัดค้านจะเรียกให้ผู้ร้องชำระเงินค่าหุ้นที่ยังค้างชำระ โดยอ้างว่าการโอนหุ้นไม่สมบูรณ์ตามมาตรา 1129 วรรคสาม ไม่ได้ส่วนมาตรา 1133 เกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้โอนหุ้นสำหรับจำนวนเงินที่ยังส่งใช้ไม่ครบตามมูลค่าของหุ้นที่โอน หมายถึงความรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ของบริษัทที่ผู้โอนเคยถือหุ้นอยู่ไม่ได้หมายความว่าผู้โอนจะต้องรับผิดชอบต่อบริษัทในเงินค่าหุ้นซึ่งตนยังส่งใช้ไม่ครบแม้จะได้โอนหุ้นไปแล้วผู้คัดค้านจึงเรียกให้ผู้ร้องชำระเงินแก่ผู้คัดค้านตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 119 ไม่ได้

เมื่อยังไม่มีการแจ้งให้บริษัทแก้ไขทางทะเบียนบริษัทจะใช้นับบุคคลภายนอกมิได้นั้น บุคคลภายนอกไม่รู้ถึงเหตุแห่งการโอนหุ้นนั้น ชอบที่จะเรียกให้ผู้ซึ่งมีชื่อทางทะเบียนรับผิดชอบได้ แม้จะได้โอนหุ้นให้แก่บุคคลอื่นไปแล้วก็ตาม ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5873/2543 การโอนหุ้นจะใช้นับบุคคลภายนอกไม่ได้ จนกว่าจะได้จดทะเบียนการโอนชื่อและสำนักของผู้รับโอนลงในทะเบียนผู้ถือหุ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1129 วรรคสาม เมื่อโจทก์รับว่าการโอนหุ้นให้แก่ ม. มิได้จดทะเบียนการโอนต่อนายทะเบียนผู้ถือหุ้นของ ป. ในทะเบียนผู้ถือหุ้นจึงยังคงปรากฏชื่อโจทก์เป็นผู้ถือหุ้นอยู่โจทก์จึงไม่อาจอ้างเหตุว่ามีการโอนหุ้นไปแล้วจนจำเลยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกได้ โจทก์ต้องนำเงินปันผลจากหุ้นของ ป. มาคำนวณรายได้เพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

2.4.5.3 หุ้นโอนโดยผลของกฎหมาย

มาตรา 1132 บัญญัติว่า “ในเหตุบางอย่างเช่นผู้ถือหุ้นตายก็ดี หรือล้มละลายก็ดี อันเป็นเหตุให้บุคคลอื่นเป็นผู้มีสิทธิจะได้หุ้นขึ้นนั้น หากว่าบุคคลนั้นนำไปหุ้นมาเวนคืน เมื่อเป็นวิสัยจะทำได้ ทั้งได้นำหลักฐานอันสมควรมาแสดงด้วยแล้ว ก็ให้บริษัทรับบุคคลนั้นลงทะเบียนเป็นผู้ถือหุ้นสืบไป”

กรณีที่ผู้ถือหุ้นตาย ทรัพย์มรดกย่อมตกทอดแก่ทายาท ตามมาตรา 1599 และมาตรา 1600 หุ้นดังกล่าวย่อมตกทอดแก่ทายาทนับแต่ที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย หรือกรณีที่ล้มละลาย อำนวยการจัดการทรัพย์สินยอมตกแก่เจ้าพนักงานพิทักษ์แต่เพียงผู้เดียว ตามพระราชบัญญัติล้มละลายพุทธศักราช 2483 มาตรา 22 และมาตรา 24 เป็นผลให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เข้ามาถือหุ้นแทนเป็นการชั่วคราว⁵⁸

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 310/2510 เจ้ามรดกมีหุ้นอยู่ในบริษัทจำเลย เมื่อเจ้ามรดกตายหุ้นของเจ้ามรดกย่อมตกมาเป็นของทายาททันทีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา

⁵⁸ คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ห้างหุ้นส่วนและบริษัท (น. 324). เล่มเดิม

1599 และ มาตรา 1600 ทายาทจึงมีอำนาจฟ้องขอให้เพิกถอนมติพิเศษของที่ประชุมใหญ่ ตาม มาตรา 1195 ได้ แม้ว่าบริษัทจำเลยจะยังไม่ได้จดทะเบียนทายาทเป็นผู้ถือหุ้นก็ตาม

นอกจากนี้มาตรา 1132 ยังใช้คำว่า “เหตุบางอย่าง เช่น” จึงน่าจะมีเหตุอย่างอื่น นอกเหนือจากการโอนโดยนิติกรรม เช่น ศาลพิพากษาให้หย่ากันและพิพากษาให้แบ่งหุ้นอันเป็น สินสมรสในบริษัทซึ่งมีชื่อคู่สมรสฝ่ายเดียวเป็นผู้ถือหุ้น การเพิกถอนกาให้โดยการเนรคุณ⁵⁹ และ ศาลฎีกาได้มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยไว้ใน คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2177/2522 โจทก์ซื้อหุ้น พิพาทของบริษัทจำเลยจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีของศาล โจทก์จึงเป็นบุคคล อื่นผู้มีสิทธิจะได้หุ้นเหล่านั้นมาในเหตุบางอย่าง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1132 บริษัท จำเลยมีหน้าที่ต้องลงทะเบียนรับ โจทก์เป็นผู้ถือหุ้นเหล่านั้นแทนเจ้าของหุ้นเดิมสืบไป จะอ้างว่าโจทก์ได้หุ้นดังกล่าวมาโดยขัดต่อข้อบังคับของบริษัทจำเลยบังคับให้บริษัทจำเลยจด ทะเบียนให้โจทก์เป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทจำเลยไม่ได้หาชอบไม่ เพราะการโอนหุ้นตามข้อบังคับของ บริษัทเป็นคนละเรื่องกับการได้หุ้นมาดังกล่าว

2.5 หลักการทั่วไปเกี่ยวกับการประเมินราคาทรัพย์สิน

การประเมินมูลค่าของหลักทรัพย์เป็นกระบวนการค้นหาหรือวิเคราะห์ว่าราคาที่ เหมาะสมหรือ Fair Price หรือ Intrinsic Value ของหลักทรัพย์นั้น ควรมีราคาเท่าใดเพื่อที่จะได้ ประเมินว่าราคาของทรัพย์สินนั้นมีมูลค่าที่แท้จริงเท่าใด การประเมินราคาอาจเป็นการประเมินราคา โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันราคาที่ได้ อาจเป็นราคาที่มีความแตกต่างกันตามไปด้วย เช่น การ ประเมินราคาทรัพย์สินเพื่อการจ้างงาน การประกันภัย การเรียกเก็บภาษีของรัฐ หรือการประเมินราคา ทรัพย์สินเพื่อการขายทอดตลาด เป็นต้น หลักการพื้นฐานของการประเมินราคาทรัพย์สินมี 4 วิธี⁶⁰ ดังต่อไปนี้

1. วิธีการเปรียบเทียบตลาด (Market Comparison Approach) วิธีการนี้ เป็นวิธีที่ดีที่สุด ชัดเจนที่สุด เนื่องจากเป็นการวิเคราะห์มูลค่าจากการซื้อขายในตลาดเป็นสำคัญ กล่าวคือ เป็นวิธีการ เปรียบเทียบทรัพย์สินที่ทำการประเมินกับทรัพย์สินอื่นที่อยู่ใกล้เคียงกัน โดยทำการปรับแก้ราคา โดยพิจารณาเทียบเคียงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อราคาทรัพย์สิน

⁵⁹ คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ห้างหุ้นส่วนและบริษัท (น. 325). เล่มเดิม

⁶⁰ โครงการวิจัย เรื่องการกำหนดราคาบังคับขายทอดตลาดทรัพย์สิน (น. 10 -11), สถาบันวิจัยและให้ คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2555.

2. วิธีวิเคราะห์มูลค่าจากต้นทุน (Cost Approach) หลักสำคัญคือ “มูลค่าของสิ่งหนึ่งเท่ากับต้นทุนในการหาสิ่งอื่นที่เทียบเคียงได้มาทดแทน” วิธีการก็คือ การประมาณการต้นทุนในการสร้างอาคารทดแทนใหม่ตามราคา ณ ปัจจุบัน แล้วหักลบด้วยค่าเสื่อมตามอายุ การใช้งาน และบวกด้วยมูลค่าตลาดของที่ดินจึงจะได้มูลค่าของทรัพย์สินนั้น วิธีนี้ส่วนมากใช้สำหรับทรัพย์สินที่อาคารที่สร้างขึ้นเฉพาะ เช่น โรงงาน กรณีบ้านจัดสรรใช้วิธีการเปรียบเทียบตลาดจะเหมาะสมกว่า และในภาวะที่ราคาทรัพย์สินตกต่ำ แต่ต้นทุนวัสดุก่อสร้างสูงขึ้น บางครั้งต้นทุนที่คำนวณได้อาจจะแพงกว่ามูลค่าตลาด ทำให้การประเมินด้วยวิธีนี้อาจผิดเพี้ยนจากความเป็นจริงได้

3. วิเคราะห์จากรายได้ (Income Approach) วิธีการนี้เป็นการวิเคราะห์มูลค่าจากรายได้ของทรัพย์สิน เหมาะสำหรับทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดรายได้จากตัวทรัพย์สินเอง (Income Producing Property) โดยมีหลักคือ “มูลค่าวันนี้เท่ากับ ผลรวมของรายได้สุทธิที่จะได้ในอนาคตจนสิ้นอายุขัย” ทรัพย์สินมีค่าเพราะสามารถสร้างรายได้ ทรัพย์สินที่สร้างรายได้สูงกว่ามักมีมูลค่าสูงกว่า (ทำเล-คุณภาพดีกว่า เป็นต้น)

4. วิธีมูลค่าที่เหลืออยู่ (Residual Approach) โดยวิธีการนี้จะเริ่มต้นจากการหามูลค่าของทรัพย์สินที่อยู่บนพื้นฐานของประโยชน์ที่ดีที่สุดหรือสูงที่สุด ของที่ดินนั้นๆ โดยพิจารณาปัจจัยทางด้านกฎหมาย กายภาพ ทำเล สิ่งแวดล้อม จิตวิทยา และสภาพเศรษฐกิจ และเมื่อได้มูลค่าทรัพย์สินจึงนำมาหารด้วยหนึ่งบวกอัตราดอกเบี้ยของทรัพย์สินนั้นๆ สิ่งที่ได้คือ ต้นทุนการพัฒนาทรัพย์สิน ซึ่งประกอบไปด้วย ต้นทุนค่าก่อสร้างและต้นทุนค่าที่ดิน เมื่อหักต้นทุนค่าก่อสร้างเสร็จแล้ว จึงเหลือมูลค่าที่ดินที่สะท้อนศักยภาพของที่ดินนั้นๆ

การประเมินมูลค่าหุ้น

การประเมินมูลค่าของสินทรัพย์หรือหุ้น การประเมินมูลค่าของหลักทรัพย์เป็นกระบวนการค้นหาหรือวิเคราะห์ว่าราคาที่เหมาะสม (Fair Price หรือ Intrinsic Value) ของหลักทรัพย์นั้น ว่าควรมีราคาเท่าใดเพื่อที่จะได้ประเมินว่าราคาที่ซื้อขายในตลาดขณะนั้นเป็นราคาที่ ถูก (undervalued) หรือแพง (overvalued) ซึ่งการประเมินมูลค่าหุ้นมีแนวคิดหลักๆ 2 แนวคิด⁶¹ ดังต่อไปนี้

1. การประเมินมูลค่าหุ้นโดยการคิดลดเงินปันผล (Dividend Discounted Model: DDM) กล่าวคือ ราคาหุ้นที่ผู้ลงทุนยอมจ่ายในวันนี้ จึงเป็นราคาสำหรับสิ่งที่ตนคาดว่าจะได้รับในอนาคต ซึ่งผลตอบแทนภายใต้แนวความคิดนี้ที่ผู้ลงทุนคาดว่าจะได้รับก็คือ “เงินปันผล” แต่กระแสเงินสดดังกล่าวเป็นกระแสเงินสดที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งมูลค่าของเงินในอนาคตย่อม

⁶¹ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2557). สืบค้น 8 ธันวาคม 2558, จาก

ไม่เท่ากับมูลค่าของเงินในปัจจุบัน ดังนั้น ผู้ลงทุนจึงต้องเทียบมูลค่าของเงินดังกล่าวให้กลับมาเป็นปัจจุบัน โดยใช้แนวคิด “อัตราคิดลด” อัตราคิดลด (Discount Rate) เป็นตัวเลขที่ใช้เพื่อแปลงค่าเงินในอนาคตให้กลับมาเป็นมูลค่า ณ เวลาปัจจุบัน โดยปกติตัวเลขที่ใช้คิดลดสำหรับเงินปันผล ได้แก่ อัตราผลตอบแทนที่ผู้ลงทุนต้องการจากการลงทุนในหุ้นนั้น โดยมูลค่าที่แท้จริงของหุ้น

2. การประเมินมูลค่าหุ้นโดยวิธีสัมพัทธ์ (Relative Valuation) กล่าวคือ ผู้ลงทุนควรจ่ายเงินเพื่อซื้อหุ้นเป็นกี่เท่าของตัวแปรทางบัญชีต่างๆ เช่น กำไรต่อหุ้น มูลค่าทางบัญชีต่อหุ้น ยอดขายต่อหุ้น หรือกระแสเงินสดต่อหุ้น เป็นต้น

บทที่ 3

กระบวนการเกี่ยวกับการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

การบังคับคดีถือเป็นการบังคับชำระหนี้ที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่จะนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อนำมาขายทอดตลาดเอาเงินมาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นต้องเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและไม่ต้องห้ามบังคับคดีตามกฎหมายเจ้าพนักงานบังคับคดีชอบที่จะยึดมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ทั้งสิ้น ทั้งนี้รวมถึงหุ้นที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาคด้วย การขายทอดตลาดเป็นส่วนหนึ่งของการบังคับคดีจึงเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งอันจะทำให้กระบวนการวิธีการบังคับคดีสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยการบังคับคดีต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมาย มิเช่นนั้นแล้วอาจถูกร้องเพิกถอนกระบวนการบังคับคดีได้

3.1 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีและการขายทอดตลาดทรัพย์สินในประเทศไทย

การบังคับคดีและการขายทอดตลาดหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีมีมาตรการทางกฎหมายดังต่อไปนี้

3.1.2 หลักกฎหมายทั่วไปเกี่ยวกับการบังคับคดี

การบังคับคดีเป็นวิธีการดำเนินการของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำพิพากษา กล่าวคือ เมื่อจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา (ฝ่ายแพ้คดี) จะต้องชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล โดยปกติเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีอำนาจที่จะบังคับเอาที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้โดยตรง ซึ่งหากรัฐยอมให้มีการบังคับชำระหนี้ได้เองแล้วย่อมอาจเกิดปัญหาข้อพิพาทกันจนถึงขั้นรุนแรง หรือก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นได้ในสังคมได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวรัฐจึงได้กำหนดให้มีการบังคับคดีของศาล โดยมีเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการกระบวนการวิธีการบังคับคดีกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาจนกว่าจะได้รับชำระหนี้เต็มจำนวนหรือเป็นที่พอใจแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของคำพิพากษา หรือคำสั่งและสภาพแห่งหนี้ หรือการบังคับคดีนั้นเปิดช่องทางให้ทำได้ เพื่อให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลมีผลใช้บังคับได้โดยกฎหมายที่กำหนดวิธีการบังคับคดีไว้โดยตรงตรงคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาแพ่ง คำสั่งกรมบังคับคดี และกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์

วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาดทั้งนี้กรมบังคับคดีเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการบังคับคดีโดยต้องปฏิบัติตามกฎหมายและตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล

เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาให้คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) ชำระหนี้ตามคำพิพากษาแก่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) แต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 กำหนดให้คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ชอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นโดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องร้องขอให้มีการบังคับคดีภายใน 10 ปี หากเกินกำหนดหมดสิทธิบังคับคดีแต่ทั้งนี้หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ขอให้มีการบังคับคดีแล้วแต่ยังบังคับคดียังไม่แล้วเสร็จ เจ้าพนักงานบังคับคดีชอบที่จะบังคับคดีต่อไปได้แม้จะพ้นกำหนด 10 ปี แล้วก็ตาม¹

เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะบังคับคดีเอากับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ต้องได้ความว่าศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งจะต้องมีการบังคับคดี หากศาลไม่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้มีการบังคับคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะขอศาลให้ออกหมายบังคับคดีไม่ได้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้บัญญัติกรณีที่ศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างใดซึ่งจะต้องมีการบังคับคดี ดังนี้

มาตรา 272 บัญญัติว่า เมื่อศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างใดซึ่งจะต้องมีการบังคับคดีก็ให้ศาลมีคำบังคับกำหนดวิธีที่จะปฏิบัติตามคำบังคับในวันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งและเจ้าพนักงานศาลส่งคำบังคับนั้นไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้อยู่ในศาลในเวลาที่ศาลมีคำบังคับนั้น และศาลได้สั่งให้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

มาตรา 273 บัญญัติว่า ถ้าในคำบังคับได้กำหนดให้ใช้เงิน หรือให้ส่งทรัพย์สิน หรือให้กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการอย่างใดๆ ให้ศาลระบุไว้ในคำบังคับนั้นโดยชัดเจน ซึ่งระยะเวลาและเงื่อนไขอื่นๆ อันจะต้องใช้เงิน ส่งทรัพย์สิน กระทำการหรืองดเว้นกระทำการใดๆ นั้นแต่ถ้าเป็นคดีมโนสำเนา ศาลไม่จำเป็นต้องให้เวลาแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าสิบห้าวันในอันที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

ถ้าศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งโดยขาดนัด ให้ศาลให้เวลาไม่ต่ำกว่าเจ็ดวันแก่คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดในอันที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นระยะเวลาที่ระบุไว้ให้นั้นให้เริ่มนับแต่วันที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ลงลายมือชื่อไว้ในคำบังคับ หรือวันที่ได้ส่งคำบังคับให้แก่ลูกหนี้ตาม

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8837/2551

คำพิพากษา แล้วแต่กรณี เว้นแต่ศาลจะได้กำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่า ให้นับตั้งแต่วันใดวันหนึ่งในภายหลังต่อมาตามที่ศาลจะเห็นสมควรกำหนดเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

นอกจากนี้ให้ศาลระบุไว้โดยชัดแจ้งในคำบังคับว่าในกรณีที่มิได้มีการปฏิบัติตามคำบังคับเช่นว่านี้ภายในระยะเวลาหรือภายในเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องถูกยึดทรัพย์ หรือถูกจับและจำขังดังที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้

ดังนั้น คำบังคับ จึงเป็นคำสั่งของศาลที่สั่งแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยกำหนดวิธีการที่จะปฏิบัติไว้ทั้งระยะเวลาและเงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่จำเป็นและกำหนดวิธีการบังคับไว้ในตอนท้ายว่า ถ้าผู้ถูกบังคับไม่ปฏิบัติตามคำบังคับ ผู้นั้นจะถูกยึดทรัพย์หรือถูกจับจำขังตามที่บัญญัติไว้ในภาค 4 ลักษณะ 2 หมวด 2 นั้นหากไม่ระบุข้อความดังกล่าวถือเป็นการออกคำบังคับโดยไม่ชอบ² ข้อความในคำบังคับที่จะให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติ ต้องเป็นไปตามคำพิพากษาทุกประการ ถ้าในคำบังคับได้กำหนดให้ใช้เงิน หรือให้ส่งทรัพย์สิน หรือให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใด ๆ ให้ศาลระบุไว้ในคำบังคับนั้น โดยชัดแจ้ง แต่หากคำบังคับออกไม่ถูกต้องศาลมีอำนาจแก้ไขให้ถูกต้องได้ ถ้าคำบังคับกำหนดระยะเวลาและเงื่อนไขที่จะให้ปฏิบัติกรณีคำพิพากษาโดยขาดนัด ศาลให้เวลาไม่ต่ำกว่า 7 วัน แก่คู่ความฝ่ายที่ขาดนัด เพราะคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดอาจขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้

บุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดีมีหน้าที่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ทั้งนี้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลย่อมผูกมัดเฉพาะคู่ความให้ต้องปฏิบัติ เมื่อคำบังคับออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล คำบังคับก็ผูกมัดแต่เฉพาะคู่ความเท่านั้น เว้นแต่กรณี ดังต่อไปนี้

1. ในคดีฟ้องเรียกอสังหาริมทรัพย์ ให้พึงเข้าใจว่าเป็นประเภทเดียวกับฟ้องขอให้ขับไล่จำเลย ถ้าศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี เมื่อศาลเห็นสมควรศาลจะมีคำสั่งให้ขับไล่จำเลยก็ได้ คำสั่งเช่นว่านี้ให้ใช้บังคับตลอดถึงวงศ์ญาติทั้งหลายและบริวารของจำเลยที่อยู่บนอสังหาริมทรัพย์นั้น ซึ่งไม่สามารถแสดงอำนาจพิเศษให้ศาลเห็นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 (1)

ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 12639/2553 โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นเจ้าของที่ดินพิพาท จำเลยให้การว่าโจทก์รับโอนที่ดินมาจาก ห. โดยไม่สุจริต โดยไม่ปรากฏว่าไม่สุจริตอย่างไร และทางนำสืบของจำเลยก็ไม่ปรากฏเรื่องนี้ ถือว่าคดีไม่มีประเด็นข้อพิพาทนี้

จำเลยให้การว่าจำเลยคัดค้านการขอรังวัดสอบเขตที่ดินของโจทก์ เนื่องจากเป็นที่ดินของจำเลย เป็นคำให้การที่ยืนยันว่าที่ดินพิพาทอยู่ในเขตที่ดินตาม น.ส.3 ของจำเลย จึงไม่มีประเด็นเรื่องจำเลยครอบครองปรปักษ์ที่ดินพิพาทหรือไม่ แม้จำเลยจะให้การด้วยว่า จำเลยกับมารดาาร่วมกัน

² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1652/2534

ครอบครองที่ดินพิพาทต่อเนื่องโดยสงบและเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของมาเป็นระยะเวลากว่า 40 ปีแล้วก็ตาม เพราะจะขัดกับคำให้การที่ว่าที่ดินพิพาทเป็นของจำเลยมาตั้งแต่แรกแล้ว เพราะการครอบครองปรปักษ์จะต้องกระทำต่ออสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นเท่านั้น

โจทก์ยื่นคำขอรังวัดสอบเขตที่ดินพิพาท จำเลยยื่นคำคัดค้านว่าที่ดินพิพาทอยู่ในเขตที่ดินของจำเลย โจทก์จึงฟ้องขอให้จำเลยถอนคำคัดค้านการรังวัดที่ดินพิพาทของโจทก์ เท่ากับขอให้จำเลยรับรองแนวเขตที่ดินของโจทก์นั่นเอง ซึ่งจำเลยก็ให้การต่อสู้ว่าที่ดินพิพาทเป็นของจำเลย เมื่อคดีฟังได้ว่าที่ดินพิพาทเป็นของโจทก์ ศาลย่อมมีอำนาจพิพากษาว่าที่ดินพิพาทเป็นของโจทก์ ห้ามจำเลยและบริวารเกี่ยวข้องกับที่ดินพิพาทอีกต่อไปตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 142 (1)

2. คำพิพากษาเกี่ยวกับฐานะหรือความสามารถของบุคคล หรือคำพิพากษาสั่งให้เลิกนิติบุคคล หรือคำสั่งเรื่องล้มละลายเหล่านี้ บุคคลภายนอกจะยกขึ้นอ้างอิงหรือจะใช้ยื่นแก่บุคคลภายนอกก็ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145(1)

3. คำพิพากษาที่วินิจฉัยถึงกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินใดๆ เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจใช้ยื่นแก่บุคคลภายนอกได้ เว้นแต่บุคคลภายนอกนั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสิทธิดีกว่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 (2)

ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 18460/2555 เดิมจำเลยยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่าที่ดินพิพาทเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลย ศาลชั้นต้นได้สวนแล้วมีคำสั่งว่าที่ดินพิพาทตกเป็นกรรมสิทธิ์ของจำเลยโดยการครอบครองปรปักษ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 โจทก์เป็นบุตรเจ้าของที่ดินพิพาทซึ่งถึงแก่ความตายแล้วฟ้องเป็นคดีนี้ขอให้เพิกถอนคำสั่งศาลชั้นต้นดังกล่าว พอลงความหมายได้ว่า โจทก์ประสงค์ขอให้ศาลพิพากษาว่าโจทก์มีสิทธิในที่ดินพิพาทดีกว่าจำเลย เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยซื้อที่ดินพิพาทจากเจ้าของที่ดินพิพาท และครอบครองโดยความสงบ โดยเปิดเผย ด้วยเจตนาเป็นเจ้าของเป็นเวลากว่าสิบปีแล้ว จำเลยจึงได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาท กรณีจึงไม่ต้องด้วยข้อยกเว้นที่จะขอให้คำสั่งศาลชั้นต้นดังกล่าวไม่ผูกพันโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145 วรรคสอง (2)

4. ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งที่อุทธรณ์นั้นเกี่ยวกับการชำระหนี้อื่นไม่อาจแบ่งแยกได้ และคู่ความแต่บางฝ่ายเป็นผู้อุทธรณ์ซึ่งทำให้คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นมีผลเป็นที่สุดระหว่างคู่ความอื่นๆ ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าควรกลับคำพิพากษาหรือคำสั่งที่อุทธรณ์ ให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจชี้ขาดว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ ให้มีผลระหว่างคู่ความทุกฝ่ายในคดีในศาลชั้นต้นด้วย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 245

ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 15154/2555 จำเลยที่ 2 เป็นผู้สละหลังเชคพิพาทซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ จำเลยที่ 2 ย่อมเป็นเพียงประกัน (อาวัล) ผู้สั่งจ่าย ต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับผู้ที่ดินประกันตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 921 และ 940 ประกอบมาตรา 989 วรรคหนึ่ง จึงเป็นลูกหนี้ร่วม ดังนั้น หนี้ตามที่โจทก์ฟ้องจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการชำระหนี้อื่นไม่อาจแบ่งแยกได้ แม้จำเลยที่ 2 จะไม่อุทธรณ์และฎีกาขึ้นมา ศาลฎีกามีอำนาจพิพากษาให้มีผลไปถึงจำเลยที่ 2 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 245 (1) ประกอบมาตรา 247

5. ถ้าบุคคลใดๆ ได้เข้าเป็นผู้ค้ำประกันในศาลโดยทำเป็นหนังสือประกันหรือโดยวิธีอื่นๆ เพื่อการชำระหนี้ตามคำพิพากษา หรือคำสั่ง หรือแต่ส่วนใดส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น คำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นย่อมใช้บังคับแก่การประกันนั้นได้โดยไม่ต้องฟ้องผู้ค้ำประกันขึ้นใหม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 274

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7651/2555 ผู้ร้องทำหนังสือค้ำประกันไว้ในศาลระบุว่า ผู้ร้องขอเข้าทำสัญญาเป็นผู้ค้ำประกันในศาล สำหรับจำเลยเพื่อชำระค่าเสียหายตามคำพิพากษาและค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนจนครบ และนำหลักทรัพย์โฉนดที่ดิน (น.ส. 4 จ.) เลขที่ 2669 เลขที่ดิน 28 มawang เป็นหลักประกัน หากจำเลยไม่ชำระ ผู้ร้องยินยอมให้บังคับแก่ทรัพย์สินอันเป็นหลักประกัน คำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนี้ ย่อมใช้บังคับแก่การประกัน โดยไม่ต้องฟ้องผู้ค้ำประกันขึ้นใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 274

แม้หนังสือค้ำประกันจะเป็นการค้ำประกันในชั้นอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์ และมีข้อความระบุทำนองว่า เพื่อชำระค่าเสียหายตามคำพิพากษาและค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนในศาลอุทธรณ์ภาค 4 โดยคิดถึงวันฟังคำสั่งศาลอุทธรณ์ภาค 4 แต่ในชั้นยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับฎีกา จำเลยยื่นคำร้องขอถือเอาหลักประกันเพื่อใช้สิทธิยื่นอุทธรณ์คำสั่งไม่รับฎีกาของจำเลย และศาลฎีกามีคำสั่งว่า การยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 252 จะต้องนำค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวงมาวางศาลและนำเงินมาชำระตามคำพิพากษาหรือหาประกันให้ไว้ต่อศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 234 ประกอบมาตรา 247 เมื่อจำเลยยื่นคำร้องขอให้ถือเอาหลักประกันในชั้นยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์มาเป็นหลักประกันในชั้นนี้ แม้ศาลชั้นต้นจะยกคำร้อง ก็พอถือได้ว่าจำเลยได้วางหลักประกันในชั้นนี้แล้ว ศาลฎีการับวินิจฉัยคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับฎีกาของจำเลย ย่อมเท่ากับว่าจำเลยได้วางหลักประกันในชั้นฎีกาด้วย เมื่อศาลฎีกามีคำสั่งว่าที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับฎีกาของจำเลยชอบแล้ว คดีถึงที่สุดปรากฏว่าจำเลยยังมีได้ชำระหนี้ตามคำพิพากษาและค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนแก่โจทก์ ผู้ร้องก็ไม่อาจขอรับ โฉนดที่ดินอันเป็นหลักประกันคืนจากศาลได้

เมื่อพ้นกำหนดตามที่ศาลได้ออกคำสั่งแล้ว คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง หรือไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่โจทก์เจ้านี้ตามคำพิพากษาจะร้องขอต่อศาล ให้ศาลออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์จำเลยลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 275 ประกอบมาตรา 276³ ออกขายทอดตลาดเอาเงินมาชำระหนี้ได้

3.1.2.1 หลักการและวิธีการยึดทรัพย์

1. การยึดทรัพย์สิน

การยึดทรัพย์สิน คือ การเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาอยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการตามกฎหมายให้บรรลุผลตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เจ้าพนักงานบังคับคดีชอบที่จะยึด หรืออายัด หรือขายบรรดาทรัพย์สินที่เจ้านี้ตามคำพิพากษาอ้างว่าเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา กล่าวคือ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเฉพาะที่เจ้านี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้นำชี้ให้ยึดเท่านั้นและทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดได้ต้องเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษามีส่วนเป็นเจ้าของด้วย จะยึดทรัพย์สินของบุคคลอื่นซึ่งมิได้เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้ทั้งนี้เนื่องจากคำพิพากษามีผลผูกพันเฉพาะคู่ความเท่านั้น ผลของคำพิพากษาไม่อาจผูกพันกับบุคคลภายนอกซึ่งไม่ใช่คู่ความในคดี⁴ ทั้งการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาห้ามมิให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ให้แก่เจ้านี้ตามคำพิพากษา พร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในคดีและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี⁵

การยึดทรัพย์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องดำเนินการในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกในวันทำการปกติ เว้นแต่ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินโดยได้รับอนุญาตจากศาล⁶

2. วิธีการยึดทรัพย์

การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแบ่งเป็น 2 กรณี กล่าวคือ

1. การยึดเอกสารและสังหาริมทรัพย์ที่มีรูปร่าง
2. การยึดอสังหาริมทรัพย์

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 275 และมาตรา 276.

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 145.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 284.

⁶ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ข้อ 14.

1) การยึดเอกสารและสังหาริมทรัพย์ที่มีรูปร่างมีวิธีปฏิบัติ คือ

1.1 นำเอกสารหรือสังหาริมทรัพย์นั้นมาไว้

1.2 แจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ

การยึดสังหาริมทรัพย์ที่มีรูปร่างนั้น โดยปกติเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องดำเนินการยึดเอาตัวทรัพย์สินมาไว้ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อรวบรวมและขออนุญาตต่อศาลทำการขายทอดตลาดต่อไป หากการยึดทรัพย์สินนั้นมาไว้ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี จะไม่เป็นการสะดวกหรือไม่ปลอดภัย หรือจะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไป เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมอบทรัพย์สินนั้นไว้ในความครอบครองของบุคคลอื่น หรือจะมอบไว้ในความดูแลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ได้ แต่ถ้าจะมอบไว้ในความดูแลของบุคคลภายนอกหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องทำการยึดให้เห็นประจักษ์แจ้งโดยการประทับตราหรือกระทำโดยวิธีอื่นโดยเฉพาะ ถ้าจะมอบไว้ในความดูแลของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาด้วย

การดำเนินการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี ย่อมมีอำนาจเท่าที่จำเป็นเพื่อที่จะค้นสถานที่ใดๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ปกครองอยู่ทั้งนี้มีอำนาจที่จะยึดและตรวจสอบบัญชี และกระทำการใดๆตามสมควรเพื่อเปิดสถานที่ หรือบ้านที่อยู่ โรงเรือน รวมทั้งตู้หรือที่เก็บของอื่นๆ⁷ และถ้ามีผู้ขัดขวาง เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถที่จะร้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานตำรวจได้⁸

2. การยึดอสังหาริมทรัพย์มีวิธีปฏิบัติ คือ

2.1 นำหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สินมาไว้

2.2 แจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ

2.3 แจ้งการยึดให้เจ้าพนักงานที่ดินทราบ

การยึดอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นกฎหมายกำหนดวิธีการยึดโดยให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดเอาหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สินนั้น เช่น โฉนด มาเก็บรักษาไว้และแจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเจ้าพนักงานที่ดินผู้มีหน้าที่ทราบ เพื่อให้เจ้าพนักงานที่ดินดำเนินการยึดไว้ในทะเบียนเป็นหลักฐานต่อไป ดังนั้นการยึดอสังหาริมทรัพย์นั้นเพียงแต่เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งเจ้าพนักงานที่ดินผู้มีหน้าที่ทราบ และลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก็ถือว่าเป็นการยึดโดยชอบแล้ว

⁷ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ข้อ 16.

⁸ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ข้อ 17.

3.1.2.2 การประเมินราคาทรัพย์สิน

เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการยึดทรัพย์แล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องทำการประเมินราคาทรัพย์สินที่ยึดไว้เพื่อคำนวณทรัพย์สินดังกล่าวเกินกว่าหนี้ตามคำพิพากษาหรือไม่ โดยการประเมินราคาในชั้นการยึดหากกรณีเป็นอสังหาริมทรัพย์เจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาของกรมที่ดินที่กำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์ของอสังหาริมทรัพย์ เพื่อใช้สำหรับเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมตามที่กฎหมายกำหนดเป็นราคาประเมินทรัพย์ขณะนำยึด ทั้งที่ดินที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง ห้องชุด หากเป็นสังหาริมทรัพย์ชนิดทั่วไปเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดราคาประเมินทรัพย์ตามสภาพทรัพย์ ถ้าเป็นกรณีการประเมินราคาหุ้นจะใช้ราคาที่ยจดทะเบียนตามใบหุ้นเป็นราคาประเมินขณะนำยึด

การประเมินราคาในชั้นการขายทอดตลาดทรัพย์สินก่อนที่จะทำการขายทอดตลาดก็จะมีกรณีการประเมินราคาใหม่อีกครั้งโดยการกำหนดราคาประเมินทรัพย์เป็นไปตามที่กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาดกำหนดไว้

3.1.2.3 วิธีการขายทอดตลาด

การขายทอดตลาด คือ การขายทรัพย์สินโดยเปิดเผยต่อสาธารณะชนทั่วไป เปิดโอกาสให้บุคคลไปเข้าประมูลสู้ราคาแข่งขันกันได้ต้องมีประกาศโฆษณาต่อสาธารณะชน ทำการขายโดยเปิดเผย มิใช่เป็นการเสนอการขายต่อบุคคลใดโดยเฉพาะเจาะจง บุคคลใดให้ราคาสูงสุดก็จะได้ทรัพย์สินนั้นไป ดังนั้นจึงต้องมีการแข่งขันการเข้าสู้ราคา ผู้ที่ประสงค์จะได้ทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด ก็ต้องเสนอราคาให้สูงขึ้นไปเรื่อยๆ การขายทอดตลาดจะบริบูรณ์เมื่อผู้ทอดตลาดสนองรับแสดงความตกลงด้วยการเคาะไม้ หรือด้วยกิริยา หรือด้วยวิธีอย่างหนึ่งอย่างใดตามจารีตประเพณีในการขายทอดตลาด การขายทอดตลาดทรัพย์สินเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากการซื้อขายธรรมดา ก็เพื่อให้บรรลุถึงความมุ่งหมายของการขายทอดตลาด คือขายให้ได้ราคาสูงกว่าราคาโดยวิธีธรรมดาทั่วไป และกฎหมายให้ความศักดิ์สิทธิ์สำหรับการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลว่าสิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตไม่เสียไปแม้ภายหลังพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินมิใช่ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา⁹

การขายทอดตลาดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำประกาศโดยแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะขาย วันเวลา และสถานที่ที่จะขาย ชื่อประเภท ลักษณะ จำนวน ขนาดและน้ำหนักของทรัพย์สิน ถ้าเป็นที่ดินให้ระบุเนื้อที่ เจ้าของที่ดิน ตำแหน่งที่ตั้งที่ดิน ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำ

⁹ จาก ปัญหาการบังคับคดีแพ่ง: ศึกษากรณีการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึด โดยเจ้าพนักงานบังคับคดี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์) (น. 51), โดย พรพิมล บุญนาค, 2555, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ประกาศการขายทอดตลาดส่งแก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในคดี¹⁰ และปิดประกาศขายทอดตลาดไว้โดยเปิดเผย ณ สถานที่ที่จะขายสถานที่ที่ทรัพย์ตั้งอยู่ที่ชุมนุมชนและสถานที่ราชการการขายทอดตลาดทรัพย์สินให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแสดงความตกลงด้วยวิธีการเคาะไม้ดังนั้นการขายทอดตลาดย่อมบริบูรณ์เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีแสดงความตกลงขายด้วยการเคาะไม้ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดียังไม่แสดงความตกลงวิธีการเคาะไม้ผู้สุ่ราคาจะถอนคำสุ่ราคาของตนเสียก็ได้

การขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่าเป็นราคาสมควรขายได้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีอาจคัดค้านว่าราคาดังกล่าวมีจำนวนต่ำเกินสมควรในการเช่นว่านี้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเลื่อนการขายทอดตลาดทรัพย์สินไปและในการขายทอดตลาดครั้งต่อไปหากมีผู้เสนอราคาสูงสุดจำนวนไม่น้อยกว่าจำนวนที่ผู้เสนอราคาสูงสุดได้เสนอในการขายทอดตลาดทรัพย์สินในครั้งก่อนให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเคาะไม้ให้แก่ผู้เสนอรากานั้นได้¹¹ บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการขายทอดตลาดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยมีหลักการว่ากรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นควรเคาะไม้ขายทอดตลาดให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดที่เป็นราคาสมควรขายก่อนเคาะไม้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสอบถามผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีว่าจะคัดค้านหรือไม่หากมีการคัดค้านราคาว่ามีจำนวนต่ำเกินสมควรให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเลื่อนการขายทอดตลาดออกไปเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้คัดค้านราคาหาบุคคลมาเสนอราคาให้ได้ราคาสูงกว่านี้ในการขายครั้งต่อไปซึ่งในการขายทอดตลาดครั้งต่อไปหากมีผู้เสนอราคาสูงสุดในจำนวนไม่น้อยกว่าจำนวนที่ผู้เสนอราคาสูงสุดได้เสนอในการขายทอดตลาดทรัพย์สินครั้งก่อนให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอรากานั้นซึ่งทำให้วิธีการการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีมีความชัดเจน โปร่งใสและเป็นธรรมกับคู่ความ

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 280 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์แห่งบทบัญญัติในภาคนี้นักลต่อไปนี้ให้ถือว่ามีส่วนได้เสียในวิธีบังคับคดีอันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(1) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา และในกรณีที่มีการอาศัยสิทธิเรียกร้อง ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องนั้น

(2) บุคคลอื่นใดซึ่งชอบที่จะใช้สิทธิอันได้จดทะเบียนไว้โดยชอบหรือที่ได้ยื่นคำร้องขอตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 288, 289 และ 290 อันเกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือสิทธิเรียกร้องเช่นว่ามานั้น เว้นแต่คำร้องขอเช่นว่านี้จะได้ถูกยกเลิกในชั้นที่สุด”

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 309 ทวิ.

การที่ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีบรรดาเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาถูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีเห็นว่าราคาที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินมีจำนวนต่ำเกินสมควรและการขายทอดตลาดทรัพย์สินในราคาต่ำเกินสมควรนั้นเกิดจากการคบคิดกันฉ้อฉลในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในการเข้าสู่ราคาหรือคู่ความไม่สุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติหน้าที่บุคคลนั้นอาจยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลสั่งเพิกถอนการขายทอดตลาดทรัพย์สินได้และเมื่อศาลได้สวนแล้วเห็นว่าคำร้องนั้นรับฟังได้ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้องนั้นซึ่งการร้องคัดค้านเพื่อขอให้ศาลสั่งเพิกถอน¹²

3.1.2.4 การชำระเงินและการโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินที่ขายทอดตลาด

เมื่อผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดได้แล้ว ผู้ซื้อทรัพย์สินจะต้องชำระเงินส่วนที่เหลือให้ครบถ้วนภายใน 15 วันนับแต่วันซื้อทรัพย์สิน แต่ผู้ซื้อทรัพย์สินสามารถขอขยายระยะเวลาการชำระเงินโดยมีหนังสือขอขยายระยะเวลาการพิจารณาให้สินเชื่อของสถาบันการเงินมาแสดงซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะพิจารณาและอนุญาตให้ขยายระยะเวลาการชำระราคาอีกไม่เกิน 3 เดือน นับแต่วันครบกำหนดชำระราคา 15 วัน หากผู้ซื้อทรัพย์สินไม่สามารถนำเงินมาชำระส่วนที่เหลือได้ภายใน 3 เดือนตามที่ขอขยายระยะเวลาการชำระเงิน โดยมีหนังสือขอขยายระยะเวลาการพิจารณาให้สินเชื่อของสถาบันการเงินมาแสดงหรือแจ้งว่าอยู่ระหว่างการรวบรวมเงินหรือมีเหตุอันสมควรให้เจ้าพนักงานบังคับคดีพิเคราะห์พฤติการณ์แห่งคดีของผู้ซื้อทรัพย์สินว่าผู้ซื้อทรัพย์สินได้ยื่นคำร้องโดยสุจริตหรือไม่และผู้ซื้อทรัพย์สินที่ขอขยายระยะเวลาครั้งที่สองจะต้องวางเงินมัดจำเพิ่มอีกไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของราคาที่ซื้อได้ จึงพิจารณาและอนุญาตให้ขยายระยะเวลาการชำระราคาอีกไม่เกิน 3 เดือน นับแต่วันครบกำหนดชำระราคาส่วนที่เหลือครั้งแรก และเมื่อผู้ซื้อทรัพย์สินชำระเงินค่าซื้อทรัพย์สินต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีครบถ้วนแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะให้หนังสือแจ้งเจ้าพนักงานที่ดินให้โอนกรรมสิทธิ์แก่ผู้ซื้อทรัพย์สินในวันที่ชำระเงินครบถ้วนในวันนั้นหรืออย่างช้าในวันทำการถัดไป

3.1.2.5 การจัดทำบัญชีรับจ่าย

ในกรณีที่มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินและวางเงินครบถ้วนแล้วได้แล้วนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่จัดทำบัญชีรายละเอียดแสดงจำนวนเงินทั้งหมดที่ได้มาจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าวเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้จัดทำบัญชีรับจ่ายเสร็จเรียบร้อยแล้วจะส่งแจ้งบัญชีให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบ โดยที่เมื่อผู้มีส่วนได้เสียได้พิจารณาบัญชีแล้ว หากเห็นว่าบัญชีดังกล่าวมีความคลาดเคลื่อนหรือไม่ถูกต้องประการใด ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิคัดค้านบัญชีได้โดยการยื่นคำร้อง

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 309 ทวิ วรรคสอง.

คัดค้านต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีภายใน 7 วันนับแต่วันที่ได้รับคำบอกกล่าว และหากเจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งยื่นยันบัญชีเดิมผู้มีส่วนได้เสียในคดีก็สามารถโต้แย้งบัญชีรับจ่ายโดยยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นภายใน 7 วันนับแต่วันที่ได้มีคำสั่ง และตราใบที่ยังไม่มีคำสั่งของศาลในประเด็นบัญชีรับจ่าย เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ยังคงจ่ายเงินในคดีให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียไม่ได้ แต่ถ้าในกรณีที่ไม่มีกรโต้แย้งบัญชีรับจ่ายถือว่าบัญชีรับจ่ายถูกต้องเจ้าพนักงานบังคับคดีก็สามารถจ่ายเงินให้ผู้มีส่วนได้เสียได้ตามสิทธิได้และถ้าขายทอดตลาดแล้วครบยอดหนี้มีเงินเหลือในคดีก็จะคืนเงินให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป¹³

3.1.3 มาตรการทางกฎหมายการขายทอดตลาดทรัพย์สินในประเทศไทย

3.1.3.1 การขายทอดตลาดทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติไว้ในบรรพ 3 หมวด 4 ส่วนที่ 3 ตั้งแต่มาตรา 509 ถึง มาตรา 517 โดยมีหลักการสำคัญดังต่อไปนี้

การขายทอดตลาดเป็นการซื้อขายชนิดหนึ่งซึ่งมีวิธีการพิเศษออกไป โดยการขายเป็นการเสนอขายโดยเปิดเผยไม่ได้เสนอขายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใด เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้าซื้อทรัพย์สินโดยการประมูลราคากัน ผู้ที่เสนอราคาสูงสุดยอมได้ทรัพย์สินนั้นไป หากไม่มีการเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้าซื้อทรัพย์สินโดยการประมูลราคากัน ไม่ถือว่าเป็นการขายทอดตลาด แม้การเข้าสู้ราคาจะมีแค่บุคคลคนเดียวเข้าสู่วราการก็ถือเป็นการขายทอดตลาดแล้วโดยปรากฏอยู่ในแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ได้แก่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2162/2514 ในการขายทอดตลาดทรัพย์สินเพื่อเอาเงินชำระค่าปรับฐานผิดสัญญาประกันมีทรัพย์สิน 3 รายการ รวมทั้งทรัพย์สินรายพิพาทด้วย เจ้าพนักงานบังคับคดีได้โฆษณาบอกขายเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้าสู่วราการได้โดยเปิดเผยแล้ว เวลาขายทรัพย์สินอีก 2 รายการนั้น มีผู้เข้าสู่วราการ 2 ถึง 3 คน แต่เมื่อขายทรัพย์สินรายพิพาทมีผู้สู่วราการเพียงคนเดียว เมื่อไม่มีผู้อื่นสู่วราการสูงขึ้นไปอีกแล้ว ผู้สู่วราการคนเดียวยอมได้ซื้อว่าเป็นผู้สู่วราการสูงสุด ศาลยอมอนุญาตให้ขายให้แก่ผู้สู่วราการนี้ได้เมื่อเห็นว่าเป็นราคาสมควรแล้ว แม้จะมีผู้สู่วราการเพียงคนเดียวก็จะถือว่าการขายทอดตลาดทรัพย์สินรายพิพาทนี้ไม่เป็นไปตามวิธีการขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 513 และมาตรา 514 หาได้ไม่

การขายทอดตลาดบริบูรณ์เมื่อผู้ทอดตลาดแสดงความตกลงด้วยการเคาะไม้หรือด้วยกริยาอื่นอย่างใดอย่างหนึ่งตามจารีตประเพณีในการขายทอดตลาดถ้ายังมีได้แสดงเช่นนั้นอยู่ ตราบใด ท่านว่าผู้สู่วราการจะถอนคำสู่วราการของตนเสียก็ยังถอนได้¹⁴ การขายทอดตลาดสำเร็จลงและ

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 320.

¹⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 509.

ผู้ซื้อผู้ขายต้องผูกพันตามสัญญาขายทอดตลาดนั้น การขายทอดตลาดมีความแตกต่างจากการซื้อขายทั่วไปคือวิธีการตั้งราคาและตกลงราคาในการซื้อขาย โดยต้องมีการโฆษณาบอกขายแก่สาธารณชน และทำการขายทอดตลาดโดยเปิดเผย

ผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด จะต้องทำตามคำโฆษณาบอกขายและตามความข้ออื่นๆ ซึ่งผู้ทอดตลาดได้แถลงก่อนประเดิมการสู้ราคาทรัพย์สินเฉพาะรายไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 510 แต่การโฆษณาไม่ใช้การเสนอขาย ฉะนั้นแม้มีการโฆษณาว่าจะขายทรัพย์สินอย่างนั้นๆ ที่ใดแล้วแต่ไม่มีการขายทรัพย์สินดังกล่าว ผู้ทอดตลาดก็ไม่ต้องรับผิดชอบเสียหาย ค่าใช้จ่ายที่มีผู้เดินทางมาสู้ราคา แต่ทั้งนี้การ โฆษณาถือเป็นส่วนสำคัญในสัญญา เมื่อมีการขายทอดตลาด ซึ่งคู่สัญญาจะต้องผูกพันตามคำโฆษณาบอกขายและตามความข้ออื่นๆ ซึ่งผู้ทอดตลาดได้แถลงไว้ก่อนเข้าสู่ราคา เช่นเงินวางประกันร้อยละเท่านี้เท่านี้ การรอนสิทธิ เป็นต้น¹⁵

การขายทอดตลาดมีบุคคลที่เกี่ยวข้อง 4 ฝ่ายด้วยกัน ได้แก่ ผู้ขาย ผู้ทอดตลาด ผู้สู้ราคา และผู้ซื้อ โดยการขายทอดตลาดนั้นห้ามผู้ขายเข้าสู่ราคาในการขายทอดตลาด แต่ถ้าผู้ขายประสงค์จะเข้าสู่ราคาด้วยก็ต้องแถลงไว้โดยเฉพาะในคำโฆษณาบอกการขายทอดตลาดก่อนว่าตนสงวนสิทธิที่จะเข้าสู่ราคาด้วย กฎหมายจึงอนุญาตให้ผู้ขายเข้าสู่ราคาได้ในเงื่อนไขที่ว่าผู้ขายต้องแถลงไว้ก่อนขายว่าตนสงวนสิทธิจะเข้าสู่ราคาด้วย เพื่อให้ผู้เข้าสู่ราคาคคนอื่นได้รู้ตัวล่วงหน้า¹⁶ ส่วนผู้ทอดตลาด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 511 ห้ามมิให้เข้าสู่ราคาในการขายทอดตลาดที่ตนเป็นผู้อำนวยความสะดวกโดยไม่มีข้อยกเว้นไว้อย่างกรณีผู้ขายดั่งนั้น ถ้าผู้ขายทอดตลาดด้วย ก็ต้องห้ามมิให้เข้าสู่ราคาตามมาตรานี้

ภายหลังจากที่ผู้ทอดตลาดสนองรับคำสู้ราคาสูงสุดของผู้สู้ราคาผู้ใดด้วยการเคาะไม้หรือด้วยกิริยาอย่างอื่นตามจารีตประเพณีในการขายทอดตลาดแล้วการขายทอดตลาดย่อมบริบูรณ์และผู้สู้ราคาสูงสุดผู้นั้นกลายเป็นผู้ซื้อในการขายทอดตลาดซึ่งจะต้องทำตามคำโฆษณาบอกขายและตามความข้ออื่นๆ ที่ผู้ทอดตลาดได้แถลงก่อนประเดิมการสู้ราคา¹⁷ และต้องใช้ราคาเป็นเงินสดเมื่อการซื้อขายบริบูรณ์ หรือตามเวลาที่กำหนดไว้ในคำโฆษณาบอกขาย¹⁸ หากผู้เข้าสู่ราคาสูงสุดละเลย

¹⁵ จาก คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะซื้อขาย (น. 225), โดย ประพนธ์ ศาตะมาน, และไพจิตร บุญญพันธุ์, 2532, กรุงเทพฯ:

¹⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 512.

¹⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 510.

¹⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 515.

ไม่ใช่ราคาผู้ทอดตลาดมีสิทธิเอาทรัพย์สินออกขายใหม่ ถ้าได้เงินสุทธิไม่คุ้มราคาและค่าขายทอดตลาดในครั้งก่อน ผู้สู้ราคาเดิมต้องรับผิดชอบในส่วนที่ขาด¹⁹

การขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องดำเนินการตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยการขายทอดตลาด ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คำสั่งกรมบังคับคดี และกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด ซึ่งกำหนดวิธีการและขั้นตอนการบังคับคดีไว้ หากเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนย่อมเป็นการบังคับคดีที่มีชอบด้วยกฎหมาย ผู้มีส่วนได้เสียอาจร้องขอให้เพิกถอนกระบวนการบังคับคดีที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ เช่น เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ได้แถลงขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างของจำเลยลูกหนี้ตามคำพิพากษามาหมายบังคับคดีของศาลจังหวัดลิ่งชัน โดยคิดจำนองธนาคารกรุงเก่า ซึ่งศาลได้อนุญาตบุริมสิทธิให้ได้รับชำระหนี้จำนองก่อนเจ้าหนี้รายอื่นแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 289 ต่อมาเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ประกาศขายทอดตลาด โดยมี นาย มั่งมี เงินทอง และนายรวย ไม่จน เข้าสู้ราคา ดังนี้หากของเท็จจริงปรากฏว่า ขณะทำการขายทอดตลาด นาย มั่งมี เงินทอง ได้เสนอราคาแข่งกับนายรวย ไม่จนเจ้าพนักงานบังคับคดีได้เคาะไม้ขายแก่นายรวย ไม่จน โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้ นับ หนึ่ง นับสอง นับสาม ก่อนขายทอดตลาด จึงเป็นการมิได้ปฏิบัติด้วยกริยาอันอย่างใดอย่างหนึ่งตามจารีตประเพณีในการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดี จึงเป็นการขายทอดตลาดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ชอบที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือผู้มีส่วนได้เสียจากการขายทอดตลาดโดยไม่ชอบร้องขอต่อศาลให้เพิกถอนการขายทอดตลาดที่ไม่ชอบดังกล่าวได้

3.1.3.2 อำนาจทั่วไปของเจ้าพนักงานบังคับคดี

1. อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การบังคับคดีตามหมายบังคับคดีนั้นจะทำได้ก็แต่โดยเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งในบทนิยามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (14) “เจ้าพนักงานบังคับคดี” หมายถึงเจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดี หรือพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการตามที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มความในระหว่างพิจารณาหรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและให้หมายความรวมถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติกรแทน

¹⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 516.

เมื่อพิจารณาจากความหมายในมาตราดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า เจ้าพนักงานบังคับคดี นั้นจะมาจากบุคคลสามประเภท คือ

1. เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม แต่การปฏิบัติงานของ เจ้าพนักงานบังคับคดีให้ถือเสมือนว่าเป็นเจ้าพนักงานของศาล²⁰ และเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเพียง เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามวิธีการตามที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มความในระหว่างพิจารณาหรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ไม่อาจเข้าไปเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีที่จะอุทธรณ์ฎีกาโต้แย้งคำสั่งศาลอันเกี่ยวกับการบังคับคดีหรือคำสั่งศาลได้ โดยปรากฏอยู่ในแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ได้แก่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4522/2550 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 และมาตรา 302 บัญญัติกำหนดให้อำนาจเกี่ยวกับการบังคับคดีเป็นของศาล ส่วนเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (14) บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานบังคับคดี หมายความว่า เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดีหรือพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มความในระหว่างการพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและให้ หมายความว่ารวมถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทน” เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงเป็นเจ้าพนักงานที่ต้องปฏิบัติในการที่จะบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลเท่านั้น ไม่มีอำนาจเข้ามาเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือเป็นกลุ่มความได้ เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค 5 พิพากษา ให้เพิกถอนการขายทอดตลาดและให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการขายใหม่ ผู้คัดค้านซึ่งเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ต้องปฏิบัติตามนั้น ไม่มีสิทธิฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 5 ศาลฎีกาจึงไม่รับวินิจฉัยให้ แต่ที่ศาลอุทธรณ์ภาค 5 พิพากษาให้ผู้คัดค้านซึ่งเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีใช้ ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสองศาลแทนโจทก์นั้น ไม่ถูกต้อง เพราะผู้คัดค้านไม่ใช่กลุ่มความในคดี ปัญหานี้เป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกาเห็นควรยกขึ้นวินิจฉัยแก้ไข เสียให้ถูกต้อง

แต่ถ้ามีกฎหมายที่บัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีไว้เป็นกรณีพิเศษ เจ้าพนักงานบังคับคดีก็สามารถดำเนินการตามกฎหมายนั้นๆ ได้ และถ้ามีกฎหมายให้เป็นหน้าที่ต้องปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ต้องปฏิบัติตามด้วย เช่น

มาตรา 312 วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้าคำสั่งอายัดทรัพย์นั้นไม่มีการคัดค้าน หรือศาลได้มี คำสั่งรับรองดังกล่าวแล้วและบุคคลภายนอกมิได้ปฏิบัติตามนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจร้องขอให้

²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1084/2525

ศาลออกหมายบังคับคดีแก่บุคคลภายนอกนั้น และดำเนินการไปเสมือนหนึ่งว่าบุคคลนั้นเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา”

มาตรา 295 ตรี บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการยึดทรัพย์สินซึ่งมิใช่ตัวเงิน หรือในกรณียึดหรืออายัดเงิน หรืออายัดทรัพย์สินแล้ว ไม่มีการขายหรือจำหน่ายเนื่องจากเจ้าพนักงานบังคับคดีถอนการบังคับคดีนั่นเอง หรือถอนโดยคำสั่งศาล และผู้ขอให้ยึดหรืออายัดไม่ชำระค่าธรรมเนียม เจ้าพนักงานบังคับคดี ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีขอหมายบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของผู้นั้นเพื่อชำระค่าธรรมเนียม ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับค่าธรรมเนียมนั้น และให้เจ้าพนักงานบังคับคดีบังคับคดีได้เอง โดยได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวงเพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีนั้น” เป็นต้น

2. พนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการตามที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งหมายความถึงบุคคลใดที่ศาลเห็นสมควร ศาลก็จะแต่งตั้งให้บุคคลนั้นเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ไปดำเนินการบังคับคดีเอากับลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้เป็นไปตามหมายบังคับคดีของศาลนั่นเอง

3. ผู้รับมอบอำนาจจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทน โดยกฎหมายมิได้กำหนดว่าผู้รับมอบอำนาจนั้นต้องเป็นข้าราชการหรือพนักงานราชการ ดังนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจมอบหมายให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้ทำการแทน และถือว่าผู้ที่ได้รับมอบหมายนั้นเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดี²¹

เจ้าพนักงานบังคับคดีในฐานะที่เป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งภาคนี้ว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี นับแต่วันที่ได้ส่งหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือถ้าหมายนั้นมีได้ส่งนับแต่วันออกหมายนั้นเป็นต้น ไป ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะรับชำระหนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวางและออกไปรับให้กับมีอำนาจที่จะยึดหรืออายัดและยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ และมีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินเช่นว่านี้ออกขายทอดตลาด ทั้งมีอำนาจที่จะจำหน่ายทรัพย์สินหรือเงินรายได้จากการนั้นและดำเนินวิธีการบังคับต่างๆ ไปตามที่ศาลได้กำหนดไว้ในหมายบังคับคดีรวมทั้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีได้โดยให้ถือเสมือนเป็นเจ้าพนักงานศาล”แม้กฎหมายจะกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีในฐานะเป็นผู้แทน

²¹ จาก *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป* (น.33), โดย สมชัย จีนาอุตมากร, 2553, กรุงเทพฯ: พลสยาม พรินดี้ง.

เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา แต่การดำเนินการบังคับคดีเพื่อให้การบังคับคดีสำเร็จลุล่วงเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการ เช่น

1. เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาแถลงของให้ยึดทรัพย์ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องเป็นผู้นำชี้และยืนยันว่าทรัพย์นั้นเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจริง²²

2. ก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะไปทำการบังคับคดี ต้องให้ผู้นำยึดหรือผู้รับมอบอำนาจทำคำขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามแบบพิมพ์กรมบังคับคดีและวางเงินค่าใช้จ่ายไว้ตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดตามอำนาจในกฎหมาย ทั้งนี้โดยคำนึงถึงค่าเช่าสถานที่เก็บรักษาทรัพย์และค่าจ้างคนเฝ้ารักษาทรัพย์ด้วย²³

3. ถ้าเป็นการยึดที่ดิน ให้ผู้นำยึดส่งโฉนด หรือ หนังสือสำคัญสำหรับที่ดินรายที่จะนำยึดหรือ สำเนาซึ่งเจ้าพนักงานรับรอง ถ้าหากมี ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจสอบก่อน²⁴

4. ผู้นำยึดเป็นผู้ช่วยเหลือให้ความสะดวก จัดยานพาหนะรับและส่งเจ้าพนักงานบังคับคดี ตลอดจนการขนย้าย และการเก็บรักษาทรัพย์ และออกเงินทรองค่าใช้จ่ายตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะร้องขอ²⁵

5. ผู้นำยึดต้องอยู่ในสถานที่ยึดทรัพย์เพื่อชี้ทรัพย์ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำการยึดและช่วยเหลือเจ้าพนักงานบังคับคดีในการยึดทรัพย์ตามแต่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะร้องขอให้การยึดสำเร็จไปโดยมิชักช้า²⁶ เป็นต้น

กรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีในฐานะที่เป็นผู้แทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ตามมาตรา 278 วรรคหนึ่ง กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้แทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ในอันที่จะรับชำระหนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวาง แต่ศาลฎีกาได้ขยายความให้มีฐานะเป็นผู้รับชำระหนี้แทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในเงินที่ยึดหรืออายัดมาได้ และเงินที่ได้จากการขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดมาด้วยและเมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษานำเงินมาวางต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเต็มจำนวนหนี้ตามคำพิพากษา รวมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมที่จะต้องรับผิดชอบแทนเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา และค่าธรรมเนียมในชั้นบังคับคดีแล้ว หนี้ตามคำพิพากษานั้นย่อมเป็นอันระงับสิ้นไป เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึด

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 283.

²³ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522, ข้อ 6.

²⁴ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522, ข้อ 7.

²⁵ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522, ข้อ 8.

²⁶ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522, ข้อ 9.

หรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปไม่ได้²⁷ โดยปรากฏอยู่ในแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4038/2543 เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามหมายบังคับคดี โดยยึดและขายทอดตลาดทรัพย์สินของรวมทั้งรับเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดไว้เพื่อชำระหนี้ให้ โจทก์ตามคำพิพากษาเป็นการทำไปในฐานะเป็นผู้แทนโจทก์ถือว่าเงินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับ จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยในวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดเป็นเงินที่ โจทก์ได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว โจทก์มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยในหนี้จำนองถึงวันขายทอดตลาดเท่านั้นที่เจ้าพนักงานบังคับคดีทำบัญชีส่วนเฉลี่ยเสร็จล่าช้าไปหลายปีนับแต่วันขายทอดตลาดก็เพราะมีผู้เข้าสู่ราคาคัดค้านการขายทอดตลาดและ โจทก์คัดค้านบัญชีส่วนเฉลี่ยในเรื่องจำนวนเงินตามบุริมสิทธิในฐานะเจ้าหนี้จำนองที่โจทก์จะได้รับจำเลยหาได้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนทำให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำบัญชีส่วนเฉลี่ยเสร็จล่าช้าไม่จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบดอกเบี้ยให้โจทก์หลังจากวันขายทอดตลาดทรัพย์สินของอีกต่อไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2558/2527 เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาถึงที่สุดได้วางเงินต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นจำนวนพอชำระหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมแห่งคดีแล้วก็ไม่มีความที่จะต้องดำเนินการบังคับคดีโดยการยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยวิธีอื่นต่อไปกรณีไม่ต้องด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 293 การที่ลูกหนี้ได้วางเงินต่อศาลหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นจำนวนพอชำระหนี้ตามคำพิพากษาแล้วหากว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ดำเนินการบังคับคดีไว้เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ต้องถอนการบังคับคดีนั้นตาม มาตรา 295(1) เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ได้แถลงรับว่าได้ปฏิบัติตามคำบังคับของศาลเสร็จสิ้นแล้ว จึงไม่มีเหตุที่ศาลจะสั่งให้งดการบังคับคดีตามมาตรา 292(2) ศาลจึงชอบที่จะยกคำร้องขอให้งดการบังคับคดีของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นเสียได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 691/2522 เงินมัดจำที่ผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดวางไว้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี ถือว่าเป็นเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดที่เจ้าพนักงานบังคับคดีรับไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเมื่อผู้ซื้อผิดสัญญาและถูกริบเงินเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องรวบรวมไว้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

การบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีในฐานะที่เป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องปฏิบัติตามกรอบของกฎหมายซึ่งจะคุ้มครองลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลภายนอกที่รับผลกระทบจากการบังคับคดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เช่น การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการยึด

²⁷ .จาก กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วย การบังคับคดี (พิมพ์ครั้งที่ 2). (น. 186), โดย จรรย์ ภัคดีธนากุล, 2553, กรุงเทพฯ:

อายัด หรือการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้เกินกว่าความจำเป็นไม่ได้²⁸ การห้ามยึดทรัพย์สินบางชนิดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งกฎหมายกำหนดไม่ตกอยู่ภายใต้การบังคับคดี²⁹ การใช้สิทธิคัดค้านการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี³⁰ เป็นต้น

เจ้าพนักงานบังคับคดีเมื่อได้รับหมายบังคับคดีแล้วจะต้องปฏิบัติตามหมายบังคับคดี โดยการนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้กำหนดอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้ดังนี้

1. อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254 เป็นวิธีการคุ้มครองสิทธิของโจทก์ในระหว่างพิจารณา ซึ่งศาลคำสั่งให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินหรือกักเรือของจำเลยไว้ชั่วคราวก่อนพิพากษา โดยศาลจะออก“หมายยึดทรัพย์สินชั่วคราว, หมายกักเรือ” ตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการยึดทรัพย์สินหรือกักเรือของจำเลยไว้เพื่อไม่ให้จำเลยยกย้ายถ่ายเททรัพย์สิน หรือเคลื่อนย้ายเรือไปก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา

2. เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะรับชำระหนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวางและออกไปรับให้กับมีอำนาจที่จะยึดหรืออายัดและยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ และมีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินเช่นว่านี้ออกขายทอดตลาด ทั้งมีอำนาจที่จะจำหน่ายทรัพย์สินหรือเงินรายได้จากการนั้นและดำเนินวิธีการบังคับต่างๆ ไปตามที่ศาลได้กำหนดไว้ในหมายบังคับคดี รวมทั้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีได้โดยให้ถือเสมือนเป็นเจ้าพนักงานศาล เช่น การขอให้นายทะเบียนที่ดินระงับการจดทะเบียนเกี่ยวกับที่ดิน โดยทางปฏิบัติเมื่อเจ้าพนักงานได้ทำการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว หากเป็นทรัพย์สินที่มีทะเบียน เช่น โฉนดที่ดิน หุ่น สิทธิการเช่า เป็นต้น ในวันเดียวกันนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีหนังสือแจ้งนายทะเบียนที่รับผิดชอบให้การจดทะเบียนเกี่ยวกับทรัพย์สินที่มีทะเบียนนั้นๆ เป็นต้น

3. เจ้าพนักงานบังคับคดี ในการที่จะดำเนินการบังคับคดีเจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจเท่าที่มีความจำเป็นเพื่อที่จะค้นสถานที่ใดๆ อันเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ปกครองอยู่เช่นบ้านที่อยู่คลังสินค้าโรงงานและร้านค้าขายทั้งมีอำนาจที่จะยึดและตรวจสอบบัญชีหรือแผ่นกระดาษและกระทำการใดๆตามสมควรเพื่อเปิดสถานที่หรือบ้านที่อยู่หรือโรงเรือนดังกล่าวแล้วรวมทั้งผู้บริษัหรือที่เก็บของอื่นๆ ถ้ามีผู้ขัดขวางเจ้าพนักงานบังคับคดีชอบที่จะร้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อดำเนินการบังคับคดีจนได้

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 284.

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 286 และ 286.

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 296 และ 309 ทวิ.

4. เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจที่จะรวบรวมเงินให้พอชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธียึดหรืออายัด และขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (1) โดยวิธียึดและขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์ (2) โดยวิธีอายัดสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์รวมทั้งสิทธิที่พึงมีอยู่ในทรัพย์สินเหล่านั้นซึ่งบุคคลภายนอกจะต้องส่งมอบหรือโอนมายังลูกหนี้ตามคำพิพากษาในภายหลังและเมื่อได้ส่งมอบหรือโอนมาแล้วเอาทรัพย์สินหรือสิทธิเหล่านั้นออกขายหรือจำหน่ายในกรณีเช่นว่านี้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจะยึดบรรดาเอกสารที่พึงมีให้สิทธิแก่ลูกหนี้ในอันที่จะได้รับส่งมอบหรือรับโอนทรัพย์สินหรือสิทธิเช่นว่ามานั้น (3) โดยวิธีอายัดเงินที่บุคคลภายนอกจะต้องชำระให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในภายหลังแล้วเรียกเก็บตามนั้นในกรณีเช่นว่านี้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่จะยึดบรรดาเอกสารที่พึงมีให้สิทธิแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในอันที่จะได้รับชำระเงินเช่นว่านั้น (4) โดยวิธียึดเอกสารอื่นๆ ที่พึงมีเช่นสัญญากระทำการงานต่างๆ ซึ่งได้ชำระเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้วซึ่งการบังคับตามสัญญาเช่นว่านี้อาจมีจำนวนหรือราคาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาทั้งนี้ ทรัพย์สินที่เป็นของภรรยาหรือที่เป็นของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้นั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจยึดหรืออายัดและเอาออกขายได้

5. เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจส่งเอกสารเกี่ยวกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและให้รายงานการส่งเอกสารนั้นรวมไว้ในสำนวนการบังคับคดีด้วยทั้งนี้

5.1 ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 73 มาตรา 74 มาตรา 76 มาตรา 77 มาตรา 78 และมาตรา 80 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

5.2 ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจสั่งให้ส่งโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ โดยให้ผู้มีหน้าที่นำส่งเป็นผู้เสียค่าธรรมเนียมไปรษณีย์ากรกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าเอกสารที่ส่งโดยเจ้าพนักงานไปรษณีย์มีผลเสมือนเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ส่งและให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 74 มาตรา 76 และมาตรา 77 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

5.3 ถ้าการส่งเอกสารไม่สามารถจะทำได้ ตาม 4.1 และ 4.2 เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจสั่งให้ส่งเอกสารโดยวิธีอื่นแทนได้กล่าวคือปิดเอกสารไว้ในที่แลเห็นได้ง่าย ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของบุคคลผู้มีชื่อระบุไว้ในเอกสารหรือมอบหมายเอกสารไว้แก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในท้องถิ่นหรือเจ้าพนักงานตำรวจแล้วปิดประกาศแสดงการที่ได้มอบหมายดังกล่าวแล้วหรือลงโฆษณาหรือทำวิธีอื่นใดตามที่เห็นสมควรทั้งนี้ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อกำหนดเวลา 15 วันหรือระยะเวลานานกว่านั้นตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควรกำหนดได้ล่วงหน้าไปแล้วนับตั้งแต่

เวลาที่เอกสารหรือประกาศแสดงการมอบหมายนั้นได้ปิดไว้หรือการโฆษณาหรือวิธีอื่นใดตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีสั่งนั้นได้ทำหรือได้ตั้งต้นแล้ว

6. เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดจำนวนเงินที่ไม่ต้องส่งตามคำสั่งอายัดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามมาตรา 286 วรรคหนึ่ง (1) เบี้ยเลี้ยงชีพ (3) เงินเดือนค่าจ้าง บำนาญค่าชดใช้เงินสงเคราะห์หรือรายได้อื่นและ (4) เงินฉาบปกิจสงเคราะห์แต่ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาถูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีไม่เห็นด้วยกับจำนวนเงินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดบุคคลดังกล่าวอาจยื่นคำร้องต่อศาลภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้ทราบถึงการกำหนดจำนวนเงินเช่นว่านั้นเพื่อขอให้ศาลกำหนดจำนวนเงินใหม่ได้

7. เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ขายแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดได้เมื่อพ้นระยะเวลาอย่างน้อย 5 วัน นับแต่วันที่ยึดการขายนั้นให้ดำเนินตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎกระทรวงว่าด้วยการนั้นและตามข้อกำหนดของศาลซึ่งระบุไว้ในคำสั่งอนุญาตให้ขายทรัพย์สินนั้นถ้าหากมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 308

8. เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่ในคดีฟ้องขับไล่โดยตรงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามมาตรา 296 ทวิ ถึงมาตรา 296 สัตต เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ขับไล่จำเลยซึ่งกลายเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาออกจากที่พิพาท และได้ออกคำสั่งบังคับให้จำเลยทราบ แต่เมื่อครบกำหนดในคำสั่งบังคับ จำเลยก็ไม่ยอมออก ดังนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจจะต้องใช้ที่ดินเพื่อทำการปลูกสร้าง หรือถึงวันนัดจดทะเบียนโอนขายแล้ว หากโอนไม่ได้ก็ต้องถูกปรับเป็นเงินตามสัญญาทางออกอาจกระทำได้หลายทาง เช่น ขอมจ่ายค่ารื้อถอน ค่าขนย้ายให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรืออาจจะหาที่อยู่ใหม่ให้เช่าอยู่หรือยกให้ไปเลยซึ่งจะคุ้มค่ากว่ามาเสียเวลาบังคับคดีขับไล่

อีกทางหนึ่งก็จะต้องปฏิบัติไปตามขั้นตอนของกฎหมายว่าด้วยการบังคับคดีฟ้องขับไล่ โดยมีลำดับการปฏิบัติดังนี้

1. ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งบังคับ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่จะยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลให้มีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีให้จัดการให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้าครอบครองทรัพย์สินดังกล่าวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 ทวิ

2. เมื่อศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจดำเนินการตามที่บัญญัติตามมาตรา 296 ตรี ถึงมาตรา 296 สัตต

3. เมื่อศาลตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้วเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตามคำสั่งบังคับ ทั้งนี้

3.1 ยื่นคำแถลงขอนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปดำเนินการปิดประกาศขังไล่ หรือรื้อถอน หากมีการมอบอำนาจให้ดำเนินการแทนให้ใช้หนังสือมอบอำนาจยึดทรัพย์ พร้อมเอกสารประกอบ เช่น สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน สำเนาหนังสือรับรองนิติบุคคล สำเนาหนังสือมอบอำนาจช่วง ฯลฯ

3.2 วางเงินทรองค่าใช้จ่ายชั้นบังคับคดีจำนวนละ 1,500 บาท

3.3 จัดเตรียมพาหนะในการรับ-ส่งเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยังที่พิพาท

4. เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีทราบเช่นนั้นแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะดำเนินการต่อไป กรณี

4.1 ถ้าทรัพย์ที่ต้องจัดการตามคำสั่งศาลนั้น ไม่มีบุคคลใดอยู่อาศัยเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจมอบทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือบางส่วนให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้าครอบครองได้ทันที และถ้ามีความจำเป็น ให้มีอำนาจทำลายสิ่งกีดขวางอันเป็นอุปสรรคในการที่จะจัดการให้เข้าครอบครองได้ตามสมควร³¹ ถ้ายังมีสิ่งของของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือของบุคคลใดอยู่ในทรัพย์ดังกล่าวนั้น เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจัดการมอบให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษารักษาไว้หรือจัดการขนย้ายไปเก็บรักษา ณ สถานที่ใด โดยให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายก็ได้ ในการนี้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำบัญชีสิ่งของไว้และแจ้งหรือประกาศให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษารับคืนไปภายในเวลาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนด ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่รับสิ่งของนั้นคืนภายในเวลาที่กำหนด เจ้าพนักงานบังคับคดี โดยได้รับอนุญาตจากศาลมีอำนาจขายทอดตลาดสิ่งของนั้นแล้วเก็บรักษาเงินสุทธิตั้งหลังจากหักค่าใช้จ่ายไว้แทนสิ่งของนั้น³² แต่ถ้ามีสิ่งของของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือของบุคคลใดที่อยู่ในทรัพย์นั้น มีสภาพเป็นของสดของเสียได้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่จะขายได้ทันทีโดยวิธีขายทอดตลาดหรือวิธีอื่นที่สมควร³³ ในกรณีที่สิ่งของนั้นถูกยึดหรืออายัดในการบังคับคดีเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจย้ายสถานที่เก็บรักษาตามที่เห็นสมควรค่าใช้จ่ายในการนี้ให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้ถูกบังคับคดีเป็นผู้เสีย³⁴

4.2 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแจ้งต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารยังไม่ออกไปตามคำบังคับของศาลประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 จัดว่า ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปฏิบัติดังต่อไปนี้

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 296 ตี วรรคหนึ่ง

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 296 ตี วรรคสอง

³³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 296 ตี วรรคสาม

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 296 ตี วรรคสี่

(1) รายงานต่อศาลเพื่อมีคำสั่งจับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารดังกล่าวนั้นและศาลมีอำนาจสั่งจับกุมและกักขังได้ทันทีในกรณีนี้ให้นำมาตรา 300 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

(2) เมื่อศาลมีคำสั่งให้จับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารตาม (1) แล้วหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบริวารหลบหนีให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตาม มาตรา 296 ตรี โดยอนุโลม

(3) ปิดประกาศกำหนดเวลาให้ผู้ที่ยังอ้างว่าไม่ใช่บริวารของลูกหนี้ตามคำพิพากษายื่นคำร้องแสดงอำนาจพิเศษต่อศาลภายในกำหนดเวลาแปดวันนับแต่วันปิดประกาศ ถ้าไม่ยื่นภายในกำหนดเวลาดังกล่าวให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบริวารของลูกหนี้ตามคำพิพากษา บุคคลที่เข้ามาอยู่อาศัยในทรัพย์สินนั้นในระหว่างที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดการให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเข้าครอบครองให้ถือว่าเป็นบริวารของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(4) ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามมาตรา 296 ตรี มาตรา 296 จัตวา (3) เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจร้องขอความช่วยเหลือจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เพื่อให้สามารถดำเนินการตามมาตรา 296 ตรี มาตรา 296 จัตวา (3) และในการนี้ ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจจับกุมและควบคุมตัวผู้ซัดขวางไว้เท่าที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี

4.3 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 296 เบญจ ในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากทรัพย์สินด้วย เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจัดการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างนั้น และให้มีอำนาจขนย้ายสิ่งของออกจากสิ่งปลูกสร้างที่มีการรื้อถอนนั้นด้วย ค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนและขนย้ายสิ่งของ ให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้เสียทั้งนี้ในการปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการรื้อถอน ต้องปฏิบัติดังนี้

(1) ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปิดประกาศกำหนดการรื้อถอนไว้ ณ บริเวณนั้นไม่น้อยกว่าเจ็ดวันและให้เจ้าพนักงานบังคับคดีใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่พฤติการณ์ในการรื้อถอนนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา 296 เว้นแต่จะได้กระทำโดยมีเจตนาร้ายหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

(2) วัสดุก่อสร้างที่ถูกรื้อถอนรวมทั้งสิ่งของที่ขนย้ายออกจากสิ่งปลูกสร้าง ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้รับคืนไป เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเก็บรักษาไว้ หรือขายแล้วเก็บเงินสดไว้แทนตัวทรัพย์สิน ถ้าเจ้าของมิได้เรียกเอาทรัพย์สินหรือเงินนั้นภายในกำหนดห้าปีนับแต่มีประกาศกำหนดการรื้อถอนให้ทรัพย์สินหรือเงินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดินในกรณีที่สิ่งปลูกสร้าง

นั้นถูกยึดในการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจขายทอดตลาดสิ่งปลูกสร้างนั้น แล้วเก็บเงิน
 สุทธิที่เหลือจากหักค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมไว้แทน

(3) ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามมาตรา 296 เบื้อง
 เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจร้องขอความช่วยเหลือจากพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเพื่อให้
 สามารถดำเนินการตามมาตรา 296 เบื้อง และในการนี้ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจ
 จับกุมและควบคุมตัวผู้ขัดขวางไว้เท่าที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี

3.1.3.2.2 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ
 อาญา

ในกรณีพิพาทสัญญาประกันต่อศาล ศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญาประกัน หรือตามที่
 ศาลเห็นสมควร (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคหนึ่ง) และเพื่อ
 ประโยชน์ในการบังคับคดีให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาชี้ขาดคดีนั้น โดยออกหมายบังคับ
 คดีเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกัน ได้เสมือนว่าเป็นลูกหนี้ตาม
 คำพิพากษา และให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนที่
 เกี่ยวกับหนี้ตามสัญญาประกันดังกล่าว (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรค
 สอง)

กรณีหากเป็นการผิดสัญญาประกันต่อในชั้นพนักงานสอบสวนหรือในชั้นอัยการ
 พนักงานสอบสวนหรือในชั้นอัยการต้องไปฟ้องนายประกันต่อศาลขอให้บังคับตามสัญญาประกัน
 จะขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีตามมาตรา 119 มิได้ เพราะมาตรา 119 ศาลจะออกหมายบังคับคดี
 บังคับเอาแก่ทรัพย์สินของนายประกันเสมือนลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้นั้นต้องเป็นกรณีที่มีการทำ
 สัญญาประกันตัวผู้ต้องต่อศาลและมีการผิดสัญญาเท่านั้น

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 16426/2556 การที่ผู้ประกันทั้งสองร่วมกันยื่นคำร้องขอ
 ปลดปล่อยชั่วคราว และที่ศาลชั้นต้นอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวก็เพราะเห็นว่าหากผู้ประกันทั้งสองผิด
 สัญญาประกันหลักทรัพย์ของผู้ประกันทั้งสองรวมกันแล้วเป็นเงินจำนวนเพียงพอที่จะบังคับเอา
 ชำระหนี้ได้ตามสัญญา มิได้แยกให้ผู้ประกันทั้งสองแต่ละคนรับผิดชอบภายในวงเงินที่ระบุราคาทรัพย์
 หรือราคาประกันเท่านั้น ทั้งสัญญาประกันดังกล่าวก็ระบุให้ศาลมีอำนาจบังคับผู้ประกันให้ใช้เบี้ย
 ปรับเต็มตามจำนวนในสัญญา ดังนี้ ผู้ประกันที่ 1 จึงต้องร่วมรับผิดชอบสัญญากับผู้ประกันที่ 2 อย่าง
 ลูกหนี้ร่วม เมื่อผู้ประกันทั้งสองยังชำระเบี้ยปรับไม่ครบถ้วน ผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาล
 จังหวัดจันทบุรีในฐานะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามาตรา 119 วรรคสอง ก็มีอำนาจอายัดทรัพย์ของผู้ประกันที่ 1 เพื่อชำระหนี้ตามสัญญาให้ครบถ้วนได้

ข้อสัญญาที่ให้อำนาจศาลในการบังคับตามสัญญาประกัน จึงมิใช่ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่อย่างใด

แม้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคสอง ให้ถือเสมือนว่าผู้ประกันที่ 1 เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ก็เป็นการแก้ไขเพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีดังที่บัญญัติไว้ในตอนต้นของมาตราดังกล่าวเท่านั้น มิได้ทำให้ความรับผิดชอบของผู้ประกันที่ 1 ตามสัญญาประกันในฐานะลูกหนี้ร่วมหมดสิ้นไปแต่อย่างใด

3.1.3.2.3 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามกฎหมายอาญา

กรณีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 “ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ” โดยศาลออกหมายบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีของศาลจัดการยึดทรัพย์สินของจำเลยขายทอดตลาดเอาเงินชำระค่าปรับต่อไปทั้งนี้การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ และการกักขังแทนค่าปรับ เป็นวิธีที่จะกระทำเพื่อเป็นการชดใช้ค่าปรับเป็นการบังคับคดี ไม่จำเป็นที่ศาลจะต้องกล่าวไว้ในคำพิพากษา

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5616/2539 การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับและการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 และมาตรา 30 เป็นวิธีที่จะกระทำเพื่อเป็นการชดใช้ค่าปรับ เป็นการบังคับคดี ไม่จำเป็นที่ศาลจะต้องกล่าวไว้ในคำพิพากษาหรือคำสั่ง ที่จำเลยฎีกาข้อสุดท้ายว่า หลังจากศาลชั้นต้นพิพากษาแล้วจำเลย ไม่ชำระค่าปรับตามคำพิพากษาในความผิดฐานฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่นที่ให้ปรับเป็นรายวันอีกวันละ 1,000 บาท ตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนหรือจนกว่าจะได้ปฏิบัติตามให้ถูกต้อง ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่าหากจำเลยไม่ชำระค่าปรับดังกล่าวให้จัดการตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 และมาตรา 30 ตามรายงานกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น ลงวันที่ 24 ตุลาคม 2537 ซึ่งไม่ถูกต้อง “เพราะตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น มิได้ระบุว่าหากไม่ชำระค่าปรับให้กักขังแทน หรือยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 และมาตรา 30 แต่อย่างใด” ขอให้เพิกถอนคำสั่งศาลชั้นต้นดังกล่าวนี้เห็นว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 และมาตรา 30 การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ และการกักขังแทนค่าปรับ เป็นวิธีที่จะกระทำเพื่อเป็นการชดใช้ค่าปรับเป็นการบังคับคดี ไม่จำเป็นที่ศาลจะต้องกล่าวไว้ในคำพิพากษาศาลฎีกาของจำเลยข้อนี้ฟังไม่ขึ้น

3.1.3.2.4 อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามพระราชบัญญัติล้มละลาย

การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีล้มละลายเพื่อรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินนั้นเป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 19 และมาตรา 20 ในทางปฏิบัติและระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดี เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะบังคับคดีกับทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีล้มละลาย

เองหรืออาจมีบันทึกเป็นหนังสือแจ้งเจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดแทน โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะเป็นผู้นำยึดก็ได้ ถ้าทรัพย์สินที่จะยึดอยู่ต่างจังหวัด และในเขตอำนาจศาลจังหวัดอื่นๆ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะแจ้งขอให้ศาลนั้นๆ สั่งเจ้าพนักงานบังคับคดีของศาลดำเนินการให้ โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะเป็นผู้ไปนำยึด

ในทางปฏิบัติเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับหนังสือของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอให้ทำการยึดทรัพย์ ให้ผู้อำนวยการกองบังคับคดีแพ่ง ดำเนินการยึดทรัพย์ภายในเวลาอันสมควร โดยคำนึงถึงประโยชน์ของเจ้าหนี้ทั่วไป³⁵ ถ้าผู้นำยึดในคดีล้มละลายไม่จัดการนำยึดทรัพย์ภายใน 7 วันนับแต่วันที่กองบังคับคดีแพ่งได้รับหนังสือของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ให้ผู้อำนวยการกองบังคับคดีแพ่งแจ้งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบทั้งนี้ไม่กินความถึงทรัพย์ที่มีเจ้าหนี้อำนาจไปประกัน เช่นที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างที่ติดการจำนองเป็นต้น³⁶ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดดวงตรา สมุดบัญชีและเอกสารของลูกหนี้และบรรดาทรัพย์สินซึ่งอยู่ในความครอบครองของลูกหนี้หรือของผู้อื่นอันอาจแบ่งได้ในคดีล้มละลาย ในการยึดทรัพย์นั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเข้าไปในสถานที่ใดๆ อันเป็นของลูกหนี้หรือที่ลูกหนี้ได้ครอบครองอยู่และมีอำนาจหักพังเข้าไปในสถานที่นั้นๆ รวมทั้งเปิดตู้นิรภัย ตู้ หรือที่เก็บของอื่นๆ ตามที่จำเป็นถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีสงสัยว่าจะมีทรัพย์สินของลูกหนี้ซุกซ่อนอยู่ในโรงเรียนเคหะสถานหรือสถานที่อื่นอันมิใช่เป็นของลูกหนี้ให้รายงานต่อผู้อำนวยการกองบังคับคดีแพ่งเพื่อแจ้งให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ขอหมายค้นจากศาลต่อไป³⁷

เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่ในการยึดทรัพย์ในคดีล้มละลายดังต่อไปนี้

(1) ทรัพย์สินทั้งหลายอันลูกหนี้มีอยู่ในเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายรวมทั้งสิทธิเรียกร้องเหนือทรัพย์สินของบุคคลอื่นวันแต่

ก. เครื่องใช้สอยส่วนตัวอันจำเป็นแก่การดำรงชีพซึ่งลูกหนี้รวมทั้งภริยาและบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้จำเป็นต้องใช้ตามสมควรแก่ฐานะารูปและ

ข. สัตว์ พืชพันธุ์เครื่องมือและสิ่งของสำหรับใช้ในการประกอบอาชีพของลูกหนี้
ราคารวมกันไม่เกินหนึ่งแสนบาท

(2) ทรัพย์สินซึ่งลูกหนี้ได้มาภายหลังเวลาเริ่มต้นแห่งการล้มละลายจนถึงเวลาปลดจากล้มละลาย

³⁵ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522, ข้อ 51.

³⁶ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522, ข้อ 52.

³⁷ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522, ข้อ 53.

(3) สิ่งของซึ่งอยู่ในครอบครอง หรือ อำนาจสั่งการ หรือสั่งจำหน่ายของลูกหนี้ในทางการค้าหรือธุรกิจของลูกหนี้ด้วยความยินยอมของเจ้าหนี้อันแท้จริงโดยพฤติการณ์ซึ่งทำให้เห็นว่าลูกหนี้เป็นเจ้าของในขณะที่มีการขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย³⁸

การที่ทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ยึดไว้โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นระหว่างที่ยังไม่ได้ทำการขายทอดตลาดอาจถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้องให้ล้มละลายได้ หากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้แล้วตามพระราชบัญญัติล้มละลายพุทธศักราช 2483 มาตรา 22 กำหนดให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แต่ผู้เดียวมีอำนาจ (1) จัดการและจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้หรือกระทำการที่จำเป็นเพื่อให้อกิจการของลูกหนี้ที่ค้างอยู่เสร็จสิ้นไป (2) เก็บรวบรวมและรับเงิน หรือทรัพย์สินซึ่งจะตกได้แก่ลูกหนี้ หรือซึ่งลูกหนี้มีสิทธิจะได้รับจากผู้อื่น (3) ประนีประนอมยอมความ หรือฟ้องร้อง หรือต่อสู้คดีใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีอำนาจเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ยึดไว้ต้องรอคำสั่งของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ว่าจะให้ดำเนินการอย่างไรกับทรัพย์ที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้ แต่หากกรณีทรัพย์ที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีได้บังคับคดีสำเร็จบริบูรณ์แล้วก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมไม่ผูกมัดตามพระราชบัญญัติล้มละลายพุทธศักราช 2483 มาตรา 22 และมาตรา 110 ไม่จำเป็นต้องให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีคำสั่งเสียก่อน³⁹

กรณีทรัพย์ที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ขายทอดตลาดแล้วแต่การบังคับคดียังไม่สำเร็จบริบูรณ์ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องกันเงินในส่วนค่าธรรมเนียม โจทก์ในชั้นบังคับคดีและค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีไว้ในคดีแพ่ง ส่วนเงินที่เหลือให้เจ้าพนักงานบังคับคดีส่งเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลาย เพื่อรวบรวมเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ต่อไป⁴⁰ แต่หากทรัพย์ยังขายไม่ได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องแจ้งต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ว่ามีทรัพย์ของลูกหนี้ในคดีล้มละลายที่ยึดอยู่ในคดีแพ่งหมายเลขใดพร้อมกับบัญชีการยึดทรัพย์ไปยังเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เพื่อดำเนินการ โอนทรัพย์ดังกล่าวเข้ากองทรัพย์สินของลูกหนี้ในคดีล้มละลายต่อไป⁴¹

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6621/2538 โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดและขายทอดตลาด ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างของจำเลยได้เงินจำนวน 2,100,000 บาท เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2534 ศาลชั้นต้นได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์จำเลยเด็ดขาดเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2533 การขายทอดตลาดดังกล่าวจึงเป็นการบังคับคดีในระหว่างที่จำเลยถูกศาลมี

³⁸ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2552, ข้อ 54.

³⁹ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483, มาตรา 110.

⁴⁰ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483, มาตรา 111.

⁴¹ พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483, มาตรา 112.

คำสั่ง พิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดซึ่งอยู่ในอำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แต่ผู้เดียวที่จะจัดการและจำหน่ายทรัพย์สินของจำเลยเพื่อจัดการแบ่งในระหว่างเจ้าหนี้ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 22 และมาตรา 124 เมื่อความปรากฏเช่นนี้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ชอบที่จะแจ้งให้เจ้าพนักงาน บังคับคดีส่งเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดดังกล่าวมาเป็นทรัพย์สินในคดีล้มละลายได้ตามมาตรา 111 ดังนั้นการที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับเงินจากการขายทอดตลาดจึงมิใช่เป็นการรับชำระหนี้ไว้ในฐานะเป็นผู้แทนโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

แม้โจทก์เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งมีมูลหนี้เกิดขึ้นก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์จำเลย แต่โจทก์จะมีสิทธิได้รับชำระหนี้จากเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินของ จำเลยก็โดยยื่นขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามพระราชบัญญัติ ล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 27 มาตรา 91 และมาตรา 94 เท่านั้นเมื่อโจทก์ไม่ได้ยื่นขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดโจทก์ย่อมหมดสิทธิที่จะบังคับคดีเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษาของโจทก์อีกต่อไป ดังนั้นเมื่อเจ้าหนี้ที่ขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายได้รับชำระหนี้โดย เต็มจำนวนหมดแล้ว เงินที่เหลืออยู่ย่อมต้องคืนให้แก่จำเลยในคดีล้มละลายต่อไปตามมาตรา 132

3.1.3.3 วิธีการขายทอดตลาดทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ฝ่ายที่แพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) ต้องชำระหนี้แก่ฝ่ายที่ชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ฝ่ายที่ชนะคดีไม่อาจจะใช้อำนาจตามคำพิพากษาหรือคำสั่งบังคับเอาถ้อยลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้โดยตรง แต่การบังคับเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องดำเนินการผ่านหน่วยงานของรัฐ โดยหน่วยงานของรัฐซึ่งเป็นผู้ดำเนินการบังคับคดีคือ กรมบังคับคดี โดยมีเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ดำเนินการแทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา การขายทอดตลาดทรัพย์สินตามคำสั่งศาลเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยอาจเป็นการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ได้ยึดไว้ตามหมายบังคับคดีซึ่งเป็นกระบวนการในการบังคับคดีแพ่งหรือขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยที่ได้ยึดไว้ตามคำสั่งศาลในวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา หรือขายทอดตลาดทรัพย์สินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์รวม

การขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึด โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีนอกจากต้องอาศัยบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ยังต้องปฏิบัติตามวิธีการการขายทอดตลาดที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วย กล่าวคือ

1. เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดไว้ เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดได้เมื่อพ้นระยะเวลาอย่างน้อยห้าวันนับ

แต่วันที่ยึดเว้นแต่การบังคับแก่ทรัพย์สินมีสภาพเป็นของสดของเสียได้ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจที่จะขายได้ทันที โดยวิธีขายทอดตลาด หรือวิธีอื่นที่สมควร⁴²

ก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินได้นั้นจะต้องดำเนินการรายงานศาลให้ทราบถึงบัญชีทรัพย์สินที่ยึดมาในคดีนั้น และต้องขออนุญาตให้ศาลสั่งให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดมา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 306 บัญญัติให้เจ้าพนักงานบังคับคดียื่นคำขอต่อศาลขอให้อนุญาตขายทอดตลาดทรัพย์สิน ซึ่งศาลจะอนุญาตให้ขายหรือไม่นั้น ต้องดูว่ามีผู้คัดค้านการขายทอดตลาดมีเหตุให้งดการบังคับคดี หรือมีเหตุให้ถอนการบังคับคดีหรือไม่ หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้จัดการอสังหาริมทรัพย์หรือการประกอบกิจการแทนการส่งขายทอดตลาดทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 307 หรือไม่ ถ้าไม่มีเหตุดังกล่าวข้างต้นศาลจะอนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินได้

2. ก่อนการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องส่งประกาศขายทอดตลาดให้และแจ้งให้ทราบซึ่งคำสั่งของศาลและวันขายทอดตลาดแก่บรรดาบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาดซึ่งทราบได้ตามทะเบียน หรือโดยประการอื่น⁴³

เมื่อศาลอนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดได้แล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องแจ้งให้บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีทราบถึงกำหนดวัน เวลา สถานที่ ที่จะประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สิน หากเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่แจ้งกำหนดวันขายทอดตลาดให้แก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียทราบ เป็นเหตุประการหนึ่งให้เพิกถอนการขายทอดตลาดทรัพย์สินได้ เพราะถือเป็นการดำเนินการบังคับคดีฝ่าฝืนต่อกฎหมายตามมาตรา 296 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง⁴⁴

ในการส่งประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินให้แก่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีทราบนั้น ต้องส่งประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินตามภูมิลำเนาของบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการปิดประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินก็ต้องปิด ณ ภูมิลำเนาของบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการส่งประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นต้องปฏิบัติตามบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องการส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดที่ต้องส่งโดยเจ้าพนักงานศาลด้วยเช่นกันถ้าหากปฏิบัติไม่ถูกต้องจะเป็นเหตุให้เพิกถอนการขายทอดตลาดได้⁴⁵

⁴² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 308.

⁴³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 306.

⁴⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2310/2525

⁴⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1395/2534

3.1.3.4 การขายทอดตลาดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขายทอดตลาดประกอบคำสั่งและระเบียบของกรมบังคับคดี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 308 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในส่วนของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติตั้งแต่มาตรา 506 ถึงมาตรา 517 เป็นหลักการในการขายทอดตลาด ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ซึ่งกำหนดระเบียบและวิธีการในการขายทอดตลาดทรัพย์สิน และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาดไว้ ในส่วนข้อกำหนดของศาลซึ่งระบุไว้ในคำสั่งอนุญาตให้ขายทอดตลาดนั้น คือกรณีที่ศาลกำหนดให้ ขายทรัพย์สินโดยติดจำนองหรือปลอดการจำนองโดยกรมบังคับคดีมีแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการขายทอดตลาดดังนี้

1. ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ.2522 บัญญัติว่าด้วยเรื่องการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึด โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้ใน หมวด 8 ข้อ 67 ถึง ข้อ 92

2. กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554 ประกาศใช้วันที่ 12 พฤษภาคม 2554 โดยมีกรแก้ไขเพิ่มเติมอีก 2 ฉบับ กล่าวคือ

2.1 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 ประกาศใช้วันที่ 8 มิถุนายน 2555

2.2 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557 ประกาศใช้วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2557

3. ระเบียบและคำสั่งของกระทรวงยุติธรรมและระเบียบและคำสั่งกรมบังคับคดีอื่นๆ การขายทอดตลาดเมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ขายแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดไว้ การขายนั้นให้ดำเนินตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎกระทรวงว่าด้วยการนั้นและตามข้อกำหนดของศาล ซึ่งระบุไว้ในคำสั่งอนุญาตให้ขายทรัพย์สินนั้น เมื่อกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด ประกาศใช้บังคับ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ว่าด้วยเรื่องการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึด โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้ใน หมวด 8 ข้อ 67 ถึง ข้อ 92 ย่อมถูกยกเลิกโดยผลของกฎกระทรวงดังกล่าว แต่หากกรณีที่กฎกระทรวงมิได้บัญญัติเรื่องใดไว้ก็ให้นำบทบัญญัติของระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 มาใช้บังคับ เช่น

ข้อ 71 การขายทอดตลาดสุรามีนี้อาจมีจำนวนน้ำสุราตั้งแต่ 10 ลิตรขึ้นไปให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งให้กรมสรรพสามิตทราบล่วงหน้าก่อนวันขายตามปกติไม่น้อยกว่า 7 วันเพื่อกรมสรรพสามิตจะได้จัดเจ้าพนักงานมากำกับออกใบอนุญาตสุราให้แก่ผู้ซื้อ

ข้อ 72 ถ้าทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาดเป็น โบราณวัตถุ เช่น พระพุทธรูปหรือหนังสือฉบับเขียนโบราณ เป็นต้นให้เจ้าพนักงานบังคับคดีส่งประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นไปยังเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานสำหรับกรุงเทพมหานคร 1 ฉบับ

ข้อ 73 ถ้าทรัพย์สินที่จะขายเป็นตู้ไม้หวัด หรือกำปั่นเหล็กเก็บทรัพย์สินและปรากฏว่ายังเปิดไม่ได้ ให้จัดการเปิดเสียก่อน จึงจะขายทอดตลาดได้ เป็นต้น

1. ประกาศขายทอดตลาดการกำหนดราคาเริ่มต้นและและราคาที่สมควรขาย

หลักการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเมื่อศาลได้อนุญาตให้ขายทอดตลาดแล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทอดตลาดโดยเร็ว⁴⁶ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเจ้าของสำนวนจะทำการตรวจสอบสำนวนว่าศาลสั่งให้ทำการขายทรัพย์สินนั้นอย่างไร เช่น อาจสั่งให้ขายแยกขายรวม หรืออาจสั่งให้ขายโดยจำนองติดไปหรือโดยการปลดจำนอง เป็นต้น ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาล และตรวจสอบทรัพย์สินที่จะทำการขายว่าเป็นทรัพย์สินประเภทใด โดยทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการขายทอดตลาด เช่น

1. ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง
2. ที่ดินว่างเปล่า
3. ห้องชุด
4. สิ่งปลูกสร้าง
5. สิทธิการเช่า
6. น
7. สิ่งห้ามทรัพย์สินอื่นๆ เช่น เครื่องจักร ตู้ โต๊ะ เป็นต้น

เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องตรวจสอบว่าผู้มีส่วนได้เสียในคดีมีกี่คนซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องส่งหมายแจ้งประกาศขายทอดตลาดให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียในคดีทุกคนทราบ เช่น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ผู้ร้องเฉลี่ย เจ้าหนี้บุริมสิทธิ ผู้ร้องของกันส่วน ผู้ซื้อทรัพย์สินเดิม (ผู้ที่ซื้อทรัพย์สินได้และทิ้งมัดจำในการขายครั้งก่อน) เป็นต้น หากเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ส่งหมายแจ้งประกาศขายทอดตลาดให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียทราบถือเป็นการประกาศขายทอดตลาดที่ไม่ชอบ

⁴⁶ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554, ข้อ 4.

ด้วยกฎหมายผู้มีส่วนได้เสียที่ได้รับความเสียหายอาจร้องขอเพิกถอนการขายทอดตลาดได้⁴⁷ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 306 ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด ข้อ 3 และข้อ 9(1) ทั้งนี้เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนหรือผู้ที่สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด กฎกระทรวงฯ ข้อ 9 (2) (3) และ (4) ยังกำหนด ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีโฆษณาประกาศขายทอดตลาดในเว็บไซต์ต่างๆ ที่เป็นที่ยูจหรือเป็นที่แพร่หลายกัน โดยทั่วไปก่อนวันขายทอดตลาดไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน โดยให้อธิบดีประกาศกำหนดเว็บไซต์ดังกล่าวภายในสามสิบวันนับแต่วันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับในกรณีให้เห็นสมควร เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจให้โฆษณาประกาศขายทอดตลาดในหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายก่อนวันขายทอดตลาดไม่น้อยกว่าห้าวันด้วยก็ได้ปิดประกาศขายทอดตลาดก่อนวันขายทอดตลาดไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน ณ สถานที่ขายทอดตลาดและสถานที่ราชการสำคัญตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

ประกาศขายทอดตลาดกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554 ข้อ 5 กำหนดว่า ประกาศขายทอดตลาดให้จัดทำเป็นหนังสือตามแบบที่อธิบดีกำหนด โดยการประกาศขายทอดตลาดอาจทำเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ด้วยก็ได้

ข้อ 6 ประกาศขายทอดตลาดมีรายการ ดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อศาลและหมายเลขคดีแดง
- (2) ชื่อคู่ความ
- (3) สถานที่ขายทอดตลาด
- (4) วันและเวลาในการขายทอดตลาด
- (5) รายละเอียดของทรัพย์สินที่จะขายและภาระติดพัน
- (6) กรณีที่เป็นอสังหาริมทรัพย์จะต้องมีแผนที่แสดงบริเวณที่ตั้งและรายละเอียดของบริเวณโดยรอบ

(7) ราคาเริ่มต้นที่ใช้ในการขายทอดตลาด

(8) เงื่อนไขและข้อสัญญา ซึ่งอย่างน้อยต้องระบุรายละเอียดที่ผู้เสนอราคาสูงสุดต้องตกลงผูกพันกับการเสนอราคาดังกล่าว และเงื่อนไขอื่นใดตามที่กำหนดในระเบียบ ประกาศ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดีและกระทรวงยุติธรรม

ประกาศขายทอดตลาดเป็นการแสดงรายละเอียดของคู่ความวันเวลาการขายทอดตลาด รวมถึงทรัพย์สินที่จะทำการขายทอดตลาดซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องระบุประเภทและลักษณะ

⁴⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2310/2525

ของทรัพย์สินที่จะขาย รวมถึงราคาที่ใช้เป็นราคาเริ่มต้นในการประกาศขายทอดตลาด ซึ่ง
 กฎกระทรวงฯ ข้อ 6 วรรค 2 กำหนดว่า “หากมีรายการดังต่อไปนี้ ก็ให้ระบุไว้ในประกาศขาย
 ทอดตลาดด้วย

- (1) ราคาประเมินของสำนักประเมินราคาทรัพย์สิน กรมธนารักษ์
- (2) ราคาประเมินของผู้เชี่ยวชาญการประเมินราคา
- (3) ราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดี
- (4) ราคาที่กำหนดโดยคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สิน
- (5) ราคาประเมินของสำนักงานวางทรัพย์สินกลาง
- (6) ราคาที่จํานำ จดทะเบียนจํานอง หรือจดทะเบียนสิทธิหรือนิติกรรมครั้งสุดท้าย
- (7) ราคาหรือมูลค่าที่เข้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นสถาบันการเงินแจ้งต่อธนาคารแห่งประเทศไทยหรือหน่วยงานราชการอื่นของปีที่จะขายทอดตลาดหรือของปีที่แจ้งครั้งสุดท้าย”

ราคาตามกฎกระทรวงฯ ข้อ 6 วรรค 2 กำหนดไว้ นั้นเป็นแต่เพียงหากมีราคาตาม
 ประเภท (1) ถึง (7) ในจำนวนเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องระบุราคาดังกล่าวไว้ในประกาศขาย
 ทอดตลาดด้วยเท่านั้น แต่การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายเป็นไปตามประกาศ
 คณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขาย
 ทอดตลาดเรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด
 กล่าวคือ

ข้อ 1 กำหนดว่า “การขายทอดตลาดแต่ละครั้ง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีถือว่าราคา
 เริ่มต้นเป็นราคาที่สมควรขายได้ตามมาตรา 309 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ข้อ 2 กำหนดว่า “ในการกำหนดราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาด

ในกรณีที่มีราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สิน ให้เจ้าพนักงานบังคับคดี
 พิจารณาจากราคาประเมินของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สิน

ในกรณีที่ไม่มีราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สิน แต่มีราคาประเมินของ
 ฝ่ายประเมินราคาทรัพย์สิน สำนักงานวางทรัพย์สินกลางและราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดี
 ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีพิจารณาจากราคาประเมินของฝ่ายประเมินราคาทรัพย์สิน สำนักงาน
 วางทรัพย์สินกลาง

ในกรณีที่ไม่มีราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินและราคาประเมินของฝ่าย
 ประเมินราคาทรัพย์สินสำนักงานวางทรัพย์สินกลาง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีพิจารณาจากราคาประเมิน
 ของ เจ้าพนักงานบังคับคดี”

ตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคา
 ที่สมควรขายในการขายทอดตลาดเรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคา
 ที่สมควรขายในการขายทอดตลาด ข้อ 1 และข้อ 2 จะเห็นได้ว่าราคาที่เจ้าพนักงานใช้เป็นเกณฑ์ในการ
 กำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายนั้นมีเพียง 3 ราคา กล่าวคือ (1) ราคาของคณะกรรมการ
 กำหนดราคาทรัพย์สิน (2) ราคาประเมินของฝ่ายประเมินราคาทรัพย์สินสำนักงานวางทรัพย์สินกลาง และ (3)
 ราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยประกาศดังกล่าวให้ความสำคัญต่อราคาของ
 คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินเป็นสำคัญซึ่งในคดีใดมีราคาของคณะกรรมการกำหนดราคา
 ทรัพย์สินอยู่ด้วยต้องใช้ราคาดังกล่าวเป็นราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขายทอดตลาดเสมอจะใช้ราคา
 อื่นไม่ได้ แต่หากไม่มีราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินแต่มีราคาประเมินของฝ่ายประเมิน
 ราคาทรัพย์สิน สำนักงานวางทรัพย์สินกลางและราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีให้เจ้าพนักงาน
 บังคับคดีพิจารณาจากราคาประเมินของฝ่ายประเมินราคาทรัพย์สิน สำนักงานวางทรัพย์สินกลาง และหาก
 กรณีที่ไม่มีราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินและราคาประเมินของฝ่ายประเมินราคาทรัพย์สิน
 สำนักงานวางทรัพย์สินกลาง จึงให้เจ้าพนักงานบังคับคดีพิจารณาจากราคาประเมินของเจ้าพนักงาน
 บังคับคดีกำหนดเป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสม

ตัวอย่าง เจ้าพนักงานประกาศขายทอดตลาดที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง โดยติดจ้างกับ
 ธนาคารทหารไทย ศาลมีคำสั่งให้ขายโดยการปลดจำนอง โดยมีราคาประเมินของสำนักงาน
 วางทรัพย์สินกลาง จำนวน 2,000,000 บาท ราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดี จำนวน 2,000,000
 บาทราคาที่กำหนดโดยคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สิน จำนวน 2,500,000 บาทราคาหรือมูลค่า
 ที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นสถาบันการเงินแจ้งต่อธนาคารแห่งประเทศไทยหรือหน่วยงาน
 ราชการอื่นของปีที่จะขายทอดตลาดหรือของปีที่แจ้งครั้งสุดท้ายจำนวน 2,600,000 บาท ไม่มีราคา
 ประเมินของผู้เชี่ยวชาญการประเมินราคาไม่ราคาประเมินของสำนักประเมินราคาทรัพย์สิน
 กรมธนารักษ์ไม่มีราคาที่จำนำ จดทะเบียนจำนอง หรือจดทะเบียนสิทธิหรือนิติกรรมครั้งสุดท้าย
 กรณีมีทั้ง (1) ราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สิน (2) ราคาประเมินของฝ่ายประเมินราคา
 ทรัพย์สินสำนักงานวางทรัพย์สินกลาง และ (3) ราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีการกำหนดราคา
 เริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ต้องใช้ราคาของคณะกรรมการ
 กำหนดราคาทรัพย์สิน คือ จำนวน 2,500,000 บาท เป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขาย
 ทอดตลาดคดีนี้

2. คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สิน

คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินเป็นไปตามกฎกระทรวงฯ ข้อ 11 กำหนดว่า ให้มี
 คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สิน

(1) ในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย อธิบดีหรือข้าราชการกรมบังคับคดีผู้ได้รับมอบหมายเป็นประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักประเมินราคาทรัพย์สิน กรมธนารักษ์ ผู้แทนกรมที่ดินผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการบังคับคดีแพ่ง ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการบังคับคดีล้มละลาย ผู้อำนวยการสำนักฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ ผู้อำนวยการกองจำหน่ายทรัพย์สิน ผู้แทนสภาพนายความ ผู้แทนสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ผู้แทนสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ผู้แทนสมาคมผู้ประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทย และผู้แทนสมาคมธนาคารไทย เป็นกรรมการให้ผู้อำนวยการสำนักงานวางทรัพย์สินกลาง เป็นกรรมการและเลขานุการ และหัวหน้าฝ่ายประเมินราคาทรัพย์สิน สำนักงานวางทรัพย์สินกลาง เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

(2) ในเขตจังหวัดอื่น ประกอบด้วย อธิบดีหรือข้าราชการกรมบังคับคดีผู้ได้รับมอบหมายเป็นประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักงานที่ดินจังหวัด ผู้แทนสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ ผู้แทนชมรมธนาคารพาณิชย์จังหวัด ผู้แทนสภาพนายความประจำจังหวัด ผู้แทนสภาอุตสาหกรรมจังหวัด ผู้แทนหอการค้าจังหวัด เป็นกรรมการ

ให้เจ้าหน้าที่สำนักงานบังคับคดีจังหวัด เป็นกรรมการและเลขานุการฯ และหัวหน้าธุรการสำนักงานบังคับคดีจังหวัด เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

โดยคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยกฎกระทรวงฯ ข้อ 12 กำหนดว่า คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินมีอำนาจกำหนดราคาทรัพย์สินในเขตจังหวัดของตนในกรณีดังต่อไปนี้

(1) กรณีที่ราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีในขณะยึดทรัพย์หรือราคาประเมินของสำนักงานวางทรัพย์สินกลางมีราคาตั้งแต่ห้าสิบล้านบาทขึ้นไป

(2) กรณีที่ไม่มีผู้เสนอราคาในการขายทอดตลาด และผู้ได้รับมอบหมายจากอธิบดี ให้ดูแลการขายทอดตลาด ผู้อำนวยการกองจำหน่ายทรัพย์สิน ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดหรือสาขา หรือหัวหน้าสำนักงานบังคับคดีส่วนย่อย แล้วแต่กรณี เห็นสมควรเสนอเรื่องให้คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินพิจารณากำหนดราคาทรัพย์สินใหม่

(3) กรณีที่มีการโต้แย้งหรือมีคำคัดค้านจากผู้มีส่วนได้เสียในราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งไม่สามารถหาข้อยุติได้ และผู้อำนวยการกองจำหน่ายทรัพย์สิน ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีจังหวัดหรือสาขา หรือหัวหน้าสำนักงานบังคับคดีส่วนย่อย แล้วแต่กรณี พิจารณาเห็นสมควรเสนอเรื่องให้คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินกำหนดราคาทรัพย์สินใหม่

คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินประกอบไปด้วยผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ ที่ความน่าเชื่อถือและเกี่ยวข้องกับกับการประเมินราคาทรัพย์สินอันจะทำให้เกิดความยุติธรรมและได้ราคาของทรัพย์สินที่แท้จริงและให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

จากการพิจารณากฎกระทรวงฯ ข้อ 11 และ 12 จะเห็นได้ว่าราคาคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินได้มีมาแต่ต้น โดยทางปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดตามที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้แถลงให้ยึด โดยยืนยันว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจริง โดยในวันที่ทำการยึดเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการยึด รวมถึงราคาประเมินทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำมาด้วยโดยส่วนใหญ่แล้ว หากเป็นที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างราคาที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำมานั้นจะเป็นราคาประเมินของกรมธนารักษ์ หากเป็นสิทธิการเช่าก็จะคำนวณวันที่เหลือตามสัญญาเช่า หากเป็นหุ้นก็แยกว่าเป็นหุ้นชนิดใด กรณีเป็นหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ก็จะใช้ราคาที่มีการปิดตลาดการซื้อขายก่อนวันที่ทำการยึดหรือในวันที่ทำการยึดเป็นราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี แต่หากมิได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ก็จะใช้ราคาตามที่จดทะเบียนตั้งบริษัท เป็นราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดี หากเป็นสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์สินโดยทั่วไป เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะแถลงราคาประเมินประกอบกับการใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงานบังคับคดีตามสภาพของทรัพย์สินในขณะที่ทำการยึดเป็นราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยราคาคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สิน จะเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุตาม กฎกระทรวงฯ ข้อ 12 (1) ถึง (3) เท่านั้น หากเป็นการขายทรัพย์สินครั้งแรกราคาทรัพย์สินไม่เกินห้าสิบล้านบาท เจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาของสำนักงานวางทรัพย์สินกลางและราคาของเจ้าพนักงานบังคับคดีเท่านั้น ตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาดเรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด ข้อ 2 หรือ 3 แล้วแต่กรณี ในการกำหนดเป็นราคาเริ่มต้นและเป็นราคาที่สมควรขาย แต่หากมีการโต้แย้งหรือมีคำคัดค้านจากผู้มีส่วนได้เสียในราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งไม่สามารถหาข้อยุติได้ในชั้นการยึดทรัพย์สิน เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องส่งสำนวนไปยังคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินเพื่อทำการประเมินราคาทรัพย์สินและกำหนดราคาทรัพย์สินดังกล่าว

การกำหนดตั้งคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินมีหน้าที่เป็นคนกลางพิจารณาทรัพย์สินเกี่ยวกับการขายทอดตลาด และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินโดยมีหน้าที่ช่วยคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินเก็บรวบรวมข้อมูลและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับราคาประเมินเพื่อรายงานให้คณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินทราบข้อมูลหรือพิจารณา กำหนดราคาประเมินของทรัพย์สิน⁴⁸ ซึ่งจะเห็นได้ว่าคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์สินตามกฎกระทรวงที่จัดตั้งนี้ค่อนข้างเป็นคณะใหญ่และคณะกรรมการส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นจำนวนมากย่อมจะมีภารกิจมากอาจไม่มีความคล่องตัวในการประชุมที่จำเป็นต้องดำเนินการประชุมเป็นประจำ

⁴⁸ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด, ข้อ 13.

ทุกเดือน อีกทั้งในปัจจุบันยังไม่มีการจัดตั้งคณะกรรมการอย่างเป็นทางการ ระเบียบดำเนินการประชุมของคณะกรรมการ และคำตอบแทนคณะกรรมการ ที่ออกโดยรัฐมนตรียังไม่ได้มีการออกอย่างเป็นทางการ

3. การเสนอราคา

เจ้าพนักงานประกาศขายทอดตลาดแล้วในวันที่ทำการขายทอดตลาดผู้เข้าเสนอราคา ต้องแสดงความจำนงเข้าเสนอราคา โดยยื่นหลักฐานต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีก่อนหรือในวันขายทอดตลาด ดังต่อไปนี้ (1) สำเนาบัตรประชาชนหรือสำเนาหนังสือเดินทาง (2) สำเนาหนังสือรับรองนิติบุคคลในกรณีที่เป็นิติบุคคล (3) หนังสือมอบอำนาจในกรณีที่เข้าเสนอราคาแทนบุคคลอื่น (4) สัญญาหรือข้อตกลงผูกพันกับกรมบังคับคดีในการเสนอราคา⁴⁹

ก่อนการเข้าเสนอราคาผู้เข้าเสนอราคาต้องวางหลักประกันก่อนเข้าสู่ราคาโดยการวางหลักประกันกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด ข้อ 16 กำหนดไว้ ดังนี้

เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องกำหนดให้ผู้เข้าเสนอราคาวางหลักประกันก่อนเข้าเสนอราคา โดยพิจารณาจากราคาประเมินทรัพย์สินซึ่งจะต้องนำไปกำหนดเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด ดังนี้

(1) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินไม่เกินห้าแสนบาท ให้ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดี หรือหัวหน้าสำนักงานบังคับคดีส่วนย่อยใช้ดุลพินิจกำหนดให้วางหลักประกันตามที่เห็นสมควร โดยหลักประกันที่พึงกำหนดนั้นควรมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของราคาประเมิน

(2) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินเกินห้าแสนบาทแต่ไม่เกินหนึ่งล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนห้าหมื่นบาท

(3) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินเกินหนึ่งล้านบาทแต่ไม่เกินห้าล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนสองแสนห้าหมื่นบาท

(4) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินเกินห้าล้านบาทแต่ไม่เกินสิบล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนห้าแสนบาท

(5) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินเกินสิบล้านบาทแต่ไม่เกินยี่สิบล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนหนึ่งล้านบาท

(6) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินเกินยี่สิบล้านบาทแต่ไม่เกินห้าสิบล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนสองล้านห้าแสนบาท

⁴⁹ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด, ข้อ 15.

(7) ทรัพย์สินที่ขายมีราคาประเมินเกินห้าสิบล้านบาทแต่ไม่เกินหนึ่งร้อยล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนห้าล้านบาท

(8) ทรัพย์สินที่ขายมีราคาประเมินเกินหนึ่งร้อยล้านบาทแต่ไม่เกินสองร้อยล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนสิบล้านบาท

(9) ทรัพย์สินที่ขายมีราคาประเมินเกินสองร้อยล้านบาท ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเสนออธิบดีหรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้พิจารณากำหนด

ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทอดตลาดใหม่เนื่องจากผู้เสนอราคาสูงสุดไม่ชำระราคาส่วนที่เหลือ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องกำหนดให้ผู้เข้าเสนอราคาในการขายทอดตลาดครั้งใหม่วางหลักประกันพิเศษตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนด

ในกรณีที่ผู้เสนอราคาสูงสุดซึ่งไม่ชำระราคาส่วนที่เหลือประสงค์จะเข้าเสนอราคาในการขายทอดตลาด เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องกำหนดให้ผู้ผู้นั้นวางหลักประกันเพิ่มขึ้นจากที่กำหนดในวรรคหนึ่งหรือวรรคสองตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนด

หลักประกันตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม ให้คืนแก่ผู้เข้าเสนอราคาเมื่อสิ้นสุดการขายทอดตลาดและผู้เข้าเสนอรากานั้นไม่มีข้อผูกพันใดๆ กับการเสนอราคาหรือการขายทอดตลาดนั้นแต่ถ้ามีการเคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุด ให้ถือเอาหลักประกันนั้นเป็นมัดจำและเป็นการชำระราคาบางส่วนของผู้ผู้นั้น

หลักเกณฑ์และวิธีการวางหลักประกันให้เป็นไปตามที่อธิบดีประกาศกำหนด โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรี

ในกรณีที่ผู้เข้าเสนอราคาไม่ปฏิบัติตาม กฎกระทรวงฯ ข้อ 16 ข้างต้นชอบที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะปฏิเสธไม่ให้บุคคลดังกล่าวเข้าเสนอราคาในการขายทอดตลาดได้

ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการประกาศขายทอดตลาดทรัพย์สินใดใหม่ อันเนื่องมาจากเหตุที่ผู้เสนอราคาสูงสุดเดิมไม่ชำระราคาส่วนที่เหลือ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดให้ผู้เข้าเสนอราคาวางหลักประกันก่อนเข้าเสนอราคาโดยพิจารณาจากราคาประเมินทรัพย์สินซึ่งจะต้องนำไปกำหนดเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด ดังนี้

(1) ทรัพย์สินที่ขายมีราคาประเมินไม่เกินห้าแสนบาท ให้ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีหรือหัวหน้าสำนักงานบังคับคดีส่วนย่อยใช้ดุลพินิจกำหนดให้วางหลักประกันตามที่เห็นสมควร โดยหลักประกันที่พึงกำหนดนั้นควรมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละสิบห้าของราคาประเมิน

(2) ทรัพย์สินที่ขายมีราคาประเมินเกินห้าแสนบาทแต่ไม่เกินหนึ่งล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนหนึ่งแสนบาท

(3) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินหนึ่งล้านบาทแต่ไม่เกินห้าล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนห้าแสนบาท

(4) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินห้าล้านบาทแต่ไม่เกินสิบล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนหนึ่งล้านบาท

(5) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินสิบล้านบาทแต่ไม่เกินยี่สิบล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนสองล้านบาท

(6) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินยี่สิบล้านบาทแต่ไม่เกินห้าสิบล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนห้าล้านบาท

(7) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินห้าสิบล้านบาทแต่ไม่เกินหนึ่งร้อยล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนสิบล้านบาท

(8) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินหนึ่งร้อยล้านบาทแต่ไม่เกินสองร้อยล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนยี่สิบล้านบาท

(9) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินสองร้อยล้านบาท ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรายงานเสนออธิบดีหรือรองอธิบดีผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้พิจารณากำหนดแต่ต้องไม่น้อยกว่าร้อยละสิบห้าของราคาประเมิน⁵⁰

ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจสอบแล้วพบว่าผู้เข้าเสนอราคาเคยเป็นผู้เสนอราคาสูงสุดและไม่ชำระราคาส่วนที่เหลือหลังจากที่กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557 มีผลใช้บังคับ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเรียกให้ผู้นั้นวางหลักประกันเพิ่มขึ้นอีกเท่าหนึ่งของจำนวนที่ต้องวางตามประกาศขายทอดตลาด⁵¹

3.1.3.4.4 การขายทอดตลาด

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่เพื่อควบคุมการขายทอดตลาดให้เกิดความเรียบร้อยป้องกันมิให้มีการสมยอมในการเสนอราคาหรือกระทำการใดที่ทำให้เสียความยุติธรรมทั้งในการดำเนินการของเจ้าพนักงานบังคับคดีและในการขายทอดตลาด ดังนี้

⁵⁰ ประกาศอธิบดีกรมบังคับคดีเรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการวางหลักประกันพิเศษหรือหลักประกันเพิ่มขึ้น
ข้อ 1.

⁵¹ ประกาศอธิบดีกรมบังคับคดีเรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการวางหลักประกันพิเศษหรือหลักประกันเพิ่มขึ้น
ข้อ 2.

เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการขายทอดตลาดให้เป็นไปด้วยความถูกต้องและเป็นธรรม และต้องป้องกันมิให้มีการสมยอมในการเสนอราคาหรือกระทำการใดที่ทำให้เสียความยุติธรรมทั้งในการดำเนินการของเจ้าพนักงานบังคับคดีและในการขายทอดตลาด

หากเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่า ผู้เข้าเสนอราคาหรือบุคคลที่อยู่ในห้องขายทอดตลาดรายใดมีพฤติการณ์ที่อาจทำให้การขายทอดตลาดไม่เป็นไปตามที่กำหนดในวรรคหนึ่ง หรือรบกวนการขายทอดตลาดหรือการดำเนินการของเจ้าพนักงานบังคับคดี ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสั่งให้ผู้นั้นออกนอกห้องขายทอดตลาด และให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปฏิเสธการเสนอราคาของผู้นั้น ซึ่งผู้นั้นอาจอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีให้อุทธรณ์ไปยังอธิบดีตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนด คำสั่งของอธิบดีให้เป็นที่สุด⁵²

การขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีก่อนการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องแจ้งให้ผู้เข้าเสนอราคาทราบวาระการขายและรายละเอียดของทรัพย์สิน รวมถึงภาระผูกพันของทรัพย์สิน ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญของการขายทอดตลาดเพราะนอกจากเจ้าพนักงานบังคับคดีจะได้แจ้งตามที่ประกาศขายทอดตลาดแสดงรายละเอียดไว้แล้ว⁵³ ก่อนการขายเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องแจ้งรายละเอียดอีกครั้งเพื่อให้ผู้เข้าเสนอราคาได้รับข้อมูลอีกครั้งก่อนการตัดสินใจเสนอราคา เพราะอาจมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับประกาศการขายทอดตลาด เช่น เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องงดการบังคับคดีไว้หากศาลมีคำสั่งให้งดการบังคับคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแถลงขอให้งดการบังคับคดี⁵⁴ หรือกรณีค่าภาระส่วนกลางในกรณีการขายห้องชุดซึ่งนิติบุคคลอาคารชุดส่งมาให้ในภายหลังจากประกาศขายทอดตลาดแล้วเพื่อเป็นข้อมูลการตัดสินใจของผู้เข้าเสนอราคา เป็นต้น

ในกรณีที่ทรัพย์สินที่จะขายทอดตลาดเป็นสังหาริมทรัพย์หรือเป็นสังหาริมทรัพย์ที่มีทะเบียน ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจสอบจำนวนคดีว่าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้มีการตรวจสอบความถูกต้องตามกฎหมายของทะเบียน หรือเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง และภาระติดพันของทรัพย์สินนั้นในขั้นตอนการยึดทรัพย์สินแล้วหรือไม่ หากปรากฏว่ายังไม่ดำเนินการ ให้

⁵² กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554, ข้อ 18.

⁵³ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554, ข้อ 19.

⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 292 บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องงดการบังคับคดีไว้ในกรณีต่อไปนี้

(2) ถ้าศาลได้มีคำสั่งให้งดการบังคับคดีไว้ เมื่อศาลได้ส่งคำสั่งนั้นไปให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบในกรณีเช่นนี้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีงดการบังคับคดีไว้ภายในระยะเวลาหรือเงื่อนไขตามที่ศาลจะได้กำหนดไว้

(3) ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้แจ้งเป็นหนังสือไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าตนตกลงงดการบังคับคดีไว้ชั่วคราวเวลาที่กำหนดไว้หรือภายในเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาและบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี”

เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาดำเนินการดังกล่าว แล้วให้ทำข้อตกลงหรือสัญญารับรองความถูกต้องนั้นไว้ หากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่ยอมตรวจสอบหรือไม่ทำข้อตกลงหรือสัญญารับรองความถูกต้อง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปิดประกาศแจ้งในที่เปิดเผย ณ สถานที่ขายทอดตลาด เพื่อให้ผู้เสนอราคาทราบก่อนเริ่มการขายทอดตลาดถึงวันที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่ยอมตรวจสอบหรือไม่ยอมทำข้อตกลงหรือสัญญารับรองความถูกต้องนั้น⁵⁵

เมื่อผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินได้ตรวจสอบเรียบร้อยแล้วและวางเงินหลักประกันแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีถือบัตรสีที่แตกต่างกันกล่าวคือ

1. บัตรสีส้ม เป็นบัตรของผู้ที่มีส่วนได้เสียในคดีเพื่อดูแลการขาย เช่น เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้จำนอง ผู้ร้องเจดีย์ทรัพย์สิน เจ้าของกรรมสิทธิ์รวม เป็นต้น
2. บัตรสีเหลือง เป็นบัตรของผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินเมื่อวางเงินหลักประกันถูกต้องแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะให้บัตรเพื่อเข้าสู่ราคา โดยจะกำหนดหมายเลขบัตรแต่ละช่วงไว้ตามแต่ละคดี เช่น คดีที่ทำการขายทอดตลาดลำดับที่ 1 หมายเลขบัตร 00021 ถึง 00030 และคดีที่ทำการขายทอดตลาดลำดับที่ 2 หมายเลขบัตร 00031 ถึง 00040 เป็นต้นไปตามลำดับ เป็นต้น ทั้งนี้บัตรสีเหลืองยังเป็นบัตรของผู้รับจำนองในกรณีที่ผู้รับจำนองนั้นศาลได้อนุญาตให้ได้รับชำระหนี้บุริมสิทธิ์และมีสิทธิของหักส่วนได้ใช้แทน ซึ่งมีสิทธิชำระราคาด้วยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเรียกให้ผู้มีสิทธิหักส่วนได้ใช้แทนวางเงินจำนวนร้อยละ 5 ของราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดในวันที่มีการผูกพันราคาหรือวันที่ซื้อได้แล้วแต่กรณี⁵⁶ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะให้บัตรสีเหลืองเช่นกัน (จะเป็นบัตรสีเหลืองหมายเลข 00001 ถึง 00021)

3. บัตรสีม่วง เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมอบให้แก่ผู้ที่ผูกพันราคาไว้ในนัดที่แล้ว ซึ่งถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีประเภทหนึ่ง และมีสิทธิใช้บัตรสีม่วงในการเข้าสู่ราคาต่อไปได้

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีอ่านประกาศการขายทอดตลาดแล้ว ผู้ขายทอดตลาดจะเริ่มการขายทอดตลาดและแจ้งให้ผู้สนใจเสนอราคา ทั้งนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีเริ่มการขายทอดตลาดตามลำดับจากราคาเริ่มต้นที่แจ้งในประกาศขายทอดตลาด และเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจกำหนดอัตราการเพิ่มของการเสนอราคาแต่ละครั้งด้วยก็ได้⁵⁷ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเพิ่มครั้งละดังนี้

⁵⁵ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557, ข้อ 20.

⁵⁶ คำสั่งกรมบังคับคดี ที่ 852/2555 เรื่องการวางเงินของผู้มีสิทธิหักส่วนได้ใช้แทน

⁵⁷ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554, ข้อ 21.

1. ราคาที่สมควรขาย ต่ำกว่า 50,000 บาท เพิ่มราคาไม่น้อยกว่าครั้งละ 1,000 บาท
2. ราคาที่สมควรขาย ตั้งแต่ 50,000 ถึง 100,000 บาท เพิ่มราคาไม่น้อยกว่าครั้งละ 2,000 บาท
3. ราคาที่สมควรขาย ตั้งแต่ 100,000 ถึง 300,000 บาท เพิ่มราคาไม่น้อยกว่าครั้งละ 5,000 บาท
4. ราคาที่สมควรขาย ตั้งแต่ 300,000 ถึง 500,000 บาท เพิ่มราคาไม่น้อยกว่าครั้งละ 10,000 บาท
5. ราคาที่สมควรขาย ตั้งแต่ 500,000 ถึง 700,000 บาท เพิ่มราคาไม่น้อยกว่าครั้งละ 20,000 บาท
6. ราคาที่สมควรขาย ตั้งแต่ 700,000 ถึง 1,000,000 บาท เพิ่มราคาไม่น้อยกว่าครั้งละ 30,000 บาท
7. ราคาที่สมควรขาย ตั้งแต่ 1,000,000 ถึง 5,000,000 บาท เพิ่มราคาไม่น้อยกว่าครั้งละ 50,000 บาท
8. ราคาที่สมควรขาย ตั้งแต่ 5,000,000 ถึง 20,000,000 บาท เพิ่มราคาไม่น้อยกว่าครั้งละ 100,000 บาท
9. ราคาที่สมควรขาย ตั้งแต่ 20,000,000 ถึง 50,000,000 บาท เพิ่มราคาไม่น้อยกว่าครั้งละ 200,000 บาท
10. ราคาที่สมควรขาย ตั้งแต่ 50,000,000 ถึง 80,000,000 บาท เพิ่มราคาไม่น้อยกว่าครั้งละ 500,000 บาท
11. ราคาที่สมควรขาย ตั้งแต่ 80,000,000 บาท ขึ้นไปเพิ่มราคาไม่น้อยกว่าครั้งละ 1,000,000 บาท

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการให้ผู้เสนอราคาสูงสุดนั้นชำระราคาส่วนที่เหลือแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีตามเงื่อนไขและข้อสัญญาที่ทำสัญญาหรือทำข้อตกลงผูกพันไว้⁵⁸

ในกรณีที่ผู้เสนอราคาสูงสุดจะต้องการแหล่งเงินกู้ที่เป็นสถาบันการเงินหรือแหล่งเงินกู้อื่น ให้สถาบันการเงินหรือแหล่งเงินกู้อื่นนั้นสามารถเข้าถึงตัวทรัพย์สินเพื่อประเมินราคาทรัพย์สินสำหรับใช้ประกอบการพิจารณาการกู้ยืมของผู้เสนอราคาสูงสุดได้ โดยให้ผู้เสนอราคาสูงสุดยื่นคำร้องต่อ

⁵⁸ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554, ข้อ 23 บรรคหนึ่ง

อธิบดีและหากมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการเข้าถึงทรัพย์สิน ให้ผู้เสนอราคาสูงสุดเป็นผู้รับผิดชอบ⁵⁹

เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจอนุญาตให้เลื่อนการชำระราคาส่วนที่เหลือได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนดแต่ไม่เกินสามเดือนนับแต่วันที่ต้องชำระราคาส่วนที่เหลือในครั้งแรก⁶⁰ ทั้งนี้มีประกาศอธิบดีกรมบังคับคดีเรื่อง การขยายระยะเวลาในการชำระราคาส่วนที่เหลือฉบับที่ 2 ลงวันที่ 7 มีนาคม 2557 โดยกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการวางหลักประกันไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ผู้ซื้อทรัพย์สินมีหน้าที่ตามสัญญาต้องชำระราคาทรัพย์สินให้ครบถ้วนต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีภายใน 15 วันนับแต่วันที่ซื้อได้

ข้อ 2 เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับคำร้องขอขยายระยะเวลาวางเงินส่วนที่เหลือของผู้ซื้อทรัพย์สินให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสอบสวนข้อเท็จจริงว่าผู้ซื้อทรัพย์สินได้ยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลาโดยสุจริตหรือไม่โดยการจัดทำบันทึกถ้อยคำผู้ซื้อทรัพย์สินตามแบบแนบท้ายหนังสือนี้

ข้อ 3 ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจสอบเหตุจำเป็นในการขอขยายระยะเวลา ตามแต่กรณีดังนี้

3.1 ในกรณีอยู่ระหว่างการพิจารณาให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจสอบพยานหลักฐานเกี่ยวกับการดำเนินการดังกล่าวประกอบด้วย

3.2 ในกรณีผู้ซื้อทรัพย์สินกล่าวอ้างเหตุอื่น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีพิจารณาว่าเหตุดังกล่าวมีความจำเป็นหรือไม่อย่างไร และผู้ซื้อจะต้องแสดงให้เห็นว่ามีความสามารถในการชำระราคาทรัพย์สินได้ครบถ้วนเมื่อได้รับการขยายระยะเวลา หากผู้ซื้อทรัพย์สินสามารถวางเงินเพิ่มอีกไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ของราคาซื้อได้พร้อมทำหนังสือสัญญาขยายระยะเวลาการวางเงินตามแบบแนบท้ายนี้ แสดงว่าผู้ซื้อทรัพย์สินรายนั้น ไม่มีเจตนาจะทิ้งมัดจำ

ข้อ 4 เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการตามข้อ 2 และข้อ 3 เรียบร้อยแล้วให้พิจารณาอนุญาตให้ขยายระยะเวลาได้ไม่เกิน 3 เดือนนับแต่วันครบกำหนด

ข้อ 5 เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้มีอำนาจพิจารณาอนุญาตให้ขยายระยะเวลาให้เป็นไปตามที่กรมบังคับคดีกำหนด

⁵⁹ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554, ข้อ 23
วรรคสอง

⁶⁰ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557,
ข้อ 23 วรรคสาม

ในกรณีที่ผู้เสนอราคาสูงสุดไม่ชำระราคาส่วนที่เหลือแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีตามเงื่อนไขและข้อสัญญาที่ทำสัญญาหรือทำข้อตกลงผูกพันไว้ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งให้นำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดใหม่และให้ริบหลักประกันที่ผู้เสนอราคาสูงสุดนั้นวางไว้ตามกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557 ข้อ 16⁶¹ โดยการขายทอดตลาดครั้งใหม่มีผลดังนี้

1. ผลต่อผู้ที่ทิ้งมัดจำ โดยทางกรมบังคับคดีจะลงบันทึกข้อมูลของผู้ที่มัดจำไว้ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจสอบแล้วพบว่าผู้เสนอราคาเคยเป็นผู้เสนอราคาสูงสุดและไม่ชำระราคาส่วนที่เหลือหลังจากที่กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557 มีผลใช้บังคับให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเรียกให้ผู้ผู้นั้นวางหลักประกันเพิ่มขึ้นอีกเท่าหนึ่งของจำนวนที่ต้องวางตามประกาศขายทอดตลาด

2. ผลต่อตัวทรัพย์สินที่ทำการขายทอดตลาดครั้งใหม่ ประกาศอธิบดีกรมบังคับคดีเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการวางหลักประกันพิเศษและหลักประกันเพิ่ม กำหนดให้ผู้เข้าเสนอราคาต้องวางหลักประกันพิเศษ

ในการขายทอดตลาดครั้งใหม่ หากราคาสูงสุดซึ่งรวมค่าใช้จ่ายในการขายทอดตลาดครั้งใหม่มีจำนวนต่ำกว่าราคาสูงสุดที่ผู้เสนอราคาสูงสุดเดิมเสนอไว้ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการให้ผู้เสนอราคาสูงสุดเดิมชำระราคาส่วนต่างที่ขาดอยู่ในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง หากไม่ชำระภายในกำหนด ต้องชำระค่าปรับของราคาส่วนต่างที่ขาดอยู่ในอัตราร้อยละสิบห้าต่อปี⁶² หากผู้นั้นไม่ชำระเงินดังกล่าว ให้รายงานตามลำดับจนถึงอธิบดีเพื่อขออนุมัติฟ้องร้องดำเนินคดีตามลำดับต่อไป⁶³

เมื่อได้รับชำระราคาครบถ้วนแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีส่งมอบทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดโดยเร็วในกรณีทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดเป็นทรัพย์สินมีทะเบียน ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งเป็นหนังสือให้นายทะเบียนจดทะเบียนโอนทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุด⁶⁴

⁶¹ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554, ข้อ 24 วรรคหนึ่ง

⁶² กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557, ข้อ 24 วรรคสอง

⁶³ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522, ข้อ 88.

⁶⁴ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554, ข้อ 25.

3.2 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีและการขายทอดตลาดทรัพย์สินของต่างประเทศ

3.2.1 ญี่ปุ่น

กระบวนการบังคับชำระหนี้ทางแพ่งของญี่ปุ่นเริ่มเมื่อปี ค.ศ. 1883 โดยวิธีการยึดตราสารหนี้ ซึ่งเป็นวิธีการตามกฎหมายที่ร่างขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายของฝรั่งเศส การยึดตราสารหนี้ที่ว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของประมวลกฎหมายนโปเลียน (Napoleonic Code) หลังจากนั้นญี่ปุ่นได้เปลี่ยนรูปแบบกฎหมายที่เดิมมีพื้นฐานจากกฎหมายฝรั่งเศสมาเป็นกฎหมายแบบเยอรมันซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. 1890 ซึ่งรวมถึงกฎหมายวิธีพิจารณาความด้วย แต่กฎหมายดังกล่าวก็พุดถึงเพียงการบังคับชำระหนี้ไม่มีประกันเท่านั้น หากเป็นกรณีเจ้าหนี้มีประกันจะเป็นอีกกฎหมายหนึ่ง ได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับการขายทอดตลาดทรัพย์ ซึ่งภายใต้กฎหมายนี้เจ้าหนี้ซึ่งมีสิทธิบังคับชำระหนี้ (เจ้าหนี้มีประกัน) สามารถบังคับชำระหนี้ได้โดยไม่ต้องแสดงหมายการยึดทรัพย์สินแต่อย่างใด แต่รอรับการชำระเงินจากการขายทอดตลาดทรัพย์เท่านั้น ระบบดังกล่าวได้ส่งผลมาถึงระบบการบังคับชำระหนี้ในคดีแพ่งของญี่ปุ่นในปัจจุบัน การพัฒนาระบบกฎหมายในการบังคับคดีทางแพ่งเป็นเรื่องหนึ่งที่สมาชิกสภาร่างกฎหมายของญี่ปุ่นให้ความสำคัญมาเป็นอันดับต้นๆ แต่ที่พบอุปสรรคเรื่อยมาด้วยปัญหาของภาวะสงครามและการปฏิรูประบบในเรื่องอื่นๆ จนกระทั่งปี ค.ศ. 1979 กฎหมายการบังคับชำระหนี้ของญี่ปุ่นจึงเกิดขึ้น โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวความคิดการบังคับชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องทางแพ่ง การรวมการบังคับชำระหนี้ทั้งหนี้มีประกันและไม่มีประกันไว้ด้วยกัน รวมถึงวิธีการเยียวยา แก้อุปสรรคที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการดังกล่าว โดยให้มีมาตรการที่เข้มแข็งในการกำจัดปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นจากการบังคับคดี ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้ได้ผลดีจนถึงปัจจุบันและส่งผลต่อการปฏิรูปกฎหมายครั้งล่าสุดในปี ค.ศ. 1996 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เจ้าหนี้สามารถบังคับชำระหนี้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

การบังคับคดีทางแพ่งของญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท⁶⁵ ได้แก่ การบังคับคดีจากหนี้ที่ไม่มีประกัน และการบังคับคดีจากหนี้ที่มีประกัน

1. การบังคับคดีจากหนี้ที่ไม่มีประกัน

1.1 รูปแบบการบังคับชำระหนี้ในกรณีนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.1.1 การบังคับเอาค่าทรัพย์สินที่อาจคำนวณเป็นเงินได้ การบังคับคดีจะเป็นการบังคับเอาค่าทรัพย์สิน ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ เรือ อสังหาริมทรัพย์ หนี้ หรือทรัพย์สินอื่นใด เช่น ทรัพย์สินใด เช่น ทรัพย์สินในภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น

1.1.2 การบังคับด้วยวิธีการอื่นที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ การบังคับคดีจะอยู่ในรูปแบบให้กระทำการหรือเว้นกระทำการ เช่น การส่งมอบการครอบครองทรัพย์สินทั้ง

⁶⁵ Kazuhiko Yamamoto, Report on Civil Execution Procedure In Japan 1997, September 2008.

สังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ หรือเป็นการบังคับเอา กับผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งของ ลูกหนี้เท่าที่จะอนุญาตให้เจ้าหนี้ดำเนินการบังคับชำระหนี้ได้ในกรณีการบังคับชำระหนี้ที่ไม่สามารถหาสิ่งใดมาทดแทนได้ หรือการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงที่เจ้าหนี้จะได้รับอนุญาตให้ดำเนินการบังคับคดีได้ด้วยค่าใช้จ่ายของลูกหนี้ ในกรณีนี้หนี้ที่ไม่สามารถบังคับทำให้กลับคืนมาดังเดิมได้หรือคำสั่งศาลห้ามกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดแล้วลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตาม เจ้าหนี้สามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ลูกหนี้ชำระค่าปรับ ซึ่งศาลสามารถสั่งให้ลูกหนี้จ่ายค่าปรับดังกล่าวเพื่อเป็นการชดเชยให้แก่เจ้าหนี้ และยังเป็นกรลงโทษลูกหนี้ได้อีกทางหนึ่งด้วย

1.2 วิธีการบังคับคดีแบบไม่มีประกัน หลักประการสำคัญของความแตกต่างในการบังคับคดีขึ้นอยู่กับประเภทของสิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้มีในการบังคับชำระหนี้ หากเป็นสิทธิเรียกร้องแบบเจ้าหนี้ไม่มีประกัน ขั้นตอนการร้องขอให้มีการบังคับคดี เจ้าหนี้ต้องร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดี จากนั้นจึงนำหมายบังคับคดีไปร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ให้ทำการยึดทรัพย์สินซึ่งแตกต่างกับกรณีการบังคับคดีแบบมีประกัน เนื่องจากการบังคับคดีแบบไม่มีประกันต้องอาศัยอำนาจศาลในการบังคับคดีให้จึงจำเป็นต้องมีหมายบังคับคดี แต่ในกรณีเจ้าหนี้มีประกันนั้น หลักฐานแห่งการมีประกันเปรียบเสมือนหมายบังคับคดีของศาลซึ่งสามารถนำไปร้องขอให้มีการยึดได้ทันที อำนาจของศาลในการออกหมายบังคับคดีนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การบังคับคดีแบบไม่มีประกันมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากคำสั่งศาลที่อนุญาตให้ทำการบังคับคดีได้จะมีค่าเทียบเท่าการเป็นเจ้าหนี้มีประกัน

1.3 การยึดทรัพย์สิน (อสังหาริมทรัพย์) เจ้าหนี้ต้องยื่นคำร้องต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ให้ทำการยึดอสังหาริมทรัพย์ โดยเจ้าหนี้ต้องระบุอสังหาริมทรัพย์ที่จะทำการยึด ต่อมาศาลก็จะออกหมายยึดซึ่งจะมีผลเมื่อเข้าสู่กระบวนการ Register คือ หมายยึดจะเป็นตัวห้ามไม่ให้เจ้าของหรือลูกหนี้ โอน ขาย ให้ จำนอง หรือกระทำการอื่นใดยกเว้นการที่เจ้าของหรือลูกหนี้จะกระทำการได้ตามปกติจากอสังหาริมทรัพย์นั้น

ก่อนทำการขายทอดตลาด ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานศาลเข้าสำรวจทรัพย์ที่จะยึด เจ้าพนักงานจะดำเนินการสำรวจสถานะของอสังหาริมทรัพย์และต้องสำรวจถึงผู้ถือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์นั้นและสิทธิการเช่าครอบครองที่กฎหมายให้แก่ผู้นั้นไว้ถูกต้องหรือไม่ อันเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากต่อผู้ประมูล ผู้เสนอราคา รวมไปถึงการออกหมายจับไล่ ในขณะที่เดียวกันศาลก็จะแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินราคาทรัพย์สินไปพร้อมกัน ศาลจะกำหนดราคาขั้นต่ำให้เหมาะสมกับความคุ้มค่าของทั้งลูกหนี้และเจ้าหนี้ ทั้งนี้หากเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ไม่พอใจกับราคาประเมินทรัพย์สินนั้นก็สามารยื่นคำร้องต่อศาลให้ทำการพิจารณาใหม่ได้

นอกจากนี้ ในขั้นเตรียมการขาย ศาลมักจะออกระเบียบเกี่ยวกับการเตรียมการขาย ซึ่งโดยหลักแล้ว สิทธิเรียกร้องเหนือทรัพย์สินจะต้องหมดไปก่อนที่ทรัพย์สินจะถูกบังคับขาย หลักนี้เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันว่าผู้ขายทอดตลาดมีทรัพย์สินที่ปลอดจากสิทธิเหนือทรัพย์สินใดๆ ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยให้ราคาขายของทรัพย์สินนั้นมีราคาสูงขึ้น⁶⁶

1.4 การขายทอดตลาด ตามหลักกฎหมายแล้วได้แบ่งวิธีการขายออกเป็น 4 ประเภทได้แก่

1. การประมูลแบบการขายทอดตลาดทรัพย์สิน
2. การเปิดซองประมูลราคาแก่ผู้เสนอราคาสูงสุด
3. การเปิดซองประมูลราคาผ่านทางไปรษณีย์
4. การขายทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ โดยเฉพาะเจาะจงโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี

วิธีการขายทอดตลาดเป็นวิธีที่นิยมที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม การขายทอดตลาดทรัพย์สินมักจะเป็นวิธีที่ทำให้เกิดการเตรียมการล่วงหน้าในการประมูลระหว่างผู้ประมูลด้วยกันเองที่มักมีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลส่งผลทำให้ราคาการขายทอดตลาดต่ำ จึงต้องมีวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการอนุญาตให้มีการขายผ่านทางไปรษณีย์แก่ผู้ประมูลที่ให้ราคาสูงสุด โดยวิธีการนี้ผู้ที่เข้าร่วมประมูลไม่จำเป็นต้องเปิดเผยชื่อ และไม่มีโอกาสในการเตรียมการด้านต่างๆ จนกระทั่งถึงการขาย ก็ขายผ่านผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีความเป็นกลางเป็นอันมาก โดยที่ผู้ที่ร่วมประมูลจะไม่มีโอกาสรู้เลยว่าใครประมูลได้ไป ดังนั้น ในปัจจุบัน ศาลมักจะเสนอวิธีการประมูลขายผ่านทางไปรษณีย์เป็นอันดับแรก และถ้าไม่มีผู้เสนอราคาเข้ามาแข่งขันในระยะเวลาที่กำหนด เจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะขายทรัพย์สินนั้นแก่ผู้ขอเสนอประมูลในอันดับแรกในราคาที่กำหนดไว้ซึ่งวิธีการขายทางไปรษณีย์มีวิธีการดังนี้

เริ่มต้นจากการประกาศขายให้สาธารณชนทราบ ต่อมาผู้สนใจเข้าร่วมประมูลก็จะยื่นเสนอราคาของตนแก่เจ้าหน้าที่ผ่านทางไปรษณีย์พร้อมจ่ายเงินเป็นค่าประกัน เมื่อถึงกำหนดที่จะเปิดซองผู้ให้ราคา เจ้าพนักงานจะทำการบันทึกราคาที่เสนอเข้ามาทั้งหมด และทำการจดบันทึกและประมวลว่าราคาใดเป็นราคาสูงสุด จากนั้นเมื่อถึงวันที่จะทำการตัดสินใจการขาย ศาลจะมีคำสั่งขายให้แก่ผู้ที่เสนอราคาสูงสุด (ในกรณีที่กระบวนการขายนั้นไม่มีข้อบกพร่องเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ทำการขายหรือความผิดพลาดในขั้นตอนการขาย) เมื่อศาลมีคำสั่งขายเป็นที่สุดแล้ว ศาลจะแจ้งให้ผู้ชนะการประมูลทราบ โดยผู้ที่ประมูลได้ต้องชำระราคาตามที่เสนอมาหากผู้ซื้อผิดนัดไม่ชำระราคา

⁶⁶ วิชาญ วิชาญสุวรรณ และคณะ. (2549). โครงการวิจัยเพื่อ “การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้.” โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะอนุกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐและติดตามการบังคับใช้กฎหมาย. น. 48-50.

การประมูลนั้นก็จะถูกยกเลิกและผู้ประมูลได้ต้องถูกริบเงินประกันนั้น และก็ต้องมีการนำทรัพย์สินออกประมูลขายใหม่

ส่วนการบังคับชำระหนี้เหนือสังหาริมทรัพย์ ไม่ใช่วิธีการที่บังคับไว้ในกฎหมาย ในทางปฏิบัติจึงเป็นเพียงวิธีการที่ใช้ลงโทษลูกหนี้วิธีการหนึ่งเท่านั้น การยึดสังหาริมทรัพย์จึงไม่ค่อยมีการนำไปขายจริง เนื่องจากคนญี่ปุ่นนิยมซื้อสินค้าใหม่มากกว่าสินค้ามือสอง ดังนั้นจึงไม่มีตลาดสำหรับขายสินค้ามือสอง ประเทศญี่ปุ่นจึงไม่มีห้องประมูลสำหรับขายสังหาริมทรัพย์มือสอง ดังนั้น หากมีการยึดเข้าของของลูกหนี้ เจ้าหนี้ที่จึงต้องทำการขายสังหาริมทรัพย์ที่ถูกยึดนั้นที่บ้านของลูกหนี้ ซึ่งก็เป็นไปได้ที่ผู้ประมูลซื้อก็คือคนในครอบครัวหรือญาติมิตรของลูกหนี้⁶⁷

2. การบังคับคดีจากหนี้มีประกัน มีรูปแบบของการดำเนินการบังคับคดีโดยทั่วไป คล้ายคลึงกับการบังคับคดีจากหนี้ที่ไม่มีประกันมาก แตกต่างกันเพียงว่าเจ้าหนี้มีประกันมีอำนาจบังคับชำระหนี้ได้ทันทีโดยไม่ต้องมีคำสั่งศาลหรือมีเอกสารรับรองจากโนตารี เจ้าหนี้มีประกันไม่จำเป็นต้องร้องขอต่อศาลให้ออกหมายยึดอย่างเจ้าหนี้ไม่มีประกัน เพียงแต่แสดงหลักฐานของการเป็นเจ้าหนี้มีประกันในการบังคับชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ที่เข้าสู่ขั้นตอนการขอให้ทำการยึดได้ สำหรับขั้นตอนการยึดจนถึงขั้นตอนการขายนั้นจะดำเนินการเช่นเดียวกับกรณีเจ้าหนี้ไม่มีประกัน

สำหรับการได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้นั้น สำหรับหนี้ที่มีประกัน เจ้าหนี้ที่มีสิทธิบังคับชำระหนี้และเจ้าหนี้มีประกันสามารถขอรับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ทันที ส่วนเจ้าหนี้อื่นๆ ที่ไม่มีหลักประกันต้องร้องขอต่อศาลหากจะขอรับชำระหนี้บางส่วนจากการจำหน่ายทรัพย์สินที่มีประกันนั้น ส่วนการแบ่งการชำระหนี้ ศาลจะจัดทำตารางแจ้งรายละเอียดส่วนแบ่งที่เจ้าหนี้ทั้งหลายจะได้รับ รวมถึงราคาทรัพย์สินที่จำหน่ายได้ทั้งหมดถ้าทั้งลูกหนี้และเจ้าหนี้ไม่มีข้อคัดค้านในการแบ่งชำระหนี้ เจ้าหนี้สามารถขอรับส่วนแบ่งได้ตามตาราง แต่หากลูกหนี้และเจ้าหนี้มีข้อคัดค้านในการจำหน่ายทรัพย์สิน ตารางการแบ่งชำระหนี้ นั้นยังไม่เป็นที่สุด ถ้าการคัดค้านนั้นเป็นผล ผู้คัดค้านต้องขอให้มีการเริ่มกระบวนการแบ่งชำระหนี้ใหม่ การชำระเงินตามส่วนแบ่งที่เจ้าหนี้ นั้นจะได้รับจะถูกเลื่อนออกไปจนกระทั่งกระบวนการเสร็จสิ้นลง

วิธีการเยียวยาแก้ไขคำสั่งระหว่างการบังคับคดี

วิธีการเยียวยาแก้ไขต่อคำตัดสินระหว่างกระบวนการบังคับคดีสามารถแบ่งออกได้เป็น

2 ประเภทคือ

1. การเริ่มกระบวนการพิจารณาคดีใหม่
2. การทำการคัดค้าน

⁶⁷ การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ (น. 53-54). เล่มเดิม

ถูกหนี้ยี่ที่ปฏิเศการบั้งคัศสามารถยื่นคำร้องขอใ้ยกเลิกกระบวนการยัดทรัพย์ได้บุคคลที่สามซึ่งมีสิทธิเรียกร้องในฐานะที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ถูกยึดก็สามารถขอใ้ยกเลิกกระบวนการยัดทรัพย์ได้ กรณีเช่นนี้ศาลจำเป็นต้องพิจารณาถึงกฎหมายสารบัญญัติระหว่างเรื่องของสิทธิเรียกร้องกับผู้เป็นเจ้าของ และรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ว่าหากเป็นกรณีเช่นว่านี้ ศาลที่ออกหมายบั้งคัศจะต้องนำข้อพิพาทดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาตามขั้นตอนปกติ

กรณีอื่นนอกเหนือจากนี้ โดยเฉพาะคดีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใ้มีการยัดทรัพย์ ไม่จำเป็นต้องเริ่มกระบวนการพิจารณาใหม่ใ้ค่านึงถึงความรวดเร็วมาก่อน ดังนั้น บุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถคัดค้านคำตัดสินต่อเจ้าพนักงานศาลได้โดยตรงหรือต่อศาลที่ทำการตัดสินแม้กระทั่งเสนอคำคัดค้านต่อศาลที่อยู่ในระดับเดียวกันหรือระดับที่สูงกว่าขึ้นอยู่กับสาระสำคัญแห่งคำตัดสินนั้น

ลักษณะพิเศษของการบั้งคัศแพ่งในประเทศญี่ปุ่นอีกประการหนึ่ง ได้แก่ ศาลที่มีเขตอำนาจบั้งคัศสามารถสั่งใ้มีการเริ่มกระบวนการพิจารณาคดีใหม่ได้ โดยจุดประสงค์อย่างหนึ่งใ้ให้อำนาจแก่ศาลในการที่จะแก้ปัญหาเรื่องผู้มีอิทธิพล โดยปกติแล้วการเริ่มกระบวนการยัดทรัพย์สามารถเริ่มได้โดยเจ้าหน้าที่ร้องขอใ้ทำการยึดและเจ้าหน้าที่จะร้องขอใ้เพิกถอนการยึดเมื่อใดก็ได้ แต่ศาลสามารถสั่งใ้เจ้าพนักงานเข้าไปสำรวจทรัพย์ที่ยึด แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญในการประเมินมูลค่าของทรัพย์สินและสั่งใ้มีการขายทรัพย์สินได้ทันทีโดยไม่ต้องรอใ้เจ้าหน้าที่มาร้องขอต่อศาล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศาลมีอำนาจที่จะสั่งใ้ดำเนินการได้ทันทีเท่ากับเป็นการลดภาระแก่เจ้าหน้าที่

มาตรการต่อสู้กับปัญหาในการบั้งคัศ

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีความแตกต่างกันมากในระบบบั้งคัศทางแพ่งของประเทศญี่ปุ่น คือ การบั้งคัศที่ถูกขัดขวางโดยพวกมาเฟียหรือผู้มีอิทธิพลที่เป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในสังคมของประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดทรัพย์สินที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ ตัวอย่างเช่น การที่กลุ่มผู้มีอิทธิพลต่างๆ สามารถยึดครองอสังหาริมทรัพย์ด้วยชื่อต่างๆ โดยการสั่งใ้ลูกสมุนเข้าไปแฝงตัวตามงานประมูลขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์โดยการกดราคาการประมูลใ้ต่ำทำให้สามารถซื้ออาคารเหล่านั้นได้ในราคาต่ำ

เพื่อป้องกันการดำเนินการดังกล่าวนี้ จึงมีมาตรการที่จะจัดการกับปัญหาพวกนั้น เช่น

1) การออกกฎหมายอาญาทั้งลงโทษและป้องกันการกระทำผิดของพวกผู้มีอิทธิพลเหล่านั้น เช่น การขึ้นบัญชีดำพวกเข้าครอบครองทรัพย์สินโดยผิดกฎหมาย

2) การให้อำนาจศาลออกหมายจับไล่ผู้เข้าครอบครองที่ผิดกฎหมายดังกล่าว ในกฎหมายปี 1979 ของญี่ปุ่นได้ให้อำนาจศาลที่จะบั้งคัศชำระหนี้ในการออกหมายจับไล่ผู้เข้า

ครอบครองอาคารหรือสถานที่ด้วยเหตุว่าลูกหนี้ไม่มีสิทธิในการครอบครองเหนือไปกว่าเจ้าหนี้ซึ่งตัวเองเป็นหนี้อยู่ในปี 1996 รัฐสภาได้ขยายอำนาจให้ศาลเพิ่มขึ้นเพื่อให้ศาลสามารถขับไล่ได้ แม้กระทั่งผู้ครอบครองซึ่งมีสิทธิเรียกร้องเหนือลูกหนี้แต่ไม่มีสิทธิเรียกร้องเหนือเจ้าหนี้ที่มีสิทธิในการบังคับชำระหนี้ การเพิ่มอำนาจให้ศาลเช่นนี้เป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐสภาต้องการป้องกันปัญหาการร่วมมือกันระหว่างผู้ยึดครองอสังหาริมทรัพย์นั้นกับเจ้าของที่มีสถานะเป็นลูกหนี้

3) หลังการขายทรัพย์สิน ศาลอาจมีคำสั่งตามที่อยู่ร้องขอให้ขับไล่ผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นได้โดยตรง อสังหาริมทรัพย์ใดที่มีเรื่องของการเช่าพัวพันอยู่ ต้องเป็นไปตามหลักดังนี้ การเช่าใดที่ได้ตกลงกันหลังจากที่เจ้าหนี้คนที่หนึ่งได้เริ่มกระบวนการยึดแล้วถือเป็นอันสิ้นสุด แต่ในอีกกรณีหนึ่ง การเช่าที่มีสิทธิก่อนและเหนือเจ้าหนี้มีประกันทั้งหลายรวมทั้งของผู้ขายทอดตลาดก็ยังคงมีอยู่

4) ขั้นตอนการขายทอดตลาด ศาลจะออกมาตรการเยียวยาในการปกป้องราคาของทรัพย์สินนั้น ได้แก่ การให้มีมาตรการหยุดการขาย หากพิจารณาได้ว่าเจ้าของหรือผู้เข้าครอบครองได้กระทำการบางอย่างที่จะทำให้ราคาทรัพย์สินมีมูลค่าลดลง ซึ่งศาลอาจมีคำสั่งห้ามการขายนั้นต่อไป นอกจากนี้ กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการยกเลิกเพิกถอนกระบวนการขายทอดตลาดว่าถ้าจำนวนเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดมีค่าไม่ครอบคลุมค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีรวมกับผลประโยชน์ของทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน ศาลจะยกเลิกเพิกถอนกระบวนการขายทอดตลาดนั้น⁶⁸ และกฎหมายยังได้บัญญัติถึงการเพิกถอนในกรณีการกระทำที่ทุจริตของตัวแทนในการขายทอดตลาดที่ขัดขวางการประมูลหรือสมรู้ร่วมคิดกันทำให้ราคาลดลง เจ้าพนักงานศาลมีอำนาจที่จะไล่บุคคลเหล่านั้นออกจากการประมูลและศาลจะไม่ยอมรับการขายทอดตลาดนั้น และความผิดของบุคคลที่ทุจริตอาจจะถูกลงโทษโดยไม่ให้เข้าประมูลทรัพย์สินทั่วประเทศเป็นระยะเวลาหนึ่งถึงสองปี⁶⁹

จากการบังคับคดีของประเทศญี่ปุ่นที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่า ญี่ปุ่นมีหลักทั่วไปของการบังคับคดีที่รวดเร็ว เห็นได้จาก คดีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินให้มีการยึดทรัพย์ไม่จำเป็นต้องเริ่มกระบวนการพิจารณาคดีใหม่ และการบังคับคดีแพ่งญี่ปุ่น เมื่อรวมระยะเวลาการดำเนินการทุกขั้นตอนจะใช้เวลาประมาณเพียง 8 เดือนถึง 1 ปี⁷⁰ และหลักการบังคับคดีของญี่ปุ่นยังให้อำนาจศาลสามารถสั่งให้เจ้าพนักงานเข้าไปสำรวจทรัพย์สินที่ยึด แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญในการประเมินมูลค่าของทรัพย์สินและสั่งให้มีการขายทรัพย์สินได้ทันทีโดยไม่ต้องรอให้เจ้าหนี้มาร้องขอ

⁶⁸ Civil Execution Law หรือ CEL Article 58 และ 60.

⁶⁹ Civil Execution Law หรือ CEL Article 65.

⁷⁰ การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ (น. 52). เล่มเดิม

ต่อศาล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้ดำเนินการ ได้ทันทีเท่ากับเป็นการลดภาระแก่ เจ้าหนี้ เห็นได้ชัดว่าเพื่อให้การบังคับคดีสะดวก นอกจากนี้ญี่ปุ่นมีมาตรการที่เข้มแข็งในการกำจัด ปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นจากการบังคับคดี ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้ได้ผลดี และยังทำให้เจ้าหนี้ สามารถบังคับชำระหนี้ได้รวดเร็วยิ่งขึ้นและเพื่อควบคุมให้คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องดำเนิน กระบวนการบังคับคดีโดยสุจริตด้วย

จากการศึกษาข้อความคิดพื้นฐานของการดำเนินกระบวนการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้อง ตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น เห็นได้ว่า แม้ว่าเรื่องการบังคับคดีจะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจน แต่การใช้สิทธิและการปฏิบัติหน้าที่ทั้งปวงซึ่งรวมทั้งการบังคับคดีก็ต้องดำเนินการโดยสุจริต ทำให้ การอ้างสิทธิตามบทกฎหมายหากเป็นการอันฝ่าฝืนต่อหลักสุจริตก็เป็นการอันฝ่าฝืนหรือต้องห้าม ตามกฎหมาย ซึ่งการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตนี้รวมถึงการใช้สิทธิเกินส่วนกว่าที่ตนมีอยู่ด้วยเพราะการ ใช้สิทธิเกินส่วนกว่าที่ตนมีอยู่ถือว่าไม่เป็นการใช้สิทธิของตนแล้ว นอกจากนี้การกระทำโดย ไม่สุจริตยังทำให้การบังคับคดีไม่เป็นไปตามหลักทั่วไปของการบังคับคดีในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่ง ของกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย เพราะเป็นการเอาเปรียบคู่ความอีกฝ่าย ทำให้คดีล่าช้าลงและทำให้ กระบวนการบังคับคดีไม่ดำเนินไปโดยสะดวก ในต่างประเทศ ได้มีมาตรการจัดการกับปัญหาการ ดำเนินกระบวนการบังคับคดีโดยไม่สุจริตไว้เพื่อให้การบังคับคดีเป็นไปโดยยุติธรรม รวดเร็วและ สะดวก อย่างเช่น ประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดเป็นบททั่วไปที่ใช้บังคับกับการกระทำที่ไม่สุจริต ทั้งปวง หรือประเทศญี่ปุ่นศาลจะออกมาตรการเยียวยาในการปกป้องราคาของทรัพย์สินนั้น ได้แก่ การให้มีมาตรการหยุดการขาย หากพิจารณาได้ว่าเจ้าของหรือผู้เช่าครอบครองได้กระทำการ บางอย่างที่จะทำให้ราคาทรัพย์สินมีมูลค่าลดลงหรือกรณีมีการกระทำที่ทุจริตของตัวแทนในการ ขายทอดตลาดที่ขัดขวางการประมูลหรือสมรู้ร่วมคิดกันทำให้ราคาลดลง กฎหมายให้อำนาจ เจ้าพนักงานศาลมีอำนาจที่จะไต่บุคคลเหล่านั้นออกจากประมูลและศาลจะไม่ยอมรับการขาย ทอดตลาดนั้น และความผิดของบุคคลที่ทุจริตอาจจะถูกลงโทษ โดยไม่ให้เข้าประมูลทรัพย์สิน ทั่วประเทศเป็นระยะเวลาหนึ่งถึงสองปี เป็นต้น สำหรับประเทศไทยก็ได้มีการกำหนดมาตรการทาง กฎหมายในการแก้ปัญหาความล่าช้าในการบังคับคดีไว้เช่นกันซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทถัดไป

3.2.2 เครื่องมือรัฐออสเตรเลีย

รัฐธรรมนูญของออสเตรเลียกำหนดให้แต่ละรัฐและเขตปกครองต่างมีอำนาจในทาง นิติบัญญัติเป็นของตนเองโดยเป็นอิสระแยกออกจากการบริหารราชการส่วนกลาง (Federal Government) แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายของรัฐและเขตปกครองจะไม่มีผลใช้บังคับหากขัดแย้งกับ กฎหมายของสหพันธรัฐ (Federal Law) สำนักงานใหญ่ของหน่วยงานในสังกัดการบริหารราชการ

ส่วนกลางมักตั้งอยู่ในเขตเมืองหลวง หรือ Australian Capital Territory⁷¹ การบังคับคดีและการขายทอดตลาดของประเทศออสเตรเลีย

3.2.2.1 การบังคับคดีของเครือรัฐออสเตรเลีย

การบังคับคดีของเครือรัฐออสเตรเลียนั้นจะดำเนินการโดยหน่วยงานที่เรียกว่า “Sheriff Office” ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1829 (พ.ศ. 2372) โดยมีพื้นฐานมาจากประเทศอังกฤษเนื่องจากเครือรัฐออสเตรเลียเป็นหนึ่งในอาณานิคมของประเทศอังกฤษ จึงได้รับอิทธิพลและแนวความคิดทางกฎหมายมาจากประเทศอังกฤษด้วย โดย Sheriff เป็นเจ้าหน้าที่ของศาลและเป็นตัวแทนของศาลในการบังคับคดีดังต่อไปนี้

1. คดีแพ่งทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นจาก District Court (ศาลมลรัฐ) หรือ Plain Court (ศาลท้องถิ่น)
2. บังคับชำระค่าปรับในคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นค่าปรับในคดีจราจรหรือค่าปรับในคดีลหุโทษ
3. บังคับคดีกับนายประกันในคดีอาญา
4. บังคับชำระหนี้ของรัฐทั้งหมด เช่น ค่าธรรมเนียมศาล ยกเว้นในคดีเกี่ยวกับภาษีอากรที่จะมีหน่วยงานดำเนินการโดยเฉพาะ

เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ศาลจะเป็นผู้ออกคำบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษามาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา โดยปกติแล้วจะกำหนดระยะเวลาให้ชำระหนี้ภายใน 28 วัน

หากครบกำหนดแล้วลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้จะต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ (Write of execution) หรือทำการอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ (Garnishee) โดยมีข้อจำกัดว่าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องมีจำนวนหนี้ตั้งแต่ 3,000 เหรียญออสเตรเลียขึ้นไปเท่านั้นจึงจะทำการยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นได้

เมื่อศาลออกหมายบังคับคดีแล้ว เจ้าหนี้จะต้องนำหมายบังคับคดีนั้นมาให้แก่ Sheriff เพื่อให้ Sheriff ไปทำการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ ซึ่งขั้นตอนในการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ก็จะเหมือนกับหนี้ของรัฐ ทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดมาให้ Sheriff จะทำการจำหน่ายโดยวิธีการขายทอดตลาดหมายบังคับคดีจะมีระยะเวลาที่เจ้าหนี้จะบังคับคดีได้ 12 ปีนับแต่วันออกหมายบังคับคดี

⁷¹ สุทธิพล ทวีชัยการ เลขานุการศาลแพ่ง บทความพิเศษ ประสพการณ์จากการดูงานศาลออสเตรเลีย วารสารศาลยุติธรรม.

ค่าธรรมเนียมของ Sheriff หากเป็นการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นจะคิดค่าธรรมเนียมในการดำเนินการเป็นเงิน 100 เหรียญออสเตรเลีย โดยเป็นรายได้ที่เข้ารัฐ ส่วน Sheriff จะได้รับเงินส่วนแบ่งจำนวนร้อยละ 3 ของเงินที่ได้จากการบังคับคดีทั้งหมด เป็นค่าตอบแทนในการดำเนินการ

3.2.2.2 การขายทอดตลาดของเครือรัฐออสเตรเลีย

ทรัพย์สินส่วนใหญ่ที่ Sheriff มักจะยึดมา มักจะเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน ดังนั้นเมื่อ Sheriff จะทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าว Sheriff จะต้องแจ้งกำหนดวันขายและสถานที่ที่เป็นทรัพย์สินที่ต้องจดทะเบียน (Party Involve) หาก Sheriff ไม่ประกาศแจ้งหรือแจ้งไม่ชอบการขายทอดตลาดนั้นก็จะไม่ชอบและ Sheriff อาจถูกฟ้องร้องให้รับผิดชอบได้หากเป็นการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ Sheriff จะต้องประกาศโฆษณากำหนดวันขายและสถานที่ขายลงในหนังสือพิมพ์ด้วยโดยปกติแล้ว Sheriff จะทำการขายทอดตลาด ณ โกดังเก็บทรัพย์สินนั้นจะไม่ไปขาย ณ สถานที่ยึด

การขายทอดตลาดของประเทศออสเตรเลียนอกจากกระทำการขายโดย Sheriff แล้วยังมีการดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินโดยผู้ทอดตลาดเอกชน (The Auctioneer) โดยแยกออกเป็นการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์และการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์

การขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ (บริษัท Haymans PTY จำกัด)

บริษัทจะรับขายทอดตลาดทรัพย์สินให้แก่บริษัทที่ทำการชำระบัญชีเพื่อเลิกกิจการซึ่งผู้ชำระบัญชีจะเป็นคนติดต่อ ผู้ทอดตลาด (Auctioneer) ให้ไปตรวจทรัพย์สินที่บริษัทโดยอาจเก็บทรัพย์สินไว้ที่บริษัทหรืออาจขนย้ายมาเก็บที่โกดังของผู้ทอดตลาดก็ได้ ดังนั้น งานของผู้ทอดตลาดเอกชนจะแยกโดยเด็ดขาดกับงาน Sheriff และโดยปกติแล้วผู้ทอดตลาดเอกชนจะไม่รับทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินให้กับบุคคลธรรมดา เพราะยากแก่การตรวจสอบว่า ทรัพย์สินนั้นมีที่มาอย่างไร ซึ่งมีความเสี่ยงว่าอาจเป็นทรัพย์สินที่ถูกขโมยมาได้

ทรัพย์สินที่จะนำมาขายทอดตลาดนั้น ผู้ทอดตลาดจะเป็นผู้ไปขนย้ายมาจากบริษัทเอง และต้องมาลงสารบบจัดเก็บอย่างดี มีการทำบาร์โค้ดและมีการรักษาความปลอดภัยที่ดีและต้องทำการตรวจสอบทรัพย์สินแต่ละชิ้นด้วยว่า เป็นทรัพย์สินของลูกหนี้หรือไม่ หรือลูกหนี้เช่าหรือเช่าซื้อ มา ซึ่งอาจต้องทำการขายอย่างมีเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์

การประเมินราคาทรัพย์สินที่จะทำการขายนี้จะให้บริษัทที่รับประเมินราคาโดยเฉพาะเป็นผู้ประเมินราคาให้ซึ่งโดยปกติแล้วจะอิงกับราคาตลาด แต่หากต้องการขายได้ง่ายขึ้นก็ต้องประเมินโดยใช้ Auction Value ซึ่งจะได้ราคาต่ำกว่าราคาตลาด

การขายทอดตลาด ผู้ทอดตลาดอาจทำการขาย ณ บริษัทเจ้าของทรัพย์สิน (On-Site) หรือ อาจทำการขายที่โกดังของผู้ทอดตลาดก็ได้ ซึ่งมีข้อได้เปรียบเสียเปรียบที่แตกต่างกัน โดยหากทำการขาย ณ ที่บริษัทเจ้าของทรัพย์สินจะได้ราคาที่ดีกว่า เนื่องจากสามารถตรวจสอบว่าทรัพย์สินสามารถใช้งานได้ และทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการขนทรัพย์สินมาที่โกดังด้วย ก่อนทำการขายผู้ทอดตลาดจะแจ้งให้แก่ผู้เข้าสู่อราคาราบว่าทรัพย์สินที่ทำการขายนี้มีเงื่อนไขอย่างไรหรือไม่เช่นลูกหนี้เข้าชื่อมาแต่ยังชำระค่าเช่าซื้อไม่ครบหรือลูกหนี้เข้ามาโดยเป็นการซื้อขายแบบมีเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์เพื่อผู้ซื้อจะได้ทราบว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรต่อไป

กระบวนการจำหน่ายทรัพย์สินตั้งแต่ไปรวบรวมทรัพย์สินจนถึงขายได้และจ่ายเงินให้แก่ลูกค้า จะใช้เวลาไม่เกิน 45 วัน เมื่อขายได้ผู้ทอดตลาดจะทำบัญชีรับจ่ายเงินให้แก่ลูกค้า (Consignment Payment Summary)

ผู้ทอดตลาดจะคิดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ (Commission) ร้อยละ 16.5 ของเงินที่ได้จากการขาย บวกกับภาษีของรัฐ ค่าประกันภัย ค่าธรรมเนียมบัตรเครดิต ค่าธรรมเนียมทางเทคนิค ค่าบริการ และค่าทึป นอกจากนี้ยังมีค่าขนส่งด้วย

ผู้ทอดตลาดจะเก็บข้อมูลในการขายทอดตลาดทั้งหมดไว้เป็นฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ถึงการขึ้นลงของราคาสินค้าและสถานะตลาดในแต่ละช่วงเวลา

การขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์

ผู้ทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ครบวงจร ตั้งแต่เป็นผู้จัดการ โครงการขายอสังหาริมทรัพย์ ให้บริการจัดหาสินเชื่อให้ผู้ที่ต้องการซื้อ ทำประกันภัยให้แก่อสังหาริมทรัพย์และผู้ทอดตลาด ผู้ที่ประกอบกิจการเป็นผู้ทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์จะต้องได้รับอนุญาตจากรัฐ

ผู้ที่ขึ้นทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์จะต้องได้รับการอบรมทักษะในด้านต่างไม่ว่าจะเป็น การแนะนำ การบรรยายลักษณะของทรัพย์สินที่ทำการขาย ตอบคำถาม การดำเนินการประมูล การออกเสียงและกิริยาท่าทาง รวมตลอดถึงการแต่งกาย ซึ่งจะมีแบบสอบถามผู้ร่วมในการประกวดขายเพื่อประเมินผู้ทอดตลาดในด้านต่างๆ⁷²

3.2.3 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

การปฏิรูปกฎหมายบังคับคดีของสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่พยายามแยกกฎหมายบังคับคดีออกจากกฎหมายวิธีพิจารณาความเริ่มตั้งแต่ในกฎหมายลงวันที่ 9 กรกฎาคม 1991 โดยมองว่ากฎหมาย

⁷² จาก ระบบการบังคับคดีแพ่งของประเทศออสเตรเลีย โดย ขวัญระพี จุฬารัตน์พันธ์ และคณะ, 2547, รายงานการศึกษาดูงาน กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม, น. 26.

บังคับคดีจะต้องไม่เป็นเพียงบท 5 หรือบทสุดท้ายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งใหม่ (The New Code of Civil Procedure) แต่จะต้องเป็นประมวลกฎหมายแยกออกมา ซึ่งเรียกว่าประมวลกฎหมายบังคับคดี (The Code of Execution) แม้กระนั้นก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าประมวลกฎหมายบังคับคดีแยกจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอย่างเด็ดขาด แต่การแยกกฎหมายบังคับคดีออกมาเป็นการสร้างรูปแบบกฎหมายบังคับคดีออกมาใหม่ ซึ่งมีหน้าที่ในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับการบังคับคดี และยังเป็นการพัฒนาที่สำคัญของการบังคับคดีที่สามารถนำมาใช้ได้กับคดีหลายประเภท อันได้แก่ คดีล้มละลาย เป็นต้นด้วย เป็นการทำให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น⁷³ การปฏิรูปของกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของฝรั่งเศสอยู่บนพื้นฐานของหลักความเร็ว แต่ความเร็วต้องไม่ทำให้เสียสมดุลของอำนาจในการพิจารณาคดีหรือปฏิเสธความเป็นธรรม คือความเร็วต้องไม่ทำให้สูญเสียคุณภาพในคำตัดสิน ต้องไม่ใช่ความเร็วอย่างเคร่งครัด คือความเร็วเป็นเพียงหนึ่งในเป้าหมายที่พยายามจะลดเวลาที่เปล่าประโยชน์ มันเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับความยุติธรรมก่อนเวลาผ่านไป คือยิ่งเวลาผ่านไป ความยุติธรรมก็จะน้อยลงแต่ต้องมีความสมดุลระหว่างความเร็วและคุณภาพการตัดสินที่ได้รับ โดยเวลาใดเป็นเวลาที่เหมาะสมนั้นไม่สามารถกำหนดได้ขึ้นอยู่กับกรณีๆ ไป⁷⁴

นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังมีเรื่องการบริหารจัดการคดีโดยความร่วมมือระหว่างศาลและคู่ความเพื่อให้คดีมีประสิทธิภาพ ยุติธรรมและรวดเร็ว โดยการประนีประนอมกันเป็นสิ่งที่คู่ความต้องการ และกระบวนการพิจารณาของฝรั่งเศสไม่มีแบบพิธีการเยอะ เพื่อให้กระบวนการง่ายสะดวก และฝรั่งเศสยังมีการนำเทคโนโลยีสื่อสารมาใช้ในระบบพิจารณาคดีทำให้ค่าใช้จ่ายลดลง รูปแบบง่ายขึ้นและฝรั่งเศสมีระบบช่วยเหลือทางกฎหมายเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกฎหมายและได้รับการคุ้มครองสิทธิของตนอย่างเป็นธรรมซึ่งเป็นไปตามกฎหมายสิทธิขั้นพื้นฐานของ EU (European Union)⁷⁵

⁷³ จาก ปัญหาความล่าช้าในการบังคับคดีแพ่งหลังการยึดทรัพย์เพื่อขายทอดตลาด (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหามบัณฑิต) (น. 29), โดย กนกวรรณ จานเจือ, 2556, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁷⁴ Soraya AMRANI-MEKKI, Le principe de célérité ,Revue française d'administration publique 2008/1, n° 125, pp. 43-53.

⁷⁵ Loïc CADIET . From Introduction to French Civil Justice System and Civil Procedural Law. (pp. 363-381), by lectures given as Visiting Professor at Ritsumeikan September 2010, University, Kyoto.

ขั้นตอนการยึดทรัพย์และขายทอดตลาด

การบังคับคดีของฝรั่งเศส เจ้าหนี้ต้องบังคับคดีภายใน 10 ปี⁷⁶ โดยการยึดสามารถครอบคลุมทรัพย์สินของลูกหนี้ทั้งหมด แม้ว่าจะยึดถือโดยบุคคลภายนอก และรวมถึงสิทธิเรียกร้องที่ลูกหนี้มีต่อลูกหนี้ของลูกหนี้ด้วย⁷⁷ การดำเนินการบังคับคดีและการยึดทรัพย์ เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ⁷⁸ หากเจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนมีข้อสงสัย อาจร้องขอต่อศาลให้กำหนดมาตรการที่จำเป็นก็ได้⁷⁹

บุคคลอื่นไม่สามารถขัดขวางการดำเนินการบังคับคดีทรัพย์สินของลูกหนี้ได้ หากบุคคลอื่นมีสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้อย่างไร บุคคลนั้นต้องร้องขอต่อศาล หากคำร้องไม่มีเหตุผลตามกฎหมายแล้วนำทรัพย์สินให้พ้นไปจากการบังคับคดี บุคคลนั้นต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย⁸⁰

การบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ในประเทศฝรั่งเศสไม่ได้มีการแยกแยะว่าเป็นทรัพย์สินที่มีหลักประกันหรือไม่มีหลักประกัน หากแต่เป็นการบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินโดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนทำการยึดทรัพย์สิน ทั้งที่เป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องนำคำพิพากษามายื่นให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชน เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะตรวจสอบว่าคดีดังกล่าวอยู่ในเขตอำนาจของตนหรือไม่ สถานภาพของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นอย่างไรและหาวิธีการบังคับคดีที่ดีที่สุดกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา และเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องพิจารณาด้วยว่าคำพิพากษาดังกล่าวถึงที่สุดหรือยัง เพราะหากคดียังไม่ถึงที่สุดหรือมีการคุ้มครองชั่วคราว การบังคับคดีจะต้องถูกระงับไว้ก่อน ในระหว่างที่ทรัพย์สินถูกยึดนั้น ลูกหนี้ตามคำพิพากษายังเป็นเจ้าของและดูแลทรัพย์สินได้แต่ไม่สามารถจำหน่ายจ่ายโอนได้

ส่วนการขายทอดตลาดนั้นแบ่งเป็น 2 กรณีคือ การขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์และการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์

การขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์นั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะแจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบไม่น้อยกว่า 1 เดือน เพื่อให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีเวลาที่จะดำเนินการขายทรัพย์สินที่ถูกยึดได้เองในราคาที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเห็นว่าเหมาะสมที่สุด ซึ่งลูกหนี้ตามคำ

⁷⁶ Code de procedure civile d'exécution, Article L111-4.

⁷⁷ Code de procedure civile d'exécution, Article L112-1.

⁷⁸ Code de procedure civile d'exécution, Article L122-1.

⁷⁹ Code de procedure civile d'exécution, Article L122-2.

⁸⁰ Code de procedure civile d'exécution, Article L123-1.

พิพากษาจะต้องดำเนินการยื่นคำร้องขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี⁸¹ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะสอบถามไปที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อพิจารณาก่อน หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่เห็นชอบด้วย เจ้าพนักงานบังคับคดีจะนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดต่อไป⁸²

การขายทอดตลาด ในประกาศขายทอดตลาด เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะต้องระบุสถานที่ วัน เวลาที่จะทำการขายและปิดประกาศขายทอดตลาดไว้ ณ ที่ทำการอำเภอที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีภูมิลำเนาอยู่และสถานที่ที่จะทำการขายทอดตลาด สถานที่ที่จะขายทรัพย์สินปกติจะให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้เลือกซึ่งอาจเป็นสถานที่ที่ทรัพย์สินตั้งอยู่หรือตลาดสาธารณะก็ได้

ผู้ที่ให้ราคาสูงสุดจะเป็นผู้ที่ได้ทรัพย์สินนั้นไป การขายจะสิ้นสุดลงเมื่อสามารถขายทรัพย์สินนั้นได้ในราคาที่เพียงพอชำระหนี้ตามคำพิพากษารวมทั้งดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียม⁸³ กรณีที่ผู้ซื้อทรัพย์สินชำระราคาครบถ้วนกฎหมายไม่อนุญาตให้นำทรัพย์สินออกขายอีกเป็นครั้งที่สอง แม้จะเสนอให้ราคาที่สูงกว่า ซึ่งแตกต่างจากอสังหาริมทรัพย์ ผู้ที่ซื้อทรัพย์สินได้จะได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทันที หากผู้ซื้อไม่ชำระราคา เจ้าพนักงานบังคับคดีเอกชนจะสามารถนำทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาดเป็นครั้งที่สอง ถ้าขายได้ราคาต่ำกว่าการขายครั้งแรก ผู้ซื้อทรัพย์สินครั้งแรกต้องชำระราคาสองส่วนต่าง⁸⁴

ส่วนการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์เริ่มจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีหมายแจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ภายในกำหนดเวลาในหมายบังคับคดีของศาล หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ชำระหนี้ภายในกำหนด เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะจดทะเบียนหมายแจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้ ณ สำนักงานทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งมีผลเป็นการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานับแต่วันที่มีการจดทะเบียน หลังจากนั้นจะต้องแจ้งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบการยึด เมื่อพ้น 14 วันแล้วเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลให้มีการขายทอดตลาดได้ หลังจากนั้นจะมีการประกาศแจ้งการขายทอดตลาดทรัพย์สินเพื่อให้ผู้สนใจได้ทราบทั่วกัน

การขายทอดตลาดจะต้องกระทำอย่างเปิดเผย ณ ศาลจังหวัด ภายใต้การควบคุมของศาล บุคคลที่จะเข้าสู่วราคาดีจะต้องมีนายความเป็นตัวแทนในการเข้าสู่วราคาดีด้วย ในกรณีที่ผู้ให้ราคาสูงสุดไม่สามารถชำระราคาได้ นายความจะต้องร่วมรับผิดชอบ กรณีมีผู้ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดแล้ว ศาลจะมีคำพิพากษาเรื่องการซื้อทรัพย์สินให้ผู้ซื้อเป็นผู้ได้กรรมสิทธิ์นับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา

⁸¹ Code de procedure civile d'exécution, Article L322-3.

⁸² Code de procedure civile d'exécution, Article L221-3.

⁸³ Code de procedure civile d'exécution, Article L221-4.

⁸⁴ Code de procedure civile d'exécution, Article L322-12.

คำพิพากษาที่เป็นหลักฐานการแสดงการ โอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์จะใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอกได้ต่อเมื่อได้มีการจดทะเบียนการ โอนกรรมสิทธิ์ ณ สำนักงานทะเบียนอสังหาริมทรัพย์โดยต้องดำเนินการภายใน 2 เดือนนับแต่วันที่มิคำพิพากษา มิฉะนั้นจะต้องดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้นใหม่โดยผู้ที่ซื้อทรัพย์สินได้ครั้งแรกจะต้องรับผิดชอบส่วนต่างในกรณีที่ขายทรัพย์สินได้ราคาน้อยกว่าครั้งแรกโดยกฎหมายฝรั่งเศสไม่มีบทบัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องร้องคัดค้านการขายทอดตลาดต่อศาลได้แต่ได้ให้สิทธิตามกฎหมายแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องที่จะร้องคัดค้านการขายทอดตลาดได้หลายกรณี เช่น กรณีที่ลูกหนี้ร้องคัดค้านว่าการยึดทรัพย์สินนั้นเป็นโมฆะเนื่องจากทำการยึดทรัพย์สินโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือกรณีที่บุคคลภายนอกที่ร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดเนื่องจากทรัพย์สินที่ถูกยึดเป็นกรรมสิทธิ์ของตนหรือคนมีสิทธิอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับกรรมสิทธิ์เหนือทรัพย์สินนั้น เช่น สิทธิในการใช้สอยและเก็บกิน เป็นต้น

กรณีการบังคับคดีหุ้นและพันธบัตร (Stocks and Bonds) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (Code de Procedure Civile) ไม่ได้ระบุกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบังคับคดีหุ้นและพันธบัตรเอาไว้เป็นกรณีพิเศษเพราะถือว่าเป็นสิทธิที่มีตัวตนเป็นเสมือนสิ่งของที่สามารรถยึดได้ อย่างเช่นวิธีการธรรมดา ถ้าอยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือถูกยึดไว้โดย นายหน้าในนามของนายหน้า ทรัพย์สินดังกล่าวก็อาจถูกบังคับโดยวิธี Saisie Arret ได้เช่นกันแต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่บุคคลในฝรั่งเศสได้วางตราสารผู้ถือไว้กับสถาบันที่เรียกว่า Sicovam ซึ่งคล้ายกับคลังสินค้าหรือสถานที่หักบัญชีของธนาคาร สำหรับผู้ถือหลักทรัพย์ประกันทั้งหลายแล้ว ถ้าบุคคลที่วางตราสารเหล่านั้นไว้เป็นหลักประกันการจัดการทางธุรกิจระหว่างกัน ในสถาบัน Sicovam ก็จะไม่ต้องโอนตราสารให้แก่กัน เพียงแต่ทำสัญญาเข้ามาลงบัญชีไว้ต่อกันก็เพียงพอ และบุคคลที่ต้องการถอนหลักทรัพย์คืนก็มีสิทธิเพียงที่จะได้รับหลักประกันชนิดเดียวกันคืนเท่านั้น ไม่สามารถจะเจาะจงเอาหลักประกันฉบับที่ได้วางไว้คืนได้ สำหรับฐานการวางหลักประกันต่อ Sicovam ไม่ถือเป็นตัวเงินและการวางหลักทรัพย์ใน Sicovam ก็ทำได้โดยผ่านนายหน้า ธนาคาร หรือสื่อกลางประเภทที่เหมือนกันเท่านั้น นอกจากนั้นตามกฎหมายหลักทรัพย์ที่ประกันที่วางไว้กับ Sicovam นี้ ไม่อาจจะถูกบังคับโดยวิธีอายัดบุคคลภายนอกได้ แม้ว่ากรณีจะดูเหมือนว่าสามารถทำคำสั่งอายัดต่อนายหน้าหรือธนาคารซึ่งเป็นเสมือนสื่อกลางของการฝากทรัพย์สินนั้นไว้ก็ตาม⁸⁵

ในประเทศฝรั่งเศส การยึดตราสารนั้นก็จะเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ถือหุ้นขายหุ้นของตนที่ถูกยึดไว้ เว้นแต่ผู้ถือหุ้นจะได้รับต้นฉบับแล้ว และสิทธิที่จะได้รับเงินปันผลของผู้ถือหุ้นนั้น เงิน

⁸⁵ จาก “ปัญหากฎหมายในการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินที่มีใช้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา” โดย ชนิดา ทองดี, 2557, น. 87-88.

ปีนผลจะไม่ถูกส่งทางไปรษณีย์มายังผู้ถือหุ้น แต่จะถูกจ่ายที่สำนักงานของบริษัทหรือตัวแทนของผู้ถือหุ้นตามที่แสดงไว้ในทะเบียนผู้ถือหุ้น ซึ่งต่อจากนั้นก็ประทับตราไว้

การป้องกันปัญหาที่เกิดจากการบังคับคดี

ศาลที่บังคับคดีมีอำนาจสั่งลงโทษกรณีคู่ความดำเนินกระบวนการบังคับคดีใดๆที่ไม่จำเป็นหรือไม่เหมาะสม และเจ้าหนี้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายกรณีดำเนินการฝ่าฝืนการยึดทรัพย์⁸⁶ และศาลที่บังคับคดีมีอำนาจสั่งให้ลูกหนี้รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายกรณีต่อสู้คดีไม่เหมาะสม⁸⁷ โดยศาลอาจสั่งลงโทษปรับและกำหนดจำนวนโทษปรับในการดำเนินการบังคับคดีที่เห็นว่าไม่มีความจำเป็น⁸⁸ โทษปรับแตกต่างกันหากจากค่าเสียหาย โทษปรับนั้นมีทั้งในชั้นชั่วคราวและศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ โทษปรับถือว่าชั่วคราวจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด⁸⁹ การกำหนดโทษให้คำนึงถึงพฤติกรรมของผู้กระทำและความร้ายแรงของการกระทำ โทษปรับอาจถูกยกเลิกทั้งหมดหรือบางส่วนถ้าปรากฏว่า ความล่าช้าในการดำเนินการบังคับคดีตามคำสั่งศาลทั้งหมดหรือบางส่วนเกิดจากเหตุภายนอก⁹⁰ ซึ่งโทษปรับนั้น จะมีผลนานเท่าไรศาลเป็นผู้กำหนด แต่ไม่สามารถกำหนดก่อนวันที่คำตัดสินมีผลบังคับใช้⁹¹

นอกจากนี้ในเรื่องขับไล่ ได้มีมาตรการป้องกันการเกิดปัญหาความล่าช้าในการบังคับคดี โดยศาลอาจสั่งลงโทษปรับเพื่อบังคับให้ผู้ครอบครองออกจากที่พิพาท⁹² จำนวนโทษปรับต้องไม่เกินจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยนำการกระทำของลูกหนี้มาพิจารณาประกอบ⁹³

บุคคลใดอาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่ออนุญาตให้ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้โดยต้องแสดงให้เห็นว่ามีแนวโน้มที่จะเป็นอันตรายต่อการกลับคืน⁹⁴ โดยการขออนุญาตให้ทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาล⁹⁵ แม้ศาลอนุญาตให้ดำเนินการมาตรการป้องกันแล้ว ศาลอาจทบทวนการตัดสินใจของตนหรือเงื่อนไขของการบังคับคดีก็ได้ กรณีนี้ให้ศาลกำหนดวันพิจารณาโดยคำนึงถึง

⁸⁶ Code de procedure civile d'exécution, Article L121-1.

⁸⁷ Code de procedure civile d'exécution, Article L121-3.

⁸⁸ Code de procedure civile d'exécution, Article L131-1.

⁸⁹ Code de procedure civile d'exécution, Article L131-2.

⁹⁰ Code de procedure civile d'exécution, Article L131-4.

⁹¹ Code de procedure civile d'exécution, Article R131-1.

⁹² Code de procedure civile d'exécution, Article L421-1.

⁹³ Code de procedure civile d'exécution, Article L421-2.

⁹⁴ Code de procedure civile d'exécution, Article L511-1.

⁹⁵ Code de procedure civile d'exécution, Article R511-1.

สิทธิแก่ลูกหนี้ให้สามารถได้รับการพิจารณาโดยเร็ว⁹⁶ การอนุญาตเป็นโมฆะเมื่อมาตรการป้องกันไม่ดำเนินการภายใน 3 เดือนนับแต่ตั้ง⁹⁷ ถ้ามาตรการป้องกันไม่สามารถบังคับใช้ได้ ภายในเดือนถัดไปของการดำเนินการมาตรการป้องกัน เจ้าหนี้อาจเสนอต่อศาลให้สิ้นสุดมาตรการและให้การบังคับคดีดำเนินการต่อไป⁹⁸ หากมาตรการป้องกันอยู่ในการดำเนินการของบุคคลภายนอก ให้เจ้าหนี้ส่งสำเนาเอกสารหลักฐานภายใน 8 วันหลังจากวันนัดพิจารณา มิฉะนั้นมาตรการป้องกันโมฆะ⁹⁹

⁹⁶ Code de procedure civile d'exécution, Article R511-5.

⁹⁷ Code de procedure civile d'exécution, Article R511-6.

⁹⁸ Code de procedure civile d'exécution, Article R511-7.

⁹⁹ Code de procedure civile d'exécution, Article R511-8.

บทที่ 4

วิเคราะห์กระบวนการและปัญหาการบังคับคดีหุ้นที่ยึด

โดยเจ้าพนักงานบังคับคดี

เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้แก่ตนตามหมายบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 กำหนดห้ามมิให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่จะพอชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในคดีและค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี ประกอบกับ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ข้อ 18 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่เพียงประมาณราคาที่จะขายทอดตลาดได้พอชำระหนี้ตามหมายบังคับคดี พร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในคดีและค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี เว้นแต่จะได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ หรือศาลมีคำสั่งไว้เป็นอย่างอื่น ถ้าทรัพย์สินดังกล่าวนั้นมีราคามากกว่าหนี้ และมีอาจแบ่งยึดได้โดยมิให้ทรัพย์สินนั้นเสื่อมเสียราคา เช่น ทำให้เปลี่ยนแปลงและราคาตกต่ำ ทั้งทรัพย์สินที่จะยึดให้พอคุ้มจำนวนหนี้ไม่ปรากฏด้วยแล้ว ก็ให้ยึดทรัพย์สินส่วนนั้นออกขายทอดตลาดถึงแม้ผู้นายึดจะชี้ให้ยึดแต่เพียงบางส่วนก็ดี

ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีนำยึดนั้นหากไม่ต้องห้ามตามกฎหมายหรือไม่เกินกว่าที่จะพอชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาพร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในคดีและค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดตามคำขอของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา โดยทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึด เช่น ที่ดิน ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง สิ่งปลูกสร้าง ห้องชุด ทรัพย์สินทั่วไป (เช่น เครื่องจักร รถยนต์ ปีน ตู้ เตียง เกาอี้ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น) สิทธิการเช่า หุ่น เป็นต้น

หุ้นถือเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งที่มีมูลค่าในตนเอง โดยหุ้นถือเป็นทุนของธุรกิจทุกประเภท เช่น บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด เป็นต้น ซึ่งได้นำหุ้นออกขายแก่ผู้ถือหุ้นเพื่อหาทุนมาดำเนินกิจการธุรกิจของบริษัท เงินหรือทรัพย์สินสิ่งอื่นที่ผู้ถือหุ้นได้จ่ายเป็นค่าหุ้นให้กับบริษัท ถือเป็นทุนของบริษัทในส่วนของผู้ถือหุ้น (Equity) หุ้นแต่ละหุ้นจะเป็นตัวแทนความเป็นเจ้าของในบางส่วนได้ส่วนเสี้ยวของบริษัท และทำให้ผู้ถือหุ้นมีสิทธิและอำนาจหลายประการ กล่าวคือ

1. การมีสิทธิทางการเงินในการที่จะได้รับเงินปันผลในระหว่างที่บริษัทยังดำเนินกิจการอยู่

2. มีสิทธิที่จะได้รับส่วนแบ่งในทรัพย์สินของบริษัทตามสัดส่วนที่ได้ลงทุน ภายหลังจากที่เลิกบริษัทและมีการชำระบัญชี

3. เพื่อสิทธิการเงินของผู้ถือหุ้น กฎหมายกำหนดให้ผู้ถือหุ้นมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนมติในธุรกรรมที่สำคัญๆ ของบริษัท

4. ผู้ถือหุ้นมีสิทธิที่จะขายหุ้นของตนได้เมื่อต้องการเปลี่ยนเป็นเงินสด¹

หุ้นอาจได้มาโดยการซื้อขายจากบริษัทหรือจากการซื้อต่อมาจากผู้อื่น (ผู้ถือหุ้น) เป็นทรัพย์สินชนิดหนึ่งที่สามารถจำหน่ายโอนและเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทได้ หุ้นอาจเป็นหุ้นที่มีการชำระราคาเต็มมูลค่าแล้วหรืออาจเป็นหุ้นที่ชำระราคาเพียงบางส่วนก็ได้ หุ้นที่ชำระราคาเพียงบางส่วน บริษัทอาจจะเรียกให้ชำระส่วนที่ยังขาดอยู่เมื่อใดก็ได้ หรือหากกรณีที่บริษัทมีทรัพย์สินไม่พอชำระหนี้แก่เจ้าหนี้เจ้าก็ชอบที่จะเรียกให้ผู้ถือหุ้นนำเงินส่วนที่เหลือมาชำระแก่บริษัทได้นำมาชำระหนี้ของบริษัท²

ดังนั้น หุ้นที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจึงเป็นทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาชอบที่จะนำยึดออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้แก่ตนได้

4.1 การยึดหุ้นโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 แล้วพบว่าไม่ได้กำหนดวิธีการการ ขั้นตอนการยึดหุ้นเอาไว้เหมือนเช่นการยึดอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ ทางปฏิบัติโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการยึดหุ้น โดยการยึดอย่างอสังหาริมทรัพย์กล่าวคือ

1. เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับคำร้องขอให้ยึดหุ้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการตรวจสอบและทำความเข้าใจให้แน่ชัดว่าจะต้องยึดทรัพย์อะไร ของใคร และจำนวนราคาทรัพย์ที่จะทำการยึดได้ตามกฎหมายมีประมาณเท่าใด พร้อมทั้งนำประกาศการยึดทรัพย์ไปปิดไว้ ณ บริษัทผู้ออกไปหุ้น³

2. ผู้นำยึดต้องนำส่งเอกสารประกอบการยึด กล่าวคือ

2.1 ใบหุ้น หรือหากนำใบหุ้นมาไม่ได้ก็ให้นำสำเนาใบหุ้นซึ่งมีเจ้าหน้าที่รับรองไม่เกิน 1 เดือน

¹ จาก คำอธิบายเรียงมาตรากฎหมายลักษณะห้างหุ้นส่วนและบริษัท (พิมพ์ครั้งที่ 6), โดย ทิพย์ชนก รัตโนสถ, 2556, กรุงเทพฯ:

² คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ห้างหุ้นส่วนและบริษัท (น. 280). เล่มเดิม

³ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522, ข้อ 11.

2.2 สำเนาทะเบียนบ้าน หนังสือรับรองนิติบุคคล ผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วม คู่สมรส ทายาท ผู้รับจำนำ เป็นต้น ที่เกี่ยวข้องกับหุ้นที่ยึดที่เป็นปัจจุบันซึ่งนายทะเบียนรับรองไม่เกิน 1 เดือน ถ้าหากมี⁴

2.3 หลักฐานการจัดตั้งบริษัทออกไปหุ้น และสถานะของบริษัทว่ามีสถานะความเป็นบุคคลตามกฎหมายหรือไม่

3. เจ้าพนักงานบังคับคดีจะตรวจสอบว่าใบหุ้นที่ผู้นำยึดร้องขอให้ยึดหุ้นนั้น มีเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในคดีอื่นได้ยึดหรืออายัดไว้แล้วหรือไม่ หรือเป็นทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบในการบังคับคดีหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 285, 286, 290 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการยึดทรัพย์สินกสิกร พ.ศ. 2475 หรือกฎหมายอื่นๆ⁵

4. เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องตรวจสอบหมายบังคับคดีว่าศาลมีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินโดยเฉพาะเจาะจงหรือไม่ หากศาลมีศาลมีคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินโดยเฉพาะเจาะจง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดแต่เฉพาะทรัพย์สินนั้น⁶

5. โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องถามผู้นำยึดเสียก่อนการยึดว่าหุ้นที่ผู้นำยึดมีชื่อผู้ใดเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ทางทะเบียนนั้น หากผู้นำยึดแถลงว่าเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานบังคับคดีเชื่อตามคำแถลงของผู้นำยึดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการยึดหุ้นดังกล่าวเพื่อทำการขายทอดตลาดต่อไป โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องบันทึกรายละเอียดแห่งทรัพย์สินที่ทำการยึดและข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับคดีนั้นๆ โดยให้จัดทำรายงานการยึดหุ้น ณ ที่ทำการยึดหุ้น หมายแจ้งให้การยึดหุ้นพร้อมราคาประเมินและสำเนาหมายบังคับคดีไปให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ผู้มีส่วนได้เสียอื่นในคดี (ถ้ามี) นายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท บริษัทผู้ออกใบหุ้น และบริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด

6. เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหุ้นดังกล่าวแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะรายงานศาลโดยส่งรายงานการยึดทรัพย์สินพร้อมด้วยบัญชีทรัพย์สินการยึดทรัพย์สิน ต่อศาลเป็นคราวๆ และขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ทำการยึดนั้น⁷

จากการพิจารณาแล้วจะเห็นว่าในขั้นตอนตอนการยึดหุ้นนั้นเป็นขั้นตอนการยึดอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งการยึดนั้นถือตามที่หน่วยงานของรัฐออกให้ทางทะเบียนพิจารณาจากผู้ที่มีชื่อทางทะเบียนเป็นสำคัญ แต่การยึดหุ้นมีเอกสารประกอบการพิจารณาอีกนอกเหนือจากเอกสารที่

⁴ คำสั่งกรมบังคับคดี ที่ 452/2548 เรื่อง การปฏิบัติงานการยึดทรัพย์สิน

⁵ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522, ข้อ 20.

⁶ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522, ข้อ 21.

⁷ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522, ข้อ 46.

เจ้าพนักงานบังคับคดีเรียกให้นำส่ง เช่น ข้อบังคับของบริษัทหนังสือบริคณห์สนธิ เพื่อพิจารณาประกอบการยึดว่าหุ้นที่ทำการยึดนั้นมีข้อกำหนดต้องห้าม หรือเป็นหุ้นที่ได้มีการชำระเงินเต็มมูลค่าแล้วหรือไม่ (กรณีบริษัทจำกัด) รวมถึงหุ้นดังกล่าวนั้นได้มีการนำไปเป็นหลักประกันอื่นหรือไม่ เช่น ออานาเอาหุ้นไปจำหน่าย (กรณีการยึดตามสำเนาเอกสารสิทธิ) การนำเอาไปเป็นหลักประกันการกู้ยืมเงิน เป็นต้น

กรณีศึกษา คดีของศาลจังหวัดลิ่งชัน ระหว่าง โจทก์ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) จำเลย (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้แก่โจทก์ จำนวน 1,000,000 บาท และออกคำสั่งบังคับให้จำเลยชำระเงินภายใน 30 วัน เมื่อพ้นกำหนดจำเลยไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ผู้เป็น โจทก์จึงร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดี และตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อบังคับชำระหนี้ เจ้าหนี้ผู้เป็น โจทก์แถลงขอนำยึดหุ้นของบริษัท สถานะดี จำกัด ที่ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ถือหุ้น โดยนำสำเนาใบหุ้นที่เจ้าหน้าที่รับรองไม่เกิน 1 เดือน มาแสดงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีทำการตรวจสอบแล้วไม่พบว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาดตกเป็นบุคคลล้มละลายและหุ้นดังกล่าวไม่มีเจ้าหนี้อื่นยึดไว้ก่อน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการยึดหุ้นดังกล่าว และรายงานศาลขออนุญาตขายทอดตลาดหุ้น การยึดหุ้นดังกล่าวนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีมิได้เรียกให้เจ้าหนี้ผู้เป็น โจทก์นำส่งหลักฐานเกี่ยวกับสถานะของบริษัทว่าบริษัทผู้ถือหุ้นนั้นมีสถานะอย่างไร เช่น บริษัทดังกล่าวอาจเป็นบริษัทร้าง หรืออยู่ระหว่างการชำระบัญชี หรืออาจอยู่ระหว่างการฟื้นฟูกิจการ อันเป็นเหตุให้มูลค่าของหุ้นไม่มีราคา และหากบริษัทดังกล่าวมีการชำระบัญชีเสร็จแล้ว สถานะความเป็นบุคคลของบริษัทผู้ถือหุ้นย่อมไม่มี ย่อมเป็นภาระของโจทก์ในการต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย

การที่กรมบังคับคดีมิได้กำหนดขั้นตอนการยึดหุ้นเอาไว้อย่างชัดเจน แต่กลับเอาวิธีการยึดอสังหาริมทรัพย์ที่มีทะเบียนมาใช้บังคับการการยึดหุ้นเป็นวิธีการและขั้นตอนที่ไม่เหมาะสมกับสภาพของทรัพย์สิน อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลภายนอก ที่มีใช้คู่ความในคดีเช่น ผู้รับจำหน่าย หรือ เจ้าหนี้ตามสัญญาค้ำประกัน ย่อมเป็นช่องว่างให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลอื่นใดใช้เป็นช่องทางเพื่อเอาเปรียบผู้มีส่วนได้เสียในคดี ไม่ว่าจะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่น การที่บริษัทเจ้าของหุ้นมีการดำเนินการกิจการบริษัทมีผลกำไรสูง ต่อมาผู้ถือหุ้นคนหนึ่ง在公司ดังกล่าวถูกศาลพิพากษาให้แพ้คดีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้นำยึดหุ้นดังกล่าว โดยแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าราคาของหุ้นดังกล่าวน้อยกว่ามูลค่าของหุ้นที่แท้จริง ต่อมามีการขายทอดตลาดหุ้นปรากฏว่าขายได้ตามราคาที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้แถลงไว้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อบริษัทเจ้าของหุ้น และมีผลต่อบริษัทดังกล่าวและมีผลต่อความเชื่อมั่นของบริษัทซึ่งเกิดความเสียหายแก่บริษัท ทั้งนี้รวมถึงลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพราะการขาย

หุ้นได้ราคาน้อยกว่าราคาที่แท้จริง ลูกหนี้ชำระหนี้ที่น้อยลงและยังคงรับภาระในดอกเบี้ยจากหนี้ตามคำพิพากษาที่ยังชำระไม่ครบถ้วน

กรณีเงินปันผลหุ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1200 บัญญัติว่า การแจกเงินปันผลนั้น ต้องคิดตามส่วนจำนวนซึ่งผู้ถือหุ้นได้ส่งเงินแล้วในหุ้นหนึ่งๆ เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นในเรื่องหุ้นบุริมสิทธิ ดังนั้นมีข้อพิจารณาว่าเงินปันผลที่เกิดขึ้นระหว่างที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ไถ่หนี้เป็นส่วนหนึ่งของเงินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีรวบรวมเพื่อนำมาบังคับชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303 วรรคสองบัญญัติว่า การยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างนั้น ครอบคลุมไปถึงดอกผลแห่งทรัพย์นั้นด้วย

ดังนั้นต้องพิจารณาว่าเงินปันผลหุ้นนั้นมีลักษณะเป็นดอกผลของหุ้นหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 148 บัญญัติว่า “ดอกผลของทรัพย์ ได้แก่ ดอกผลธรรมดา และดอกผลนิตินัย

ดอกผลธรรมดา หมายความว่า สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของทรัพย์ ซึ่งได้มาจากตัวทรัพย์ โดยการมีหรือใช้ทรัพย์นั้นตามปกตินิยม และสามารถถือเอาได้เมื่อขาดจากทรัพย์นั้น

ดอกผลนิตินัย หมายความว่า ทรัพย์หรือประโยชน์อย่างอื่นที่ได้มาเป็นครั้งคราวแก่เจ้าของทรัพย์จากผู้อื่นเพื่อการที่ได้ใช้ทรัพย์นั้น และสามารถคำนวณและถือเอาได้เป็นรายวันหรือตามระยะเวลาที่กำหนดไว้”

ท่านศาสตราจารย์พิเศษ โสภณ รัตนากร ท่านอธิบายว่าบริษัทขึ้นเพื่อหากำไรมาแบ่งปันให้แก่ผู้ถือหุ้นของบริษัท เงินปันผลเป็นส่วนหนึ่งของกำไรที่บริษัทจ่ายให้แก่ผู้ถือหุ้นทั้งหลาย เงินปันผลจึงถือเป็นประโยชน์ที่บริษัทจ่ายให้แก่ผู้ถือหุ้น โดยการจ่ายเงินปันผลนี้บริษัทจะจ่ายหรือไม่ก็ได้ จำนวนเท่าใด แล้วแต่ที่ประชุมใหญ่จะกำหนด จะจ่ายได้ต่อเมื่อบริษัทมีกำไรและจ่ายจากกำไรเท่านั้น จะเห็นว่าเมื่อพิจารณาแล้วเงินปันผลจึงไม่ใช่ดอกเบี้ยตามความในมาตรา 148 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงไม่อยู่ภายใต้บทบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า การยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างนั้น ครอบคลุมไปถึงดอกผลแห่งทรัพย์นั้นด้วย ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะรวบรวมเงินปันผลดังกล่าวเพื่อบังคับชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ ในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีเจ้าพนักงานบังคับคดีจะสอบถามเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาว่าในการยึดให้รวมถึงดอกผลของทรัพย์นั้นด้วยหรือไม่ และเจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีหนังสือแจ้งการยึดไปยังบริษัทผู้ออกใบหุ้นและแจ้งให้บริษัทส่งเงินปันผลมายังเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อรวบรวมเงินปันผลดังกล่าวชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปซึ่งเป็นการบังคับคดีโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

กรณีเงินปันผลถือเป็นสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ลูกหนี้มีสิทธิได้รับจากบริษัทเมื่อบริษัท โดยมติที่ประชุมใหญ่ให้จ่ายเงินปันผลเพราะตราใบที่เจ้าพนักงานบังคับคดียังไม่ได้เคาะไม้ขายทอดตลาดหุ้นต้องถือว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษายังเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หุ้นอยู่ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะมีสิทธิที่จะได้บังคับเอาเงินปันผลดังกล่าวมาชำระหนี้แก่ตนได้ แต่วิธีการบังคับคดีเอาเงินปันผลดังกล่าวนั้นต้องเป็นการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่มีต่อบุคคลภายนอกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 310 ถึง 314

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการบังคับคดีหุ้นและผลประโยชน์อันเกิดจากการบังคับคดีหุ้นนั้น ไม่ได้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ไปในการเดียวแต่ต้องมีการบังคับคดีทรัพย์สินอื่นด้วยกันนั้นหลายครั้งรวมถึงการที่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ค่าธรรมเนียมในการบังคับคดีซับซ้อนทั้งค่าใช้จ่าย ค่าธรรมเนียมการยึดหุ้นและค่าใช้จ่าย ค่าธรรมเนียมการอายัดสิทธิเรียกร้องเงินปันผล ทำให้การบังคับคดีล่าช้าไม่เป็นธรรมต่อคู่ความในคดี

กรณีการบังคับคดีหุ้นที่ยึด โดยเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยการบังคับคดีเจ้าพนักงานบังคับคดียอมที่จะมีการยึดหุ้นตามสำเนาบัญชีผู้ถือหุ้นได้ตามที่กล่าวมาแล้ว เมื่อหุ้นเป็นทรัพย์สินที่กฎหมายยอมให้มีการนำไปเป็นหลักประกันได้ชอบที่เจ้าของกรรมสิทธิ์หุ้นจะนำไปเป็นหลักประกันด้วยการนำไปจำหน่ายได้ โดยการจำหน่ายนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 753 บัญญัติว่า ถ้าจำหน่ายหุ้น หรือใบหุ้นกู้ชนิดระบุชื่อ ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บริษัทหรือบุคคลภายนอก เว้นแต่จะได้จดลงทะเบียนการจำหน่ายนั้นไว้ในสมุดของบริษัทตามบทบัญญัติทั้งหลายในลักษณะ 22 ว่าด้วยการ โอนหุ้นหรือหุ้นกู้ โดยมาตรา 753 กำหนดแต่เฉพาะใบหุ้น หรือใบหุ้นกู้ชนิดระบุชื่อเท่านั้น ไม่รวมถึงหุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือด้วย

การจำหน่ายหุ้น หรือใบหุ้นกู้ชนิดระบุชื่อต้องส่งมอบใบหุ้นให้แก่ผู้รับจำหน่าย และมีการจดทะเบียนการจำหน่ายเอาไว้ในทะเบียนผู้ถือหุ้นด้วยซึ่งหากมีการยึดทรัพย์สินตามสำเนาบัญชีผู้ถือหุ้นยอมต้องทราบว่าหุ้นที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษายึดนั้นมีการจำหน่ายไว้ ส่วนหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือหุ้นชนิดนี้ออกให้ได้ต่อเมื่อมีการชำระราคาหุ้นครบถ้วนแล้ว และการจำหน่ายไม่จำเป็นต้องมีการจดทะเบียนการจำหน่ายเอาไว้ในทะเบียนผู้ถือหุ้นเพียงแต่ทำสัญญาจำหน่ายและมอบใบหุ้นให้แก่ผู้รับจำหน่ายก็สมบูรณ์แล้ว และเมื่อมีการผิดสัญญาจำหน่ายเจ้าหนี้ผู้รับจำหน่ายชอบที่จะเอาทรัพย์สินที่รับจำหน่ายออกขายทอดตลาดได้โดยเป็นเอกเทศไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับคดีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 764 แต่กรณีหากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าหนี้สามัญยึดหุ้นที่มีการจำหน่ายไว้กับผู้รับจำหน่าย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 บัญญัติว่า ภายใต้อำนาจแห่งบทบัญญัติมาตรา 288 และ 289 บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงบุริมสิทธิหรือสิทธิอื่นๆ ซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้

บังคับเหนือทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย ผู้รับจำนำถือเจ้าหนี้มีสิทธิที่จะได้รับชำระจากเงินค่าหุ้นที่ ถูกอายัดไว้ก่อนเจ้าหนี้อื่น อันถือเป็นสิทธิอื่นๆ ซึ่งบุคคลภายนอกอาจร้องขอให้บังคับเหนือ ทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย การบังคับคดีของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงไม่อาจกระทบกระทั่งถึง สิทธิอื่นๆ ของผู้รับจำนำได้ หากมีการขายทอดตลาดหุ้นดังกล่าวก็ชอบที่ผู้รับจำนำจะขอคืนส่วนเงิน ที่ได้จากการขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้หนี้จำนำก่อนเจ้าหนี้อื่นได้

4.2 การกำหนดราคาประเมินหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 กำหนดว่าห้ามมิให้ยึดหรือ อายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่จะพอชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา พร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในคดีและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี ถ้าได้เงินมาพอจำนวนที่จะ ชำระหนี้แล้ว ห้ามมิให้เอาทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายด้วยวิธีอื่น ดังนี้ เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้แทนนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อบังคับ ชำระหนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องตรวจหมายบังคับคดีของศาลว่าศาลสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเท่าไร ทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้แทนนำยึด นั้นเกินกว่าหนี้ตามคำพิพากษาหรือไม่ ทั้งนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นผู้ประเมินราคาที่เจ้าหนี้ ตามคำพิพากษาหรือผู้แทนแถลงขอยึด

กระทรวงยุติธรรมได้ประกาศระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการประเมินราคาทรัพย์สิน พ.ศ.2557 ซึ่งตามประกาศดังกล่าว ให้คำจำกัดความและวิธีการพิจารณาหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ข้อ 5

“เจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์สิน” หมายถึง เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดี หรือผู้ที่ ได้รับมอบหมายจากอธิบดีกรมบังคับคดี กำหนดและมอบหมายให้เป็นเจ้าพนักงานประเมินราคา ทรัพย์สิน

“ราคาประเมินทรัพย์สิน” หมายถึง ราคาประเมินที่เจ้าพนักงานประเมินราคาทรัพย์สินหรือราคา ประเมิน ที่คณะกรรมการประเมินราคาทรัพย์สินพิจารณาโดยดำเนินการประเมินตามหลักวิชา

“ราคาตลาด” หมายถึง

- (1) ราคาที่ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายส่วนมากยินดีตกลงซื้อขายกัน
- (2) ราคาที่ผู้ซื้อและผู้ขายทั้งสองฝ่ายทราบข้อมูลในทรัพย์สินที่จะซื้อขายนั้นพอสมควร
- (3) ราคาที่ผู้ซื้อและผู้ขายมิได้ถูกบังคับหรือมีแรงจูงใจให้ซื้อขายกัน
- (4) ราคาตลาดการค้าเสรีที่มีการแข่งขัน ไม่ใช่ราคาจากตลาดผูกขาด โดยผู้ซื้อหรือผู้ขาย

หรือราคาขายทอดตลาดหรือราคาในภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำหรือเงินเฟ้อ

“วิธีเปรียบเทียบราคาตลาด” หมายถึงวิธีการประเมินราคาทรัพย์สินซึ่งกำหนดมูลค่าโดยการพิจารณาและวิเคราะห์ราคาซื้อขายที่เกิดขึ้นจริงของข้อมูลตลาดซึ่งมีลักษณะประเภทและการใช้ประโยชน์ที่เหมือนหรือใกล้เคียงกับทรัพย์สินที่ประเมินทั้งนี้ให้รวมถึงการพิจารณาวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยที่สำคัญต่างๆที่มีผลกระทบต่อมูลค่าทรัพย์สินระหว่างข้อมูลตลาดกับทรัพย์สินที่ประเมินด้วย

“วิธีรายได้” หมายถึง วิธีการประเมินราคาทรัพย์สินซึ่งกำหนดมูลค่าโดยการพิจารณาและวิเคราะห์ราคาข้อมูลค่าเช่าตลาดทรัพย์สินที่มีลักษณะประเภทหรือการใช้ประโยชน์ที่เหมือนหรือใกล้เคียงกับทรัพย์สินที่ประเมินและวิเคราะห์การประมาณการรายได้อัตราว่างค่าใช้จ่ายอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (Capitalization Rate) อัตราคิดลด (Discounted Rate) และรายการอื่นที่เกี่ยวข้องโดยวิเคราะห์จากข้อมูลค่าเช่าตลาดทรัพย์สินที่มีลักษณะคล้ายคลึงและการใช้ประโยชน์ที่เหมือนหรือใกล้เคียงกับทรัพย์สินที่ประเมิน

“วิธีต้นทุน” หมายถึงวิธีการประเมินราคาทรัพย์สินซึ่งกำหนดมูลค่าโดยการพิจารณาด้านต้นทุนในปัจจุบันที่เกิดจากการจัดซื้อจัดหาทรัพย์สินทดแทนที่มีอรรถประโยชน์เหมือนหรือใกล้เคียงกับทรัพย์สินที่ประเมินประกอบด้วยมูลค่าตลาดของที่ดินรวมกับต้นทุนค่าก่อสร้างทดแทนใหม่ของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่คล้ายคลึงกับทรัพย์สินที่ประเมินหักค่าเสื่อมราคาของอาคารและสิ่งปลูกสร้างซึ่งเป็นผลจากปัจจัยต่างๆที่มีผลกระทบต่อมูลค่าทรัพย์สิน

“ค่าเสื่อมราคา” หมายถึงมูลค่าอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่ลดลงเนื่องจากการเสื่อมค่าอันเนื่องมาจากอายุการก่อสร้างของโรงเรือนสิ่งปลูกสร้างประโยชน์ใช้สอยเศรษฐกิจหรือปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อทรัพย์สินที่ประเมิน โดยคิดหักเป็นร้อยละต่อปีตามประเภทของโรงเรือนสิ่งปลูกสร้างนั้นๆ

“วิธีคำนวณมูลค่าคงเหลือ” หมายถึงวิธีการประเมินที่ประยุกต์ใช้เทคนิคของวิธีการประเมินทั้ง 3 วิธีเข้าด้วยกันคือวิธีเปรียบเทียบราคาตลาดวิธีต้นทุนและวิธีรายได้โดยในด้านการสมมติฐานประมาณการรายได้และรายจ่ายจะต้องมีการเปรียบเทียบประมาณรายได้และรายจ่ายของทรัพย์สินที่ประเมินกับราคาตลาดใช้วิธีต้นทุนในการประมาณการก่อสร้างและใช้วิธีรายได้ในการประมาณการกระแสเงินสด

ข้อ 23 การประเมินราคาที่ดินพึงพิจารณาตามหลักเกณฑ์เหล่านี้ประกอบกันคือ

(1) ราคาซื้อขายกันในตลาดโดยคำนึงถึงสภาพแห่งที่ดินนั้นว่าเป็นที่ดินประเภทใด เช่นที่อยู่อาศัยที่โรงงานที่ให้บริการหรือค้าขายที่สวนที่นาที่ไร่เป็นต้นและที่นั้นอยู่ในทำเลอย่างไร เช่นอยู่ในทำเลค้าขายที่ชุมนุมชนอยู่ติดถนนหรือแม่น้ำลำคลองหรือไม่รถยนต์เข้าถึงหรือไม่หากเป็นที่ให้เขามีผลประโยชน์หรือรายได้มากน้อยเพียงใด

(2) ราคาที่ดินบริเวณใกล้เคียงซึ่งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เจ้าพนักงานบังคับคดีเคยขายทอดตลาดไปแล้ว

(3) ราคาซื้อขายหรือจ้างหรือขายฝากครั้งสุดท้ายของที่ดินที่ยึดและที่ดินข้างเคียง

(4) ราคาประเมินทุนทรัพย์เพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมตามประมวลกฎหมายที่ดิน

ข้อ 24 การประเมินราคาทรัพย์สินอื่นนอกจากที่ดินให้ประเมินราคาตามหลักเกณฑ์เหล่านี้คือ

(1) วิธีเปรียบเทียบมูลค่าตลาดโดยอาจเปรียบเทียบกับสภาพทรัพย์ที่คล้ายกันหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อราคาทรัพย์ทั้งสภาพแวดล้อมคุณลักษณะทางกายภาพประโยชน์ใช้สอยการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคตคุณลักษณะทางกฎหมายเช่นภาระผูกพันการรอนสิทธิข้อกำหนดการใช้อาคารข้อกำหนดด้านรายได้และรายจ่าย

(2) วิธีต้นทุนโดยการนำการวิเคราะห์ต้นทุนด้วยวิธีการเปรียบเทียบต่อตารางเมตรคำนวณจากราคาประเมินค่าก่อสร้างมาตรฐานหักด้วยค่าเสื่อมราคา

(3) วิธีรายได้โดยการหามูลค่าสิ่งปลูกสร้างที่ก่อให้เกิดรายได้พิจารณาอัตราส่วนผลตอบแทนตลาดหรือที่คาดหวังเปรียบเทียบกับผลตอบแทนเป็นรายปีเพื่อกำหนดมูลค่า เช่น รายได้จากประกอบการรายได้ที่แท้จริงจากการประกอบการรายได้จากการดำเนินการสุทธิเป็นต้น

(4) วิธีเปรียบเทียบมูลค่าที่เหลืออยู่โดยการหามูลค่าของทรัพย์ที่ไม่มีลักษณะใกล้เคียงในการเปรียบเทียบราคามูลค่าตลาดอาคารสร้างค้างอาคารอยู่ระหว่างก่อสร้างโดยคำนึงถึงปัจจัยในการประเมินทั้งคุณลักษณะทางกายภาพทางกฎหมายทางการตลาดและการเงิน

จากการพิจารณาระเบียบกระทรวงยุติธรรมดังกล่าวเห็นว่าเป็นการกำหนดวิธีการประเมินราคาอสังหาริมทรัพย์เป็นหลัก ซึ่งการหาราคาประเมินของหุ้นมีวิธีการที่แตกต่างออกไปจากการประเมินราคาทรัพย์สินประเภทอื่น ซึ่งโดยทางปฏิบัติเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะแถลงขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดหุ้นของลูกค้าหนี้ตามคำพิพากษาโดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำต้นฉบับใบสำคัญแสดงเอกสารสิทธิ์ของลูกค้าหนี้มาแสดงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี เช่น ใบหุ้น เป็นต้น แต่หากไม่มีต้นฉบับเจ้าหนี้จะไปคัดสำเนาจากนายทะเบียนห้างหุ้นส่วนบริษัท โดยนายทะเบียนรับรองถูกต้องไม่น้อยกว่า 1 เดือน มาแสดงเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับคำร้องขอและเอกสารดังกล่าวแล้วก็จะประเมินราคาหุ้นต่อไป

การยึดหุ้นที่ไม่จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและการยึดหุ้นที่จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะแถลงขอให้ใช้ราคา

ตามที่จดทะเบียนจัดตั้งบริษัท (ราคาพาร์) หรือราคาที่ปรากฏตามใบหุ้น เป็นราคาประเมินหุ้นของเจ้าพนักงานบังคับคดีในชั้นยึดและเจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาดังกล่าว เป็นราคาประเมินหุ้นในชั้นยึด เช่น ยึดหุ้นของบริษัท เอกชนรายย่อย จำกัด มีชื่อ นาย ก. เป็นผู้ถือหุ้นและเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา หุ้นของบริษัท เอกชนรายย่อย จำกัด มีราคาจดทะเบียนหุ้นละ 10 บาท เจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาหุ้นที่จดทะเบียน คือราคาหุ้นละ 10 บาท เป็นการกำหนดราคาประเมินขณะนำยึด เป็นต้น

การยึดหุ้นโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี มิได้กำหนดในแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการยึดหุ้นเอาไว้เป็นกรณีพิเศษ เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงทำการยึดหุ้นแบบการยึดอสังหาริมทรัพย์ แต่การกำหนดราคาประเมินของหุ้นกลับใช้วิธีการแบบการประเมินราคาสังหาริมทรัพย์ การประเมินราคาหุ้น เจ้าพนักงานบังคับคดีจะพิจารณาจากสภาพของหุ้น เปรียบเทียบราคาทรัพย์สินชนิดเดียวกันกับที่ขายตามท้องตลาด โดยหุ้นที่ทำการยึดมีหลายประเภท เช่น หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ หุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือที่มิได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เป็นต้น ซึ่งราคามูลค่าของหุ้นในแต่ละช่วงเวลาย่อมมีความเปลี่ยนแปลงแตกต่างกัน คำนึงถึงปัจจัยหลายประการแตกต่างกัน เช่น ผลประกอบการของกิจการ ความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหาร สภาพเศรษฐกิจในช่วงที่ทำการยึด เป็นต้น ปัจจุบันจึงมีปัญหาการโต้แย้งราคาประเมินและราคาการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยกล่าวอ้างว่าเป็นการตีราคาต่ำต่ำกว่าความเป็นจริง และการตีราคาโดยผู้ที่ไม่มีความรู้ความสามารถในทรัพย์สินดังกล่าว

ตัวอย่าง คดีของศาลจังหวัดตลิ่งชัน ระหว่าง โจทก์ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) จำเลย (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้แก่โจทก์ จำนวน 50,000,000 บาท และออกคำสั่งบังคับให้จำเลยชำระเงินภายใน 30 วัน เมื่อพ้นกำหนดจำเลยไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์จึงร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดี และตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อบังคับชำระหนี้ เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์แถลงขอนำยึดหุ้นของบริษัท สถานะ จำกัด (มหาชน) จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ถือหุ้น ตามใบหุ้นจำนวน 100,000 หุ้น หุ้นละ 1,000 บาท เป็นเงิน 100,000,000 บาท เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงได้ทำการยึดหุ้นดังกล่าวไว้ ในวันที่ 20 มกราคม 2549 และเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการขายทอดตลาดหุ้นดังกล่าวหลายครั้งแต่ไม่มีผู้สนใจเข้าซื้อราคา ต่อมา โจทก์ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) และ จำเลย (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) ประนีประนอมยอมความกันชำระหนี้ภายนอกได้และประสงค์จะถอนการยึดทรัพย์และถอนการบังคับคดี วันที่ 20 มกราคม 2558 เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์แถลงขอถอนการยึดทรัพย์ และปรากฏว่าหุ้นของบริษัท สถานะ จำกัด (มหาชน) ในวันดังกล่าวมีการซื้อขายกันอยู่ที่หุ้นละ 0.001 บาท เท่านั้นและบริษัท สถานะ จำกัด (มหาชน) อยู่ระหว่างฟื้นฟูกิจการ ดังนี้

เจ้าพนักงานจะใช้ราคาประเมินขณะนำยึด คือ 100,000,000 บาท กับหนี้ตามคำพิพากษาจำนวน 50,000,000 บาท มาเปรียบเทียบและใช้ราคาที่มีจำนวนน้อยกว่าเป็นฐานในการคิดค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย กล่าวคือ จำนวนตามหนี้ตามคำพิพากษา เป็นฐานในการคิดค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย โดยจะคิดค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย จำนวน ร้อยละ 3.5 ของเงินจำนวน 50,000,000 บาท จะไม่ใช้ราคาของหุ้นที่แท้จริงในขณะที่ทำการถอนการยึดมาใช้เป็นฐานการคิดค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์ต้องชำระค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย จำนวน 1,750,000 บาท

จากกรณีตัวอย่าง การประเมินราคาทรัพย์สินถือเป็นส่วนสำคัญในการบังคับคดีเพราะการประเมินราคาทรัพย์สินในชั้นการยึดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาทรัพย์สินในชั้นการยึด เป็นราคาในการคิดค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย โดยการเปรียบเทียบกับหนี้ตามคำพิพากษาว่าจำนวนไหนมีอัตราที่น้อยกว่ากันก็จะใช้จำนวนดังกล่าวเป็นฐานในการคิดค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีใช้ราคาจดทะเบียนบริษัทเป็นราคานำยึด(เป็นหุ้นที่ไม่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์) หรือราคาที่ทำการซื้อขายตามท้องตลาดในขณะนั้น (เป็นหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์) หากปรากฏว่าในขณะที่ทำการยึดนั้นหุ้นของบริษัทจำกัดมีมูลค่าน้อยกว่าราคาที่จดทะเบียน ต่อมาคู่ความในคดีทำการเจรจาชำระหนี้สำเร็จและประสงค์ที่จะถอนการยึดทรัพย์สินและถอนการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีจะตรวจสอบว่าหนี้ตามคำพิพากษากับราคาของหุ้นในขณะที่ยึดนั้นราคาไหนที่มีราคาน้อยกว่ากันและก็จะใช้ราคาที่มีน้อยกว่านั้นเป็นฐานใช้คิดค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย หากปรากฏว่าราคาหุ้นขณะนำยึดเป็นราคาที่มีน้อยกว่าราคาหนี้ตามคำพิพากษาก็จะใช้ราคาที่ยึดหุ้นเป็นฐานในการคิดค่าธรรมเนียมถอนการยึดแล้วไม่มีการขาย แต่หากว่าราคาหุ้นในขณะที่ทำยึดมีมูลค่าน้อยกว่าราคาที่จดทะเบียนขณะที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้ การใช้ราคาขณะนำยึดเป็นฐานในการคิดค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขายซึ่งไม่เป็นไปตามมูลค่าที่แท้จริงของหุ้น ย่อมไม่เป็นธรรมแก่คู่ความในการชำระค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย

การกำหนดราคาประเมินในชั้นยึดยังมีผลไปถึงชั้นการประกาศขายทอดตลาดหุ้น โดยราคาประเมินหุ้นในชั้นยึด (กรณีเป็นหุ้นที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์) จะถูกนำไปใช้เป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขาย รายละเอียดจะกล่าวต่อไป หากราคาที่ทำการขายหุ้นในขณะนั้นเป็นราคาต่ำมากหรือบริษัทมีความเสี่ยงอาจล้มละลาย ย่อมไม่มีผู้สนใจเข้าสู่ราคาขณะนำยึดย่อมไม่มีผู้สนใจการซื้อทรัพย์สิน อันเป็นเหตุให้การบังคับคดีต้องล่าช้า แต่หากราคาขณะการขายนั้นมีราคาที่สูงกว่าราคาประเมินในขณะนำยึดมากมีผู้สนใจเข้าซื้อหุ้นมากแต่ก็อาจไม่ได้ราคาตามที่แท้จริงเพราะเจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดไว้ต่ำเกินไปและเป็นช่องทาง

ให้มีการสมยอมการเข้าสู่ราคาหรือการฮั้วประมูล ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่ความและนำมาซึ่งการเสียความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม

การประเมินราคาขณะยึดหุ้นยังเป็นช่องทางให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาผู้ไม่สุจริตใช้เป็นเครื่องมือในการบีบบังคับลูกหนี้ตามคำพิพากษา เช่น ในขณะที่ทำการยึดหุ้น โดยหุ้นดังกล่าวมีมูลค่าที่สูงกว่าราคาขณะจดทะเบียนมาก (กรณีเป็นหุ้นที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์) มีผลกำไรสูงจ่ายเงินปันผลแก่ผู้ถือหุ้นสูง แต่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษานำยึดโดยใช้ราคาที่ทำการจดทะเบียนเป็นราคาดำเนินการ จึงเป็นการใช้เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นเครื่องมือในการบีบบังคับเพื่อให้ตนจะได้รับชำระหนี้โดยบีบบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลในครอบครัวหาเงินมาชำระแก่ตนซึ่งไม่เป็นธรรมกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา ถือเป็นการใช้สิทธิของตนในการบังคับคดีโดยไม่สุจริต

การประเมินราคาหุ้นมีผลต่อการบังคับคดีโดยตรงในการอำนวยความสะดวก เพราะการประเมินราคาหุ้นมีผลทั้งในชั้นการยึดและในชั้นการขายทอดตลาด การกำหนดราคาประเมินหุ้นในชั้นยึดที่ไม่เป็นไปตามความเป็นจริงย่อมส่งผลกระทบต่อค่าธรรมเนียมที่มีการยึดแล้วไม่มีการขายและยังรวมไปถึงในชั้นการขายทอดตลาดที่ใช้ราคาประเมินในขณะที่นำยึดเป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขาย (กรณีหุ้นที่มีได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์) ซึ่งในขณะที่ทำการขายทอด เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้ทำการตรวจสอบใหม่อีกครั้งราคาของหุ้นดังกล่าวนั้นอาจไม่ใช่ราคาขณะนำยึดแล้วก็ได้ การที่กฎหมายไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการประเมินราคาหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจึงก่อให้เกิดการความไม่เป็นธรรมแก่คู่ความ ซึ่งนำมาซึ่งการบังคับคดีล่าช้าเพราะอาจมีการร้องขอเพิกถอนการขายหรือการร้องขอให้เพิกถอนคำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ การที่กฎหมายไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอน วิธีการประเมินราคาหุ้นเอาไว้แต่ให้เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการใช้ดุลยพินิจในการกำหนดราคาประเมินหุ้น ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีก็หาได้มีความเชี่ยวชาญในด้านมูลค่าของหุ้น ทำให้การประเมินราคาหุ้นไม่ได้เป็นไปตามมูลค่าที่แท้จริง เป็นเหตุให้เกิดช่องว่างของกฎหมาย และถูกนำไปใช้เป็นช่องทางการบังคับคดีที่ไม่สุจริต ก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความ และผู้มีส่วนได้เสียในคดี ทำให้ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์แห่งการบังคับคดีที่ต้องบังคับคดีด้วยความเป็นยุติธรรม รวดเร็ว และสุจริต

4.3 การขายทอดตลาดหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการยึดหุ้นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและได้รับแจ้งคำสั่งศาลอนุญาตให้ขายทอดตลาด เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องทำการประกาศขายทอดตลาดหุ้นดังกล่าวต่อไป โดยการประกาศขายทอดตลาดหุ้นเจ้าพนักงานจะต้องดำเนินการขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 308 กำหนดว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องขาย

ทอดตลาดตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 509 ถึง 517 ประกอบกับ
 กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554
 กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 2) พ.ศ.
 2555 กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 3)
 พ.ศ. 2557 ข้อกำหนดของศาลซึ่งระบุไว้ในคำสั่งอนุญาตให้ขายทรัพย์สินนั้น ถ้าหากมี และระเบียบ
 คำสั่งกรมบังคับคดี

จากการพิจารณาฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขาย
 ทอดตลาด พ.ศ. 2554 ตามกฎกระทรวงข้อ 7 (7) กำหนดให้ประกาศขายทอดตลาดต้องมีราคา
 เริ่มต้นที่ใช้ในการขายทอดตลาด ประกอบกับประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการ
 กำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด เรื่องหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคา
 เริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด ข้อ 1 กำหนดว่า การขายทอดตลาดแต่ละครั้งให้
 เจ้าพนักงานบังคับคดีถือว่าราคาเริ่มต้นเป็นราคาที่สมควรขายได้ตามมาตรา 309 ทวิ แห่งประมวล
 กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยกฎกระทรวงฉบับนี้ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขการ
 ขายทอดตลาดหุ้นไว้เป็นกรณีพิเศษ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจึงกำหนดวิธีการขายทอดตลาดหุ้น
 อย่างกรณีการขายสังหาริมทรัพย์ ซึ่งการกำหนดราคาขายเป็นไปตามประกาศคณะกรรมการกำหนด
 หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด เรื่องหลักเกณฑ์
 ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด ข้อ 7 การขายทอดตลาด
 สังหาริมทรัพย์ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นสำหรับการขายทอดตลาดแต่ละครั้ง
 ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ให้คำนึงถึงสภาพของทรัพย์สินในปัจจุบันราคาซื้อขายในท้องตลาดรวมถึงความ
 เหมาะสมประการอื่นๆ ประกอบด้วย โดยให้ถือเป็นดุลยพินิจของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการ
 กำหนดราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขาย

พิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า หุ้นถือเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งที่ไม่มีการมีรูปร่าง มีราคาและถือเอา
 ได้ หุ้นมีลักษณะพิเศษเป็นสิ่งที่กฎหมายกำหนดขึ้นมิได้มีลักษณะเช่นเหมือนสังหาริมทรัพย์ที่
 เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดและขายทอดตลาด ไม่อาจเสื่อมสภาพได้เช่นสังหาริมทรัพย์ทั่วไป
 แต่ราคาของหุ้นย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะทางเศรษฐกิจ ข้อมูลภาวะอุตสาหกรรม ข้อมูล
 เกี่ยวกับบริษัทในช่วงนั้น ผลประกอบการกำไรขาดทุนของแต่ละปีงบประมาณ ราคาของหุ้นในแต่ละปี
 จึงไม่เท่ากัน

การขายทอดตลาดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องดำเนินการตามกฎหมายที่กำหนด
 วิธีการ หลักเกณฑ์ ขั้นตอนขายทอดตลาดเอาไว้ มิเช่นนั้น การขายทอดตลาดย่อมไม่ชอบด้วย
 กฎหมายและเป็นเหตุให้มีการร้องขอเพิกถอนการขาย ร้องเพิกถอนคำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดี

ซึ่งเป็นเหตุให้การบังคับคดีเกิดความล่าช้า โดยพิจารณาปัญหาการขายทอดตลาดหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี แยกออกเป็นการขายทอดตลาดหุ้นที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ดังนี้

4.3.1 การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขายทอดตลาดหุ้นที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขาย เจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด เรื่องหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด ข้อ 7 การขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นสำหรับการขายทอดตลาดแต่ละครั้งตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ให้คำนึงถึงสภาพของทรัพย์สินในปัจจุบัน ราคาซื้อขายในท้องตลาดรวมถึงความเหมาะสมประการอื่นๆ ประกอบด้วย เจ้าพนักงานบังคับคดีจะตรวจสอบราคาประเมินในขณะยึดหุ้น (ในชั้นการยึด) ว่ามีราคาประเมินขณะนำยึดว่ามีราคาเท่าไร และจะใช้ราคาดังกล่าวเป็นราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขายของเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยถือว่าเป็นราคาสมควรขายตามท้องตลาด และการขายจะใช้การขายกำหนดราคาปรับลดแบบการขายอสังหาริมทรัพย์⁸

ตัวอย่าง ประกาศขายทอดตลาด สำนักงานบังคับคดีแพ่งกรุงเทพมหานคร 4 เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดหุ้นของ บริษัท ก จำกัด ซึ่งมีชื่อ ถูกหนีตามคำพิพากษาเป็นผู้ถือหุ้น โดยในชั้นยึดหุ้น ผู้แทนโจทก์ได้แถลงขอให้ยึดหุ้น จำนวน 1,000 หุ้น โดยราคาหุ้นในขณะนำยึด มีราคาหุ้นละ 100 บาท ราคาประเมินขณะยึดทรัพย์สิน รวม 100,000 บาท เมื่อศาลอนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าว การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขายจะใช้ราคาประเมินในขณะยึด (หากราคาหุ้นมีเศษเจ้าพนักงานบังคับคดีจะปัดเศษเป็นเรือนหมื่น) กล่าวคือ ราคารวมที่ 100,000 บาท เจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดในประกาศการขายทอดตลาด รวม 6 นัด

นัดแรก ราคา 100,000 บาท เป็นราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขาย โดยผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินต้องวางประกันก่อนการเข้าสู่ราคา จำนวน 15,000 บาท⁹ หากนัดแรกไม่มีคนเข้าสู่ราคา เจ้าพนักงานบังคับคดีจะงดการทอดตลาดในนัดนี้และเลื่อนไปขายทอดตลาดไปนัดหน้า

⁸ ประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด เรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด ข้อ 3

⁹ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557 ข้อ 16 “เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องกำหนดให้ผู้เข้าเสนอราคาวางหลักประกันก่อนเข้าเสนอราคา โดยพิจารณาจากราคา

นัดที่ 2 เจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขายปรับลดลงเหลือร้อยละ 90 ของราคาเริ่มต้นในนัดแรก ดังนี้ในนัดที่ 2 ราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขาย จะอยู่ที่ 90,000 บาท ผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินต้องวางประกันก่อนการเข้าสู่ราคา จำนวน 15,000 บาท หากนัดที่สอง ไม่มีคนเข้าสู่ราคาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะงดการทอดตลาดในนัดนี้และเลื่อนไปขายทอดตลาดไปนัดหน้า

นัดที่ 3 เจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขายปรับลดลงเหลือร้อยละ 80 ของราคาเริ่มต้นในนัดแรก ดังนี้ในนัดที่ 3 ราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขาย จะอยู่ที่ 80,000 บาท ผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินต้องวางประกันก่อนการเข้าสู่ราคา จำนวน 15,000 บาท หากนัดที่สาม ไม่มีคนเข้าสู่ราคาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะงดการขายทอดตลาดในนัดนี้และเลื่อนไปขายทอดตลาดไปนัดหน้า

นัดที่ 4 เจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขายปรับลดลงเหลือร้อยละ 70 ของราคาเริ่มต้นในนัดแรก ดังนี้ในนัดที่ 4 ราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขาย จะอยู่ที่ 70,000 บาท ผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินต้องวางประกันก่อนการเข้าสู่ราคา จำนวน 15,000 บาท หากนัดที่สี่ ไม่มีคนเข้าสู่ราคาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะงดการขายทอดตลาดในนัดนี้และเลื่อนไปขายทอดตลาดไปนัดหน้า

ประเมินทรัพย์สินซึ่งจะต้องนำไปกำหนดเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด ดังนี้

(1) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินไม่เกินห้าแสนบาท ให้ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีหรือหัวหน้าสำนักงานบังคับคดีส่วนย่อยใช้ดุลพินิจกำหนดให้วางหลักประกันตามที่เห็นสมควร โดยหลักประกันที่พึงกำหนดนั้นควรมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของราคาประเมิน

กรณีที่ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินไม่เกิน 500,000 บาท ให้อำนาจผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีหรือหัวหน้าสำนักงานบังคับคดีส่วนย่อยใช้ดุลพินิจกำหนดให้วางหลักประกันตามที่เห็นสมควร โดยหลักประกันที่พึงกำหนดนั้นควรมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของราคาประเมิน ซึ่งในแต่ละสำนักงานบังคับคดีจะกำหนดในอัตราตามที่เห็นสมควรซึ่งอัตราแตกต่างกันไป เช่น สำนักงานบังคับคดีแฟงกรุงเทพมหานคร 4 ได้ออกคำสั่งที่ 13/2557 เรื่อง แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดหลักประกันทรัพย์สินที่มีราคาไม่เกินห้าแสนบาท

ดังนี้

(1) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินไม่เกินสองแสนห้าหมื่นบาท ให้วางหลักประกันจำนวนหนึ่งหมื่นห้าพันบาทถ้วน

(2) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินเกินสองแสนห้าหมื่นบาทแต่ไม่เกินห้าแสนบาท ให้วางหลักประกันจำนวนสองหมื่นห้าพันบาทถ้วน”

โดยในนัดที่ 5 และ 6 เจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมขายที่ร้อยละ 70 ของราคาเริ่มต้นในนัดแรก ดังนี้ในนัดที่ 5 และ 6 ราคาเริ่มต้นและราคาเหมาะสม จะอยู่ที่ 70,000 บาท ผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์ต้องวางประกันก่อนการเข้าสู้ราคา จำนวน 15,000 บาท หากไม่มีผู้สนใจเข้าสู้ราคาเจ้าพนักงานบังคับคดีงดการขายทอดตลาด และร่างประกาศขายทอดตลาดในครั้งต่อไปโดยในการขายครั้งต่อไปเจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมขายที่ร้อยละ 70 ของราคาประเมินในขณะยึด ตลอดทั้ง 6 นัดจนกว่าจะขายได้

หากพิจารณาการกำหนดราคาขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์จะเห็นว่า ตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาดเรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาดข้อ 1, 2 กำหนดว่าราคาที่เจ้าพนักงานใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมนั้นมีเพียง 3 ราคา กล่าวคือ (1) ราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์ (2) ราคาประเมินของฝ่ายประเมินราคาทรัพย์สำนักงานวางทรัพย์กลาง และ (3) ราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยประกาศฯ ดังกล่าวให้ความสำคัญต่อราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์เป็นสำคัญ ซึ่งในคดีใดมีราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์อยู่ด้วยต้องใช้ราคาดังกล่าวเป็นราคาเริ่มต้นและราคาเหมาะสมขายทอดตลาดเสมอจะใช้ราคาอื่นไม่ได้ แต่หากไม่มีราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์แต่มีราคาประเมินของฝ่ายประเมินราคาทรัพย์ สำนักงานวางทรัพย์กลางและราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีให้เจ้าพนักงานบังคับคดีพิจารณาจากราคาประเมินของฝ่ายประเมินราคาทรัพย์ สำนักงานวางทรัพย์กลาง และหากกรณีที่ไม่มีความราคาของคณะกรรมการกำหนดราคาทรัพย์และราคาประเมินของฝ่ายประเมินราคาทรัพย์สำนักงานวางทรัพย์กลาง จึงให้เจ้าพนักงานบังคับคดีพิจารณาจากราคาประเมินของเจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดเป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสม การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์มีการพิจารณาจากหลายราคาและหลายหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือเพื่อเป็นการหาราคาที่แท้จริงมากที่สุด แต่การขายหุ้นที่มิได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์นั้นกลับมิได้พิจารณาจากราคาใดที่เทียบเคียงกับมูลค่าของหุ้นที่แท้จริงในช่วงที่ทำการขายหุ้นดังกล่าวเลย แต่กลับใช้ราคาขณะนำยึดเป็นราคาเริ่มต้นและเป็นราคาที่เหมาะสมซึ่งราคาดังกล่าวอาจเป็นราคาที่ทำกรยึดมานานหรือราคาที่ทำกรยึดนั้นอาจเป็นราคาที่ไม่ถูกต้องมาตั้งแต่ต้นแล้ว

หุ้นถือเป็นทรัพย์สินที่มีสภาพแตกต่างจากอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ชนิดอื่นๆ การกำหนดให้ทำการขายทอดตลาดหุ้นที่มิได้จดทะเบียนในตลาดหลักแห่งประเทศไทย เช่นเดียวกันกับการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์จึงไม่เหมาะสมกับสภาพของหุ้น และไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ในการขายทอดตลาดได้และทำให้เกิดความล่าช้าในการบังคับคดี ทั้งที่การ

คำนวณหามูลค่าตามบัญชีสามารถกระทำได้ง่ายและมีความถูกต้องสูง เนื่องจากข้อมูลงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนเป็นข้อมูลที่เปิดเผยเป็นการทั่วไป และมีผู้สอบบัญชีตรวจสอบให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชีซึ่งเป็นที่ยอมรับเป็นการทั่วไป ซึ่งหากเจ้าพนักงานบังคับคดีได้จัดให้มีการตรวจสอบมูลค่าของหุ้นก่อนทำการขายย่อมทำให้ได้มูลค่าของหุ้นที่แท้จริงในการขายทอดตลาดได้และเกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย

4.3.2 การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขายทอดตลาดหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ในการขายทอดตลาดหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขาย เจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด เรื่องหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด ข้อ 7 การขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นสำหรับการขายทอดตลาดแต่ละครั้งตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ให้คำนึงถึงสภาพของทรัพย์สินในปัจจุบันราคาซื้อขายในท้องตลาดรวมถึงความเหมาะสมประการอื่นๆ ประกอบด้วย การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขาย เจ้าพนักงานบังคับคดีจะไม่ตรวจสอบราคาประเมินในขณะที่ยึดหุ้นของเจ้าพนักงานบังคับคดีเหมือนกับการขายทอดตลาดหุ้นที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ แต่การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขาย เจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาที่ทำกรปิดตลาดจากการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ก่อนวันขายทอดตลาดหนึ่งวันเป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสม โดยอาศัยอำนาจตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด เรื่องหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด ข้อ 7 ที่ให้ดุลยพินิจเจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาตามที่เห็นสมควร

ตัวอย่าง ประกาศขายทอดตลาด สำนักงานบังคับคดีแพ่งกรุงเทพมหานคร 4 เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดหุ้นสามัญของบริษัท ก จำกัด (มหาชน) และจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งมีชื่อ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ถือหุ้น โดยในชั้นยึดหุ้น ผู้แทนโจทก์ได้แถลงขอให้ยึดหุ้น จำนวน 1,000 หุ้น โดยราคาหุ้นในขณะนำยึด มีราคาหุ้นละ 100 บาท ราคาประเมินขณะยึดทรัพย์สิน รวม 100,000 บาท เมื่อศาลอนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าว การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขายเจ้าพนักงานบังคับคดีจะไม่ใช้ราคาประเมินในขณะที่ยึด แต่จะใช้ราคาที่ทำกรปิดตลาดจากการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ก่อนวันขายทอดตลาดหนึ่งวันเป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมคดีนี้มีการกำหนดวันขายทอดตลาด รวม 6 นัด

นัดแรก ราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขาย จะใช้ราคาที่ทำให้การปิดตลาดจากการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ก่อนวันขายทอดตลาดหนึ่งวัน สมมติราคาหุ้นของบริษัท ก จำกัด (มหาชน) ที่ปิดทำการซื้อขายก่อนวันขายทอดตลาด ราคาหุ้นละ 200 บาท เจ้าพนักงานบังคับคดี จะใช้ราคา 200,000 บาท (จำนวนหุ้น 100,000 หุ้น×ราคาหุ้น หุ้นละ 200 บาท) ราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขาย โดยผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์ต้องวางประกันก่อนการเข้าสู่ราคา จำนวน 15,000 บาท หากนัดแรกไม่มีคนเข้าสู่ราคาเจ้าพนักงานบังคับคดีจะงดการทอดตลาดในนัดนี้และเลื่อนไปขายทอดตลาดไปนัดหน้า

นัดที่ 2, 3, 4, 5 จะใช้วิธีการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมเช่นเดียวกันกับนัด หนึ่ง กล่าวคือจะใช้ราคาที่ทำให้การปิดตลาดจากการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ก่อนวันขายทอดตลาดหนึ่งวันเป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสม กรณีหากขายทอดตลาดในนัด 5 ไม่มีผู้สนใจเข้าสู่ราคา เจ้าพนักงานบังคับคดีจะงดการขายในนัดที่ 6 ตามมาตรา 309 ทวิ โดยการขายทอดตลาดจะไม่มีการปรับลดราคาเหมือนเช่นการการขายทอดตลาดหุ้นที่มีได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งนำเอาวิธีการขายแบบการขายอสังหาริมทรัพย์มาใช้

ดังนั้น จะเห็น ได้ว่าการขายทอดตลาดหุ้น โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขายทอดตลาดหุ้น เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้คำนึงถึงราคาการซื้อขายหุ้นตามมูลค่าที่เหมาะสมหรือมูลค่าที่แท้จริง (Intrinsic Value)

ราคาการซื้อขายหุ้นตามมูลค่าที่เหมาะสมหรือมูลค่าที่แท้จริง (Intrinsic Value) หมายถึงมูลค่าของหุ้นสามัญของกิจการที่ควรจะเป็นตามปัจจัยพื้นฐานของกิจการ โดยทั่วไปมักจะคำนวณจากการคาดการณ์แนวโน้มของฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานในอนาคตของบริษัทภายใต้สมมติฐานต่างๆ ที่กำหนดขึ้น

โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะพิจารณากฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554 ประกอบกับประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด เรื่องหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด ข้อ 7 กำหนดว่าการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นสำหรับการขายทอดตลาดแต่ละครั้งตามที่เห็นสมควรทั้งนี้ให้คำนึงถึงสภาพของทรัพย์ในปัจจุบันราคาซื้อขายในท้องตลาดรวมถึงความเหมาะสมประการอื่นๆ ประกอบ โดยอ้างอิงราคาตลาดเป็นหลักในการพิจารณา

ราคาตลาด คือราคาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยกลไกของอุปสงค์และอุปทาน (Demand and Supply) ในตลาดของสินทรัพย์เหล่านั้นราคาตลาดที่ผู้ซื้อและผู้ขายพร้อมจะแลกเปลี่ยนเงินกับ

สินทรัพย์ไม่จำเป็นต้องเท่ากับมูลค่าที่เหมาะสมของสินทรัพย์นั้นในกรณีที่มีผู้ต้องการสินทรัพย์นั้น เป็นจำนวนมากราคาตลาดก็อาจสูงกว่ามูลค่าที่เหมาะสมและในทางตรงกันข้ามหากสินทรัพย์ ไม่เป็นที่ต้องการของตลาดราคาตลาดก็อาจอยู่ต่ำกว่ามูลค่าที่เหมาะสมได้ ซึ่งการใช้ราคาตลาดเป็น ราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาดเหมาะกับการใช้กำหนดเป็นราคาขายทรัพย์สิน บางประเภท เช่น การขายสังหาริมทรัพย์ เช่น โตราศัพท์ โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น หรือสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน ห้องชุด เป็นต้น

ดังนั้น การขายทอดตลาดหุ้นโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นการเสนอขายทอดตลาดหุ้นโดยใช้ ราคาที่ปิดตลาดการซื้อขายหุ้นของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยก่อนวันขายทอดตลาดหนึ่งวัน เป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขาย ซึ่งการซื้อขายหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์มีการ เปลี่ยนแปลงของราคาการซื้อขายสูง และอาจมีหุ้นชนิดเดียวกันที่ทำการขายในตลาดหลักทรัพย์ซึ่ง การเสนอซื้อเสนอขายในตลาดหลักทรัพย์นั้นจะจัดเรียงคำสั่งซื้อคำสั่งขายตามลำดับและเวลาที่ ดีที่สุด (Price then Time Priority) ดังนั้น ราคาการขายทอดตลาดหุ้นของเจ้าพนักงานบังคับคดีจึง ไม่ใช้ราคาขายทอดตามราคาท้องตลาดที่แท้จริง ตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ใน การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาดเรื่องหลักเกณฑ์ในการกำหนด ราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด ข้อ 7 ที่ให้คำนึงถึงสภาพของทรัพย์สิน ในปัจจุบันราคาซื้อขายในท้องตลาดรวมถึงความเหมาะสมประการอื่นๆประกอบด้วย ประกอบกับ ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงราคาขายหุ้นในช่วงเวลาดังกล่าวและความเสี่ยงจากการขาย ทอดตลาดที่อาจมีการเพิกถอนการขาย งดการขาย หรือถอนการบังคับคดีประกอบกับความเสี่ยง ของนักลงทุนหรือผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินในตลาดเงิน ตลาดทุน จึงทำให้การขายทอดตลาดไม่มีผู้ใด สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดหุ้นของเจ้าพนักงานบังคับคดี ราคาตลาดที่เจ้าพนักงาน บังคับคดีใช้เป็นดุลยพินิจในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขายทอดตลาดหุ้นจึงไม่ใช่ ราคาเสนอขายที่ดึงดูดให้ผู้ซื้อทรัพย์สินหรือนักลงทุนให้เข้าซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดของ เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผลให้การบังคับคดีล่าช้า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาขอไม่ได้รับชำระหนี้ซ้ำ ไม่ได้รับการเยียวยาจากการไม่ชำระหนี้ในเวลาอันสมควร และลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ยังคงต้อง รับภาระในดอกเบี้ยที่กำหนดตามคำพิพากษาจนกว่าจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาโดย ลื่นเชิง ซึ่งไม่เป็นธรรมต่อคู่ความ

4.3.3 วิธีการและขั้นตอนการขายทอดตลาดหุ้นโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 308 กำหนดว่า เมื่อศาลได้มีคำสั่ง อนุญาตให้ขายแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดได้เมื่อพ้นระยะเวลา อย่างน้อยห้าวันนับแต่วันที่ยึด การขายนั้นให้ดำเนินตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ

พาณิชย์และกฎกระทรวงว่าด้วยการนั้นและตามข้อกำหนดของศาล ซึ่งระบุไว้ในคำสั่งอนุญาตให้ขายทรัพย์สินนั้น โดยมีกฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขายทอดตลาดกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554 ข้อ 4 เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับแจ้งคำสั่งอนุญาตให้ขายทอดตลาดจากศาลแล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทอดตลาดโดยเร็ว ดังนี้ กฎกระทรวงดังกล่าวกำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้ทำการขายทอดตลาดทรัพย์สิน โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องทำประกาศขายทอดตลาด ตามข้อ 6 และต้องส่งประกาศการขายทอดตลาดให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียในคดีทราบ รวมถึงการโฆษณาประกาศขายทอดตลาดในเว็บไซต์ต่างๆ ที่เป็นที่รู้จักหรือเป็นที่แพร่หลายกันโดยทั่วไปก่อนวันขายทอดตลาดไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน โดยให้อธิบดีประกาศกำหนดเว็บไซต์ดังกล่าวภายในสามสิบวันนับแต่วันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจให้โฆษณาประกาศขายทอดตลาดในหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายก่อนวันขายทอดตลาดไม่น้อยกว่าห้าวันด้วยก็ได้ปิดประกาศขายทอดตลาดก่อนวันขายทอดตลาดไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน ณ สถานที่ขายทอดตลาดและสถานที่ราชการสำคัญตามที่อธิบดีประกาศกำหนด¹⁰

กรณีหากหมายแจ้งการส่งประกาศขายทอดตลาดให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียไม่สามารถส่งได้หรือการปิดประกาศแจ้งการขายทอดตลาด โฆษณาประกาศขายทอดตลาดในเว็บไซต์ต่างๆ ที่เป็นที่รู้จักหรือเป็นที่แพร่หลายกันโดยทั่วไป หรือ ณ สถานที่ขายทอดตลาดและสถานที่ราชการสำคัญก่อนวันขายทอดตลาดไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน หากมีเวลาไม่ครบตามที่กำหนด กล่าวคือมีเวลาไม่น้อยกว่า 15 วันแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีจะงดการขายทอดตลาดและเลื่อนออกไปขายทอดตลาดในนัดหน้า ซึ่งเป็นผลให้การบังคับคดีนั้นล่าช้าออกไป

การขายทอดตลาดก่อนที่ผู้เสนอราคาจะเข้าประมูลทรัพย์สินนั้นต้องปฏิบัติตามที่กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขายทอดตลาดกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด กำหนดไว้ ดังนี้

ข้อ 16 บัญญัติว่า เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องกำหนดให้ผู้เข้าเสนอราคาวางหลักประกันก่อนเข้าเสนอราคาโดยพิจารณาจากราคาประเมินทรัพย์สินซึ่งจะต้องนำไปกำหนดเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด ในการขายทอดตลาดนั้นก็ต้องมีการวางหลักประกันในการเข้าสู่ราคา โดยต้องวางหลักประกัน ดังนี้

¹⁰ กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขายทอดตลาดกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554, ข้อ 9.

(1) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินไม่เกินห้าแสนบาท ให้ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดี หรือหัวหน้าสำนักงานบังคับคดีส่วนย่อยใช้ดุลพินิจกำหนดให้วางหลักประกันตามที่เห็นสมควร โดยหลักประกันที่พึงกำหนดนั้นควรมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของราคาประเมิน

(2) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินห้าแสนบาทแต่ไม่เกินหนึ่งล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนห้าหมื่นบาท

(3) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินหนึ่งล้านบาทแต่ไม่เกินห้าล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนสองแสนห้าหมื่นบาท

(4) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินห้าล้านบาทแต่ไม่เกินสิบล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนห้าแสนบาท

(5) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินสิบล้านบาทแต่ไม่เกินยี่สิบล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนหนึ่งล้านบาท

(6) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินยี่สิบล้านบาทแต่ไม่เกินห้าสิบล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนสองล้านห้าแสนบาท

(7) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินห้าสิบล้านบาทแต่ไม่เกินหนึ่งร้อยล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนห้าล้านบาท

(8) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินหนึ่งร้อยล้านบาทแต่ไม่เกินสองร้อยล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนสิบล้านบาท

(9) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินเกินสองร้อยล้านบาท ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเสนออธิบดีหรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้พิจารณากำหนด

ในคดีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทอดตลาดใหม่เนื่องจากผู้เสนอราคาสูงสุดไม่ชำระราคาส่วนที่เหลือ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องกำหนดให้ผู้เข้าเสนอราคาในการขายทอดตลาดครั้งใหม่วางหลักประกันพิเศษตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนด

ในกรณีที่ผู้เสนอราคาสูงสุดซึ่งไม่ชำระราคาส่วนที่เหลือประสงค์จะเข้าเสนอราคาในการขายทอดตลาด เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องกำหนดให้ผู้ผู้นั้นวางหลักประกันเพิ่มขึ้นจากที่กำหนดในวรรคหนึ่งหรือวรรคสองตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนด

หลักประกันตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม ให้คืนแก่ผู้เข้าเสนอราคาเมื่อสิ้นสุดการขายทอดตลาดและผู้เข้าเสนอราคานั้นไม่มีข้อผูกพันใดๆ กับการเสนอราคาหรือการขายทอดตลาดนั้นแต่ถ้ามีการเคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุด ให้ถือเอาหลักประกันนั้นเป็นมัดจำและเป็นการชำระราคาบางส่วนของผู้ผู้นั้น

โดยการกำหนดเงินที่ผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินจะต้องวางเป็นหลักประกันนั้นจะเป็นไปตามราคาประเมิน ทั้งนี้ตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมขายในการขายทอดตลาดเรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมขายข้อ 1 กำหนดว่า การขายทอดตลาดแต่ละครั้ง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีถือว่าราคาเริ่มต้นเป็นราคาที่เหมาะสมขายได้ตามมาตรา 309 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ในการขายทอดตลาดหุ้นเจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมขายในการขายทอดตลาดหุ้น แบ่งเป็นประเภทของหุ้น กล่าวคือ

1. หากเป็นหุ้นที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมขายในการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาขณะนำยึดเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาด ตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมขายในการขายทอดตลาดเรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมขายข้อ 7 กำหนดให้ การขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นสำหรับการขายทอดตลาดแต่ละครั้งตามที่เห็นสมควร เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเทียบเคียงการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมขายในการขายทอดตลาดของอสังหาริมทรัพย์

ข้อ 3 กำหนดว่าการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์โดยปลอดการจำนองหรือปลอดภาระผูกพันในทางจำนองให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นสำหรับการขายทอดตลาดแต่ละครั้ง ดังนี้

3.1 ในการขายทอดตลาดครั้งที่หนึ่ง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นตามราคาประเมินในข้อ 2 โดยปิดตัวเลขที่เป็นเศษขึ้นเป็นเรือนหมื่น

3.2 ในการขายทอดตลาดครั้งที่สอง หากการขายทอดตลาดครั้งที่หนึ่ง เจ้าพนักงานบังคับคดีได้งดการขายทอดตลาดไว้เนื่องจากไม่มีผู้เข้าสู้ราคา ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นเป็นจำนวนร้อยละเก้าสิบของราคาประเมินในข้อ 2 โดยปิดตัวเลขที่เป็นเศษขึ้นเป็นเรือนหมื่น

3.3 ในการขายทอดตลาดครั้งที่สาม หากการขายทอดตลาดครั้งที่สอง เจ้าพนักงานบังคับคดีได้งดการขายทอดตลาดไว้เนื่องจากไม่มีผู้เข้าสู้ราคา ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นเป็นจำนวนร้อยละแปดสิบของราคาประเมินในข้อ 2 โดยปิดตัวเลขที่เป็นเศษขึ้นเป็นเรือนหมื่น

3.4 ในการขายทอดตลาดครั้งที่สี่เป็นต้นไป หากการขายทอดตลาดครั้งที่สาม เจ้าพนักงานบังคับคดีได้งดการขายทอดตลาดไว้เนื่องจากไม่มีผู้เข้าสู้ราคา ให้เจ้าพนักงานบังคับคดี

กำหนดราคาเริ่มต้นเป็นจำนวนร้อยละเจ็ดสิบของราคาประเมินในข้อ 2 โดยปิดตัวเลขที่เป็นเศษขึ้นเป็นเรื่อนหมื่น

ดังนั้นราคาขณะนำยึดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในชั้นยึดจะใช้เป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดโดยปิดตัวเลขที่เป็นเศษขึ้นเป็นเรื่อนหมื่น แล้วกำหนดราคาให้ผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินต้องวางหลักประกันตามกฎหมายว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขายทอดตลาด กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554 (ฉบับที่ 3) ข้อ 16

ตัวอย่าง ประกาศขายทอดตลาด สำนักงานบังคับคดีแพ่งกรุงเทพมหานคร 4 คดี หมายเลขแดงที่ 444/2557 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้เป็นโจทก์ได้นำยึดหุ้นของนายโท ผู้ถือหุ้น เป็นหุ้นของบริษัท ก จำกัด จำนวน 1,115 หุ้น หุ้นละ 17 บาท ราคาประเมินขณะนำยึด จึงเท่ากับ 18,955 บาท ในการกำหนดไว้ในประกาศขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด โดยปิดตัวเลขที่เป็นเศษขึ้นเป็นเรื่อนหมื่นจึงเท่ากับ 20,00 บาท ผู้ที่สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินต้องวางหลักประกัน จำนวน 15,000 บาท ตามข้อ 16 (1) ประกอบกับคำสั่งสำนักงานบังคับคดีแพ่งกรุงเทพมหานคร 4 คำสั่งที่ 13/2557 เรื่อง แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดหลักประกันทรัพย์สินที่มีราคาไม่เกินห้าแสนบาท ดังนั้นผู้ที่สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินต้องวางหลักประกันจำนวน 15,000 บาท¹¹ ก่อนจึงจะเข้าสู่ราคาในการขายทอดตลาด

การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีใช้ราคาขณะนำยึดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในชั้นยึดมาเป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด มีประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณา ดังนี้

ประการแรก การกำหนดให้ผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินต้องวางเป็นหลักประกัน โดยในประกาศขายทอดตลาดตามกฎหมายว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554 ข้อ 6 มิได้กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีระบุจำนวนหลักประกันที่ต้องวางในรายการประกาศการขายทอดตลาดด้วย ซึ่งการกำหนดราคาหลักประกันเป็นไปตามอัตราที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด ตามกฎหมายว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557 ข้อ 16 ให้พิจารณาจากราคาประเมินทรัพย์สินซึ่งจะต้องนำไปกำหนดเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด ประกอบกับประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาดเรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคา

¹¹ คำสั่งสำนักงานบังคับคดีแพ่งกรุงเทพมหานคร 4 คำสั่งที่ 13/2557 เรื่อง แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดหลักประกันทรัพย์สินที่มีราคาไม่เกินห้าแสนบาท

เริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด ข้อ 2 และ 3 การกำหนดให้วางหลักประกันก่อนเข้าสู่ราคาจึงเป็นการยากต่อการตรวจสอบว่าผู้ที่จะเข้าซื้อหุ้นที่ทำการขายโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นต้องว่าเป็นจำนวนเท่าใด และทรัพย์สินที่มีราคาประเมินไม่เกิน 500,000 บาท ตามข้อ 16 (1) ให้อำนาจผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีหรือหัวหน้าสำนักงานบังคับคดีส่วนย่อยใช้ดุลพินิจกำหนดให้วางหลักประกันตามที่เห็นสมควรโดยหลักประกันที่พึงกำหนดนั้นควรมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของราคาประเมิน โดยในแต่ละสำนักงานบังคับคดีได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกัน การที่ผู้ที่จะตรวจสอบและวางเงินหลักประกันก่อนการเข้าสู่ราคาย่อมตรวจสอบได้ยาก เป็นเหตุให้ไม่ดึงดูดให้ผู้สนใจเข้าซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดหุ้นโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี

ประการที่สอง การกำหนดราคาดังกล่าวเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้ตรวจสอบราคาของหุ้นที่จะทำการขายว่าสถานะของบริษัทผู้ออกหุ้นมีสถานะอย่างไร และมูลค่าของหุ้นในขณะนั้นมีมูลค่าที่แท้จริงเท่าไรเพราะในการบังคับคดีเมื่อมีผู้นำยึดแล้วในระหว่างที่รอคำสั่งศาลอนุญาตให้ขายทอดตลาดจนถึงการประกาศการขายทอดตลาด ระยะเวลาที่ต้องส่งประกาศขายทอดตลาดให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียในคดี ระยะเวลาจากจุดนี้จะใช้ระยะเวลา 2-3 เดือน เป็นอย่างน้อยซึ่งหากคดีไหนมีการร้องขอเพิกถอนคำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดี หรือร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 และ 288 แล้วยอมทำให้ระยะเวลาที่จะทำการขายทอดตลาดขยายออกไปอีก มูลค่าของหุ้นจึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ หากเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการตรวจสอบก่อนการขายทอดตลาดย่อมทราบถึงสถานะของบริษัทผู้ออกหุ้น รวมถึงมูลค่าที่จริงของหุ้นซึ่งจะเป็นการขายทอดตลาดตามราคาที่แท้จริง และเป็นการดึงดูดนักลงทุนหรือผู้ที่สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี

ประการที่สาม สถานะของบริษัทผู้ออกหุ้นในขณะทำการขายทอดตลาด เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้ตรวจสอบหากบริษัทดังกล่าวอยู่ระหว่างการชำระบัญชี เป็นบริษัทร้างได้เลิกบริษัทไปแล้วหุ้นของบริษัทดังกล่าวย่อมไม่มีมูลค่า การประกาศขายทอดตลาดย่อมไม่อาจขายได้อย่างแน่นอน การประกาศขายทอดตลาดดังกล่าวย่อมเป็นภาระแก่คู่ความในค่าใช้จ่ายการประกาศขายทอดตลาด

2. กรณีหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาดหุ้น เจ้าพนักงานบังคับคดีจะอาศัยอำนาจตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาดเรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด ข้อ 7 กำหนดว่า การขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดราคาเริ่มต้นสำหรับการขายทอดตลาดแต่ละครั้งตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงสภาพของทรัพย์สินในปัจจุบัน

ราคาซื้อขายในท้องตลาด รวมถึงความเหมาะสมประการอื่นๆ ประกอบ โดยทางปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาดหุ้น ที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์โดยเอาราคาการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ที่ทำการปิดตลาดก่อนวันขายทอดตลาดหนึ่งวันเป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาดหุ้นดังกล่าวโดยถือว่าราคาดังกล่าวเป็นราคาตามสภาพของทรัพย์สินในปัจจุบันที่ทำการราคาซื้อขายในท้องตลาด ทั้งนี้เมื่อได้ราคาที่ใช้เป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาดหุ้นแล้ว เจ้าพนักงานจะใช้ราคาดังกล่าวนั้นเป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาดโดยไม่ปิดตัวเลขที่เป็นเศษขึ้นเป็นเรือนหมื่นเหมือนกับการขายทอดตลาดหุ้นที่มีได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์และเงินผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินจะต้องวางเป็นหลักประกันก็จะเป็นไปตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557 ข้อ 16 ประกอบกับประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาดเรื่องหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด ข้อ 2 และ 3

ตัวอย่าง ประกาศขายทอดตลาด สำนักงานบังคับคดีแพ่งกรุงเทพมหานคร 4 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้เป็นโจทก์ได้นำยึดหุ้นของนายโท ผู้ถือหุ้น เป็นหุ้นสามัญของบริษัท ป จำกัด (มหาชน) และจดทะเบียนหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ จำนวน 10,000 หุ้น โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดหุ้นขณะนำยึด ราคาหุ้นละ 10 บาท ราคาประเมินขณะนำยึด จึงเท่ากับ 100,000 บาท การกำหนดในประกาศขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด โดยเอาราคาการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ที่ทำการปิดตลาดก่อนวันขายทอดตลาดหนึ่งวันโดยไม่ปิดตัวเลขที่เป็นเศษขึ้นเป็นเรือนหมื่น คดีนี้ประกาศขายทอดตลาดนัดแรกตรงกับวันที่ 7 มกราคม 2558 เจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาที่ปิดตลาดที่ทำการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ของวันที่ 6 มกราคม 2558 เป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมหากราคาหุ้นสามัญของบริษัท ป จำกัด(มหาชน) ที่ปิดตลาดในวันดังกล่าว ปิดการซื้อขายที่หุ้นละ 13 บาท เจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาดหุ้นดังกล่าวที่ 130,000 บาท ผู้ที่สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินต้องวางหลักประกันจำนวน 15,000 บาท ตามข้อ 16 (1) ประกอบกับคำสั่งสำนักงานบังคับคดีแพ่งกรุงเทพมหานคร 4 คำสั่งที่ 13/2557 เรื่อง แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดหลักประกันทรัพย์สินที่มีราคาไม่เกินห้าแสนบาท ดังนี้ ผู้ที่สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินต้องวางหลักประกันจำนวน 15,000 บาท ก่อนจึงจะเข้าสู่ราคาในการขายทอดตลาด

การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีใช้ราคาการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ที่ทำการปิดตลาดก่อนวันขายทอดตลาดหนึ่งวันเป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาดหุ้น มีประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณา ดังนี้

ประการแรก การกำหนดราคาดังกล่าวเป็นการใช้ราคาที่เทียบเคียงกับการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์เป็นราคาเริ่มต้นการขายทอดตลาดถือเป็นการกำหนดราคาใกล้เคียงกับราคาท้องตลาดของทรัพย์สินที่เป็นปัจจุบันมากที่สุด การเข้าซื้อทรัพย์สินที่ขายโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นจะต้องมีการวางหลักประกันก่อนการเข้าสู่อำนาจ โดยในประกาศขายทอดตลาดตามกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554 ข้อ 6 มิได้กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีระบุจำนวนหลักประกันต้องวางในรายการประกาศการขายทอดตลาดด้วย โดยหลักประกันที่ต้องวางนั้นก็ใช่อัตราตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดในราคาเริ่มต้นการขายทอดตลาด ตามกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557 ข้อ 16 ให้พิจารณาจากราคาประเมินทรัพย์สินซึ่งจะต้องนำไปกำหนดเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมในการขายทอดตลาด โดยใช้ราคาประเมินทรัพย์สินเป็นเกณฑ์การกำหนดจำนวนที่ต้องวางหลักประกัน และทรัพย์สินที่มีราคาประเมินไม่เกิน 500,000 บาท ตามข้อ 16 (1) ให้อำนาจผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีหรือหัวหน้าสำนักงานบังคับคดีส่วนย่อยใช้ดุลพินิจกำหนดให้วางหลักประกันตามที่เห็นสมควร โดยหลักประกันที่พึงกำหนดนั้นควรมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของราคาประเมิน โดยในแต่ละสำนักงานบังคับคดีได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกัน จึงทำให้ผู้ที่สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินนั้นตรวจสอบจำนวนหลักประกันที่ต้องวางได้ยาก การซื้อขายหุ้นโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจึงไม่ถึงจุดให้ผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สิน หากเมื่อเทียบกับการซื้อหุ้นที่ทำการขายในตลาดหลักทรัพย์แล้ว การซื้อหุ้นที่ทำการขายในตลาดหลักทรัพย์มีความสะดวกและรวดเร็วกว่า

ประการที่สอง การซื้อหุ้นเป็นทรัพย์สินชนิดพิเศษ การขึ้นลงของราคาเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วแตกต่างจากทรัพย์สินชนิดอื่น โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ภาวะเศรษฐกิจโลก ภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศ นโยบายการเงินและการคลังของรัฐบาลงบกำไรขาดทุน การจ่ายเงินปันผล เป็นต้น ซึ่งเวลาระยะสั้นๆ จำนวนมูลค่าของหุ้นนั้นอาจขึ้นสูงหรือลดลงกว่าเดิมหลายเท่า การขายทอดตลาดหุ้นโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ใช้ราคาปิดตลาดการซื้อขายก่อนวันขายทอดตลาดหนึ่งราคาดังกล่าวเป็นราคาที่มีความเสี่ยงต่อนักลงทุนเป็นผลให้ไม่มีผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สิน

ดังนั้น การขายทอดตลาดหุ้นที่เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการขายไม่ว่าจะเป็นการขายทอดตลาดหุ้นที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์หรือหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ การกำหนดให้มีการวางหลักประกันก่อนเข้าซื้อทรัพย์สินโดยใช้ฐานราคาประเมินเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นฐานในการคิดจำนวนเงินที่ต้องวางหลักประกันนั้นจำนวนหลักประกันที่ต้องวางก็ไม่ได้ระบุไว้ในประกาศขายทอดตลาดที่โฆษณาออกไป ผู้ที่สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินตรวจสอบได้ยากและไม่สะดวก การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมมีความแตกต่างกัน หุ้นที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาด

หลักทรัพย์เจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาประเมินขณะนำยึดเป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขาย ซึ่งระยะเวลาจากชั้นยึดจนถึงชั้นการขายมูลค่าของหุ้นอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปไม่เป็นไปตามสภาพของหุ้นที่แท้จริง ทั้งนี้บริษัทผู้ออกหุ้นอาจอยู่ระหว่างการชำระบัญชี การเลิกบริษัทหรืออยู่ระหว่างการฟื้นฟูกิจการซึ่งในขณะที่ทำการขายเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้ทำการตรวจสอบสถานะของบริษัทผู้ออกหุ้น ซึ่งมีผลทำให้หุ้นไม่มีมูลค่าแล้วย่อมไม่อาจขายทอดตลาดได้ หุ้นที่จัดที่เขียนในตลาดหลักทรัพย์กำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายจะใช้ราคาที่ปิดตลาดที่ทำการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ก่อนวันขายทอดตลาดหนึ่งวันเป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขาย ซึ่งหุ้นที่ทำการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์มีการเปลี่ยนแปลงที่สูงมาก ประกอบกับปัจจัยด้านตลาดเงินตลาดทุน ผลประกอบการของบริษัท และความเสี่ยงจากการซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดี อาจทำให้ราคาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดดังกล่าวนั้นไม่ใช่ราคาที่แท้จริง และไม่มีผู้สนใจเข้าซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดดังกล่าว

4.3.4 ปัจจัยปัญหาที่มีต่อผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดหุ้น

การเข้าซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งเป็นการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล มีกฎหมายกำหนดวิธีการ หลักเกณฑ์และขั้นตอนการขายทอดตลาดเอาไว้ อย่างชัดเจนการซื้อขายต้องปฏิบัติตามให้ถูกต้อง โดยการซื้อทรัพย์สินจากการทอดตลาดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นมีความเสี่ยงซึ่งเป็นเหตุให้ไม่มีผู้สนใจเข้าซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยมีปัจจัยความเสี่ยง ดังนี้

1. ความเสี่ยงที่อาจถูกร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนกระบวนการบังคับคดีหรือการร้องขอให้เพิกถอนการขายทอดตลาดได้ เนื่องจากในปัจจุบันเมื่อศาลมีคำสั่งเพิกถอนการขายทอดตลาดผู้ซื้อทรัพย์สินจะได้รับความเสียหายทันที โดยไม่มีมาตรการคุ้มครองเยียวยาความเสียหายเบื้องต้นหรือระยะสั้น เช่น กฎหมายไม่ถือว่าผู้ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้มีส่วนได้เสียหากมีการร้องเพิกถอนการขายจนกว่าจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ผู้ซื้อทรัพย์สินก็ไม่สามารถนำทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ไม่สามารถจำหน่าย จ่าย โอนได้เนื่องจากอยู่ระหว่างร้องเพิกถอนการขายทอดตลาด หรือหากผู้ซื้อทรัพย์สินได้เสียค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองและศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนการขายทอดตลาด ความเสียหายจากค่าใช้จ่ายดังกล่าวกฎหมายมิได้กำหนดไว้ให้ผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดสามารถขอคืนได้ ทำให้เกิดความเสียหาย หากผู้ซื้อทรัพย์สินกู้ยืมเงินมาซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าวผู้ซื้อทรัพย์สินจะมีภาระดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นทันทีแต่ไม่อาจได้รับคืนเมื่อมีการร้องเพิกถอนการขายทอดตลาด

ปัญหาเรื่องการเข้าครอบครอง ดูแลรักษา และใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินระหว่างศาลมีคำสั่งรับคำร้องจนถึงวันที่ศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนการขายทอดตลาด ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1330 ให้สิทธิของบุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลไม่เสียไป แม้ภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นไม่ใช่ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้ล้มละลาย ดังนั้นถือได้ว่านับแต่เจ้าพนักงานบังคับคดีเคาะไม้ขายให้กับผู้ซื้อทรัพย์สิน ผู้ซื้อทรัพย์สินย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินนั้นโดยสมบูรณ์ และย่อมมีสิทธิจะเข้าครอบครอง ดูแลรักษา และใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินนั้น トラบใดที่ศาลยังไม่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้เพิกถอนการขายทอดตลาด แต่ก็ยังเป็นเพียงหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งบัญญัติในเรื่องสิทธิตามกฎหมายของผู้ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดให้การรับรองไว้ หากเป็นกรณีศาลมีคำสั่งรับคำร้องจนถึงวันที่ศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนการขายทอดตลาด ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่มีการโต้แย้งเรื่องกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองด้วยการฟ้องให้เพิกถอนการขายทอดตลาด แม้ว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1330 จะถือว่าสิทธิของบุคคลผู้ซื้อทรัพย์สิน โดยสุจริตในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาลไม่เสียไปในขณะนั้นก็ตาม แต่ผู้ซื้อทรัพย์สินก็ไม่สามารถดำเนินการให้ทรัพย์สินดังกล่าวเกิดผลออกงายทางธุรกิจได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากยังมีความเสี่ยงจากการที่ศาลอาจมีคำสั่งให้เพิกถอนการขายทอดตลาดในอนาคตก็ได้โดยไม่มีบทบัญญัติใดแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติให้สามารถเรียกคืนหรือให้ผู้ใดชดเชยแทนความเสียหายแก่ผู้ซื้อทรัพย์สิน จึงเป็นความเสียหายของผู้ซื้อที่สุจริตอันไม่มีกฎหมายใดคุ้มครองถึง เช่นเดียวกับเงินค่าธรรมเนียมเนื่องจากการโอน ค่าอากรแสตมป์ ภาษีธุรกิจเฉพาะ และค่าใช้จ่ายอื่นจำเป็นในการดูแลรักษา ปรับปรุงซ่อมแซม ซึ่งซื้อมาจากการขายทอดตลาด ไม่มีกฎหมายฉบับใดกำหนดให้ผู้ซื้อทอดตลาดได้รับชดเชยจากค่าเสียหายเหล่านี้

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2310/2525 เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินไปโดยมิได้แจ้งให้ผู้ร้องทราบคำสั่งของศาลที่อนุญาตให้ขายทอดตลาดและวันขายทอดตลาด จึงเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ดำเนินการบังคับคดีฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 ว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง และถือได้ว่าผู้ร้องเป็นบุคคลอื่นที่มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีซึ่งต้องเสียหายโดยการฝ่าฝืนนั้น ผู้ร้องจึงอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลขอให้มีการยกเลิกการขายทอดตลาดได้ตามมาตรา 296 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5394/2550 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ทวิ วรรคหนึ่ง ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่าเป็นราคาที่สมควรขายได้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคล

ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีอาจคัดค้านว่าราคาดังกล่าวมีจำนวนต่ำกว่าเกินสมควร ในกรณีเช่นว่านี้ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเลื่อนการขายทอดตลาดทรัพย์สินไป ดังนั้น การที่จำเลยที่ 1 ยื่นคำร้องว่าในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 และที่ 3 เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ฟังคำคัดค้านของจำเลยที่ 1 โดยอ้างว่าจำเลยที่ 1 ไม่ใช่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี เป็นเหตุให้มีการอนุมัติขายทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 และที่ 3 ให้แก่ผู้ซื้อในราคาสูงสุดซึ่งต่ำกว่าราคาประเมิน ขอให้เพิกถอนการขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าว จึงเป็นกรณีที่จำเลยที่ 1 อ้างว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีไปโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งลักษณะการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 296 วรรคสอง บัญญัติให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีซึ่งต้องเสียหายเพราะเหตุดังกล่าว ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนหรือแก้ไขกระบวนการบังคับคดีทั้งปวง หรือวิธีการบังคับใดๆ โดยเฉพาะ หรือขอให้ศาลมีคำสั่งกำหนดวิธีการใดๆ ตามที่เห็นสมควร เมื่อจำเลยที่ 1 จะต้องร่วมกับจำเลยที่ 2 และที่ 3 ชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่โจทก์ แม้ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดจะเป็นทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 และที่ 3 แต่จำเลยที่ 1 ก็มีฐานะเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเป็นลูกหนี้ร่วมกับจำเลยที่ 2 และที่ 3 ซึ่งไม่สามารถแบ่งแยกการชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้แก่โจทก์ได้ การขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 และที่ 3 ในราคาที่สมควรหรือไม่ย่อมมีผลกระทบโดยตรงกับภาระหนี้ที่จำเลยที่ 1 จะต้องร่วมกับจำเลยที่ 2 และที่ 3 รับผิดชอบต่อโจทก์ ในฐานะที่จำเลยที่ 1 เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 280 โดยตรง และมีสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 309 ทวิ วรรคหนึ่ง ที่จะคัดค้านว่าในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 และที่ 3 ผู้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นมีราคาต่ำจำนวนเกินสมควร ก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่าเป็นราคาที่สมควรขายได้ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ฟังคำคัดค้านของจำเลยที่ 1 ในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 และที่ 3 โดยอ้างว่า จำเลยที่ 1 มิใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายทอดตลาด จึงมิใช่เป็นผู้มีส่วนได้เสียที่จะมีสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดในทางทรัพย์สินที่บังคับคดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 309 ทวิ วรรคหนึ่ง จำเลยที่ 1 ย่อมมีสิทธิร้องขอให้เพิกถอนการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีได้

2. ปัญหาความไม่แน่นอนจากการซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด

เมื่อผู้ทรัพย์ทรัพย์ได้จากการขายทอดตลาดตามกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาดพ.ศ. 2554 ข้อ 23 กำหนดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุดแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการให้ผู้เสนอราคาสูงสุดนั้นชำระราคาส่วนที่เหลือแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีตามเงื่อนไขและข้อสัญญาที่ทำสัญญาหรือทำข้อตกลงผูกพัน

ไว้ ตามคำสั่งกรมบังคับคดีที่ 99/2557 ได้กำหนดแบบหนังสือสัญญาการซื้อขายเอาไว้ภายหลังที่มีการเคาะไม้ขาย ผู้ที่ซื้อทรัพย์ได้ต้องทำสัญญาการซื้อขายกับเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามแบบที่ 2/2557 โดยเป็นแบบสัญญาการซื้อขายที่ดิน ที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง และห้องชุด โดยไม่ได้กำหนดแบบสัญญาซื้อขายหุ้นเอาไว้ ทางปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้แบบสัญญาดังกล่าวมาใช้เป็นสัญญาการซื้อขายหุ้น โดยอนุโลม แบ่งออกเป็นสัญญาที่มีการเสนอราคาสูงสุดและผู้ผูกพันราคาตาม มาตรา 309 ทวิ กับ สัญญาที่มีการซื้อทรัพย์ได้ แยกพิจารณา ดังนี้

กรณีที่หนึ่ง สัญญาที่มีการเสนอราคาสูงสุดและมีผู้ผูกพันราคาตาม มาตรา 309 ทวิ เมื่อมี ผู้เสนอราคาสูงสุดและผู้ผูกพันราคาไว้ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะยึดเงินวางหลักประกันไว้และทำ สัญญาผูกพันราคากับการเสนอราคาดังกล่าวไว้ 30 วัน นับแต่วันที่เสนอราคา โดยในข้อสัญญา กำหนดว่ากรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่อาจนำทรัพย์ดังกล่าวที่มีการผูกพันราคาไปขายทอดตลาด ทรัพย์สินครั้งต่อไปภายในกำหนด 30 วัน อันเนื่องมาจากเหตุต่างๆ อาทิเช่น ศาลมีคำสั่งให้งดการ บังคับคดีหรือจำหนึ่ตามคำพิพากษาแจ้งให้งดการบังคับคดีเป็นหนังสือ โดยได้รับความยินยอมเป็น หนังสือจากลูกหนี้ตามคำพิพากษาและผู้มีส่วนได้เสียในกรบังคับคดี ตาม มาตรา 292 หรือมีการ ถอนการบังคับคดี ตาม มาตรา 295 หรือ มีการร้องขอให้ปล่อยทรัพย์ตาม มาตรา 288 หรือข้อขัดข้อง ประการอื่น สัญญาระหว่างผู้ที่เสนอราคาสูงสุดกับเจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมเป็นอันยกเลิกไป เจ้า พนักงานบังคับคดีต้องคืนเงินให้แก่ผู้ที่ผูกพันราคา

กรณีที่สอง สัญญาที่มีการซื้อทรัพย์ได้ โดยอาจเป็นกรณีการเคาะไม้ขายกรณีที่ไม่ มี ผู้คัดค้านตาม มาตรา 309 ทวิ หรือมีผู้คัดค้านการขายตาม มาตรา 309 ทวิ และได้เลื่อนมาทำการขาย ในนัดต่อไปและเจ้าพนักงานบังคับคดีได้เคาะไม้ขายให้แก่ผู้ผูกพันราคาหรือให้แก่ผู้ที่เสนอราคา สูงสุดในนัดที่เลื่อนมา เมื่อเคาะไม้ขายแล้วผู้ซื้อทรัพย์ได้ต้องทำสัญญาการซื้อขายกับเจ้าพนักงาน บังคับคดี โดยในสัญญากำหนดดังนี้

ข้อ 5 กำหนดว่า ในกรณีที่สัญญานี้ถูกยกเลิกหรือศาลมีคำสั่งเพิกถอนด้วยเหตุใดก็ดี อันเป็นเหตุให้ผู้ซื้อทรัพย์ไม่ได้กรรมสิทธิ์ไม่อาจใช้ประโยชน์ได้ ข้าพเจ้าไม่ตั้งใจเรียกดอกเบี้ย หรือ ค่าเสียหายหรือเงินต่างๆที่ข้าพเจ้าชำระไปเกี่ยวกับการโอนกรรมสิทธิ์แต่อย่างใด

ข้อ 6 กำหนดว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้รับผิดชอบในค่าธรรมเนียมการโอน ค่าภาษีต่างๆ จากขายหุ้น และค่าอากรตามประมวลรัษฎากร

ในการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนการขายทอดตลาดโดยผู้ทอดตลาดนั้น เป็นการกระทำโดยลำพังแต่ฝ่ายเดียว ผู้ทอดตลาดทอดตลาดจะกำหนดเงื่อนไขหรือข้อจำกัดความ ความรับผิดชอบไว้ได้อย่างใดหากไม่เป็นการต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมาย พันวิสัย หรือขัดต่อความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนของประชาชน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 150 โดยผู้ราคามีสิทธิแต่เพียงได้รับแจ้งในประกาศขายทอดตลาดเท่านั้น ซึ่งในที่สุดเงื่อนไขใดๆ ที่ระบุในประกาศขายทอดตลาดก็จะผูกมัดปิดปากผู้ซื้อทรัพย์สินไม่ให้ยกขึ้นกล่าวอ้างเป็นอย่างอื่น กรณีจึงเป็นช่องทางที่ทำให้มีการเอาเปรียบซึ่งกันได้

ดังนั้น การซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดไม่ว่าจะเป็นกรณีที่มีการผูกพันราคากันไว้หรือที่มีการเคาะไม้ขายให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สินแล้ว ก็ไม่อาจแน่ชัดว่าจะได้มีการซื้อขายกันจริง การที่ทาสัญญาผูกพันราคากับเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือการทำสัญญาการซื้อขายกับเจ้าพนักงานบังคับคดี นั้นก็ไม้อาจจะยืนยันว่าจะได้กรรมสิทธิ์จากการซื้อขายกันจริง อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้การนำเงินมาลงทุนจึงไม่คุ้มค่าทำให้ไม่มีนักลงทุนเข้าซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด

3. ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของตลาดหุ้นและมูลค่าของหุ้นที่ทำการซื้อขายจากการขายทอดตลาดการลงทุนในหลักทรัพย์ย่อมมีความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้อันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจ ทั้งภาวะเศรษฐกิจภายในและภายนอกประเทศ ผลประกอบการของธุรกิจของบริษัทผู้ออกใบหุ้นย่อมทำให้ผลตอบแทนของนักลงทุนอาจไม่ได้เป็นไปตามที่คาดหวัง ประกอบกับการซื้อขายหุ้นจากการขายทอดตลาดมีขั้นตอนที่ซับซ้อนและยุ่งยาก ทั้งจะต้องดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนด จึงทำให้ไม่เป็นที่สนใจแก่ผู้ซื้อทรัพย์สินหรือนักลงทุน

4. ความรับผิดชอบในการเสียหายจากการซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาด

การลงทุนนั้นนอกจากการได้รับเงินปันผลจากกิจการที่ตนเองเป็นผู้ถือหุ้นแล้ว ผลตอบแทนอีกประการหนึ่งสำหรับนักลงทุนคือการแสวงหากำไรจากการขายหลักทรัพย์หรือกำไรส่วนต่างราคาจากการซื้อขายหลักทรัพย์เมื่อมีการขายหุ้นที่ถืออยู่นั้นออกไป

กำไรส่วนต่างราคาจากการซื้อขายหลักทรัพย์ ประมวลรัษฎากรกำหนดว่าเป็นผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนหุ้น หุ้นกู้ หรือตัวเงิน เฉพาะที่ตีราคาเป็นเงินได้เกินกว่าที่ลงทุนถือเป็นเงินได้พึงประเมิน ตามประมวลรัษฎากร มาตรา 40(4)(ข)¹² เมื่อนักลงทุนขายหุ้นออกไปแล้วได้รับผลประโยชน์จากการโอนหุ้นเกินกว่าที่ลงทุน ผู้จ่ายเงินได้จะต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่าย ใน

¹² ประมวลรัษฎากร มาตรา 40 บัญญัติว่า “เงินได้พึงประเมินนั้นคือ เงินได้ประเภทดังต่อไปนี้ รวมตลอดถึงเงินค่าภาษีอากรที่ผู้จ่ายเงินหรือผู้อื่นออกแทนให้สำหรับเงินได้ประเภทต่างๆ ดังกล่าว ไม่ว่าในทอดใด

(4) เงินได้ที่เป็น

(ข) ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนการเป็นหุ้นส่วนหรือโอนหุ้น หุ้นกู้ พันธบัตร หรือตัวเงิน หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นเป็นผู้ออก ทั้งนี้ เฉพาะซึ่ง ตีราคาเป็นเงินได้เกินกว่าที่ลงทุน”

อัตราร้อยละ 15.0 ตามประมวลรัษฎากรมาตรา 50(2)(ข)¹³ และนักลงทุนจะเลือกนำเงินได้ดังกล่าวไปรวมกับเงินได้อื่นเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาประจำปีหรือไม่ก็ได้

อย่างไรก็ดี หากเป็นการขายทอดตลาดหรือหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย นักลงทุนที่เป็นบุคคลธรรมดาจะได้รับการยกเว้นสำหรับเงินได้ที่ได้รับการขายหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 126 (พ.ศ. 2509) ข้อ 2 (23)¹⁴

การซื้อขายหุ้นจากการขายทอดตลาดหุ้นโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นแม้เป็นการขายทอดตลาดหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์เมื่อบุคคลธรรมดาเป็นผู้ซื้อได้ จะไม่ได้รับการยกเว้นการเสียภาษีหัก ณ ที่จ่าย เพราะไม่ใช้การซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แต่ถ้าเป็นการซื้อขายหุ้นนอกตลาดหลักทรัพย์ จะไม่ได้สิทธิเช่นเดียวกับการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ หากการขายหุ้นนั้น ถ้ามีกำไร ผู้จ่ายเงินได้ต้องหักภาษีเงินได้ ณ ที่จ่ายในอัตราก้าวหน้า ตามบัญชีอัตรากำไรเงินได้บุคคลธรรมดา จะหักภาษีมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับกำไรนั้นๆ

4.4 ปัญหาที่เกิดขึ้นภายหลังการขายทอดตลาดหุ้น

โดยการซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1129 บัญญัติว่า อันว่าหุ้นนั้นย่อมโอนกันได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมของบริษัท เว้นแต่เมื่อเป็นหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้น ซึ่งมีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

การโอนหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้นนั้น ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอน มีพยานคนหนึ่งเป็นอย่างน้อยลงชื่อรับรองลายมือเหล่านั้นๆ ด้วยแล้ว ท่านว่าเป็นโมฆะ อนึ่งตราสารอันนั้นต้องแสดงเลขหมายของหุ้นซึ่งโอนกันนั้นด้วย

การโอนเช่นนี้จะนำมาใช้แก่บริษัท หรือบุคคลภายนอกไม่ได้ จนกว่าจะได้จดทะเบียนการโอนทั้งชื่อและสำนักของผู้รับโอนนั้นลงในทะเบียนผู้ถือหุ้น

¹³ ประมวลรัษฎากร มาตรา 50 บัญญัติว่า “ให้บุคคล ห้างหุ้นส่วน บริษัท สมาคม หรือคณะบุคคลผู้จ่ายเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 หักภาษีเงินได้ไว้ทุกคราวที่จ่ายเงินได้พึงประเมินตามวิธีดังต่อไปนี้

(2) ในกรณีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา 40 (3) และ (4) ให้คำนวณหักตามอัตรากำไรเงินได้เว้นแต่

(ข) ในกรณีเงินได้พึงประเมินที่ระบุในมาตรา 48 (3) (ก) และ (ค) ให้คำนวณ หักในอัตราร้อยละ 15.0 ของเงินได้”

¹⁴ กฎกระทรวง ฉบับที่ 126 (พ.ศ. 2509) ข้อ 2 “ให้กำหนดเงินได้ต่อไปนี้เป็นเงินได้ตาม (17) ของมาตรา 42 แห่งประมวลรัษฎากรซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 10) พ.ศ.2496 (23) เงินได้จากการขายหลักทรัพย์ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยแต่ไม่รวมถึงเงินได้ จากการขายหลักทรัพย์ที่เป็นหุ้นกู้หรือพันธบัตร”

มาตรา 1132 บัญญัติว่า ในเหตุบางอย่างเช่นผู้ถือหุ้นตายก็ดี หรือล้มละลายก็ดี อันเป็นเหตุให้บุคคลอื่นเป็นผู้มีสิทธิจะได้หุ้นขึ้นนั้น หากว่าบุคคลนั้นนำไปหุ้นมาเวนคืน เมื่อเป็นวิสัยจะทำได้ ทั้งได้นำหลักฐานอันสมควรมาแสดงด้วยแล้ว ก็ให้บริษัทรับบุคคลนั้นลงทะเบียนเป็นผู้ถือหุ้นสืบไป

มีคำพิพากษาศาลฎีกาได้วินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้ว่าการซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีถือเป็นการได้มา “ในเหตุบางอย่าง” แม้บริษัทจะอ้างว่ามีข้อบังคับของบริษัทว่าผู้ถือหุ้นคนใดประสงค์จะโอนหุ้น ต้องเสนอ โอนหุ้นของตนให้แก่ผู้ถือหุ้นในบริษัททุกคนก่อน เมื่อไม่มีผู้ถือหุ้นเดิมคนใดตกลงรับโอน ผู้ถือหุ้นคนนั้นจึงมีสิทธิโอนแก่บุคคลภายนอกได้ และจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากที่ประชุมผู้ถือหุ้น ก็ไม่อาจนำมาเป็นข้ออ้างเพื่อปฏิเสธการรับจดทะเบียนหุ้นได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2177/2522 โจทก์ซื้อหุ้นพิพาทของบริษัทจำเลยจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีของศาล โจทก์จึงเป็นบุคคลอื่นผู้มีสิทธิจะได้หุ้นเหล่านั้นมาในเหตุบางอย่าง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1132 บริษัท จำเลยมีหน้าที่ต้องลงทะเบียนรับ โจทก์เป็นผู้ถือหุ้นเหล่านั้นแทนเจ้าของหุ้นเดิมสืบไป จะอ้างว่าโจทก์ได้หุ้นดังกล่าวมาโดยขัดต่อข้อบังคับของบริษัทจำเลยบังคับให้บริษัทจำเลยจดทะเบียนให้โจทก์เป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทจำเลยไม่ได้หาชอบไม่ เพราะการโอนหุ้นตามข้อบังคับของบริษัทเป็นคนละเรื่องกับการได้หุ้นมาดังกล่าว

พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535

มาตรา 57 บัญญัติว่า บริษัทจะกำหนดข้อจำกัดใดๆ ในการ โอนหุ้นมิได้เว้นแต่ข้อจำกัดนั้นๆ จะเป็นไปเพื่อรักษาสิทธิและผลประโยชน์ที่บริษัทจะพึงได้รับตามกฎหมายหรือเพื่อเป็นการรักษาอัตราส่วนการถือหุ้นของคนไทยกับคนต่างด้าว

ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทจะโอนหุ้นที่ซื้อตามมาตรา 17 (3) ก่อนครบกำหนดสองปีนับแต่วันจดทะเบียนเป็นบริษัทแล้วมิได้เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมผู้ถือหุ้น

มาตรา 58 บัญญัติว่า การ โอนหุ้นย่อมสมบูรณ์เมื่อผู้โอนได้สลักหลังใบหุ้น โดยระบุชื่อผู้รับโอนและลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอนและส่งมอบใบหุ้นให้แก่ผู้รับโอน การโอนหุ้นนั้นจะใช้ยื่นบริษัทได้เมื่อบริษัทได้รับคำ ร้องขอให้ลงทะเบียนการ โอนหุ้นแล้ว แต่จะใช้ยื่นบุคคลภายนอกได้เมื่อบริษัทได้ลงทะเบียนการ โอนหุ้นแล้ว ในการนี้หากบริษัทเห็นว่า การ โอนหุ้นนั้นถูกต้องตามกฎหมาย ให้บริษัทลงทะเบียนการ โอนหุ้นภายในสิบสี่วันนับแต่วันได้รับคำร้องขอขึ้น หรือหากบริษัทเห็นว่า การ โอนหุ้นนั้นไม่ถูกต้องสมบูรณ์ให้บริษัทแจ้งแก่ผู้ยื่นคำร้องภายในเจ็ดวัน

ในกรณีที่ผู้รับโอนหุ้นประสงค์จะได้ใบหุ้นใหม่ ให้ร้องขอต่อบริษัทโดยทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของผู้รับโอนหุ้นและมีพยานหนึ่งคนเป็นอย่างน้อยลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อนั้น พร้อมทั้งเวนคืนใบหุ้นเดิมหรือหลักฐานอื่นให้แก่บริษัท ในการนี้หากบริษัทเห็นว่าการโอนหุ้นนั้นถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ให้บริษัทลงทะเบียนการโอนหุ้นภายในเจ็ดวันนับแต่วันได้รับคำร้องขอ และให้บริษัทออกใบหุ้นให้ใหม่ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันได้รับคำร้องขอนั้น

มาตรา 59 บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นของบริษัทตายหรือล้มละลาย อันเป็นเหตุให้บุคคลใดมีสิทธิในหุ้นนั้น ถ้าบุคคลนั้นได้นำหลักฐานที่ชอบด้วยกฎหมายมาแสดงครบถ้วนแล้ว ให้บริษัทลงทะเบียนและออกใบหุ้นให้ใหม่ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันได้รับหลักฐานครบถ้วน

ตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 กำหนดให้การโอนหุ้นของบริษัทมหาชน จำกัด เพียงแต่สลักหลังใบหุ้น โดยระบุชื่อผู้รับโอนและลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอน และส่งมอบใบหุ้นให้แก่ผู้รับโอน เท่านั้นก็ถือเป็นการโอนโดยชอบแล้ว แต่การโอนหุ้นดังกล่าวนี้เป็นการซื้อขายกันตามหลักทั่วไป ซึ่งการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีนั้นเป็นการบังคับขายเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงไม่อาจมีการสลักหลังใบหุ้น โดยระบุชื่อผู้รับโอนและลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอนได้ แต่ผู้ซื้อหุ้นได้จากการขายทอดตลาดต้องนำหลักฐานการซื้อขายหุ้นจากกรมบังคับคดีไปดำเนินการแจ้งต่อบริษัทผู้ออกใบหุ้นเพื่อแก้ไขทางทะเบียนแจ้งนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท และบริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด เพื่อเปิดถอนการอายัดหุ้นดังกล่าว

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้เคาะไม้ขายทอดตลาดหุ้นให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์ได้ผู้ซื้อทรัพย์ได้จะต้องทำสัญญาการซื้อขายหุ้นกับเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามแบบพิมพ์ที่กรมบังคับคดีกำหนด ตามคำสั่งกรมบังคับคดีที่ 99/2557 เรื่อง แบบหนังสือสัญญาการซื้อขาย โดยผู้ซื้อทรัพย์ได้ต้องชำระเงินส่วนที่เหลือให้ครบตามราคาที่เคาะไม้ขาย ไม่มีการขายระยะเวลาการชำระเงินส่วนที่เหลือเช่นการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ เมื่อผู้ซื้อทรัพย์ได้ชำระเงินครบถ้วนแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะจัดให้ผู้ซื้อทรัพย์ได้ทำสัญญาการซื้อขายหุ้นและแจ้งการซื้อขายว่าผู้ซื้อทรัพย์เป็นผู้ซื้อทรัพย์ได้จากการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดีไปยังบริษัทผู้ออกใบหุ้น แจ้งนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท และบริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด เพื่อแก้ไขทางทะเบียนต่อไป

ดังนี้พิจารณาหลังเจ้าพนักงานบังคับคดีเคาะไม้ขายทอดตลาดแล้วจะเห็นได้ว่า

1. เจ้าพนักงานบังคับคดีจะจัดให้ผู้ซื้อทรัพย์ได้ทำสัญญาการซื้อขายหุ้นกับเจ้าพนักงานบังคับคดีตามแบบสัญญาการซื้อขายของกรมบังคับคดี ตามคำสั่งกรมบังคับคดีที่ 99/2557 โดยแบบการทำสัญญาซื้อขายดังกล่าวไม่ใช่แบบการซื้อขายหุ้นจากการขายทอดตลาดโดยตรง แต่เป็นการทำสัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้สัญญาดังกล่าวเป็นแบบการทำ

สัญญาการซื้อขายโดยการให้สัญญาดังกล่าวมาเป็นสัญญาการซื้อขายหุ้นโดยอนุโลม ซึ่งการใช้แบบสัญญาไม่เหมาะสมกับสภาพของทรัพย์สินอาจเกิดปัญหาจากการระบุข้อความในสัญญาที่ผิดพลาด เช่น จำนวนหุ้น ชนิดของหุ้น เป็นต้น อาจเกิดปัญหาความไม่ถูกต้องที่การกำหนดในการทำสัญญาการซื้อขาย เป็นเหตุให้มีการร้องขอเพิกถอนการขายได้

2. เจ้าพนักงานบังคับคดีจะมีหนังสือแจ้งการซื้อขายว่าผู้ซื้อทรัพย์สินเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินได้จากการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดีไปยังบริษัทผู้ออกใบหุ้น แฉงนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท และบริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด เพื่อแก้ไขทางทะเบียนต่อไป การแจ้งดังกล่าวนี้ผู้ซื้อทรัพย์สินได้ต้องเป็นผู้นำส่งเองในกรณีที่ผู้ซื้อทรัพย์สินต้องการโอนในวันดังกล่าวโดยผู้ซื้อทรัพย์สินต้องนำไปยื่นต่อบริษัทผู้ออกใบหุ้น แฉงนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท และบริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัดซึ่งอยู่คนละสถานที่และต้องเสียเวลาในการนำส่งซึ่งเกิดความไม่สะดวกแก่ผู้ซื้อทรัพย์สินและเป็นมูลเหตุที่ทำให้ไม่มีผู้สนใจเข้าซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดของกรมบังคับคดี แต่หากผู้ซื้อทรัพย์สินไม่นำไปเองเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการส่งหนังสือแจ้งการซื้อขายหุ้นต่อบริษัทผู้ออกใบหุ้น แฉงนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท และบริษัท ศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ (ประเทศไทย) จำกัด ตามระบบงานราชการซึ่งก็ล่าช้าตามระบบงานราชการ ซึ่งไม่ทันต่อความต้องการของผู้ทรัพย์สินที่ต้องการซื้อไปเพื่อหวังกำไรจากการซื้อขายหุ้น ซึ่งเป็นการไม่สะดวกต่อผู้ที่สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินทำให้ไม่มีผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินเกิดปัญหาความล่าช้าในการบังคับคดี

3. การร้องเพิกถอนการขายทอดตลาดตามมาตรา 309 ทวิ

เมื่อพิจารณามาตรา 309 ทวิ (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2547) ได้กำหนดว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถพิจารณาอนุมัติเคาะไม้ขายได้หากเห็นว่าเป็นราคาที่พอสมควรขาย โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้การขายทอดตลาดนั้นกระทำได้โดยรวดเร็ว กล่าวคือหาก เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่าราคานั้นเป็นราคาที่สมควรขายแล้วก็ชอบที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเคาะไม้ขายให้แก่ผู้ที่เสนอราคาสูงสุดได้ เว้นแต่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ผู้มีส่วนได้เสียในวิธีบังคับคดีอันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้น อาจคัดค้านว่าราคานั้นต่ำเกินไป ดังนี้เจ้าพนักงานบังคับคดี จะเลื่อนการขายทอดตลาดออกไปอีกหนึ่งนัดเพื่อให้โอกาสแก่บุคคลดังกล่าวหาบุคคลที่เห็นว่าจะให้ราคาที่สูงกว่านี้มาสู้ราคา หากหาไม่ได้และไม่มีผู้เข้าสู้ราคาที่ให้ราคาที่สูงกว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีจะเคาะไม้ขายให้แก่ผู้ที่เสนอราคาสูงสุดในนัดที่แล้ว

ตามมาตรา 309 ทวิ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีเห็นว่าราคาที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินมีจำนวนต่ำเกินสมควร และการขายทอดตลาดทรัพย์สินในราคาต่ำเกินสมควรนั้นเกิดจาก

การคบคิดกันฉ้อฉลในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในการเข้าสู่ราคา หรือความไม่สุจริตหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติหน้าที่ บุคคลดังกล่าวอาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้มีการสั่งเพิกถอนการขายทอดตลาดทรัพย์สินตามบทบัญญัติแห่งลักษณะนี้ได้ และเมื่อศาลได้สวนแล้วเห็นว่าคำร้องรับฟังได้ ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำร้องหรือแก้ไขหรือมีคำสั่งกำหนดวิธีการอย่างใดตามที่ศาลเห็นสมควรให้เสร็จภายในกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันได้รับคำร้องนั้น”

โดยการขายทอดตลาดหุ้นของเจ้าพนักงานบังคับคดีการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายทอดตลาดแยกออกเป็นหุ้นที่ไม่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กล่าวคือ

3.1 หุ้นที่ไม่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายจากราคาขณะนำยึดหุ้นดังกล่าว โดยการขายจะกำหนดเป็น 6 นัด โดยนัดที่หนึ่งจะกำหนดกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายไว้ที่ร้อยละ 100 ของราคาที่จะนำยึดหุ้นกรณีแรกไม่มีผู้สนใจเข้าสู่ราคาก็จะเลื่อนไปขายนัดที่สอง โดยนัดที่สองจะกำหนดกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายไว้ที่ร้อยละ 90 ของราคาที่จะนำยึดหุ้น กรณีนัดสองไม่มีผู้สนใจเข้าสู่ราคาก็จะเลื่อนไปขายนัดที่สาม โดยนัดที่สามจะกำหนดกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายไว้ที่ร้อยละ 80 ของราคาที่จะนำยึดหุ้น กรณีนัดสามไม่มีผู้สนใจเข้าสู่ราคาก็จะเลื่อนไปขายนัดที่สี่ โดยนัดที่สี่จะกำหนดกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายไว้ที่ 70% ของราคาที่จะนำยึดหุ้น และจะใช้ราคาที่ย้อยลง 70 ของราคาที่จะนำยึดหุ้น เป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขาย ของนัดที่ห้า หากนัดที่ 5 ไม่มีผู้สนใจเข้าสู่ราคาเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะงดการขายในนัดที่หก ตามมาตรา 309 ทวิ

กรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดหุ้นในราคาที่ร้อยละ 70 ของราคาที่จะนำยึดหุ้นแต่ราคาของหุ้นบริษัทดังกล่าวในช่วงเวลานั้นมีราคาสูงกว่าราคาที่สูงกว่าราคาที่จะนำยึดหุ้นผู้มีส่วนได้เสียในคดีเห็นว่าราคาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดหุ้นนั้นมีราคาต่ำเกินสมควร และการขายทอดตลาดหุ้นในราคาต่ำเกินสมควรนั้นเกิดจากการคบคิดกันฉ้อฉลในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในการเข้าสู่ราคา หรือความไม่สุจริตหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติหน้าที่ที่ชอบที่จะร้องขอเพิกถอนการขายทอดตลาดหุ้นดังกล่าวได้เป็นเหตุให้มีการบังคับคดีต้องล่าช้าออกไป

3.2 การขายทอดตลาดหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายทอดตลาดหุ้น เจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาที่ปิดตลาดการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยก่อนวันขายทอดตลาดหนึ่งวันเป็นราคาเริ่มต้นและราคา

ที่สมควรขายโดยกำหนดราคาปิดตลาดการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยก่อนวันขายทอดตลาดในแต่ละนัดเป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายทอดตลาด แต่ราคาของหุ้นบริษัทดังกล่าวในช่วงวันที่ทำการขายนั้นมีราคาสูงกว่าราคาที่ราคาปิดตลาดการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยก่อนวันขายทอดตลาด ผู้มีส่วนได้เสียในคดีเห็นว่าราคาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดหุ้นนั้นมีราคาต่ำเกินสมควร และการขายทอดตลาดหุ้นในราคาต่ำเกินสมควรนั้นเกิดจากการคบคิดกันฉ้อฉลในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในการเข้าสู่ราคา หรือความไม่สุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติหน้าที่ที่ชอบที่จะร้องขอเพิกถอนการขายทอดตลาดหุ้นดังกล่าวได้เป็นเหตุให้มีการบังคับคดีต้องล่าช้าออกไป

4. การร้องขอเพิกถอนคำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามมาตรา 296 วรรคสอง บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 309 ทวิ วรรคสอง ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งลักษณะนี้เมื่อศาลเห็นสมควรไม่ว่าเวลาใดก่อนการบังคับคดีได้เสร็จลงหรือเมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีซึ่งต้องเสียหายเพราะเหตุดังกล่าวยื่นคำร้องต่อศาลให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งเพิกถอนหรือแก้ไขกระบวนการบังคับคดีทั้งปวงหรือวิธีการบังคับใดๆ โดยเฉพาะหรือมีคำสั่งกำหนดวิธีการอย่างใดตามที่ศาลเห็นสมควร”

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ขายทอดตลาดหุ้นแล้วหากเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีซึ่งต้องเสียหาย เห็นว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติว่าด้วยการบังคับคดี ชอบที่จะร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งเพิกถอนหรือแก้ไขกระบวนการบังคับคดีทั้งปวงหรือวิธีการบังคับใดๆ โดยเฉพาะหรือมีคำสั่งกำหนดวิธีการอย่างใดตามที่ศาลเห็นสมควรได้ เช่น คำร้องของจำเลยที่ขอให้ มีคำสั่งเพิกถอนการขายทอดตลาดหุ้นของจำเลยโดยอ้างว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมิได้ส่งประกาศขายทอดตลาดไปยังภูมิลำเนาของจำเลยทำให้จำเลยไม่ทราบวันขายทอดตลาดนั้นเป็นการกล่าวอ้างว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ดำเนินการบังคับคดีขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยโดยมิได้แจ้งกำหนดวันขายทอดตลาดให้จำเลยทราบซึ่งฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง มาตรา 306 วรรคหนึ่ง คำร้องของจำเลยดังกล่าวจึงอยู่ในบังคับของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 วรรคสอง เมื่อได้ความว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้ส่งประกาศขายทอดตลาดไปยังภูมิลำเนาของจำเลยทำให้จำเลยไม่ทราบวันขายทอดตลาดนั้นจริงจึงเป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 2 การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง มาตรา 306 วรรคหนึ่ง ชอบที่ศาลจะเพิกถอนการขายทอดตลาดได้ เมื่อศาลเพิกถอนการขายทอดตลาดแล้วต้องกลับคืนสู่

สถานนะเดิม เสมือนไม่มีการขายทอดตลาดผู้ถือหุ้นได้ต้องโอนหุ้นกลับมาเป็นชื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังเดิม และเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องดำเนินการประกาศขายทอดตลาดใหม่ มีผลทำให้การบังคับคดีนั้นล่าช้าออกไปและลูกหนี้ตามคำพิพากษายังคงต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการประกาศขายทอดตลาดด้วย

4.5 ปัญหาเกี่ยวกับสถานะของหุ้นที่กำหนดในการบังคับคดี

ในการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะบังคับเอาทรัพย์สินที่เป็นของลูกหนี้ทุกชนิด จนกว่าจะได้รับชำระหนี้โดยสิ้นเชิงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 รวมถึงการบังคับยึดหุ้นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

หุ้น (Share) คือหน่วยการลงทุน ซึ่งโดยธุรกิจทุกประเภทจำเป็นต้องมีทุนเพื่อดำเนินการ ในการจัดหาทุนเพื่อนำมาดำเนินการกิจการของบริษัท โดยบริษัทจะออกหุ้นเพื่อขายให้แก่ผู้ถือหุ้น (equity) หุ้นแต่ละหุ้นจะเป็นตัวแทนความเป็นเจ้าของในสัดส่วนได้ส่วนเสี้ยวของบริษัท และทำให้ผู้ถือหุ้นมีสิทธิและอำนาจหลายประการ กล่าวคือ

1. การมีสิทธิทางการเงินในการที่จะได้รับเงินปันผล (Dividends) ในระหว่างที่บริษัทยังดำเนินกิจการอยู่
2. มีสิทธิที่จะได้รับส่วนแบ่งในทรัพย์สินของบริษัทตามสัดส่วนที่ได้ลงหุ้น ภายหลังที่เลิกบริษัทและมีการชำระบัญชี (Liquidation rights)
3. เพื่อสิทธิการเงินของผู้ถือหุ้น กฎหมายกำหนดให้ผู้ถือหุ้นมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนมติในธุรกรรมที่สำคัญๆของบริษัท (Voting rights)
4. ผู้ถือหุ้นมีสิทธิที่จะขายหุ้นของตนได้เมื่อต้องการเปลี่ยนเป็นเงินสด¹⁵

โดยศาลฎีกาได้วางหลักในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3852/2524 ให้ความหมายว่า หุ้นเป็นสิ่งที่อาจมีราคาและถือเอาได้จึงต้องถือว่าเป็นทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 99(เดิม) เมื่อถือเป็นทรัพย์สินชอบที่เจ้าของกรรมสิทธิ์จะจำหน่าย จ่ายโอน ต่อไปได้ ทั้งนี้หากมีผู้ปกครองมาเกิน 5 ปีก็อาจได้กรรมสิทธิ์ในหุ้นตาม มาตรา 1382 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1174/2478)

หุ้นมีหลายชนิด แบ่งเป็นดังนี้

- 1) หุ้นสามัญ (Common Stock) คือหุ้นที่นักลงทุนส่วนใหญ่ในตลาดซื้อขายกันอยู่ และมีจำนวนมากกว่า 80% ของหุ้นในตลาดทั้งหมด โดยหุ้นสามัญนี้เป็นตราสารประเภท หุ้นทุน ซึ่ง

¹⁵ คำอธิบายเรียงมาตรากฎหมายลักษณะห้างหุ้นส่วนและบริษัท (น. 176). เล่มเดิม

ออกโดยบริษัทมหาชนจำกัด ที่ต้องการระดมเงินทุนจากประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของในธุรกิจนั้นๆ โดยตรง เช่น การมีสิทธิในการลงคะแนนเสียง ร่วมตัดสินใจในปัญหาสำคัญในที่ประชุมผู้ถือหุ้น โดยผลตอบแทนที่คุณจะได้รับโดยตรงก็คือ เงินปันผลจากกำไรในธุรกิจ กำไรจากการขายหุ้นถ้าหุ้นปรับตัวขึ้น และสิทธิในการจองซื้อหุ้นใหม่ ในกรณีที่มีการเพิ่มทุนจดทะเบียน

2) หุ้นบุริมสิทธิ (Preferred Stock) เป็นตราสารประเภทหุ้นทุน มีข้อแตกต่างจากหุ้นสามัญ คือ ผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิจะได้รับชำระคืนเงินทุนก่อนผู้ถือหุ้นสามัญ ในกรณีที่บริษัทเลิกกิจการ หุ้นประเภทนี้มีไม่มากนักในตลาดหลักทรัพย์ มีการซื้อขายกันน้อย มีสภาพคล่องต่ำ บนกระดานหุ้นจะสังเกตได้จาก -P เช่น SCB-P, TISCO -P เป็นต้น

3) หุ้นกู้ (Debenture) เป็นตราสารที่บริษัทเอกชนออกเพื่อกู้เงินระยะยาวจากผู้ลงทุน โดยผู้ลงทุนจะมีฐานะเป็นเจ้าของกิจการบริษัท และบริษัทจะต้องจ่ายผลตอบแทนเป็นอัตราดอกเบี้ยให้แก่ผู้ถือตามระยะเวลา และอัตราที่กำหนด โดยผู้ถือจะได้รับเงินต้นคืนครบถ้วน เมื่อสิ้นอายุตามระบุในเอกสาร ตลาดหุ้นกู้มักมีสภาพคล่องในการซื้อขายไม่มากนัก ส่วนใหญ่ซื้อขายโดยผู้ลงทุนประเภทสถาบัน หรือผู้ลงทุนระยะยาว ทั้งนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1229 กำหนดว่าบริษัทจำกัดจะออกหุ้นกู้ไม่ได้ หุ้นกู้จึงมีได้แต่เฉพาะบริษัทมหาชนจำกัดเท่านั้น

โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดให้หุ้นอันเป็นทุนของบริษัทจำกัดมี 2 ประเภท กล่าวคือ

1. หุ้นสามัญ (Common Stock)
2. หุ้นบุริมสิทธิ (Preferred Stock)

วิธีการเกี่ยวกับการจำหน่ายหุ้นทุนของบริษัทจำกัดไม่อาจเสนอขายหุ้นต่อประชาชนได้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดการชำระค่าหุ้นทุนของบริษัทจำกัด ไว้โดยทั่วไปมี 2 วิธี คือ

1. เรียกว่าชำระค่าหุ้นครั้งเดียวเต็มตามจำนวนการจำหน่ายหุ้นทุนในวิธีนี้สามารถดำเนินการได้ทั้งบริษัทจำกัด และบริษัทมหาชนจำกัด โดยผู้ถือหุ้นสามารถจะชำระค่าหุ้นทุนที่ออกจำหน่ายได้เป็นเงินสด สินทรัพย์ต่างๆ และบริการอื่นๆ ตามจำนวนที่จำหน่าย และเมื่อชำระครบแล้ว บริษัทจะออกใบหุ้นให้ไว้เป็นหลักฐานจำนวนที่จำหน่ายดังนั้นการจำหน่ายหุ้นตามวิธีนี้สามารถจัดจำหน่ายได้ดังนี้

- 1.1 การจำหน่ายหุ้นทุนชำระค่าหุ้นเป็นเงินสด
- 1.2 การจำหน่ายหุ้นทุนชำระค่าหุ้นในลักษณะอื่นๆ คือ
 - 1.2.1 ชำระค่าหุ้นทุนด้วยสินทรัพย์อื่นๆ

1.2.2 ชำระค่าหุ้นทุนด้วยการให้บริการต่างๆ

1.2.3 ชำระค่าหุ้นทุนด้วยการโอนกิจการให้บริษัท

2. เรียกว่าชำระค่าหุ้นเป็นงวดๆ จำหน่ายโดยการส่งจองหุ้นการจำหน่ายหุ้นโดยการให้ส่งจองและชำระค่าหุ้นเป็นงวดๆ กฎหมายได้กำหนดให้บริษัทเอกชนจำกัดเท่านั้นที่จะจำหน่ายหุ้นได้ในลักษณะนี้ และกำหนดให้จำหน่ายได้ในราคาตามมูลค่าหรือสูงกว่ามูลค่าได้ หากได้มีการกำหนดไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิ แต่จะขายหุ้นในราคาต่ำกว่ามูลค่าไม่ได้ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีเงินไม่มากได้สามารถลงทุนซื้อหุ้นได้ บริษัทจะกำหนดระยะเวลาการจอง การชำระค่าหุ้น และการออกหุ้นไว้ต่างกัน จึงแบ่งชำระค่าหุ้นได้เป็นงวดๆ ซึ่งจะเป็นกึ่งงวดนั้นขึ้นอยู่กับบริษัทจะกำหนดไว้ ตามกฎหมายไทยได้กำหนดการเรียกชำระค่าหุ้นดังนี้

2.1 ผู้ส่งจองหุ้นจะต้องส่งใช้คราวแรกจะต้องไม่น้อยกว่า 25% ของมูลค่าหุ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1110

2.2 ถ้ามีจำนวนส่วนล้ามูลค่าจะต้องส่งใช้พร้อมกันกับการส่งใช้เงินคราวแรกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1105

2.3 จำนวนค่าหุ้นที่เหลือต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าจะให้ชำระกี่งวด

พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัดกำหนดให้หุ้นอันเป็นทุนของบริษัทมี 3 ประเภท กล่าวคือ

1. หุ้นสามัญ (Common Stock)
2. หุ้นบุริมสิทธิ (Preferred Stock)
3. หุ้นกู้ (Debenture)

วิธีการเกี่ยวกับการจำหน่ายหุ้นทุนของบริษัทมหาชนจำกัดเป็นการเสนอขายหุ้นต่อประชาชนได้โดยกำหนดไว้โดยทั่วไปมี 2 วิธี คือ

1. ตลาดแรก หรือ ตลาดหลักทรัพย์ออกใหม่ (Primary Market or New Issue Market) การระดมทุนในตลาดแรกคือการที่ผู้ระดมทุนสร้างหลักทรัพย์ทางการเงินออกขายสู่ตลาดการเงินเป็นครั้งแรกให้กับผู้มีเงินทุนโดยตรง กล่าวคือ โดยไม่ได้ผ่านบุคคลอื่นใด ดังนั้น จึงถือว่าการซื้อขายในตลาดแรกเป็นการลงทุนที่แท้จริง เพราะผู้ระดมทุนเป็นผู้ได้รับเงินและใช้ในการลงทุนทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจจริง เช่น การเสนอขายหุ้นใหม่ (Initial Public Offering: IPO)

2. ตลาดรอง หรือ ตลาดการซื้อขายหลักทรัพย์ (Secondary Market or Trading Market) การระดมทุนในตลาดรองซึ่งเป็นตลาดที่ซื้อขายหลักทรัพย์ทางการเงินภายหลังการซื้อขายครั้งแรกในตลาดแรกแล้ว ไม่ได้มีการสร้างหลักทรัพย์ทางการเงินขึ้นใหม่ที่ได้อาจแสดงความเป็นเจ้าหนี้หรือเจ้าของเงินทุน ดังนั้นการซื้อขายในตลาดรองจึงถือเป็นการเปลี่ยนมือระหว่างผู้ถือหลักทรัพย์ทางการเงิน

และช่วยในการเพิ่มสภาพคล่องทางการเงินให้กับ ผู้ลงทุนในตลาดแรกให้มีช่องทางในการขายสินทรัพย์ที่ถือครองนั้น เปลี่ยนเป็นเงินทุนเมื่อมีความต้องการใช้จ่ายในอนาคต

ทั้งนี้เมื่อหุ้นถือเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งสามารถจำหน่าย จ่าย โอนได้ และถือเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่ามีราคา ชอบที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะนำยึดหุ้นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อนำมาขายทอดตลาดนำเงินมาชำระแก่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้ โดยเมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัดได้กำหนดวิธีการจำหน่าย โอน และการซื้อขายหุ้นเอาไว้โดยแยกประเภทของหุ้นว่าเป็นหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหรือไม่ หากเป็นหุ้นที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์การซื้อขายหุ้นดังกล่าวก็เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์กำหนดไว้ แต่หากไม่ใช่หุ้นที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แล้วการซื้อขายย่อมเป็นไปตามการตกลงการเจรจาการซื้อขายตามหลักทั่วไปของคู่สัญญา

แต่หากหุ้นดังกล่าวเป็นการขายโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งเป็นการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล การขายทอดตลาดหุ้นเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งของกรมบังคับคดีที่ให้อำนาจในการขายทอดตลาดโดยมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 4 ว่าด้วยการบังคับคดี กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขายทอดตลาด และประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมการขายในการขายทอดตลาด เรื่องหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่เหมาะสมการขายในการขายทอดตลาด ประกอบกับระเบียบและคำสั่งกรมบังคับคดี

จากการพิจารณากฎหมายดังกล่าวข้างต้น ไม่พบว่าได้กำหนดวิธีการขายทอดตลาดหุ้นซึ่งโดยยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีไว้แต่อย่างใดโดยทางปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดีถือว่าหุ้นเป็นสังหาริมทรัพย์ทั่วไป เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีถือว่าหุ้นเป็นสังหาริมทรัพย์การขายทอดตลาดและการกำหนดราคาขายทอดตลาดย่อมเป็นดุลยพินิจของเจ้าพนักงานบังคับคดี

ทั้งนี้การยึดหุ้นจะพิจารณาตามที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาแถลงนำส่งเท่านั้นโดยพิจารณาสาระสำคัญว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้มีชื่อทางทะเบียนใบหุ้น ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่เป็นบุคคลล้มละลาย บริษัทผู้ออกใบหุ้นยังเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายอยู่ เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะทำการยึดหุ้นดังกล่าวเพื่อนำออกขายทอดตลาดต่อไป โดยหากเป็นหุ้นที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โจทก์จะต้องนำส่งราคาการซื้อขายตามราคาท้องตลาดในช่วงนั้นคือราคาที่ทำการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ในช่วงเวลาที่ขอให้มีการยึดหุ้น แต่หากเป็นหุ้นที่มีได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาที่จดทะเบียนหรือราคาพาร์ เป็นราคาขณะยึดหุ้น

เมื่อพิจารณาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยการบังคับคดี ได้กำหนดเกี่ยวกับการยึดหุ้นปรากฏอยู่ในมาตรา 310 บัญญัติว่า

“เมื่อได้มีการยึดทรัพย์แล้ว สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้อันมีต่อบุคคลภายนอกนั้น ให้จัดการดังต่อไปนี้

(1) ถ้าเป็นพันธบัตรและหลักทรัพย์ที่เป็นประกันซึ่งเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา (ออกให้แก่ผู้ถือหรือออกในนามของลูกหนี้ตามคำพิพากษา) เจ้าพนักงานบังคับคดีจะร้องขอต่อศาล ให้มีคำสั่งอนุญาตให้จำหน่ายสิ่งเหล่านั้นตามรายการขานราคาในวันที่ขายก็ได้หากสิ่งเหล่านั้นได้มีรายการขานราคากำหนดไว้ ณ สถานที่แลกเปลี่ยน หรือจะขายโดยวิธีขายทอดตลาดดังบัญญัติไว้ในลักษณะนี้ก็ได้ ถ้ามิได้ทำคำขอเช่นนั้นหรือคำขอยกเสีย ให้ขายสิ่งเหล่านั้นโดยวิธีขายทอดตลาด”

แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้บัญญัติว่าเป็นการยึดหุ้นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยตรงแต่บัญญัติว่า ถ้าเป็นหลักทรัพย์ที่เป็นประกันซึ่งอาจนำออกจำหน่ายได้ โดยหลักทรัพย์ที่เป็นประกันรวมถึงหุ้นด้วย ซึ่งมาตรา 310 เป็นบทบัญญัติถึงการจัดการสิทธิเรียกร้อง ของลูกหนี้อันมีต่อบุคคลภายนอก เมื่อมีการยึดทรัพย์ไว้แล้ว¹⁶ (ข้อสังเกต มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 621/2514 วินิจฉัยว่า มาตรา 310 ที่บัญญัติว่า “เมื่อได้มีการยึดทรัพย์แล้วสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้อันมีต่อบุคคลภายนอกนั้น ให้จัดการดังต่อไปนี้ ฯลฯ” นั้นมีความหมายว่า เมื่อศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว ซึ่งในลักษณะ 2 ว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง และ หมวด 2 บัญญัติวิธีการยึดทรัพย์ไว้ก่อนการอายัดอันเป็นบทมาตราที่เรียงต่อกันมาเท่านั้นมิได้มีความหมายจำกัดว่าจะต้องทำการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก่อนแล้วจึงจะอายัดสิทธิเรียกร้องได้)

พิจารณาจากระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ก็ไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับการยึดหุ้นเอาเช่นกัน โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการยึดและการขายทอดตลาดหุ้นอย่างสังหาริมทรัพย์ ซึ่งหุ้นมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากทรัพย์สินประเภทอื่น การซื้อขายหุ้นหรือการลงทุน มีปัจจัยหลายอย่าง เช่น ความเสี่ยงจากตลาดเงิน ตลาดทุน ผลประกอบการธุรกิจของบริษัทผู้ออกไปหุ้น และความเสี่ยงจากการซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด ซึ่งอาจมีการร้องขอให้เพิกถอนการขายทอดตลาดในภายหลังได้

การบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ไม่ได้กำหนดสถานะของหุ้นเอาไว้จึงก่อให้เกิดปัญหาได้ดังต่อไปนี้

¹⁶ จาก คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 3 ภาค 4 ว่าด้วย วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และ การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง (พิมพ์ครั้งที่ 5) (น. 86), โดย มาโนช จรมาศ, 2526, กรุงเทพฯ:

1. ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม เจ้าพนักงานบังคับคดีถือว่าหุ้นเป็นสังหาริมทรัพย์ เพราะกฎหมายไม่กำหนดสถานะของการบังคับคดีหุ้นเอาไว้อย่างชัดเจน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการประเมินราคาการยึดหุ้นและการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขาย การที่กฎหมายให้อำนาจการใช้ดุลยพินิจแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีมากไปกฎหมายไม่ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ย่อมเกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่ความ เช่น

ตัวอย่าง การกำหนดราคาประเมินขณะทำการยึดหุ้น โดยเจ้าพนักงานบังคับคดียึดหุ้นของบริษัท มั่งคง จำกัด จำนวน 100 หุ้น ตามราคาหุ้นจดทะเบียน หุ้นละ 200 บาท โจทก์แถลงว่าหุ้นของบริษัท มั่งคง จำกัด ไม่มีสภาพคล่องทางการเงิน และอยู่ระหว่างที่ดำเนินการขอให้เลิกบริษัท หุ้นของบริษัทดังกล่าว มีมูลค่าอยู่ที่ หุ้นละ 10 บาท แต่เจ้าพนักงานบังคับคดีใช้ดุลยพินิจกำหนดราคาประเมินขณะทำการยึดหุ้นที่ราคาหุ้นละ 200 บาท ต่อมาบริษัทดังกล่าวเลิกบริษัท บริษัทไม่มีสภาพคล่องตามกฎหมาย หุ้นของบริษัทไม่มีมูลค่า แต่โจทก์ก็ต้องชำระค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย โดยค่าธรรมเนียมดังกล่าวต้องคิดจากราคาประเมินขณะทำการยึดหุ้นเป็นสำคัญ (กรณีนี้หนี้ตามคำพิพากษามากกว่าราคาประเมินขณะทำการยึดหุ้น) ค่าธรรมเนียมดังกล่าวจึงไม่เป็นธรรมต่อโจทก์

2. ความไม่โปร่งใส เจ้าพนักงานบังคับคดีถือว่าหุ้นเป็นสังหาริมทรัพย์ การยึดทรัพย์และการกำหนดราคาการขายทอดตลาดนั้นเป็นดุลยพินิจของเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาดเรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาดข้อ 7 อาจเป็นช่องทางให้เจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ปฏิบัติงานอาศัยช่องว่างการปฏิบัติงานหาประโยชน์โดยทุจริตได้ เช่น

ตัวอย่าง คดีของศาลแพ่งกรุงเทพใต้ เจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์แถลงของให้ยึดหุ้นของธนาคารกรุงไทย จำนวน 1000 หุ้น ราคาขณะนำยึดใช้ราคาซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ในวันที่ปิดตลาดที่ทำการยึดทำการยึด หุ้นละ 100 บาท ราคาประเมินขณะยึด 100,000 บาท ต่อมาศาลอนุญาตขายทอดตลาดหุ้น เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทอดตลาด โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการตกลงกันกับผู้เข้าซื้อทรัพย์ว่าจะใช้ราคาขณะยึดเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดทั้งนี้ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากผู้เข้าเสนอราคาซื้อหุ้น เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงจรรยาบรรณใช้ราคาขณะยึดเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดโดยถือเป็นการใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยไม่ใช้ราคาที่ปิดตลาดทำการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ในวันขายทอดตลาด ซึ่งหากวันดังกล่าวได้ความว่าหุ้นของธนาคารกรุงไทยมีการซื้อขายกันอยู่ที่หุ้นละ 300 บาท ซึ่งราคาขายทอดตลาดต้อง

เริ่มต้นที่ 300,000 บาท การกระทำของเจ้าพนักงานบังคับคดีจึงเป็นการกระทำโดยทุจริตต่อหน้าที่ โดยอาศัยช่องว่างของกฎหมาย เพื่อประโยชน์ส่วนตนก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่รับชำระหนี้ย่อยลง ลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ต้องชำระหนี้ส่วนที่เหลือพร้อมดอกเบี้ยแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอีก

3. ความล่าช้าในการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีได้ทำการขายทอดตลาดแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีใช้ดุลยพินิจในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาสมควรขายทอดตลาด ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีอาจโต้แย้งการใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าราคาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีกำหนดนั้นมีราคาต่ำกว่าความเป็นจริง การเคาะไม้ขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีจึงมีราคาต่ำเกินสมควร เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี อาจใช้สิทธิทางศาลร้องขอเพิกถอนการขายทอดตลาดเป็นเหตุให้การขายทอดตลาดต้องล่าช้าออกไป

4. ความสะดวกในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี รวมถึงการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่สนใจเข้าเสนอราคา การทำงานของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการกำหนดการขายแต่ละครั้งจะมีการขายประมาณ 50 ถึง 150 คดี ต่อการขายหนึ่งครั้งแล้วแต่ว่าช่วงเวลาดังกล่าวศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ขายทอดตลาดจำนวนกี่เรื่อง การขายทอดตลาดหุ้นจะรวมอยู่ด้วยในการขายแต่ละครั้ง ซึ่งขั้นตอนของการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการขายทอดตลาด ความสำคัญคือการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขาย ซึ่งทรัพย์แต่ละประเภทมีวิธีการทำราคาดังกล่าวที่แตกต่างกัน โดยการขายทอดตลาดที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้าง ห้องชุดได้กล่าวไปแล้วใน บทที่ 3 สำหรับการขายหุ้น เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องใช้ราคาที่ปิดตลาดการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ก่อนวันขายทอดตลาดหนึ่งวันเป็นราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขาย เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงต้องรอให้มีการปิดตลาดการซื้อขายก่อนจึงจะทำราคาได้ และทั้งนี้ตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาดเรื่อง หลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด ประกอบกับ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557 ข้อ 16¹⁷ กำหนดให้ผู้เข้าเสนอราคาต้องมี

¹⁷ ข้อ 16 “เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องกำหนดให้ผู้เข้าเสนอราคาหลักประกันก่อนเข้าเสนอราคาโดยพิจารณาจากราคาประเมินทรัพย์สินซึ่งจะต้องนำไปกำหนดเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดตามประกาศคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด ดังนี้

(1) ทรัพย์ที่ขายมีราคาประเมินไม่เกินห้าแสนบาท ให้ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีหรือหัวหน้าสำนักงานบังคับคดีส่วนย่อยใช้ดุลยพินิจกำหนดให้วางหลักประกันตามที่เห็นสมควร โดยหลักประกันที่พึงกำหนดนั้นควรมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของราคาประเมิน

การวางหลักประกันก่อนเข้าเสนอราคา เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีทำราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายในการขายทอดตลาด เจ้าพนักงานบังคับคดีจะนำราคาดังกล่าวพร้อมทั้งหลักประกันที่ผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินต้องวางก่อนเข้าสู่ราคาไปติดไว้ ณ หน้าห้องขายทอดตลาด ซึ่งการปิดประกาศนั้นก็เป็นการปิดในช่วง 16.30-18.00 น. เพราะต้องรอราคาการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ปิดตลาดก่อน ดังนั้นย่อมเป็นยากที่ผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์สินจะตรวจสอบได้ รวมถึงการต้องหาเงินมาวางประกันก่อนการ

-
- (2) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินเกินห้าแสนบาทแต่ไม่เกินหนึ่งล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนห้าหมื่นบาท
- (3) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินเกินหนึ่งล้านบาทแต่ไม่เกินห้าล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนสองแสนห้าหมื่นบาท
- (4) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินเกินห้าล้านบาทแต่ไม่เกินสิบล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนห้าแสนบาท
- (5) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินเกินสิบล้านบาทแต่ไม่เกินยี่สิบล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนหนึ่งล้านบาท
- (6) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินเกินยี่สิบล้านบาทแต่ไม่เกินห้าสิบล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนสองล้านห้าแสนบาท
- (7) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินเกินห้าสิบล้านบาทแต่ไม่เกินหนึ่งร้อยล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนห้าล้านบาท
- (8) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินเกินหนึ่งร้อยล้านบาทแต่ไม่เกินสองร้อยล้านบาท ให้วางหลักประกันจำนวนสิบล้านบาท
- (9) ทรัพย์สินที่มีราคาประเมินเกินสองร้อยล้านบาท ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเสนออธิบดีหรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้พิจารณากำหนด

ในคดีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประกาศขายทอดตลาดใหม่เนื่องจากผู้เสนอราคาสูงสุดไม่ชำระราคาส่วนที่เหลือ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องกำหนดให้ผู้เข้าเสนอราคาในการขายทอดตลาดครั้งใหม่วางหลักประกันพิเศษตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนด

ในกรณีที่ผู้เสนอราคาสูงสุดซึ่งไม่ชำระราคาส่วนที่เหลือประสงค์จะเข้าเสนอราคาในการขายทอดตลาด เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องกำหนดให้ผู้ผู้นั้นวางหลักประกันเพิ่มขึ้นจากที่กำหนดในวรรคหนึ่งหรือวรรคสองตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่อธิบดีประกาศกำหนด

หลักประกันตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม ให้คืนแก่ผู้เข้าเสนอราคาเมื่อสิ้นสุดการขายทอดตลาดและผู้เข้าเสนอราคานั้นไม่มีข้อผูกพันใด ๆ กับการเสนอราคาหรือการขายทอดตลาดนั้นแต่ถ้ามีการเคาะไม้ขายให้แก่ผู้เสนอราคาสูงสุด ให้ถือเอาหลักประกันนั้นเป็นมัดจำและเป็นการชำระราคาบางส่วนของผู้ผู้นั้น

หลักเกณฑ์และวิธีการวางหลักประกันให้เป็นไปตามที่อธิบดีประกาศกำหนด โดยความเห็นชอบของรัฐมนตรี”

เข้าสู่ราคา โดยเฉพาะผู้ที่สนใจเข้าสู่ราคาที่เป็นนิติบุคคลที่ผ่านการอนุมัติจากกรมการบริษัทก่อน จึงเป็นการไม่สะดวกแก่การเข้าซื้อทรัพย์สินทำให้ไม่มีผู้สนใจเข้าซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาด

ดังนั้น การที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับสถานะของหุ้นในการบังคับคดีย่อมเป็นการยากต่อการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี และกรมบังคับคดีก็ไม่ได้มีแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการบังคับคดีหุ้นเอาไว้โดยชัดเจน เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการบังคับคดีโดยเทียบเคียงการบังคับคดีอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพของทรัพย์สิน และเป็นช่องว่างของกฎหมาย ทำให้เกิดความสงสัยในความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี รวมถึงความล่าช้าในการบังคับคดีเพราะที่ไม่มีกฎหมายกำหนดและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน การบังคับคดีหุ้นของเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความในคดี การแก้ไขกฎหมาย รวมถึงการกำหนดแนวปฏิบัติของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการบังคับคดีหุ้นให้ชัดเจน เป็นการอุดช่องว่างของกฎหมายย่อมทำให้เกิดความโปร่งใสในการบังคับคดี เร็วรัด และเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งเน้นในการศึกษากระบวนการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎกระทรวง ระเบียบ คำสั่งอื่นๆ ของกรมบังคับคดีและกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ในการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎกระทรวง ระเบียบ คำสั่งอื่นๆ ของกรมบังคับคดีไม่ได้ระบุวิธีการและขั้นตอนการบังคับคดีหุ้น เช่นเดียวกับการบังคับคดีอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีและเกิดความล่าช้าในการบังคับคดี อันเป็นผลให้เสียความยุติธรรมแก่ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี

กระบวนการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเริ่มตั้งแต่การนำยึดโดยเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาตามหมายบังคับคดีแดงของให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดหุ้นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ในการยึดหุ้นของเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีแนวปฏิบัติในการยึดหุ้นเอาไว้เหมือนกับ การยึดอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์โดยการยึดหุ้นของเจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้หลักการ และวิธีการเช่นเดียวกับการยึดอสังหาริมทรัพย์ซึ่งหุ้นกับอสังหาริมทรัพย์เป็นทรัพย์สินประเภทมี ลักษณะแตกต่างกัน เช่น เอกสาร ตราสาร รวมถึงบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการยึดหุ้น การไม่มีแนวปฏิบัติให้เหมือนกับการยึดอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ย่อมมีปัญหาว่าการยึดหุ้นเป็นการยึด โดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่และอาจมีผลกระทบต่อบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีหุ้น

การยึดหุ้นของเจ้าพนักงานบังคับคดีเมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้แดงให้ยึดหุ้นแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะประเมินราคาหุ้นเพื่อตรวจสอบว่าราคาทรัพย์สินที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา นำยึดนั้นเกินกว่าหนี้ตามคำพิพากษาหรือไม่ โดยการประเมินราคาหุ้นไม่มีกฎหมายกำหนด หลักการ วิธีการ ขั้นตอนการประเมินราคาหุ้นเหมือนกับการประเมินราคาอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ หุ้นที่เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดจะมีสองประเภทกล่าวคือ หุ้นที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย การประเมินราคาหุ้นเจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาตามที่จดทะเบียนจัดตั้งบริษัทหรือราคาที่

ปรากฏตามใบหุ้เป็นราคาประเมินหุ้ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในชั้นยึด ซึ่งหุ้้นั้นมีลักษณะแตกต่างจากทรัพย์สินประเภทอื่นมูลค่าของหุ้้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะเศรษฐกิจและการประกอบการของบริษัทไม่แน่นอน การประเมินราคาหุ้้นดังกล่าวของเจ้าพนักงานบังคับคดีจึงไม่อาจถือเป็นราคาที่แท้จริงได้และจะมีผลต่อการกำหนดราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดรวมถึงการนำราคาประเมินดังกล่าวขึ้นไปเป็นฐานในการคิดค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย ซึ่งหากคิดราคาประเมินหุ้้นที่ไม่ถูกต้องย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้มีส่วนได้เสียในคดีในการคิดค่าธรรมเนียมยึดแล้วไม่มีการขาย

กรยึดหุ้้นโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีระหว่างการยึดหุ้้นห้ามไม่ให้ลูกหนี้อำนาจจ่ายโอนหุ้้นดังกล่าว แต่กรณีมีเงินปันผลที่บริษัทได้จ่ายแก่ผู้ถือหุ้้นโดยเงินปันผลมีลักษณะแตกต่างจากดอกผลของหุ้้นถือเป็นผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพย์สินและถือเป็นสิทธิเรียกร้องที่ลูกหนี้อำนาจจ่ายมีต่อบริษัท ซึ่งเจ้าหนี้อำนาจจ่ายต้องยึดหุ้้นและต้องอายัดสิทธิเรียกร้องดังกล่าวโดยเจ้าหนี้อำนาจจ่ายต้องรับภาระทั้งค่าใช้จ่าย และค่าธรรมเนียมที่ชำระกันอันไม่เป็นธรรมและเกิดความไม่สะดวกแก่เจ้าหนี้อำนาจจ่าย

เจ้าพนักงานบังคับคดียึดหุ้้นแล้วเมื่อศาลอนุญาตให้ขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะทำการขายทอดตลาดหุ้้น ก่อนการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดหุ้้นโดยหุ้้นที่ทำการขายทอดตลาดจะมีสองประเภทกล่าวคือ หุ้้นที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยการกำหนดราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดเจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้ราคาขณะนำยึดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาด เมื่อทำการขายทอดตลาดแล้วก็จะปรับลดจากร้อยละ 100 ในนัดที่ 1 ร้อยละ 90 ในนัดที่ 2 ร้อยละ 80 ในนัดที่ 3 และร้อยละ 70 ในนัดที่ 4, 5 และ 6 ตามลำดับรวมทั้งหมด 6 นัด เช่นเดียวกับการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งการกำหนดราคาดังกล่าวนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ได้ตรวจสอบสถานะของหุ้้นว่ามีมูลค่าที่แท้จริงก่อนการขายทอดตลาด ทำให้ไม่ได้ราคาที่แท้จริงและเป็นราคาที่สมควรขาย จึงไม่มีผู้สนใจเข้าซื้อหุ้้นจากการขายทอดตลาด ก่อให้เกิดความล่าช้าในการบังคับคดีซึ่งเจ้าหนี้อำนาจจ่ายได้รับชำระหนี้ล่าช้าส่วนลูกหนี้อำนาจจ่ายต้องรับภาระดอกเบี้ยตามคำพิพากษาจนกว่าจะมีการขายทรัพย์สินได้ย่อมไม่เป็นธรรมต่อคู่ความ กรณีหุ้้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดหุ้้นโดยใช้ราคาที่ปิดตลาดในวันที่ทำการซื้อขายหุ้้นในตลาดหลักทรัพย์ก่อนการขายทอดตลาดหนึ่งวัน เป็นราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดและจะกำหนดราคาเริ่มต้นแบบเดียวกันนี้รวมทั้งหมดหกนัดไม่มีการปรับลดราคาเหมือนกับการขายทอดตลาดหุ้้นที่ไม่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ การกำหนดราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดหุ้้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่ง

ประเทศไทยเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่คำนึงถึงความเสี่ยงจากการซื้อขายหุ้นอันเป็นทรัพย์สินในตลาดเงินตลาดทุนที่มีความเสี่ยงสูงกว่าการซื้อขายประเภทอื่นรวมถึงความเสี่ยงจากการซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาด การกำหนดราคาเริ่มต้นในการขายทอดตลาดจึงไม่จูงใจให้มีผู้เข้าซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดหุ้นเป็นเหตุให้การบังคับคดีไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการบังคับคดี

การขายทอดตลาดหุ้นโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีทำการขายทอดตลาดแล้วผู้ซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดต้องชำระเงินในการซื้อหุ้นทันที ดังนั้นแม้ผู้ทรัพย์จะเป็นผู้ซื้อทรัพย์ได้ชำระเงินครบถ้วนแต่ผู้ซื้อทรัพย์ก็อาจไม่ได้ทรัพย์จากการขายทอดตลาด โดยอาจมีการร้องขอให้เพิกถอนการขายทอดตลาดโดยผู้มีส่วนได้เสียในคดีหรือกรณีที่มีการผูกพันราคา เจ้าพนักงานบังคับคดีได้เลื่อนการขายออกไปอีกนัดหากกรณีคู่ความตกลงกันได้ถอนการยึดทรัพย์หรือมีการขายทอดตลาดแต่มีผู้ที่ให้ราคาที่สูงกว่าผู้ซื้อทรัพย์ที่ผูกพันราคาไว้และเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะเคาะไม้ขายให้แก่ผู้ที่เสนอราคาสูงสุด การนำเงินมาลงทุนในการซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดย่อมไม่คุ้มค่าต่อการลงทุนของผู้ซื้อทรัพย์นั่นเอง แต่หากกรณีที่ซื้อหุ้นได้จากการขายทอดตลาดผู้ซื้อทรัพย์ได้ก็ต้องรับภาระในการเสียภาษีซึ่งหากต่อมามีการเพิกถอนการขายผู้ซื้อทรัพย์ต้องโอนหุ้นกลับมาเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและต้องรับภาระภาษีในการโอนด้วยถือเป็นความเสี่ยงและเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ไม่มีผู้สนใจเข้าซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี

ภายหลังจากการขายทอดตลาดหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ซื้อทรัพย์ต้องเข้าทำสัญญากับเจ้าพนักงานบังคับคดีและต้องชำระเงินจากการซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดครบถ้วนในวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้เคาะไม้ขายให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีถือว่าหุ้นเป็นสังหาริมทรัพย์ประเภทหนึ่งไม่มีการขายระยะเวลาการวางเงินออกไปให้กับผู้ซื้อทรัพย์เหมือนเช่นการซื้ออสังหาริมทรัพย์ ซึ่งหุ้นถือเป็นทรัพย์สินชนิดพิเศษแตกต่างจากสังหาริมทรัพย์ การซื้อหุ้นได้ในราคาที่สูงผู้ซื้อทรัพย์อาจหาจำนวนเงินมาชำระแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ทัน ผู้ซื้อทรัพย์จึงต้องทิ้งมัดจำยอมให้เจ้าพนักงานบังคับคดีริบมัดจำและนำหุ้นดังกล่าว ออกประกาศขายทอดตลาดใหม่ ทำให้การบังคับคดีล่าช้าออกไปและเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ซื้อทรัพย์ไม่สนใจเข้าซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาดหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี

การทำสัญญาซื้อขายทอดตลาดหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องทำสัญญาตามแบบที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้กำหนดแต่แบบการทำสัญญาการซื้อขายหุ้น ไม่มีแบบกำหนดเอาไว้อย่างชัดเจนเจ้าพนักงานบังคับคดีจะนำแบบการซื้ออสังหาริมทรัพย์มาใช้โดยอนุโลมซึ่งลักษณะของทรัพย์ รายละเอียด ประเภทของทรัพย์แตกต่างกับหุ้น การทำสัญญาจึงอาจระบุข้อสัญญาไม่ครบถ้วนซึ่งอาจทำให้การโอนหุ้นกับนายทะเบียนมีข้อขัดข้องและทำให้การโอนล่าช้า

ทำให้ผู้ซื้อทรัพย์สินต้องเสียประโยชน์ด้านธุรกิจในการที่ต้องโอนขายต่อไป อาจมีการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายกับกรมบังคับคดีตามมา

ดังนั้นจะเห็นว่าการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีถือว่าหุ้นเป็นสังหาริมทรัพย์ประเภทหนึ่ง ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎกระทรวงระเบียบ คำสั่งต่างๆ รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องไม่ได้กำหนดหลักการ ขั้นตอน วิธีการบังคับคดีหุ้นเอาไว้ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการยึด การประเมินราคา การกำหนดราคาเริ่มต้น การขายทอดตลาด โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะใช้วิธีการบังคับคดีหุ้น โดยนำการบังคับคดีสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์มาใช้ร่วมกันโดยอนุโลมแล้วแต่กรณี ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีและการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี ความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ และความรวดเร็วในการบังคับคดี

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ตามที่กรมบังคับคดีได้เสนอร่าง พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ. ... (ภาค 4 ลักษณะ 2) เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2558 ได้นำเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรี และมีมติเห็นชอบในหลักการร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวแล้วผู้เขียนเห็นด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายในการบังคับคดีหุ้น เพื่อกำหนดขั้นตอนในการยึดหุ้นให้ชัดเจน ดังนี้

เพิ่มเติมกฎหมาย มาตรา 305 และ 307

“มาตรา 305 การยึดหลักทรัพย์ที่เป็นหลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำโดย

(1) ในกรณีที่ยังไม่มีกรออกใบตราสารให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งรายการและจำนวนหลักทรัพย์ที่ยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและผู้ออกหลักทรัพย์นั้นทราบและเมื่อได้ดำเนินการยึดหลักทรัพย์ดังกล่าวเสร็จแล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสั่งให้ผู้ออกหลักทรัพย์ออกใบตราสารส่งให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี

(2) ในกรณีที่มีการออกใบตราสารแล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งรายการและจำนวนหลักทรัพย์ที่ยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาผู้ออกหลักทรัพย์และผู้ครอบครองตราสารเท่าที่ทราบรวมทั้งบุคคลซึ่งต้องชำระหนี้ตามตราสารนั้นทราบและเมื่อได้ดำเนินการยึดหลักทรัพย์ดังกล่าวเสร็จแล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดีนำตราสารนั้นมาเก็บรักษาไว้หากสามารถนำมาได้

(3) ในกรณีที่เป็หลักทรัพย์ซึ่งฝากไว้กับศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งรายการและจำนวนหลักทรัพย์ที่ยึดให้

ลูกหนี้ตามคำพิพากษานายหน้าหรือตัวแทนในการซื้อขายหลักทรัพย์และศูนย์รับฝากหลักทรัพย์ ตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ทราบ

ในกรณีที่ไม่สามารถแจ้งตาม (1) (2) หรือ (3) ได้ให้ปิดประกาศแจ้งรายการและจำนวน หลักทรัพย์ที่ยึดไว้ในที่แลเห็นได้ง่าย ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำางานของบุคคลเช่นว่านั้นหรือ แจ้งโดยวิธีอื่นใดตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควรและให้มีผลใช้ได้นับตั้งแต่วันที่ประกาศ นั้นได้ปิดไว้หรือการแจ้งโดยวิธีอื่นใดตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควรนั้น ได้ทำหรือได้ตั้ง ต้นแล้ว”

“มาตรา 307 การยึดหุ้นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเป็นหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความ รับผิดในหุ้นส่วนจำกัดหรือบริษัทจำกัดให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำโดย

(1) แจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัทจำกัดที่ลูกหนี้ ตามคำพิพากษาเป็นหุ้นส่วนทราบถ้าไม่สามารถกระทำได้ให้ดำเนินการตามวิธีการที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 305 วรรคสองและ

(2) แจ้งให้นายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทนั้นบันทึกการยึดไว้ในทะเบียน”

เพื่อให้การบังคับคดีครอบคลุมถึงทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นใดที่ไม่ใช่ดอกผลของ ทรัพย์ ผู้เขียนขอเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303 ดังนี้

“มาตรา 303 การยึดเอกสารและสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง หรือทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างซึ่ง อาจมีราคาและอาจถือได้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำโดย

(1) นำเอาเอกสารหรือทรัพย์สินนั้นมาและฝากไว้ ณ สถานที่ใดหรือแก่บุคคลใดตามที่ เห็นสมควรและแจ้งการยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบหรือ

(2) มอบไว้ในความอารักขาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยความยินยอมของเจ้าหนี้ตาม คำพิพากษาหรือมอบไว้ในอารักขาของบุคคลอื่นใดซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่และแจ้งการยึด ให้ลูกหนี้หรือบุคคลเช่นว่านั้นทราบกับต้องกระทำให้การยึดนั้นเห็นประจักษ์แจ้งโดยการ ประทับตราหรือกระทำโดยวิธีอื่นใดที่สมควร

การยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง หรือทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาและอาจถือได้ นั้นให้ครอบคลุมไปถึงดอกผลแห่งทรัพย์และรวมถึงทรัพย์สินหรือผลประโยชน์อื่นใดที่ได้มาจากทรัพย์ นั้นด้วย”

5.2.2 การกำหนดราคาประเมินหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี เป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญใน การบังคับคดีหุ้นเพราะเป็นราคาที่ใช้เป็นฐานคิดว่าหุ้นที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดนั้นเกินกว่าหนี้ตาม คำพิพากษาหรือไม่ รวมถึงราคาประเมินหุ้นขณะยึดยังนำไปใช้เป็นฐานการคิดค่าธรรมเนียมการยึด

แล้วไม่มีการขาย ผู้เขียนขอเสนอให้มีการเพิ่มเติมในระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการประเมินราคาทรัพย์สิน พ.ศ. 2557 เพื่อให้ครอบคลุมถึงการประเมินราคาหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยเพิ่มเติมระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการประเมินราคาทรัพย์สิน พ.ศ. 2557 ข้อ 24/1 “ในการประเมินราคาหุ้นที่จดทะเบียนตามกฎหมาย ให้ประเมินราคาโดยคำนึงถึงข้อมูลภาวะเศรษฐกิจ ข้อมูลภาวะอุตสาหกรรม ข้อมูลเกี่ยวกับบริษัทมูลค่าที่เหมาะสมของหลักทรัพย์ ราคาการซื้อขายในท้องตลาดและราคาผู้ประเมินราคาทรัพย์สินตามกฎหมายประกอบด้วย”

5.2.3 กระบวนการบังคับคดีหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยสภาพของทรัพย์สินและหลักการ ขั้นตอน และวิธีการขายทอดตลาดหุ้นยังคงใช้ตามแนวทางการปฏิบัติเช่นเดียวกับการขายทอดตลาดอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ซึ่งทำให้การบังคับคดีหุ้นล่าช้า ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะวิธีการขายทอดตลาดหุ้นดังต่อไปนี้

การบังคับคดีหุ้นที่ไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผู้เขียนเสนอให้มีการบังคับคดีหุ้นเป็นการบังคับคดีโดยเอกชนซึ่งใช้อำนาจตามกฎหมายกระทำการแทนรัฐ โดยเป็นการบังคับคดีตามลักษณะของหุ้นที่จดทะเบียนตามกฎหมาย โดยหน่วยงานเอกชนที่ใช้อำนาจตามกฎหมายกระทำการแทนรัฐต้องคัดเลือกจากบุคคลซึ่งมีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหุ้น ตลาดเงิน ตลาดทุน และเกี่ยวกับกฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ โดยเปรียบเทียบกับเครือรัฐออสเตรเลียที่นอกจากจะมีการขายทอดตลาดโดยหน่วยงานของรัฐ (Sheriff) ยังมีผู้ทอดตลาดเอกชน (The Auctioneer) ในการดำเนินการขายทอดตลาดเพื่อให้เกิดความคล่องตัว และการติดขัดในระบบราชการที่ล่าช้าซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 1(14) กำหนดว่า เจ้าพนักงานบังคับคดีหมายความว่าให้หมายความร่วมมือถึงบุคคลซึ่งได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทน และมาตรา 278 วรรคสี่และวรรคห้า ได้บัญญัติรองรับการบังคับคดีโดยเอกชนที่อำนาจตามกฎหมายกระทำการแทนรัฐ รายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขของเอกชนที่จะเข้ามาบังคับคดีหุ้นแทนกรมบังคับคดี กรมบังคับคดีต้องร่วมกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้าและคณะกรรมการหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยร่วมกันดำเนินการต่อไป การขายทอดตลาดหุ้นโดยเอกชนย่อมเกิดความสะดวกแก่ผู้ซื้อทรัพย์สินเพราะเป็นการซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์อยู่แล้วและเป็นการจูงใจให้มีผู้ซึ่งมีความสนใจซื้อหุ้นที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีมากขึ้นเพราะจะไม่ติดขัดในเรื่องขั้นตอนการดำเนินการทางราชการ และความรวดเร็วในการบังคับคดี ตลอดจนข้อต่อสู้ว่าราคาที่ทำการขายเป็นราคาที่สมควรขายหรือไม่ หรือเป็นการขายในราคาที่ต่ำเกินสมควรหรือไม่ตามมาตรา 309 ทวิ คงไม่อาจมีได้เพราะเป็นการขายในตลาดหลักทรัพย์โดยตรงเป็นการขายตามราคาที่สมควรขายที่แท้จริงที่มีการซื้อขายกันในตลาดหลักทรัพย์

5.2.4 กรณีเจ้าพนักงานบังคับคดีได้เกาะไม้การขายทอดตลาดหุ้นให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สินแล้วมีปัญหที่เกิดขึ้นภายหลังการขายทอดตลาดหุ้น ผู้เขียนได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา ดังนี้

1. กรมบังคับคดีควรที่จะมีการประกาศแบบหนังสือสัญญาการซื้อขายหุ้นจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้มีความชัดเจนตามสภาพของทรัพย์สินเพื่อความสะดวกรวดเร็วในกรณีที่เกิดจากการระบุข้อมูลไม่ครบถ้วนและทำให้นายทะเบียนหรือบริษัทผู้ออกใบหุ้นไม่ยอมโอนหุ้นให้แก่ผู้ซื้อทรัพย์สิน

2. กรณีที่เมื่อผู้ซื้อหุ้นจากการขายทอดตลาดได้แล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะออกหนังสือเพิกถอนการยึดหุ้นดังกล่าวให้แก่ผู้ซื้อหุ้นได้และแจ้งให้นายทะเบียนห้างหุ้นส่วนบริษัทและบริษัทผู้ออกใบหุ้น โอนหุ้นเป็นของผู้ซื้อทรัพย์สินได้ โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะแจ้งตามระบบราชการซึ่งล่าช้าออกไปหรือกรณีผู้ซื้อทรัพย์สินได้เป็นผู้ถือหนังสือไปเองก็เป็นภาระและความไม่สะดวกแก่ผู้ซื้อทรัพย์สิน ผู้เขียนจึงได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยการแจ้งเพิกถอนการยึดหุ้นและการแจ้งการโอนหุ้นมาเป็นชื่อของผู้ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดให้ใช้สื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ส่งข้อมูลไปยังนายทะเบียนห้างหุ้นส่วนบริษัทและบริษัทผู้ออกใบหุ้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ซื้อทรัพย์สินและความรวดเร็วในการบังคับคดี

3. การบังคับคดีหุ้นที่มีการร้องขอให้เพิกถอนการขายทอดตลาดเพราะราคาต่ำเกินสมควรตามมาตรา 309 ทวิ ผู้เขียนขอเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยให้การขายทอดตลาดหุ้นเป็นการขายโดยเอกชนซึ่งใช้อำนาจตามกฎหมายกระทำการแทนรัฐในการขายทอดตลาดหุ้น โดยหน่วยงานเอกชนที่ทำการแทนรัฐนั้นเป็นผู้ซึ่งมีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับหุ้น ตลาดเงิน ตลาดทุน และกฎหมายหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ การกำหนดราคาเริ่มต้นและราคาที่สมควรขายของหุ้นที่จดทะเบียนตามกฎหมาย จึงมีความใกล้เคียงกับราคาที่แท้จริงและเป็นราคาที่เป็นธรรม และความพึงพอใจของกลุ่มความทุกข์ฝ่ายลดปัญหาการร้องขอให้เพิกถอนการขายทอดตลาดเพราะราคาต่ำเกินสมควรตามมาตรา 309 ทวิ

4. การบังคับคดีหุ้นที่มีการร้องขอให้เพิกถอนคำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดีตามมาตรา 296 วรรคสอง เกิดจากการที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎกระทรวง ระเบียบคำสั่งอื่นๆ ของกรมบังคับคดีไม่ได้ระบุหลักเกณฑ์ วิธีการและขั้นตอนการบังคับคดีหุ้นไว้ให้ชัดเจน เช่นเดียวกับการบังคับคดีอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ การบังคับคดีหุ้นเป็นการปฏิบัติตามกันมา ผู้เขียนขอเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจนของเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อลดปัญหาการร้องเพิกถอนคำสั่งเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายตามมาตรา 296 วรรคสอง

ปริญญา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กฎหมายสมัยอยุธยา. (2511). พระนคร: ทำพระจันทร์.
- จรัญ ภักดีธนากุล. (2553). *กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วย การบังคับคดี* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
 จิต เศรษฐบุตร. (2553). *หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะละเมิด* (พิมพ์ครั้งที่ 7). โครงการตำราและ
 เอกสารประกอบการสอน กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- ณรงค์ ธนาวิภาส. (2539). *เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์.
- ทิพย์ชนก รัตโนสถ. (2556). *คำอธิบายเรียงมาตรากฎหมายลักษณะห้างหุ้นส่วนและบริษัท*
 (พิมพ์ครั้งที่ 6).
- ประพนธ์ ศาตะมาน และไพจิตร ปุญญพันธุ์. *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง*
ลักษณะซื้อขาย.
- พินิจ ทิพย์มณี. (2555). *หลักกฎหมาย ห้างหุ้นส่วนและบริษัท* (พิมพ์ครั้งที่ 7 แก้ไขเพิ่มเติม).
- พิพัฒน์ จักรางกูร. (2527). *พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง*
พร้อมด้วยคำอธิบาย (ฉบับที่ 9). กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- พิพัฒน์ จักรางกูร. (2527). *พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง*
พร้อมด้วยคำอธิบาย (ฉบับที่ 10). กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- ไพจิตร ปุญญพันธุ์. (2551). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด*.
 (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2551). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป*. กรุงเทพฯ:
 สยามปรินต์ติ้ง (ประเทศไทย) จำกัด.
- ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช. (2509). *ประชุมศารทฎกา และคำอธิบาย*. กรุงเทพฯ: เพ็ญอักษร.
- มานิช จรมาศ. (2526). *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 3 ภาค 4 ว่าด้วย วิธีการ*
ชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง. (พิมพ์ครั้งที่ 5).
- วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกร วรปรัชญากุล, และ สิริพันธ์ พลรบ. (2548). *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธี*
พิจารณาความแพ่ง เล่ม 1 และ 2. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วิชา มหาคุณ. (2523). *ประวัติศาสตร์กฎหมายและภาษากฎหมายไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- ศนันท์ภรณ์ โสคติพันธุ์. (2550). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะละเมิดจัดการงานนอกสั่ง ลากมิกวร*
ได้. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

- ศักดิ์ สนองชาติ. (2551). คำอธิบายโดยย่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดและความรับผิดทางละเมิดตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.
- สมชัย ทีฆาอุดมการ. (2556). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง.
- สมชัย ทีฆาอุดมการ. (2553). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 1 บททั่วไป.
- สหัส สิงหวิริยะ. (2553). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัด (พิมพ์ครั้งที่ 3).
- โสภณ รัตนกร. (2556). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ห้างหุ้นส่วนและบริษัท (พิมพ์ครั้งที่ 13).
- อุดม เฟื่องฟู. (2552). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1 (พิมพ์ครั้งที่ 6).
- กนกวรรณ จานเจือ. (2556). ปัญหาความล่าช้าในการบังคับคดีแพ่งหลังการยึดทรัพย์เพื่อขายทอดตลาด (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นिरชา วรมนินทร. (2543). การเพิกถอนการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญศิริ คำแก้ว. (2548). ปัญหาราคาในการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เผ่าพันธุ์ ชอบน้ำตาล. (2543). สิทธิของผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาด: ศึกษากรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1330 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรพิมล บุญนาค. (2555). ปัญหาการบังคับคดีแพ่ง: ศึกษากรณีการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พัฒนพงศ์ คงศักดิ์. (2553). ปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลในคดีละเมิดของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการปฏิบัติงานบังคับคดี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พริยา พรหมพาร์กย์. (2553). แนวทางการถ่ายโอนงานด้านการบังคับคดีแพ่งสู่ภาคเอกชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาลัย ธรรมโชติง. (2545). การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งโดยไม่สุจริต (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สุเทพ ลีรพงษ์กุล. (2533). *องค์กรในการกำกับดูแลและควบคุมธุรกิจหลักทรัพย์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุณิศา บุรินทร์กุล. (2556). *ปัญหาในกัยคดีล้มละลายของลูกหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันดี เอื้อสกุลพิพัฒน์. (2550). *การขายทอดตลาด* (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ขวัญระพี จุฬารัตน์พันธุ์ และคณะ. (2547). *ระบบการบังคับคดีแพ่งของประเทศออสเตรเลีย*. รายงานการ-ศึกษาดูงาน. กรุงเทพฯ: กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม.
- บทความ “ตลาดหุ้นและหุ้น คืออะไรทำไมจึงต้องลงทุนในตลาดหุ้น.” 22 พฤศจิกายน 2547. <http://www.fpo.go.th/SI/Source/Article/Article23.htm>.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. “หลักสุจริตคือหลักความซื่อสัตย์และความไว้วางใจ” อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพรองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สิงห์พันธุ์. วันอังคารที่ 21 มิถุนายน 2526. ณ วัดโสมนัสวิหาร.
- รายงานการศึกษา “การบังคับคดีโดยภาคเอกชน: กรณีศึกษาการนำแนวทางการบังคับคดีของประเทศฝรั่งเศสมาใช้ในประเทศไทย” จัดทำโดยคณะทำงานศึกษาแนวทางการบังคับคดีโดยภาคเอกชน กรมบังคับคดี.
- วรรณชัย บุญบำรุง สิริพันธ์ พลรบ. (2548). “หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสากล: ความพยายามในการที่จะทำให้มีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่เป็นกฎหมายแม่แบบ” *ศาลพาหะ*.
- วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ และคณะ. (2549). โครงการวิจัยเพื่อ “การพัฒนาระบบเพื่อการบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้” โครงการตามแผนพัฒนากฎหมายประจำปี 2548 เสนอคณะอนุกรรมการปรับปรุงกฎหมายเพื่อขยายโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของรัฐและติดตามการบังคับใช้กฎหมาย.
- สุทธิพล ทวีชัยการ. เลขานุการศาลแพ่งบทความพิเศษ “ประสบการณ์จากการดูงานศาลออสเตรเลีย” *วารสารศาลยุติธรรม*.
- กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554.
- กฎกระทรวงว่าด้วย การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการว่าด้วยการออกหุ้นเพื่อชำระหนี้และโครงการแปลงหนี้เป็นทุนในการปรับโครงสร้างหนี้ของบริษัท พ.ศ. 2544.

กรมบังคับคดี. (2547). “รายงานการศึกษาดูงานการบังคับคดีแห่งโดยภาคเอกชนของประเทศฝรั่งเศส ณ กรุงปารีสและเมืองมาร์แซย์”.

กระทรวงยุติธรรม. (2534). “ประมวลระเบียบข้าราชการ คำสั่ง และข้อบังคับ” (พิมพ์ครั้งที่ 3).
กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

กองวิชาการ กรมบังคับคดี. (2547). “คำแปลกฎหมายประเทศอังกฤษ”

คำสั่งกรมบังคับคดี ที่ 425/2548 เรื่อง การปฏิบัติงานการยึดทรัพย์

คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 99/2557 เรื่อง แบบหนังสือสัญญาการซื้อขาย

ประกาศอธิบดีกรมบังคับคดี เรื่อง การขยายระยะเวลาในการชำระราคาส่วนที่เหลือ 30 สิงหาคม 2554.

ประกาศอธิบดีกรมบังคับคดี เรื่อง การขยายระยะเวลาในการชำระราคาส่วนที่เหลือ (ฉบับที่ 2). 17 มิถุนายน 2556.

ประกาศอธิบดีกรมบังคับคดี เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการวางหลักประกันพิเศษหรือหลักประกันเพิ่ม 30 พฤษภาคม 2557.

ประกาศอธิบดีกรมบังคับคดีเรื่องแบบประกาศขายทอดตลาด (ฉบับที่2) 30 สิงหาคม 2554.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2529). “ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166. พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง เล่ม 1” กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ระบบสืบค้นคำพิพากษาศาลฎีกาและคำสั่งคำร้อง จาก “www.deka2007.supremecourt.or.th/.”
ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522.

ระเบียบสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกลาง ว่าด้วยการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนบริษัท พ.ศ. 2544.

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2555). โครงการวิจัย เรื่องการกำหนดราคาบังคับขายทอดตลาดทรัพย์สิน.

ภาษาต่างประเทศ

HM Courts and Tribunals Service (2011). The Directory of High Court Enforcement Officers for England and Wales. Section 99 and Schedule 7 Courts Act 2003.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

ประวัติการศึกษา

โชติ จ้ายหนองบัว

ปีการศึกษา 2551 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 63 สำนักอบรมกฎหมายแห่ง
เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์

D
P
U